Jaarstukken 2017

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2
Voorwoord en leeswijzer 3
Jaarverslag 6
1 Financiële beschouwingen 7
2. Programma verantwoording 11
Programma 1: Wonen en leven 12
Programma 2: Zorg 42
Programma 3: Werken 63
Programma 4: Bestuur 90
Programma 5: Financiën en grondexploitaties 114
3 Verantwoording van de sterprogramma's 130
Sterprogramma Nieuwe zorgtaken 132
Sterprogramma Centrum 138
Sterprogramma Media 143
Sterprogramma Wonen 148
Sterprogramma Buurten 152
4. De paragrafen 156
4.1 Lokale heffingen 157
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 166
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen 181
4.4 Financiering 191
4.5 Bedrijfsvoering 199
4.6 Verbonden partijen 209
4.7 Grondbeleid 233
Jaarrekening 236
5. Het overzicht van lasten en baten 237
5.1 Het overzicht van lasten en baten 'in één oogopslag' 238
5.2 Toelichting op de verschillen 239
5.3 Overzicht van incidentele lasten en baten 251
5.4 Lasten en baten financieringsfunctie 253
5.5 Bezoldiging topfunctionarissen (WNT) 254
6. De uiteenzetting van de financiële positie 256
6.1 Balans 257
6.2 Toelichting op de balans 259
6.3 Investeringskredieten 279
6.4 Staat van reserves 305
6.5 Staat van voorzieningen 316
6.6 Staat van overlopende passiva, voortvloeiende uit rijks- en provinciale bijdragen 323
6.7 Langlopende schulden 329
6.8 Gewaarborgde geldleningen 330
7. Bijlagen 336
7.1 Overzicht van taakvelden per programma 337
7.2. Verantwoordingsinformatie over de specifieke uitkeringen (SiSa) 339

Voorwoord en leeswijzer

Voorwoord

Met deze jaarstukken doen wij verslag van de resultaten van de Begroting 2017. Daarmee doet het college 2014-2018 van D66, VVD en CDA haar laatste verslaglegging. Wij zijn trots op de behaalde resultaten en menen dat een stevig fundament is gelegd voor de verdere bouw aan een zorgzaam, economisch sterk en levendig Hilversum. In de wijken en buurten van Hilversum is het steeds fijner om te wonen.

2017 was een jaar waarin op verschillende plaatsen in de stad de ambities van de stad zichtbaar werden. De resultaten laten zien dat er belangrijke stappen voorwaarts zijn gezet en de doelstellingen, zoals die zijn geformuleerd in het coalitieakkoord 2014-2018 grotendeels gerealiseerd zijn. De transformatie van de Zorg is in de afgelopen jaren goed geland en we zijn nog beter in staat mensen die en steuntje in de rug nodig hebben te bereiken. In het centrum kreeg ook in 2017 een verder opknapbeurt en nam de levendigheid toe. Er kwamen nieuwe winkels en horecagelegenheden bij en de basis voor en prachtig stationsplein werd gelegd. De keuze voor Hilversum door Nike, de toename van het aantal mediabedrijven dat zich in Hilversum vestigde toont aan dat de economie de weg terug heeft gevonden en Hilversum een steeds aantrekkelijker vestigingsplaats is voor bedrijven en instellingen. De bouw van nieuwe woningen lag ook in 2017 hoog. In de afgelopen 4 jaar werden er gemiddeld 220 woningen per jaar opgeleverd, waarvan 53% in het sociale segment. Dat volume is in vergelijking met de vele jaren daarvoor hoog. Door steeds intensiever contact tussen buurten en de gemeente kunnen we steeds meer maatschappelijke taken samen met de buurt uitvoeren. In 2017 heeft de gemeente haar blik weer verder naar buiten gericht. Het samen met de Hilversummers, ondernemers en partners werken aan de belangrijkste maatschappelijke opgaven was leidend en kan in de komende periode verder worden uitgebouwd.

In 2017 stemde de gemeenteraad in met nieuw financieel beleid. Door de daarin verwerkte beukennotenwet ontstaat een transparantere financiële huishouding en worden de lasten niet meer allemaal op de schouders van toekomstige generaties geladen en kunnen we meer doen met minder geld. We sluiten het jaar 2017 af met een voordelig rekeningresultaat van afgerond € 5,9 miljoen. Dat is € 4,1 miljoen beter dan in begroot. Het resultaat wordt positief beïnvloed door verplichte winstname op grondexploitaties. Gelijktijdig vielen de zorgkosten hoger uit. Een precieze opbouw van het resultaat leest u in hoofdstuk 5.2. Ten aanzien van de programma's legt dit verslag verantwoording af over de inkomsten en uitgaven.

Tot slot bevat het jaarverslag een uitgebreide toelichting op de financiële positie van de Gemeente Hilversum. Die positie laat zien dat we er als gemeente financieel kerngezond voor staan. In 2017 konden we net als in de afgelopen jaren de risico's verder beheersen. Na bestemmingsvoorstellen ontstaat een voordeel van afgerond € 6,5 miljoen, dat aan de algemene reserve kan worden toegevoegd. Daarmee is die reserve in de afgelopen jaren met maar liefst 28 miljoen toegenomen.

Hiermee kunnen we constateren dat we zorgvuldig omgaan met het geld van onze inwoners, de belastingbetalers. Er is alle reden om voor de nieuwe raadsperiode optimistisch naar de toekomst te kijken. De resultaten in deze Jaarrekening bieden daarvoor een goede basis.

Al met al zijn veel van de plannen uit het coalitieakkoord gerealiseerd en draagt het college ook het huishoudboekje in prima staat over aan het volgende college: Hilversum staat er goed voor!

Leeswijzer

De jaarstukken zijn het sluitstuk van de begrotingscyclus, en heeft een controlerende functie. Deze functie is in het duale stelsel in belang toegenomen. Bij de controle zijn diverse aspecten van belang. De jaarrekening moet een getrouw beeld geven en de baten en lasten, alsmede de balansmutaties, moeten op een rechtmatige manier tot stand zijn gekomen. Door het vaststellen van de jaarrekening wordt het college gedechargeerd voor het uitgevoerde financieel beheer.
Het jaarverslag moet verenigbaar zijn met de jaarrekening, dat wil zeggen de cijfers in beide documenten moeten met elkaar overeenstemmen en de conclusies ten aanzien van de financiële positie moeten eenzelfde beeld uitstralen.
Voorts is het jaarverslag met name van belang voor de toetsing van de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid.

De jaarstukken van de gemeente moeten volgens artikel 24 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) ten minste bestaan uit:

a. het jaarverslag;
b. de jaarrekening

waarbij het jaarverslag ten minste moet bestaan uit:

- de programmaverantwoording;
- de paragrafen

en de jaarrekening ten minste moet bestaan uit:

- overzicht van baten en lasten en de toelichting hierop;
- de uiteenzetting van de financiële positie (balans en de toelichting hierop);
- de bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

In hoofdstuk 1 zijn de financiële beschouwingen opgenomen waarmee in het kort het financiële beeld wordt weergegeven en toegelicht. Meer uitgebreide informatie vindt u terug in de programmaverantwoording (hoofdstuk 2) en de verantwoording over de sterprogramma's (hoofdstuk 3), waar per (ster)programma wordt ingegaan op prestaties, indicatoren en financiën. Hoofdstuk 4 omvat de wettelijk verplichte paragrafen.
De formele jaarrekening van de gemeente, waarop de accountantsverklaring is gebaseerd, betreft de hoofdstukken 5 Overzicht van baten en lasten, 6 Balans met toelichting en 7 SiSa-verantwoording.

Het jaarverslag bevat de inhoudelijke ambities en de daarbij behorende resultaten en financiën, verdeeld over de begrotingsprogramma's Wonen & leven, Zorg, Werken, Bestuur en Financiën & grondexploitaties. De jaarrekening bevat financieel-technische overzichten, die dieper inzicht verschaffen in de financiële situatie van onze gemeente.
Er is overzicht gecreëerd in alle ambities door per begrotingsprogramma een doelboom op te stellen. Aan de hand van deze doelbomen zijn de politieke keuzes gemaakt. In elke doelboom is aangegeven

uit welke thema's het programma bestaat en wat de ambities binnen deze thema's zijn. Per ambitie zijn vervolgens de belangrijkste activiteiten opgenomen.

Gelet op de bestendige gedragslijn ‘rekening volgt begroting’ volgt de inhoud en volgorde van de jaarstukken zoveel mogelijk de inhoud en volgorde van de programmabegroting 2017.

Ten opzichte van de voorgaande jaarrekening is het onderstaande veranderd:

- De jaarstukken 2017 is ingedeeld naar de voorgeschreven taakvelden in plaats van subfuncties. Hiervoor is een nieuw rekeningschema ingevoerd. In de bijlage wordt op het niveau van de taakvelden verantwoord.
- De wettelijk verplichte 39 indicatoren zijn opgenomen in de programma’s.
- In de programmaverantwoording (programma 4) is een overzicht van de overhead opgenomen (voorschrift BBV). In de paragraaf lokale heffingen is de toerekening van de overhead aan de heffingen inzichtelijk gemaakt.
- In de programmaverantwoording (programma 5) is een overzicht van algemene dekkingsmiddelen opgenomen (voorschrift BBV).
- In de paragraaf lokale heffingen is een nacalculatie opgenomen van de kostencomponenten welke bij de opstelling van de heffing zijn betrokken. Hiermee is de kostendekkendheid inzichtelijk gemaakt.
- In de paragraaf financiering komt de doorberekende rente aan de orde. In het verlengde hiervoor valt te melden dat wij het advies van de commissie BBV om geen bespaarde rente meer te berekenen, hebben overgenomen met ingang van het begrotingsjaar 2017.
- Anders dan voor 2017 hebben wij nu de prestaties van de verbonden partijen in de programma’s benoemd.

Jaarverslag

1 Financiële beschouwingen

Vooraf

Gemeentefinanciën zijn complex. Toch werkt de financiële huishouding van een gemeente in de basis zoals iedere andere financiële huishouding. Naast de jaarlijkse baten en lasten die in de exploitatie staan, kan er voor aanvullende lasten geld uit reserves worden gehaald. Via de balans en de exploitatierekening kan snel inzicht worden verkregen in de financiën van Hilversum.
In de balans komt de verhouding tussen de bezittingen (activa) en de daarvoor beschikbare eigen middelen (reserves) en financieringsmiddelen van derden (schulden) tot uitdrukking.
In de exploitatierekening wordt duidelijk welke inkomsten de gemeente heeft en waar het geld aan wordt uitgegeven. Het jaarrekeningresultaat volgt uit het saldo van de inkomsten en uitgaven in dat jaar en de verrekening met de reserves. Het saldo van inkomsten en uitgaven voor verrekening met reserves geeft aan of er per saldo middelen aan het eigen vermogen kunnen worden toegevoegd (bij een positief saldo), of dat er middelen aan het eigen vermogen moeten worden onttrokken (bij een negatief saldo).
In de hierop volgende paragrafen geven we een korte financiële beschouwing van de jaarrekening inclusief de vermogenspositie, lichten we toe hoe het resultaat over 2017 is opgebouwd en hoe dit zich verhoudt tot het door de raad vastgestelde begrote resultaat. Een bijzondere beschouwing omdat dit de laatste financiële beschouwing is die door dit college aan de gemeenteraad wordt aangeboden.

Financiële beschouwing 2017

In deze collegeperiode is stevig gewerkt aan een nieuwe dynamiek in de verhouding tussen inwoners, ondernemers, andere samenwerkingspartners en gemeente. Hieraan zijn met name de in deze collegeperiode geïntroduceerde (Ster)programma's gekoppeld. Om te borgen dat deze opgaven zowel financieel als inhoudelijk worden afgerond, hebben we onze voornemens ingebed in de reguliere P&C-cyclus. De jaarrekening koppelt terug over de resultaten die hier in 2017 op zijn behaald. Inhoudelijk gebeurt dit via de programmaverantwoording.

Financieel beleid

In deze collegeperiode zijn er nieuwe financiële spelregels gemaakt die moeten borgen dat Hilversum nu en in de toekomst een financieel gezond huishoudboekje kan presenteren. In deze coalitieperiode is deze vernieuwing in gang gezet en heeft uiteindelijk geresulteerd in een nieuwe financiële verordening die in 2017 door de raad is vastgesteld. De kernwaarden die bij het opstellen van deze verordening voorop hebben gestaan zijn transparantie, toekomstbestendigheid, voorzichtigheid en eenvoud. Een belangrijk uitgangspunt is daarbij dat toekomstige generaties niet onevenredig belast worden met besluitvorming van nu. Belangrijk onderdeel van de nieuwe regels is de zogenaamde 'Beukennotenwet' die er vooral voor zorgt dat er geen spreekwoordelijke 'beukennoten' meer in de begroting zitten en dat de middelen beschikbaar worden gesteld op basis van een goed plan dat integraal is afgewogen. Dit is transparant en leidt tot betere sturing.

Decentralisaties

2015 was het eerste jaar waarin gemeenten de drie gedecentraliseerde taken voor de Jeugdzorg, WMO en Participatiewet hebben uitgevoerd. In 2015 en 2016 hadden deze taken een wezenlijk positief aandeel in het gerealiseerde resultaat. In tegenstelling tot de jaren 2015 en 2016 is in 2017 meer uitgegeven dan begroot aan de uitvoering van de Jeugdwet en de WMO. Het negatieve aandeel in het resultaat is € 2,7 miljoen. De overschrijding voor de WMO en Jeugdwet is respectievelijk € 0,9 miljoen en € 1,8 miljoen. De Participatiewet is binnen de begroting uitgevoerd, waarbij opgemerkt moet worden dat al vanuit prudent beleid in de begroting € 2,5 miljoen is opgenomen voor het maximale eigen risico voor de gemeente Hilversum.

Resultaat

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt onderscheid gemaakt tussen het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten en het gerealiseerd resultaat. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten bedraagt € 1,9 miljoen nadelig over 2017. Per saldo is tussentijds € 7,8 miljoen uit de reserves onttrokken, zodat het gerealiseerd resultaat afgerond € 5,9 miljoen voordelig bedraagt. Dit is 2,3% van de werkelijke lasten. Belangrijk hierbij is de vermelding dat het beeld een reëel evenwicht vertoont en dat de structurele lasten ruimschoots worden gedekt door structurele baten.
Relevant voor de resultaatbestemming is het 'resultaat na budgetoverhevelingen'. Dat is het vrij besteedbare resultaat na budgetoverhevelingen en mutaties reserves, waarover de raad op 4 juli 2018 heeft besloten. Dit resultaat bedraagt € 6,5 miljoen voordelig. In onderstaande tabel ziet u hoe dit resultaat tot stand is gekomen:

Financieel resultaat	**Bedragen x €1.000**
Werkelijke lasten	252.094
Werkelijke baten	-250.173
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	**1.921**
Stortingen in de reserves	1.054
Onttrekkingen uit de reserves	-8.851
Gerealiseerd resultaat (afgerond)	**-5.876**
Budgetoverhevelingen	1.934
Mutaties reserves	-2.549
Resultaat na 'budgetoverhevelingen'	**-6.491**

Toelichting Jaarrekeningresultaat 2017

Bij de jaarrekening vergelijken we het werkelijke resultaat met het door de raad vastgestelde begrote resultaat. Het rekeningresultaat werd bij de primaire Begroting 2017 op nihil begroot. Door de tussentijdse besluitvorming door de Raad wordt dit oorspronkelijk begrote resultaat altijd bijgesteld. Het daadwerkelijke begrote jaarrekeningresultaat is bijgesteld naar € 1,8 miljoen voordelig. Het werkelijke resultaat is € 5,9 miljoen voordelig.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de belangrijkste oorzaken van het verschil van afgerond € 4,1 miljoen positief tussen het geprognosticeerde resultaat van € 1,8 miljoen voordelig en de werkelijk gerealiseerde baten en lasten bij de Jaarrekening 2017 van € 5,9 miljoen positief (voor budgetoverhevelingen en reservemutaties). In hoofdstuk 5.2.1 van de jaarstukken zijn de belangrijkste financiële afwijkingen nader toegelicht.

Grootste afwijkingen	**Bedragen x €1.000.000**
1. Vervroegd winstnemen Grex Anna's Hoeve	-5,4
2. Hogere kosten capaciteit	2,3
3. Uitvoering Jeugdwet	1,8
4. Uitvoering WMO	0,9
5. Inzameling afval/ondergrondse afvalcontainers	-0,8
6. Minimabeleid	0,7
7. Vrijval reserveringen projecten	-0,6
8. Parkeren	-0,5
9. WSW	-0,5
10. Programma Kerkelanden	-0,4
11. BUIG	-0,3

Financiële positie

Deze paragraaf geeft een financiële beschouwing op het eigen vermogen, de financiering en het weerstandsvermogen. Voor de beoordeling van de financiële positie is het namelijk belangrijk om zowel naar de exploitatie als de balans te kijken. In de balans komt de verhouding van de bezittingen (activa) in beeld en de daarvoor beschikbare eigen middelen (reserves) en financieringsmiddelen van derden (schulden). Ook voor het bepalen van het eigen vermogen kijken we naar de balans. Waarbij het eigen vermogen de uitkomst is van de waarde van alle bezittingen (activa) minus de schulden.

Het eigen vermogen is opgebouwd uit de algemene reserve, bestemmingsreserves en het saldo van de jaarrekening. De reserves zijn in 2017 met een bedrag van € 0,6 miljoen afgenomen. Het jaarrekeningsaldo is € 5,9 miljoen (afgerond). Voor een bedrag van € 1,9 miljoen is dit resultaat via budgetoverheveling al bestemd. Een bedrag van € 6,5 miljoen is vrij aanwendbaar. Per saldo daalt het eigen vermogen in 2017 met € 1,9 miljoen (stand van 31-12-2017 (€ 96,2 miljoen) ten opzichte van de stand 31-12-2016 (€ 98,1 miljoen).

De reservepositie bestaat voor een groot gedeelte (€ 16,3 miljoen) uit “bestemmingsreserves”. Aan deze reserves heeft de raad eerder een bestemming gegeven. Deze reserves zijn zonder (nieuwe) besluitvorming van de raad niet vrij besteedbaar. De algemene reserve van de gemeente is binnen de financiële beleidskaders wel vrij aanwendbaar en bedraagt eind 2017 € 74 miljoen (exclusief het nog te bestemmen resultaat bij de jaarrekening). In de afgelopen collegeperiode is de Algemene Reserve met ruim € 28 miljoen toegenomen. In de Toelichting op de Staat van Reserves (hoofdstuk 6.4) bij deze jaarrekening worden de verschillen tussen begrote en werkelijke mutaties per reserve toegelicht.

De houdbaarheid van de gemeentefinanciën op de langere termijn hangt af van de ruimte om, naast de noodzakelijke uitgaven voor publieke voorzieningen, de schuldverplichtingen in de vorm van rente en aflossingen te betalen. Daarom letten wij naast de baten en lasten (exploitatie) ook nadrukkelijk op de geldstromen, de hoogte van de schuld in relatie tot het kunnen betalen van de rente en aflossing en de beschikbare weerstandscapaciteit. Het is wenselijk dit goed te monitoren omdat een oplopende schuldenpositie de begrotingsruimte op termijn kan verminderen.

Hilversum staat er wat dat betreft goed voor. Deze positieve tendens tekent zich ook af in het gunstige verloop van de financiële kengetallen. Zowel de kengetallen voor de schuldquote, de structurele exploitatieruimte alsook de belastingcapaciteit worden als goed beoordeeld. De solvabiliteitsratio is verder verbeterd ten opzichte van het niveau van de begroting. De schuld is uitgekomen op € 171,8 miljoen en ligt daarmee € 14,7 miljoen hoger dan in de begroting was geraamd. Dit verschil wordt veroorzaakt door de aankoop van de gronden op Crailo voor € 18,7 miljoen. Zonder deze, in de begroting nog niet voorziene, aankoop was de schuld lager uitgekomen dan begroot. Deze aangekochte gronden worden de komende jaren ingebracht in de GEM Crailo BV waardoor de schuldpositie weer zal verbeteren. Samengevat is de schuldontwikkeling nog steeds binnen de veiligheidsmarges zoals de VNG die hanteert. In de paragraaf Financiering (hoofdstuk 4.4) staat een uitgebreide analyse op het vreemd en eigen vermogen.

Hilversum is een stad die wil blijven investeren. Hieraan zijn onlosmakelijk financiële risico's verbonden. Daarom is en blijft het van belang te sturen op het beheersen van deze risico’s. Hilversum kent daartoe een actief risicomanagementbeleid, bouwt actief aan een relatief compleet risicoprofiel en hecht veel waarde aan de opgave om het weerstandsvermogen in evenwicht te houden met de gekwantificeerde risico's.
Bij de totstandkoming van deze jaarrekening zijn de risico’s geactualiseerd. Vervolgens is berekend welk bedrag nodig is om deze risico’s financieel af te dekken. Dit bedrag is afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen die in onderstaande tabel is gepresenteerd.

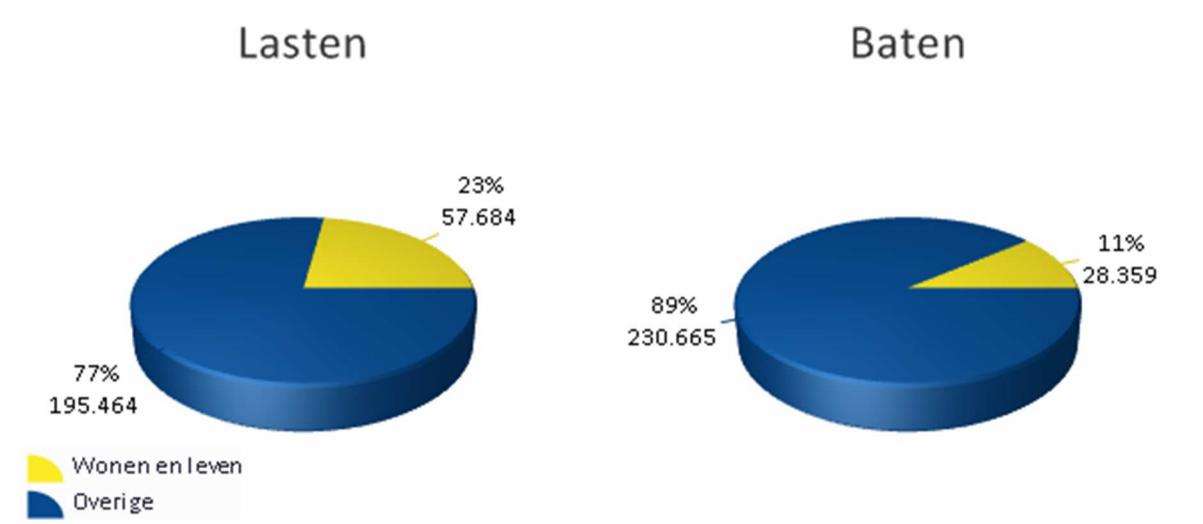
Weerstandsvermogen bedragen x €miljoen	Jaarverslag 2017	Jaarverslag 2016	Jaarverslag 2015
Beschikbare capaciteit (A)	97,7	92,2	81,7
Benodigde capaciteit (B)	2,7	3,2	5,0
Ratio weerstandsvermogen	36,8	28,8	16,3
Weerstandsvermogen (A-B)	95,0	89,0	76,7

Het weerstandsvermogen classificeert als meer dan uitstekend en is ten opzichte van de afgelopen jaren flink toegenomen. Als laatste geldt in zijn algemeenheid dat de rapportage over het weerstandsvermogen altijd een momentopname is. Nieuwe projecten, economische ontwikkelingen en investeringsbeslissingen kunnen het risicoprofiel beïnvloeden waardoor het weerstandsvermogen aan tussentijdse fluctuaties onderhevig is.

2. Programma verantwoording

Programma 1: Wonen en leven

Prettig wonen en leven in Hilversum betekent zorgen voor voldoende woningen, goede voorzieningen en een duurzame leefomgeving.

Hilversum is een fijne stad om in te wonen en te leven. Dit programma gaat over wat er nu en in de toekomst nodig is om dat zo te houden en te verbeteren. Wij willen aantrekkelijk zijn als vestigingsplaats voor nieuwe Hilversummers, instellingen en ondernemers die kunnen bijdragen aan zorgzaamheid, economische dynamiek en levendigheid. Die aantrekkelijke stad vatten we in drie thema's samen: mooie stad, levendige stad en groene stad.

Mooie stad:

In Hilversum staan kwalitatief goede woningen in alle segmenten. De openbare ruimte draagt bij aan het woonplezier en de levendigheid in sterke en gevarieerde buurten. We zijn trots op de vele architectonische parels: ze zien er goed uit en zijn nog steeds volop in gebruik.

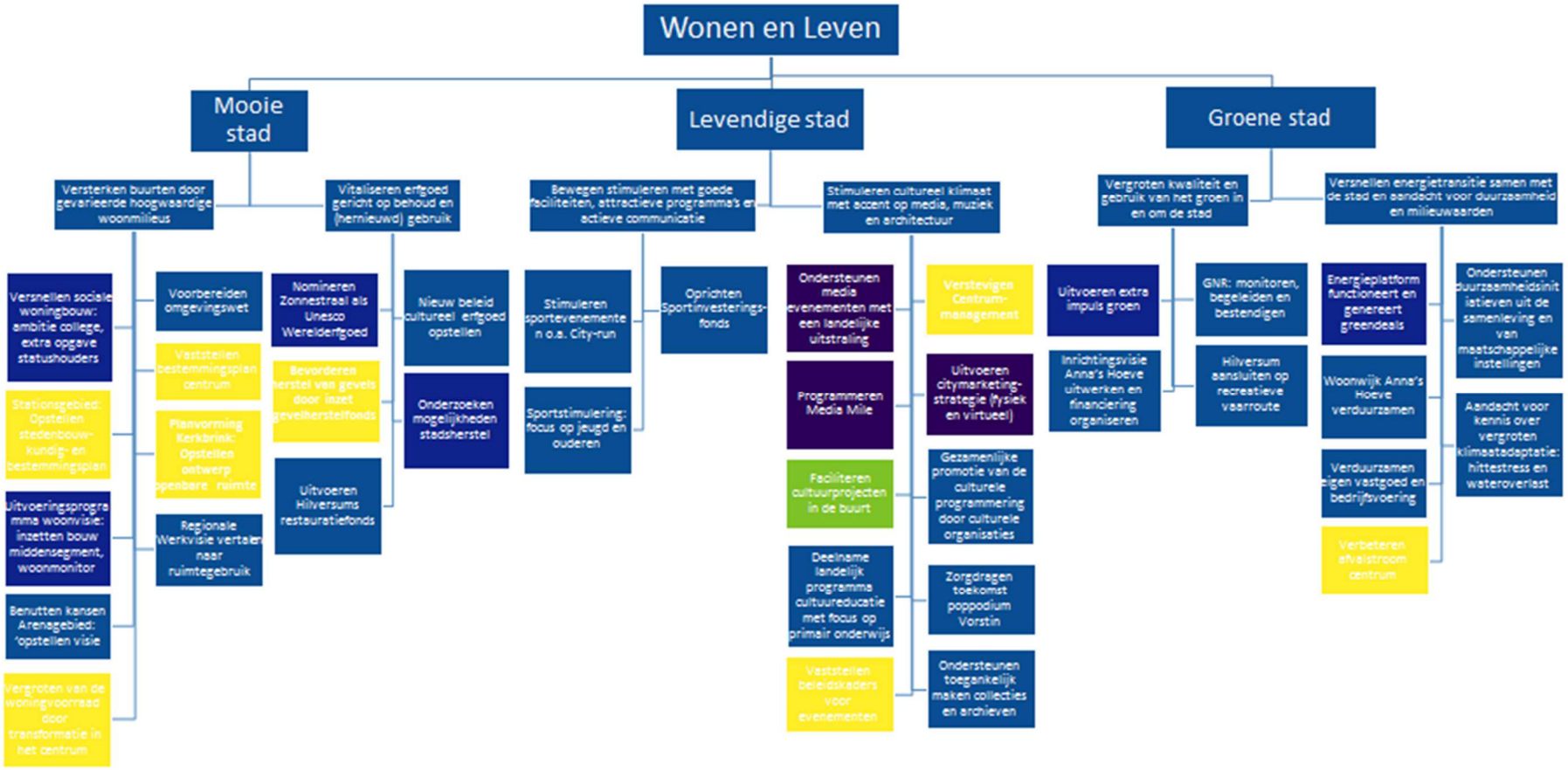
Levendige stad:

In Hilversum ontmoeten mensen elkaar vaak en gemakkelijk. Je kunt er op een prettige manier bewegen, winkelen, sporten en recreëren. In de buurten zijn voldoende en goede voorzieningen aanwezig. Het culturele aanbod en de diverse jaarlijkse evenementen hebben aantrekkingskracht, ook voor mensen buiten de stad.

Groene stad:

Hilversum is een duurzame stad, waarin we steeds bewuster omgaan met energie, afval, natuur en bodem. We leggen steeds meer groen in de stad aan en vergroten hiermee de beleving, de kwaliteit en het gebruik van het groen.

Ambitie van de gemeente

1.1 Mooie stad

In Hilversum staan kwalitatief goede woningen in alle segmenten. De openbare ruimte draagt bij aan het woonplezier en de levendigheid in sterke en gevarieerde buurten. We zijn trots op de vele architectonische parels: ze zien er goed uit en zijn nog steeds volop in gebruik.

Opgave van de stad

Onze opgave staat in de traditie van Dudok. Namelijk werken aan een prachtige, compacte stad in het groen, met als ambitie een hoog kwaliteitsniveau van woningen, buurten en openbare ruimte. Dat betekent allereerst sterke buurten. Niet alleen sociaal, maar ook fysiek aantrekkelijk met parken, pleinen en straten van uitstekende kwaliteit en kwalitatief goede woningen in alle segmenten. De opgave is ook dat we ons cultureel erfgoed (onze grote én kleine monumenten) goed gebruiken en bijzondere plekken in de stad -zoals begraafplaatsen en waterwegen uitstekend tot hun recht laten komen. We zien dat het inwoneraantal in Hilversum weer langzaam groeit. Dat is goed voor de economische dynamiek in de stad en vraagt om duidelijke keuzes, omdat Hilversum nauwelijks kan uitbreiden. Dit betekent een goede balans vinden in de ruimte voor wonen en de ruimte voor werken. De verwerving in 2017 en toekomstige ontwikkeling van Crailo biedt in dit kader volop kansen.

Nieuwe woningen
Een kwaliteit van de woningmarkt in Hilversum is dat inwoners in alle segmenten terecht kunnen. Nadeel is dat de woningmarkt in Hilversum in alle segmenten gespannen is, vooral voor inwoners met de laagste inkomens en gevolgd door de middeninkomens. In 2017 de taskforce Sociale Woningbouw opgericht. De komende jaren zetten we in op het behoud van de sociale voorraad en het uitbreiden van het middensegment. Hierbij besteden we aandacht aan het bevorderen van de doorstroming op de woningmarkt. Bij doorstroming komen meer woningen beschikbaar voor inwoners met de laagste inkomens.

Het bouwen en vernieuwen van de stad doen we niet zelf. De gemeente heeft hierin een faciliterende en stimulerende rol, corporaties (sociale huur) en marktpartijen nemen de bouwactiviteiten voor hun rekening. De invloed van de gemeente is groot en zichtbaar rondom procedures, regelgeving en door middel van de gronduitgifte (bijvoorbeeld op Anna's Hoeve). Tot slot blijven we als gemeente ook het transformeren van panden en het wonen boven winkels bevorderen. Dit laatste zorgt voor meer levendigheid in het centrum.

Cultureel Erfgoed
Het moderne, cultuurhistorische erfgoed van Hilversum is één van de identiteitsdragers van de stad. De cultuurhistorische karakteristieken van monumenten zijn inspiratie voor herontwikkeling en nieuwe initiatieven. Hilversum staat voor de opgave zorgvuldig om te gaan met het erfgoed en er tegelijkertijd voor te zorgen dat monumenten exploitabel zijn. Dat betekent dat er voldoende ruimte moet zijn voor (her-)ontwikkeling.
De rol van de gemeente is in de afgelopen jaren faciliterend geweest, met mooie en tastbare resultaten. We willen echter meer en sneller resultaat, dus veranderen we onze aanpak. In 2017 hebben we focus gelegd op het complex Zonnestraal, met als streven dit gebouw in zijn groene omgeving op de werelderfgoedlijst van Unesco te krijgen. Begin 2017 is het tussentijdse nominatiedossier ingediend bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook is begin 2017 het landgoed Zonnestraal overgedragen aan een nieuwe eigenaar. Een belangrijke stap omdat op dit manier gezamenlijk verder gewerkt kan worden aan de toekomst van Zonnestraal.

De openbare ruimte
De openbare ruimte van Hilversum ligt er in het grootste deel van de stad goed bij. Het is een kostbaar bezit, waarin we voortdurend investeren. De opgave is om in de komende jaren met minder investeringen de bestaande kwaliteit van straten, pleinen en groen in buurten op peil te houden en meer gericht te investeren in bepaalde buurten, zoals de Bloemenbuurt en Over ‘t Spoor. Dat vraagt om slimme plannen, maar vooral ook om goed overleg met de buurt over de inrichting en het beheer. In 2017 hebben we geëxperimenteerd met het betrekken van buurten en buurtbewoners bij het beheer van de OR.

Omgevingswet
Daarnaast zijn we in 2017 aan de slag gegaan met het in 2016 opgestelde plan van aanpak invoering Omgevingswet. De organisatie dient zich voor te bereiden op deze wetswijziging, ook al is de invoeringsdatum 2 jaar uitgesteld naar 2021. De Omgevingswet vormt vanaf dan het juridisch kader voor het bevorderen en in stand houden van een kwalitatief goede en gezonde fysieke leefomgeving. De wet vervangt hierbij een groot aantal bestaande wetten en AMvB’s. Deze wetswijziging heeft invloed op veel verschillende processen en procedures. Daarnaast biedt de wet gemeenten meer afwegingsruimte en daarmee ook meer kansen om invloed uit te oefenen op de leefomgeving. Hilversum onderschrijft het doel van de wet: het vereenvoudigen en versnellen van ruimtelijke procedures voor burgers en bedrijven. Dit sluit ook aan bij de Hilversumse ambitie meer ‘van buiten naar binnen’ te werken, en hierbij te luisteren naar en het zo veel mogelijk faciliteren van initiatieven uit de maatschappij.

Verbonden partij(en) op dit thema: OFGV
De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) is een regionale uitvoeringsorganisatie die werkzaam is op het gebied van milieu. Dit geldt voor groene wetten, geluid, bodemsanering, luchtvaart, vuurwerk, toezicht op zwemwater, Wabo en het omgevingsrecht. De OFGV voert voor Hilversum de wettelijke basistaken uit. De OFGV draagt daarmee bij aan een veilige woon- en leefomgeving.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	19.345	-5.160	14.185
Realisatie	20.179	-5.898	14.281
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**834**	**-738**	**96**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	677	-174	503
2	Gladheidbestrijding	209		209
3	Kabels en leidingen	151	-364	-213
4	Begraafplaatsen	124	390	514
5	Bouwleges	89	-214	-125
6	Subsidie Raadhuis	42	-42	0
7	Verkeersregelinstallaties	-150		-150
8	HOV	147	-147	0
9	Herinrichting Arenapark	-450		-450
10	Beheer en onderhoud Openbare ruimte	116		116
11	Stationsgebied	74		74
12	Landgoed Zonnestraal	-43		-43
13	Wonen	-110		-110
14	Vrijval voorziening infrawerken binnenstad		-40	-40
15	Onlineklas verkeer 2016-2017		-17	-17
16	Overige verschillen	-42	-130	-172
	Totaal verschil	**834**	**-738**	**96**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. In januari tot en met april 2017 zijn de gladheid bestrijdingsploegen 18 keer uitgerukt. Daarmee was het begrote budget voor gladheidsbestrijding al volledig besteed. In de maanden november en december 2017 is er nog 12 keer gestrooid vanwege hevige sneeuwval en gladheid waardoor de begroting is overschreden.

3. Voor het verleggen van kabels en leidingen brengt de gemeente een vergoeding in rekening. Deze vergoeding bestaat enerzijds uit de kosten die wij maken en anderzijds wordt rekening gehouden dat het openbreken van straten leidt tot extra onderhoud. Door werkzaamheden van Ziggo, de voorbereidende werkzaamheden voor de tunnel Oosterengweg en door het leggen van een datakabel van de gemeente Hilversum naar Gooise Meren, zijn er in 2017 meer werkzaamheden verricht dan in een regulier jaar. De extra werkzaamheden in 2017 geven € 151.000 meer lasten met daar tegenover € 364.000 meer baten.

4. Met betrekking tot de begraafplaatsen worden de volgende verschillen verklaard:
   - Asbest: Op de begraafplaatsen Bosdrift, De Zuiderhof en de Noorderbegraafplaats is ongeveer 30 jaar geleden asbest gebruikt in de dekplaten van graven. In de overeenkomst tussen de gemeente Hilversum en de uitvaart stichting is opgenomen dat de gemeente verantwoordelijk is voor kosten voortkomen uit zaken van voor de oprichting van de uitvaart stichting. De kosten voor de verwijdering van asbest bedragen € 70.000.
   - Gedetacheerd personeel: In de begroting wordt rekening gehouden met een vergoeding voor het gedetacheerde personeel aan de uitvaart stichting. Drie van de oorspronkelijke 10 FTE's konden door diverse oorzaken niet worden doorbelast aan de uitvaart stichting, waardoor er

€ 179.000 minder inkomsten zijn dan begroot. De uitgaven waren € 54.000 hoger, doordat een aan de uitvaart stichting gedetacheerde medewerker vervroegd met pensioen is gegaan, wegens ziekte.

- Huurinkomsten: Bij de voorbereiding van de verzelfstandiging van de begraafplaatsen (in het voorjaar 2016) is de gebruiksvergoeding vastgesteld op basis van diverse uitgangspunten. Enkele van deze uitgangspunten zijn gewijzigd waardoor de huur € 211.000 lager uitvalt:
    - Het door de gemeente gehanteerde rentepercentage voor kapitaallasten is gedaald van 3% naar 1,5%. Dit effect was wel in de begroting van de gemeente aangepast maar in de gebruiksvergoeding nog niet.
    - De gemeente verzorgt het eigenarenonderhoud van de begraafplaatsen en brengt deze kosten in rekening aan de uitvaartstichting. De stichting verzorgt zelf het gebruikersonderhoud. De demarcatielijst met wat eigenaren dan wel gebruikersonderhoud betreft is opnieuw beoordeeld en aangepast. Aan de hand hiervan is een nieuw meerjarenonderhouds plan opgesteld. Het eigenarenonderhoud is gedaald (verschuiving naar gebruikersonderhoud) waardoor wij minder kosten in rekening brengen bij de stichting. Hier staat tegenover dat wij ook minder kosten maken. De kosten voor eigenarenonderhoud lopen via de voorziening, deze voorziening moet nog opnieuw beoordeeld worden in het licht van de gemaakte afspraken en kan leiden tot vrijval (van een deel) van de voorziening.

5. In de begroting is de legesopbrengst voor het behandelen van aanvragen voor omgevingsvergunningen geraamd op € 3.195.000. De gerealiseerde opbrengst is € 214.000 hoger als gevolg van het aantrekkende economische klimaat. Hierdoor zijn er meer aanvragen ingediend dan oorspronkelijk verwacht. Tegenover deze extra inkomsten staan extra uitgaven ad. € 89.000 voor de kosten van behandeling van deze aanvragen, met name kosten voor het printen. Per saldo bedraagt de extra opbrengst aan bouwleges € 125.000.

6. De gemeente heeft een monumentensubsidie ontvangen voor het onderhoud Raadhuis. Omdat alle onderhoudskosten voor het raadhuis verlopen via de onderhoudsvoorziening, is deze bijdrage gedoteerd aan deze voorziening. Dit leidt tot € 42.000 extra lasten enerzijds en € 42.000 extra baten anderzijds.

7. In 2017 was gepland dat in Hilversum 9 verkeersregelinstallaties (VRI's) zouden worden voorzien van nieuw te ontwikkelen software en regelprogramma's. Deze vervanging beoogt een betere doorstroming van het verkeer. Het proces waarbij alle leveranciers met het ministerie gezamenlijk systeemeisen hebben ontwikkeld, heeft veel vertraging opgelopen. De 9 VRI's van Hilversum staan nu op een lijst van in totaal 1300 VRI's die door het hele land heen vervangen dienen te worden. Door de langere levertijd zal de uitvoering in 2018 plaatsvinden. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd een deel van het restant (nl. € 110.500) over te hevelen naar 2018.

8. Voor het project HOV is er een integrale projectorganisatie voor de Hilversumse deelprojecten waarin provincie, Prorail en de gemeente in participeren. De gemeentelijke inzet in de vorm van projectspecifieke uren worden geregistreerd en gedeclareerd bij de provincie.

9. Dit project loopt door in 2018. Het onderzoek naar onder andere de verplaatsing van het Station Hilversum Sportpark en de inhoudelijke samenhang met andere lopende initiatieven (o.a. Landelijk Programmaverbetering Overwegen, MIRT Oostzijde Amsterdam) vereist een zorgvuldige afstemming en kostte meer tijd dan verwacht. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het budget over te hevelen naar 2018.

10. Het wegdek van de Vlindermeent was in dusdanig slechte staat dat aanvullend onderhoud noodzakelijk was.

11. De voorbereidingskosten voor het Stationsgebied zijn hoger uitgevallen doordat extra werkzaamheden voor het project zijn verricht naar aanleiding van vragen tijdens de commissiebehandeling (april 2017). De extra kosten hangen samen met uitgestelde besluitvorming (€ 42.000) en daarnaast zijn de voorbereidingskosten van € 32.000 voor het project “Sloop GAK gebouw” geboekt op het project Stationsgebied.

12. In 2017 zijn er minder kosten gemaakt, mede doordat de eigendomsoverdracht lang op zich heeft laten wachten.

13. Er is geen aanleiding geweest om concrete activiteiten te ondernemen op het gebied van het aanpakken van onbestemde plekken. De gebudgetteerde middelen zijn hierdoor niet uitgegeven.

14. Er was een voorziening ingesteld om financiële middelen beschikbaar te hebben voor de nog uit te voeren infrastructurele werken binnen het exploitatiegebied van de Binnenstad. Omdat het plan infrastructurele werken is afgerond kan het resterende bedrag in de voorziening nu vrijvallen.

15. Betreft de uitbetaling van een voorschot van een Provinciale subsidie voor een verkeersveiligheidsproject die niet was begroot. Omdat het project uiteindelijk niet is uitgevoerd, moeten we dit voorschot in 2018 weer terug te betalen.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Het aantal bewoners in het centrum in postcodegebied 1211	9.700	9.370	Gemeente Hilversum (GBA)	Centrum
	Nee	Waardering van de sfeer en uitstraling in het centrum	7,5	7,0	Gemeente Hilversum	Centrum
	Nee	Aantal per jaar opgeleverde sociale huurwoningen	120	172	Woonmonitor	Wonen
	Nee	Achterstand in aantal gehuisveste statushouders ten opzichte van taakstelling	0	19 (1e helft 2016)	Opnieuw Thuis - Land in Beeld	Wonen
	Nee	Het aantal opgeleverde woningen in het middensegment	40	34	Woonmonitor	Wonen
035	Ja	Gemiddelde WOZ-waarde (maal duizend euro)	geen	251 (in 2016)	CBS	
036	Ja	Aantal nieuw gebouwde woningen per 1000 bestaande woningen	6,1	5,4	Gemeente Hilversum (BAG)	Wonen

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Achterstand in aantal gehuisveste statushouders ten opzichte van taakstelling	De achterstand is afgenomen ten opzichte van een jaar eerder en zelfs fors afgenomen ten opzichte van de achterstand op 21 december 2016 (namelijk 65). De stand per eind 2017 is nog niet bekend. Maar de daling zet naar verwachting voort.

Het aantal bewoners in het centrum in postcodegebied 1211	Inwonertal wijk Centrum stijgt gestaag. Streefwaarde is nog niet bereikt, maar is met nu lopende transformatieprojecten wel binnen bereik.
Waardering van de sfeer en uitstraling in het centrum	Referentie is gebaseerd op bezoekersonderzoek. Er is geen recent bezoekersonderzoek beschikbaar. Meest actueel is bezoekersonderzoek uit mei 2017. Cijfer was toen een 7,0. Gelet op ontwikkelingen daarna is een groei van de toename te verwachten.
Aantal per jaar opgeleverde sociale huurwoningen	In 2017 zijn er 108 sociale huurwoningen opgeleverd. 64 nieuwbouw appartementen en 108 appartementen als gevolg van transformatie.
Het aantal opgeleverde woningen in het middensegment	Er zijn 34 woningen in het middensegment opgeleverd in 2017.
Gemiddelde WOZ-waarde (maal duizend euro)	De stijgende WOZ-waarde hangt samen met de sterk aantrekkende woningmarkt.
Aantal nieuw gebouwde woningen per 1000 bestaande woningen	Er zijn 155 nieuwbouwwoningen opgeleverd in 2017 (78 appartementen en 69 eengezinswoningen). Daarnaast zijn er nog 128 woningen door transformatie toegevoegd aan de voorraad. De woningvoorraad is daarmee netto gegroeid met 229 woningen (54 sloop)

Ambitie 1. Versterken buurten door gevarieerde hoogwaardige woonmilieus

We zetten in op gevarieerde en hoogwaardige woonmilieus en sterke buurten. Dit betekent het bevorderen van een divers woningaanbod in Hilversum. Gecombineerd met het bevorderen van doorstroming zorgen we dat er voldoende woningaanbod is voor alle groepen. Sterkte buurten betekent ook een goed onderhouden en schone woonomgeving met voldoende groen.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Versnellen sociale woningbouw: ambitie college, extra opgave statushouders	We gaan bouwafspraken maken met corporaties en zorgen dat er voldoende locaties zijn waar gebouwd kan worden. Hierbij zorgen wij ook voor adequate medewerking in de RO procedures. Corporaties bouwen en beheren de woningen.	De bouwprestatieafspraak van minimaal 783 woningen tot en met 2020 wordt gehaald. Taskforce is zes keer op bestuurlijk niveau bijeengekomen, hierin hebben zowel de directeur-bestuurders van de corporaties als de portefeuillehouders Wonen en Ruimtelijke Ordening zitting. Eind 2017 is het eerste jaar van de prestatieafspraken in een bestuurlijk overleg tussen gemeente, huurdersorganisaties en corporaties geëvalueerd. Een belangrijke opgave voor 2018 is het realiseren van evenwicht in de voorraadontwikkeling, op dit moment krimpt de sociale woningvoorraad nog.	W
Stationsgebied: Opstellen stedenbouwkundig- en bestemmingsplan	In 2017 leggen we zowel het stedenbouwkundige plan als het bestemmingsplan stationsgebied ter vaststelling voor aan de Raad. Hiermee werken we de visie uit tot een haalbaar plan dat van het stationsgebied een aantrekkelijke entree maakt voor Hilversum als geheel, en het centrum in het bijzonder. In 2017 is er ruimte voor tijdelijke initiatieven in het stationsgebied.	In december 2017 heeft de raad het stedenbouwkundig plan voor het stationsgebied vastgesteld, waarbij is besloten dat nog een nadere uitwerking van het verkeer volgt. Het bestemmingsplan wordt aansluitend op de besluitvorming daarover opgesteld. In 2017 is parallel aan het stedenbouwkundig plan een uitgebreid traject doorlopen met een klankbordgroep van bewoners aan en rond de Koninginneweg en een traject voor mogelijke oplossingen bij het	C

		knelpunt Kleine spoorbomen. Deze trajecten waren intensief en waren nodig om het integrale plan voor het stationsgebied op te stellen. Ook is er oog voor tijdelijke maatregelen, zoals het plaatsen van een paviljoen voor Hilversum Marketing en herinrichting van de locatie van het voormalig UWV pand na sloop.	
Uitvoeringsprogramma woonvisie: inzetten bouw middensegment, woonmonitor	Realiseren van ambities uit de Woonvisie betekent dat we gaan inzetten op woningbouw in het midden segment. Het gaat hierbij zowel om het bevorderen van het aanbod van geschikte bouwlocaties als om het interesseren van marktpartijen om deze opgave uit te voeren. Daarnaast gaan we via een (woning)monitor de realisatie van de ambities in beeld brengen én houden.	Afgelopen jaar is een kleine 10% van de nieuwbouw opgeleverd in het middeldure huursegment (met name bij Lucent). Ook wordt er middensegment koop gerealiseerd (o.a. Anna's Hoeve). Daarnaast liberaliseren de woningcorporaties woningen uit hun bezit naar huurwoningen voor (lage) middeninkomens, in totaal circa 50 per jaar. I.h.k.v. de prestatieafspraken wordt daarbij binnenkort voorrang gegeven aan doorstromers vanuit de sociale huursector. Regionaal (RAP2) wordt gewerkt aan een ‘biedboek’ voor middenhuur om de kansen voor kleine locaties middels bundeling en marketing te vergroten. Met het uitwerken tot een biedboek wordt het tweede kwartaal 2018 gestart.	W
Benutten kansen Arenagebied: opstellen visie	De gemeente neemt het initiatief tot het opstellen van een visie voor het gebied. Samen met alle stakeholders de aantrekkelijkheid van het Arenagebied vergroten, is kansrijk en belangrijk voor Hilversum. Daarnaast is het een stationslocatie en zijn er plannen om de frequentie van het spoorvervoer in de Randstad verder te verhogen. Een aantrekkelijk Arenagebied op een goed bereikbare locatie maakt het een gewilde vestigingslocatie voor bedrijven.	Begin 2018 komt er duidelijkheid over de ambities en toekomst van Nike binnen het Arenapark. Daarna wil de gemeente in gezamenlijkheid met de partijen op het Arenapark een visie opstellen. Ter voorbereiding heeft de gemeente in 2017 voorbereidend onderzoek uitgevoerd. O.a. is samen met ProRail onderzoek gestart naar verplaatsing en/of verbetering van station Hilversum Sportpark. Om de aantrekkelijkheid van het gebied op korte termijn te vergroten, heeft de raad op 10 mei besloten Arenapark Oostzijde opnieuw in te richten (verbeteren kwaliteit openbare ruimte). Eind 2017 is de uitvoering hiervan gestart en dit wordt begin 2018 afgerond.	
Vergroten van de woningvoorraad door transformatie in het centrum	We benutten kansen en mogelijkheden om eigenaren tot transformatie of hergebruik van panden over te laten gaan. Door transformatie van kantoren naar woningen, door het toevoegen van wonen boven winkels en door concrete aanpak van ‘rotte kiezen’ wordt de woningvoorraad groter, neemt leegstand af en wordt het centrum levendiger.	Op verschillende locaties in en rond het centrum zijn woningen toegevoegd door sloop/nieuwbouw, dan wel herinvulling. In 2017 is Hof van Holland, op de voormalige ING-locatie, opgeleverd. Verder zijn op verschillende locaties, zowel aan het Melkpad (voormalig Kamer van Koophandel en voormalig Nefkens) als aan het Noordse Bosje woningen in aanbouw. Tot slot loopt planvorming voor onder andere het voormalig Postkantoor, de panden aan de Oude Torenstraat 1-3 en het SNS-pand aan de 's-Gravelandseweg.	C

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Voorbereiden omgevingswet	In 2017 gaan we de invoering van de omgevingswet voorbereiden. We onderzoeken ook of er kansen zijn voor het uitvoeren van pilots. Waar nodig zorgen we voor effectieve samenwerking met de regio. In 2016 is een plan van aanpak opgesteld om te zorgen dat Hilversum voldoende voorbereid is als medio 2019 de Omgevingswet bestaande wetten en regels in het RO-domein vervangt.	De werkzaamheden voor de implementatie van de Omgevingswet lopen. Aan een ambitiedocument voor de Implementatie van de wet en aan een Koersdocument voor de Omgevingsvisie is in de commissie van november besproken. Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen voor het opstarten van 5 pilots in 2018. Voorbeelden van pilots zijn een initiatiefnemer met de buurt een plan laten ontwerpen (gemeente op afstand blijven), experimenteren met het begrip 'afwegingsruimte' en invulling geven aan de term 'minder regels'. In de regionale samenwerking ligt de focus op de uitwerking van de begrippen op milieugebied en het opstellen van een regionale visie. Cultuurverandering binnen de gemeentelijke organisatie wordt actief opgepakt vanuit 'learning by doing'. Het organiseren van Testlabs is hier een voorbeeld van. Samenwerking vindt hier plaats met de lijnorganisatie en het programma Buurten. De invoeringsdatum van de Omgevingswet is overigens door het rijk uitgesteld tot 1 januari 2021.	
Vaststellen bestemmingsplan Centrum	We leggen in 2017 zowel een nieuw bestemmingsplan centrum als een nieuw welstandsbeleid centrum ter vaststelling voor aan de Raad. In dit bestemmingsplan en welstandsbeleid leggen we actuele kaders vast. Een van de accenten van dit beleid ligt bij het behoud van karakteristieke panden en ensembles, door het opnemen van nieuwe regels hierover.	De Welstandsnota Centrum is vastgesteld. Het voorontwerp bestemmingsplan Centrum heeft in 2017 na positief advies van de raad ter inzage gelegen. De zienswijzen worden verwerkt. Het ontwerp bestemmingsplan Centrum wordt in 2018 ter vaststelling voorgelegd.	C
Planvorming Kerkbrink: Opstellen ontwerp openbare ruimte	In 2017 worden voorbereidingen getroffen voor herinrichting van de Kerkbrink door het opstellen van een ontwerp voor de openbare ruimte. Dit ontwerp vloeit voort uit de verkenningen in 2016 om van de Kerkbrink een levendige plek te maken, met nadruk op mediacultuur, ondersteund door horeca. In 2017 is op de Kerkbrink ook ruimte voor (media)experimenten die bijdragen aan een aantrekkelijke, levendige Kerkbrink.	In 2017 zijn de mogelijkheden voor een mediacultuurcluster op de Kerkbrink onderzocht. Begin 2018 volgen de resultaten. Na een positieve uitkomst kunnen voorbereidingen voor herinrichting van de Kerkbrink, passend bij het beoogde mediacultuurprofiel, opnieuw worden opgestart.	C
Regionale Werkvisie vertalen naar ruimtegebruik	In Hilversum is net als op andere plekken in Gooi en Vechtstreek soms sprake van leegstand op bedrijfsterreinen en grote druk op	Het regionaal onderzoek werklocaties is afgerond. Dit onderzoek maakt duidelijk dat er behoefte is en blijft aan voldoende ruimte voor werken, zowel op formele als	

	de woningmarkt. Het lijkt dan aantrekkelijk om bedrijfsterreinen te bestemmen voor wonen. Tegelijkertijd zijn voldoende vestigings- en uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijven belangrijk om de werkgelegenheid te behouden. Om een goede afweging over herbestemming te kunnen maken, wordt een regionale werkvisie opgesteld. Deze werkvisie is gebaseerd op een inventarisatie van de benodigde en beschikbare hoeveelheid bedrijfsterreinen en maakt het benodigde ruimtegebruik voor werken inzichtelijk. Op basis hiervan kunnen we in de toekomst betere afwegingen over herbestemmen maken.	informele locaties. Volgende stap is een regionale werkagenda op te stellen. Voorbereidingen hiervoor zijn in 2017 gestart en lopen door in 2018.	

Ambitie 2. Vitaliseren erfgoed gericht op behoud en (hernieuwd) gebruik

Voorzichtig omgaan met erfgoed en tegelijkertijd zorgen dat de monumenten exploitabel zijn.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Nomineren Zonnestraal als Unesco Werelderfgoed	Zonnestraal laten erkennen als Unesco werelderfgoed. Hiertoe gaan we zorgen dat het nominatiedossier gereed komt in 2017. De ambitie van de werelderfgoedstatus van Zonnestraal en Geopark sluiten op elkaar aan en versterken elkaar. Zonnestraal is in het Geopark gelegen op de plek waar de landschappelijke gelaagdheid het grootste is. Waar het complex Zonnestraal in zijn omgeving unieke architectonische en culturele waarden vertegenwoordigt, zet de erkenning van het Geopark de unieke landschappelijke waarden van dit gebied op de kaart.	De gemeente heeft in nauwe samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en externe experts in 2017 het tussentijdse nominatiedossier nagenoeg afgerond, begin 2018 is dit ingediend bij de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed. In dit nominatiedossier worden (o.a.) de unieke universele waarden beschreven die de arbeid- en nazorgkolonie Zonnestraal vertegenwoordigt. Ten behoeve van de borging van de waarden en de planologische bescherming van Zonnestraal heeft de gemeente een intentieovereenkomst met de beoogde nieuwe eigenaar in 2017 voorbereid. De uiteindelijk overdracht is eind 2017 uitgesteld naar begin 2018. Op het moment dat de koopovereenkomst getekend wordt, wordt ook de intentieovereenkomst getekend. De intentieovereenkomst is belangrijk omdat daarin beoogd eigenaar en gemeente zich gezamenlijk verbinden aan de ambitie van de Unesco status voor Zonnestraal. In de intentieovereenkomst genoemde uitgangspunten vormen ook een	W

		belangrijke aanzet tot het opstellen van een nieuw bestemmingsplan.	
Bevorderen herstel van gevels door inzet gevelherstelfonds	We stimuleren eigenaren van panden in het centrum om de uitstraling van hun gevels te verbeteren. Hiervoor zetten we het in 2016 opgerichte gevelherstelfonds in. Voor 2017 wordt ingezet op herstel van 10 gevels.	Het gevelherstelfonds heeft bijgedragen aan herstel van in totaal 9 panden c.q. clusters van panden. Het fonds heeft hiermee substantieel bijgedragen aan een aantrekkelijke uitstraling van het centrum. Het gaat daarbij vaak om karakteristieke panden op beeldbepalende locaties, zoals de Kerkstraat 112 (Meddens, wordt nu verbouwd tot restaurant en woningen) en Kerkstraat 95-99 (voormalig Polare nu woonwinkel Steyl). Het herstel van de gevels heeft bijgedragen aan de herinvulling van deze panden. De werkzaamheden voor een aantal panden lopen door in 2018. Net als de afronding van de subsidieverlening.	C
Uitvoeren Hilversums restauratiefonds	We gaan eigenaren van monumenten ondersteunen door middel van een Hilversums restauratiefonds. We voeren de plannen die al bestaan uit en brengen het bestaan van het fonds onder de aandacht van monumenteigenaren.	Er is een Hilversums Restauratie Fonds opgericht in samenwerking met het Nationaal Restauratie Fonds. Dit revolverend fonds biedt monumenteneigenaren de mogelijkheid om middels een laagrentende lening hun restauratieplannen te realiseren. Mout was de eerste gebruiker van het HRF.	

Realiseren we daarnaast		**Realisatie 2017**	**Ster**
Nieuw beleid cultureel erfgoed opstellen	Binnen de regio en met partijen in de stad gaan we nieuw beleid opstellen voor Cultureel Erfgoed, inclusief een uitvoeringsprogramma.	De voorbereiding voor het doorontwikkelen van het beleid en een uitvoeringsagenda Cultureel Erfgoed is gestart. De agenda brengt in beeld wat de fundamenten en de bouwstenen zijn en wil zichtlijnen bieden naar het toekomst erfgoedbeleid. De afronding is eind 2017 vertraagd omdat er prioriteit is gegeven aan het dossier Zonnestraal.	
Onderzoeken mogelijkheden stadsherstel	We verkennen en benutten de mogelijkheden voor een stadsherstelfonds in Hilversum, waardoor we monumenten kunnen behouden, (her)gebruiken en exploiteren. Dit kan door het oprichten van een nieuw stadsherstelfonds of door de uitbreiding van het werkgebied van een van de bestaande stadsherstelfondsen.	In april is een overleg gevoerd met vertegenwoordigers van Stichting Hilversum Pas Op!, de gemeente en externe deskundigen over de wenselijkheid van het oprichten van een vorm van een Stadsherstelorganisatie. Afgesproken is dat een werkgroep onder leiding van Pas Op! gaat verkennen hoe dit het beste kan worden vorm gegeven.	W

1.2 Levendige stad

In Hilversum ontmoeten mensen elkaar vaak en gemakkelijk. Je kunt er op een prettige manier bewegen, winkelen, sporten en recreëren. In de buurten zijn voldoende en goede voorzieningen aanwezig. Het culturele aanbod en de diverse jaarlijkse evenementen hebben aantrekkingskracht, ook voor mensen buiten de stad.

Opgave van de stad

In Hilversum willen we dat inwoners elkaar graag regelmatig ontmoeten. De opgave voor de levendige stad is mensen in beweging brengen. Daarvoor zijn passende sportvoorzieningen, spannende evenementen en een veelzijdig cultureel aanbod nodig.

Sport
Bewoners die actief zijn, hebben minder gezondheidsklachten en zijn minder eenzaam; hier heeft de stad baat bij. Het is daarom belangrijk dat er voldoende mogelijkheden zijn om te sporten en te recreëren. Hilversum blijft daarom investeren in de benodigde fysieke voorzieningen, zoals sportvelden, speelplekken en parken. Om het niveau van sportfaciliteiten te verhogen, is creativiteit nodig en werken sportorganisaties in 2017 steeds vaker samen. Steeds meer faciliteiten worden opengesteld voor buurten, zoals bijvoorbeeld de Cruyff courts. Ook sportevenementen vormen een belangrijke impuls voor de sportbeoefening en de beleving van Hilversum als levendige stad.

Evenementen
Evenementen dragen bij aan de identiteit en het profiel van de stad, zeker als ze gericht zijn op de media. De opgave is aantrekkelijke evenementen mede te stimuleren en te ondersteunen, voor Hilversummers en voor bezoekers. Het in 2017 vastgestelde evenementenkader biedt hiervoor ook de benodigde kaders.

Cultuur
Cultuur vergroot de levendigheid in de stad en versterkt de identiteit van Hilversum als stad van media, muziek en architectuur. In Hilversum kan iedereen genieten van en deelnemen aan cultuur: als publiek, als vrijwilliger, als amateur of als professional. Hiervoor zijn goede voorzieningen aanwezig met sterke professionele organisaties. De opgave is te komen tot een aantrekkelijke en afwisselende programmering, met ruimte voor grote namen en voor nieuw talent. We stimuleren cultuurparticipatie en cultuureducatie door amateurkunst en educatie in het primair onderwijs te ondersteunen. Verder beschikt Hilversum over enkele unieke cultuurarchieven die we koesteren. De gemeentelijke middelen voor cultuur worden steeds flexibeler en programmatisch ingezet.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	12.267	-2.617	9.650
Realisatie	12.860	-3.241	9.618
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**593**	**-624**	**-31**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	105	-36	69
2	Sporthallen	95	-64	31
3	Huur culturele huisvesting		78	78
4	Sportbeleid	-75		-75
5	Poppodium De Vorstin	601	-601	0
6	Monument op het marktplein	-117		-117
7	Overige verschillen	-16	-1	-17
	Totaal verschil	**593**	**-624**	**-31**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. Met betrekking tot de sporthallen worden de volgende verschillen verklaard:
   - Overname inventaris: Contractueel is bij het aanbesteden van het sporthalbeheer (1-1-2016) vastgelegd dat de gemeente Hilversum de inventaris van Dudok Arena (was in eigendom van Optisport) voor € 40.000 over zou nemen. De koopovereenkomst is in 2017 door beide partijen ondertekend.
   - Beheer en onderhoud: De kosten voor beheer en onderhoud zijn € 55.000 hoger omdat de schrobmachine in sporthal Kerkelanden niet meer gerepareerd kon worden, de achterstand in het groenonderhoud weggewerkt diende te worden en er nieuwe veldjes op sportpark Loosdrecht moesten worden aangelegd voor de pupillen.
   - Afrekening onderhoudskosten Dudok Arena: Vanaf 1-1-2016 ontvangt Optisport voor de 4 sporthallen een exploitatievergoeding, waarmee zij het klein onderhoud kunnen betalen. Vóór 2016 was Optisport ook al verantwoordelijk voor het onderhoud in Dudok Arena. Hiervoor ontving Optisport jaarlijks een bijdrage van de gemeente. In 2017 heeft een afrekening plaats gevonden van de onderhoudskosten vóór 2016. Dit levert een voordeel op van € 99.000.
   - Gedetacheerd personeel: Optisport betaalt een vergoeding voor de gedetacheerde sporthalbeheerders (bij sporthal Kerkelanden, De Lieberg en De Meent). Het nadeel hierop bedraagt € 35.000.

3. De huur voor een aantal panden is opgezegd (o.a. door Theater Achterom en door de GGD).

4. De raad heeft op 28 september 2016 bij het vaststellen van de nota “sport en bewegen” besloten om een budget vrijgegeven om een sportinvesteringsfonds Hilversum mogelijk te maken. Het sportinvesteringsfonds is in 2017 nog niet opgericht. Vandaar dat er, behoudens de voorbereidingskosten, slechts een klein deel van het budget is gebruikt. In de beeldvormende sessie van 13 december is de raad over het sportinvesteringsfonds geïnformeerd.

5. Bij het raadsvoorstel van 6 december 2017 is abusievelijk de onttrekking aan de voorziening (€ 535.000) begroot als een negatieve uitgave, conform BBV had dit als inkomst begroot moeten zijn. Het is ook conform BBV geboekt. Daarnaast is, omdat de activa met terugwerkende kracht

overgedragen zijn, het onderhoud dat al door de gemeente betaald is over die periode (€ 66.000) door de stichting vergoed en in de voorziening teruggestort.

6. In 2017 is in de kadernota eenmalig een bedrag beschikbaar gesteld voor een kunstwerk/monument voor Dudok. In 2017 is een klein deel van het budget besteed aan het Dudok Architectuur Centrum die een vooronderzoek heeft laten verrichten naar te gebruiken materialen voor het kunstwerk/monument. Naast deze voorbereiding(skosten) is geen uitvoering gegeven aan het monument op het Marktplein. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het budget over te hevelen naar 2018.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Groei van het aantal bezoekers aan culturele organisaties in het centrum	725.000	750.000	Culturele organisaties	Centrum
	Nee	Het aantal bezoekers aan media evenementen met een nationale uitstraling	50.000	84.000	Organiserende organisaties	Media
020	Ja	Aandeel niet sporters in de gemeente	45,0%	48% (2016)	RIVM	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Groei van het aantal bezoekers aan culturele organisaties in het centrum	De culturele organisaties (Museum Hilversum, De Vorstin, Filmtheater, Theater Gooiland en VUE) laten gezamenlijk een duidelijk groei in bezoekersaantallen zien.
Het aantal bezoekers aan media evenementen met een nationale uitstraling	Grote media evenementen hebben zich verder ontwikkeld en in 2017 meer publiek getrokken. Door het jaar heen gaat het om het Scenecs Filmfestival, de Media Future Week, het Media Jaar Congres, de Dutch Media Week en Dudok in Concert en Top200 / Live 2000. Deze evenementen hebben in totaal ca 84.000 bezoekers getrokken, 8.000 meer dan in 2016.
Aandeel niet sporters in de gemeente	Het percentage is gebaseerd op het vierjaarlijkse RIVM onderzoek. Het aandeel niet-sporters is t.o.v. van 2012 licht gedaald, toen was het nog 49,3%.

Ambitie 4. Bewegen stimuleren met goede faciliteiten, attractieve programma's en actieve communicatie

Inwoners mogelijkheden bieden om in beweging te komen doordat er voldoende breedtesportvoorzieningen aanwezig zijn. Ook zijn er programma's gericht op specifieke groepen (o.a. ouderen en jongeren) om bewegen en sporten bij hen te stimuleren.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Stimuleren sportevenementen o.a. City-run	Sportevenementen worden ondersteund en kunnen voor subsidie in aanmerking komen. Extra aandacht en financiële ondersteuning komt er voor de	Begin april 2017 heeft wederom een succesvolle Hilversum City Run plaats gevonden. Aanvullend heeft het college besloten om een gemeentelijke bijdrage van € 50.000 te verstrekken voor het	

	City-run. De City-run neemt een bijzondere plaats in, omdat de uitstraling hiervan groot is en zowel aan een sportief klimaat als een levendige stad bijdraagt.	nieuwe tennisevenement 'Melkhuisje Masters Hilversum'. In 2017 is actief met de Stichting Hilversum Schaakt samengewerkt om Tata Steel Chess on Tour in 2018 naar Hilversum te halen.
Sportstimulering: focus op jeugd en ouderen	De zeven fulltimebuurtsportcoaches en de diverse sportprogramma's op de Cruyff Courts stimuleren het bewegen en sporten in de buurt. Dit verlaagt de drempel voor groepen om te gaan bewegen en te sporten. Ook draagt het bij aan spontane ontmoetingen in de buurt.	In 2017 is door de buurtsportcoaches een attractief programma neergezet gericht op jongeren en ouderen. De buurtsportcoaches van Bink, Hilverzorg en Stichting Hilversumse Meent hebben naast het aanbieden van sportactiviteiten (bijvoorbeeld op onze twee Cruyff Courts), individuele adviezen ook het sportaanbod voor ouderen inzichtelijk gemaakt. Er is verdere samenwerking met partners in de buurten aangegaan waardoor er meer Hilversummers in beweging zijn gekomen.

Realiseren we daarnaast		**Realisatie 2017**	**Ster**
Oprichten Sportinvesteringsfonds	Het instellen van een sportinvesteringsfonds samen met sportclubs biedt verenigingen meer mogelijkheden om te investeren. Goede plannen kunnen met behulp van het sportinvesteringsfonds worden uitgevoerd, waarbij een club een lening kan afsluiten met aantrekkelijke en laagdrempelige voorwaarden.	In de augustus en september zijn de betrokken sportclubs benaderd en uitgenodigd voor een drietal informatiebijeenkomsten. Uitgangspunt was dat minimaal 70% van de sportclubs deelnemen. Eind 2017 is duidelijk geworden dat er voldoende sportclubs willen deelnemen in het sportinvesteringsfonds. Om in het eerste kwartaal van 2018 dit daadwerkelijk te kunnen lanceren is er al gewerkt aan oprichtingsstatuten en een reglement voor de Stichting Sportinvesteringsfonds Hilversum. Daarnaast zijn afspraken gemaakt met de Stichting Waarborgfonds Sport. De bemensing van het bestuur en raad van toezicht was in ontwikkeling. Met banken is gesproken over de funding. In het nieuwe gemeentelijk financiële beleid is geregeld dat de borgstelling vanuit de gemeente mogelijk is. De raad dient over deze specifieke garantstelling een besluit te nemen.	

Ambitie 5. Stimuleren cultureel klimaat met accent op media, muziek en architectuur

Culturele activiteiten zijn gericht op het vergroten van de levendigheid in het centrum en het versterken van de identiteit van Hilversum als stad van media, muziek en architectuur. Deze voorzieningen zijn belangrijk voor Hilversummers en voor bezoekers van de stad. Daarnaast gaat het ook om het bevorderen van de cultuurparticipatie (amateurkunst).

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Ondersteunen media-evenementen met een landelijke uitstraling	We zorgen ervoor dat in het centrum van Hilversum of op het Media Park media/cultuur-evenementen met een landelijke uitstraling plaatsvinden, zoals de Dutch Media Week, Dudok in Concert, Media Talent Week, Mediapark Jaarcongres en Glazen Huis (ovb). De herinrichting van het Marktplein en de plannen voor het Stationsplein bieden hiervoor nieuwe kansen en mogelijkheden.	De Dutch Media Week, concert, Media Future Week en congressen hebben een landelijk bereik gehad, zowel van professionals als een breed publiek.	M
Programmeren Media Mile	We brengen de media fysiek zichtbaar terug in het straatbeeld met objecten, projecties en virtuele elementen (bijvoorbeeld door een Walk of Fame, projecties rond media-erfgoed of media-Pokémons). Hiermee versterken we de herkenbare identiteit van Hilversum als mediastad.	In 2017 is veel voorbereidend werk gedaan voor de Media Mile. in 2018 wordt de route gelanceerd.	M
Faciliteren cultuurprojecten in de buurt	Kunst en cultuur leveren een bijdrage aan het vergroten van de identiteit van buurten en wijken. In 2017 starten we met minimaal 3 interventies met kunst in de openbare ruimte die moeten bijdragen aan het versterken van de identiteit van de buurt. Doel is om bewoners en maatschappelijke partners maximaal te betrekken.	In alle beschikkingen van subsidies is het belang van buurten en het nadenken over het betrekken van buurten opgenomen. Wij verwachten dat hiermee het denken vanuit de (amateur)organisaties over hun rol en betekenis in en van de buurt toeneemt. Daarnaast dragen de volgende drie concrete activiteiten bij aan het versterken van de identiteit van buurten: Broedplaats de Meentwerf & Gedicht in de openbare ruimte. De ontwikkeling van broedplaats De Meentwerf is gestart (de verbouwing van de oude meentwerf vindt momenteel plaats en de programmering start in 2018). Het project Poezie in de openbare ruimte is begin dit jaar gestart met een gedicht op het stationsplein. Inmiddels is ook een gedicht gerealiseerd op het Marktplein en vindt de plaatsing van een volgend gedicht in januari 2018 plaats (Violenschool). In 2018 vindt ondersteund door de gemeente het evenement "Gluren bij de Buren" plaats. Daarnaast is er ruimte binnen het programma buurten voor nieuwe (culturele) initiatieven uit de buurt.	B
Deelname landelijk programma cultuureducatie met focus op primair onderwijs	Het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit wordt voortgezet, maar nu in samenwerking met de regio. Aanbod dat in de periode 2013-2016 is ontwikkeld wordt in de regio aangeboden en door samenwerking tussen onderwijs	Op 10 mei heeft de startbijeenkomst van CMK in de regio plaatsgevonden. Lokaal is echter gekozen voor versnelling en extra inzet om ervoor te zorgen dat in Hilversum convenanten met de scholen worden afgesloten. Op 11 september heeft de eerste stuurgroepvergadering met schoolbestuurders en onder leiding van de	

	en culturele organisaties verdiept en uitgebreid.	wethouder Jaeger plaatsgevonden. Het realiseren van de convenanten is veel werk (maatwerk per school) en vergt ook doorlooptijd t.a.v. de besluitvorming binnen de scholen en de schoolbesturen. Qua taakverdeling is Hilversum verantwoordelijk voor het afsluiten van de convenanten omdat het lokaal beleid en verstrekking van aanvullende lokale gelden betreft. De regio zorgt ervoor dat scholen zich aanmelden voor het deskundigheidsprogramma en de visievorming rondom CMK (voor zover Hilversumse scholen dit traject nog nodig hebben).	
Vaststellen beleidskaders voor evenementen	Na een intensief voorbereidingstraject leggen wij begin 2017 het nieuwe beleidskader voor evenementen ter vaststelling aan de raad voor. Met het evenementenkader vergroten wij de toegevoegde waarde van evenementen, bijvoorbeeld bij de profilering van Hilversum Mediastad, maar ook de lokale betrokkenheid van en voor inwoners. Verder is het evenementenkader actueel, uitnodigend en zorgt het voor veilige en beheersbare evenementen.	Het Evenementenkader en de eerste versie van het locatiebeleid zijn in 2017 vastgesteld. In 2018 wordt gewerkt aan realisatie van het uitvoeringsprogramma.	C

Realiseren we daarnaast		**Realisatie 2017**	**Ster**
Verstevigen Centrummanagement	In 2017 wordt de betrokkenheid van ondernemers, organisaties en vastgoedeigenaren verder vergroot via de stichting Centrum Hilversum (uitbreiding van het aantal participanten vindt plaats met parkeerexploitanten en marktondernemers) en een evenement als ‘De 12 uur van Centrum Hilversum’.	De samenwerking tussen partijen in het centrum is in 2017 verder verstevigd. Er is frequent overleg binnen de verschillende groepen (retail, horeca, cultuur, vastgoed, parkeren) en tussen de groepen. Aandacht lag ook op een nauwere samenwerking met andere partijen in de stad. Zo heeft de stichting een belangrijke rol gehad in de oprichting van Hilversum Marketing.	C
Uitvoeren citymarketingstrategie (fysiek en virtueel)	Hilversum gaat zich als Mediastad profileren door actieve citymarketing. Bedrijven, inwoners én bezoekers zijn de belangrijkste doelgroepen. Hilversum heeft een nationaal onderscheidend profiel als Mediastad dat we gaan inzetten om de trots op de stad en de aantrekkingskracht voor (internationale) dagtoeristen verder te vergroten. Verbinding	In 2017 is het stadsmerk Live Hilversum gelanceerd. In december 2017 is de Stichting Hilversum Marketing opgericht.	M

	wordt gezocht met Stichting Centrum Hilversum, culturele- en evenementenorganisaties.	
Gezamenlijke promotie van de culturele programmering door culturele organisaties	De bekendheid van de culturele programmering vergroten we door de gezamenlijke promotie actief te ondersteunen. Hierdoor bereiken we dat meer mensen gebruik maken van het Hilversumse culturele aanbod en dat deelname door bezoekers van buiten de stad toeneemt.	Vanuit de gemeentelijke organisatie is, om hier daadwerkelijk stappen in te kunnen zetten, in het afgelopen jaar onvoldoende prioriteit aan gegeven. Andere cultuurprojecten zoals o.a. IkToon, Poezie in de Openbare Ruimte en CMK hebben meer prioriteit gekregen.
Zorgdragen toekomst poppodium Vorstin	Zorgdragen voor een toekomstbestendige organisatie en programmering van poppodium Vorstin. Poppodium Vorstin neemt een belangrijke plaats in het (populair) culturele leven van Hilversum en is een vitale ontmoetingsplek.	In goede afstemming met de gemeente is door de interim directeur en het bestuur van De Vorstin gewerkt aan een nieuw beleidsplan en meerjarenbegroting, als onderdeel van een totaal oplossing waarin de inhoudelijke koers, de bedrijfsvoering, de financiële positie en de Governance van De Vorstin wordt versterkt. Dit heeft er in geresulteerd dat in december een voorstel met voldoende perspectief voor de toekomst van De Vorstin, ter besluitvorming is voorgelegd aan de raad. Onderdeel van de totaaloplossing is de overdracht van de installaties aan de Vorstin. Na de positieve besluitvorming in de raad is gewerkt aan de overdracht van de installaties per 1 januari 2017 en het effectueren van de rest van het besluit. Vanaf 1 januari 2018 kan De Vorstin weer zelfstandig aan haar toekomst werken.
Ondersteunen toegankelijk maken collecties en archieven	We stimuleren dat archieven en collecties hun documenten toegankelijk(er) en zichtbaar(der) maken, door projecten actief te ondersteunen, bijvoorbeeld bij het MCO en Grafisch Atelier. Het (online) publiek kan persoonlijk bijdragen aan het verrijken van archieven en bijzondere collecties in Hilversum.	De regioconservator is bezig met het maken van een collectieplan van alle collecties in eigendom bij musea en historische kringen in de regio Gooi en Vechtstreek. Daarnaast is bij het MCO het project muziekbibliotheek (digitalisering bladmuziek) in uitvoering. In 2017 is ook gewerkt aan een verkenning van een fusie van de verschillende streekarchieven. Helaas is begin 2018 duidelijk geworden dat Gooise Meren hier voorlopig niet verder in wil samenwerken.

1.3 Groene stad

Hilversum is een duurzame stad, waarin we steeds bewuster omgaan met energie, afval, natuur en bodem. We leggen steeds meer groen in de stad aan en vergroten hiermee de beleving, de kwaliteit en het gebruik van het groen.

Opgave van de stad

Meer groen in de stad
Hilversum is een groene stad, omringd door een prachtig natuur- en recreatiegebied, met in de stad een grote diversiteit aan boomsoorten De opgave is om vooral in de stad en het centrum het groen (meer) zichtbaar te maken. Met de in 2016 opgestelde nota 'Impuls extra groen in Hilversum' is een belangrijk kader ontwikkeld om de komende jaren groen (met name bomen) toe te voegen: dit gebeurt zowel in het centrum, langs de toegangswegen als in de diverse buurten.

Duurzaamheid
Groen betekent ook duurzaam. In 2016 is een plan van aanpak opgesteld voor de periode 2016-2020. Er is gekozen voor een ambitieuze doelstelling van 100 kiloton CO2 reductie in 2020 ten opzichte van 2015. Het realiseren van deze ambitie vergt een intensivering van de energietransitie. Dit kan alleen door samen op te trekken met allerlei maatschappelijke partners en via zogenoemde Greendeals versnelling in gang te zetten in 2017 en daarna. Kortom: we gaan minder 'faciliteren' en vooral (nog) meer aanjagen. Zo willen we meer collectieve energieopwekkingsprojecten met bewoners en bedrijven realiseren Verder zetten we belangrijke stappen op het gebied van bodem en huishoudelijk afval (van afval naar grondstof). De regionale ambitie is om in 2020 het huishoudelijk restafval met ongeveer de helft te verminderen.

Verbonden partij(en) op dit thema: het GNR
Het Goois Natuurreservaat (GNR) beheert een aantal natuurgebieden in het Gooi. Het GNR bevordert de natuur- en recreatieve waarden van deze gebieden. Het GNR draagt daarmee bij aan het groene karakter van de omgeving van Hilversum en biedt voor de Hilversummer (actieve) groene recreatieruimte.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	24.792	-18.225	6.567
Realisatie	24.645	-18.964	5.681
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-147**	**-739**	**-886**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	144	-50	94
2	Rooivergunningen		-125	-125
3	Onderhoud plantsoenen en bomen	-71		-71
4	Egalisatievoorziening riolering	448	-69	379
5	Ondergrondse containers centrum	-422		-422
6	OFGV	-56		-56
7	Reinigen kolken en riolen	-45		-45
8	Inzameling afval en afvalstoffenheffing	-330	-89	-419
9	Sanering railverkeerslawaai	108	-108	0
10	Extra aanpak zwerfvuil	149	-149	0
11	Diverse duurzaamheidsprojecten	147	-108	39
12	Duurzaamheid	-90		-90
13	Overige verschillen	-129	-41	-170
	Totaal verschil	**-147**	**-739**	**-886**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. Voor het kappen van bomen dient een vergunning aangevraagd te worden. In 2017 zijn enkele grote kapvergunningen verleend (380 bomen op de Oosterengweg, 57 op de Van Riebeeckweg, 26 in de Snelliuslaan en 10 in de Dasselaarstraat/Erfgooiersstraat). Hierdoor zijn de baten hoger dan in een regulier jaar.

3. In de budgetten voor het beheer en onderhoud van bomen en plantsoenen is een stelpost opgenomen ter dekking van kapitaallasten. Deze stelpost komt voort uit de kadernota 2015 voor het project 'impuls in het groen'. Dit project is inmiddels in het investeringsprogramma opgenomen en daarmee komen de kapitaallasten op de juiste plek in de begroting te staan. De stelpost komt hiermee te vervallen.

4. Het bedrag van € 448.000 betreft een, niet eerder in de begroting verwerkte, toevoeging aan de egalisatievoorziening riolering. Deze toevoeging is het resultaat van de werkelijke lasten die wij toerekenen aan de rioolheffing versus de werkelijke opbrengst van de rioolheffing. In de Kadernota 2017 was aangegeven dat, door een wijziging in toerekening, de personeel- en organisatiekosten circa € 180.000 lager uit zouden vallen. In de slot begrotingswijziging van december 2017 was aangegeven dat de kapitaallasten circa € 130.000 lager zouden zijn. Daarnaast zien we in de jaarrekening dat op enkele kleinere posten de lasten € 68.000 lager uitvallen. Hier tegen over staat dat de inkomsten uit de heffingen juist circa € 69.000 hoger waren in 2017 dan begroot. Deze afwijkingen geven een positief resultaat op de rioolheffing van € 448.000 en wordt toegevoegd aan de voorziening zodat deze in de toekomst weer gebruikt kan worden om de rioolheffing stabiel te houden.

5. Het project ondergrondse afvalcontainers heeft vertraging opgelopen. Het omleggen van kabels en leidingen kent een lange doorlooptijd en leidt er in een aantal gevallen toe dat een

alternatieve locatie moet worden gevonden. De verwachting is dat dit project in 2018 overgaat tot daadwerkelijke plaatsing van de containers en zal doorlopen tot in 2019.

6. Voor de wettelijke taak asbest is in de Kadernota € 45.000 in 2017 opgenomen. De lagere lasten voor de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) worden veroorzaakt doordat de offertebesprekingen met betrekking tot het uitvoeren van deze taak aan de OFGV vertraging heeft opgelopen en deze nog niet zijn afgerond. Het hiervoor beschikbare bedrag is 2017 dus niet besteed.

7. Een gunstig resultaat van de aanbesteding voor het reinigen van kolken en riolen (samen met de gemeente Wijdemeren) en de efficiënte inzet van materiaal heeft geresulteerd in € 45.000 minder lasten.

8. Vanuit de GAD is eind 2017 een aanvullende teruggaaf gekomen over de jaren 2015 en 2016 over de verbrandingsbelasting van circa € 470.000. Deze teruggaaf komt bovenop het regioresultaat 2016 waar bij de opstelling van de tarieven rekening mee wordt gehouden (betreft een inschatting), die was € 140.000 lager dan ingeschat. De inkomsten uit de aanslagen afvalheffing zijn iets hoger dan begroot doordat er meer aanslagen voor voorgaande jaren zijn opgelegd. Door de overgang naar het nieuwe belastingsysteem was een achterstand ontstaan in het opleggen van aanslagen. Het hier weergegeven resultaat gaat over het boekjaar 2017 en staat daarmee los van de discussie omtrent de PMD-inzameling in 2018.

9. Het plaatsen van de minischermen fase 1 is in 2017 afgerond. De meerkosten worden vergoed door het ministerie I&M (Bureau Sanering Verkeerslawaai). Zie tevens de toelichting bij de transitorische passiva.

10. Van derden ontvangen wij middelen voor aanpak zwerfvuil, de ontvangsten en de uitgaven gaan via de balans, in de jaarrekening 2017 leidt dat tot een verschil in de lasten en de baten. Alle uitgaven 2017 zijn conform de door het afvalfonds goedgekeurde begroting. In maart 2018 wordt de verantwoording ingediend zodat de afvalbijdrage definitief kan worden vastgesteld. Zie tevens de toelichting bij de balans.

11. De financiële afwijking in de jaarrekening 2017 wordt veroorzaakt door diverse duurzaamheidsprojecten. Als gemeente ontvangen wij subsidies van de VNG en beheren wij deze middelen voor regionale duurzaamheidsprojecten. De uitgaven en ontvangsten zijn niet begroot waardoor in de jaarrekening een nadeel is op de lasten van € 147.000 en een voordeel op de baten van - € 110.000. Voor een ander duurzaamheidsproject beheert de Regio Gooi en Vechtstreek een provinciale subsidie. Voor dit project hebben wij € 30.000 aan kosten gemaakt die we in 2018 met de Regio afrekenen. In de jaarrekening 2017 leidt dit tot een nadeel van € 30.000 aan de lastenkant. Tevens zijn er nog overige, kleine afwijkingen, nadeel van € 7.000 op de lasten.

12. Voor de verduurzaming woningen is minder door de gemeente uitgegeven, omdat de regionale samenwerking Energiebesparen Gooi en Vecht hierin heeft kunnen voorzien. Hiervoor heeft de regio middelen verkregen van provincie en VNG, naast de regionale middelen. Dit heeft als resultaat een voordeel van € 40.000. De visie aardgasvrij 2050 is hiermee vergelijkbaar. Adviesbureau CE Delft heeft, betaald door de Provincie, een visie opgesteld voor een aardgasvrije regio Gooi en Vechtstreek, inclusief beeld voor Hilversum, voordeel van € 10.000. Voor de wijkaanpak aardgasvrij is € 20.000 minder uitgegeven, omdat we met de verkenning Hilversumse Meent Aardgasvrij als pilot zijn gestart binnen het landelijke netwerk Smart Energy Cities. Dit netwerk heeft helft van de pilotkosten betaald. Het restant van wordt veroorzaakt door diverse kleine afwijkingen.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	CO2-uitstoot van Hilversum	433 kiloton	448 kiloton (2015)	Ministerie I&M	Wonen
033	Ja	Aantal kg huishoudelijk restafval per inwoner	106 kg (2020)	208kg (2015)	CBS	
034	Ja	Percentage hernieuwbare elektriciteit	14% (2020)	0,4% (2015)	RWS	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
CO2-uitstoot van Hilversum	Er wordt voldaan aan de ambitie van het meerjarige duurzaamheidsprogramma om in 5 jaar tijd 100 kiloton te besparen.
Aantal kg huishoudelijk restafval per inwoner	Tussen 2011 en 2015 is de hoeveelheid met circa 10kg gedaald, dat is onvoldoende om de doelstelling van 106kg in 2020 te halen.
Percentage hernieuwbare elektriciteit	Het aandeel hernieuwbare energie is nog steeds heel beperkt. Wel moet opgemerkt worden dat de meest recente gegevens, ook al ruim twee jaar oud zijn.

Ambitie 7. Vergroten kwaliteit en gebruik van het groen in en om de stad

Bewoners ervaren een groene leefomgeving als een prettige en rustgevende omgeving. We versterken daarom de kwaliteit en het gebruik (toegankelijkheid) van het groen, zowel in de directe woonomgeving als in de omliggende recreatiegebieden.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Uitvoeren extra impuls groen	We realiseren extra groen in woonbuurten, langs toegangswegen en in en naar het centrum. Op deze manier wordt het groene karakter van Hilversum versterkt en verbeteren we de directe woon- en leefomgeving van Hilversummers en van bezoekers aan de stad. Werken aan de groene stad gebeurt aan de hand van geactualiseerde handboeken openbare ruimte.	In 2017 zijn bomen in de Bussumerstraat geplant en is het plantsoen Bussumerstraat/Melkpad aangelegd. Verder zijn er boombakken in de Kerkstraat en op de Zeedijk geplaatst. De focus binnen het project ligt op groene toegangswegen (spoor 3) en samenwerking met de buurt (spoor 4). In het plantseizoen 2017-2018 worden een aantal deelprojecten uitgevoerd waaronder voorrangspleintje Floris Vosstraat, hagen Larensweg, 20 bomen `s Gravelandseweg, en plantsoen `s Gravelandseweg. De buurtinitiatieven variëren van een plantenbak op de Goudriaanstraat tot de aanleg van een fruitboomgaard bij SBO Het Mozaïek, deze initiatieven worden uitgevoerd in plantseizoen 2017-2018. In september en oktober 2017 zijn een drietal buurtschouwen georganiseerd in Hilversum Oost en Zuid-Oost. De ideeën die tijdens de buurtschouwen zijn opgehaald worden in 2018 verder	W

		uitgewerkt om in plantseizoen 2018-2019 te worden uitgevoerd. Binnen dit lopende project wordt ook de motie Extra Impuls Groen (kadernotabehandeling) opgepakt. Het gaat hierbij ook om de aanleg van 10 openbare watertappunten. De uitvoering van de eerste twee watertappunten bij de CruijffCourts Noord en Oost staan gepland voor maart/april 2018.
Inrichtingsvisie Anna's Hoeve uitwerken en financiering organiseren	We versterken het groene recreatiegebied Anna's Hoeve als gevolg van de aanleg van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV). In 2017 wordt de inrichtingsvisie uitgewerkt en wordt een financieringsvoorstel aan de raad voorgelegd. De gemeente Hilversum zal bij de uitvoering een deel van het project financieren, namelijk de recreatieve maatregelen. We sluiten een intentieovereenkomst met de provincie, GNR en de gemeente Laren om dit te realiseren.	Op 1 juni is de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) ondertekend door de provincie, GNR en de gemeenten Hilversum en Laren. In september wordt door de provincie (verantwoordelijk voor de projectleiding) gestart met het opstellen van een projectplan. Op 25 september vond de Kick Off "Voltooiing Groene Schakel" plaats. In oktober en november hebben er een tweetal risicosessies plaatsgevonden en is de projectgroep aan het werk met het opstellen van het projectplan. Het projectplan wordt begin 2018 vastgesteld in de Stuurgroep Voltooiing de Groene Schakel.

Realiseren we daarnaast		**Realisatie 2017**	**Ster**
GNR: monitoren, begeleiden en bestendigen	In 2017 sturen we als participant van de stichting Goois Natuur Reservaat op adequaat beheer en vergroting van zowel de natuurwaarden als de recreatieve waarden in haar beheergebieden. Dit betekent dat we de in 2016 ingezette verandering voortzetten om het GNR toekomstbestendig te maken Daarnaast werken we mee aan de pilot 'Heuvelrug - Bron van Natuur en Cultuur' in het kader van Nationaal Park Nieuwe Stijl. Het gaat hier om het gebied vanaf het Gooimeer tot aan de Grebbeberg.	Hilversum zet zich in overleg met de andere gemeenten G&V inzetten op levensvatbaar en toekomstbestendig GNR. Grote steun voor het belang van GNR gaat samen met een kritische houding ten aanzien van de werkorganisatie. Ook is er in 2017 gewerkt aan een het opstellen van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen de participanten. Dit proces wordt begeleid door Bart Krol (Commen Eye BV). Het streven is de SOK in 2018 aan de raad voor te leggen. Onderdeel hiervan is het (op termijn) uittreden van Amsterdam en de provincie Noord-Holland uit het GNR.	
Hilversum aansluiten op recreatieve vaarroute	Door het realiseren van extra aanlegvoorzieningen voor kleine recreatievaartuigen zorgen we ervoor dat we onze Oude Haven aansluiten op de recreatieve vaarroute naar Loosdrecht. Dit biedt Hilversummers de mogelijkheid om -met behoud van de natuurwaarden van de Oude Haven-, te genieten van waterrecreatie en het maakt Hilversum beter bereikbaar voor	De gemeenteraad heeft besloten dit niet uit te voeren.	

	watertoerisme. Hiermee sluit Hilversum aan op het provinciale beleid om actief watersport(toerisme) te bevorderen.		

Ambitie 8. Versnellen energietransitie samen met de stad en aandacht voor duurzaamheid en milieuwaarden

Duurzaamheid en milieuwaarden staan niet op zichzelf, maar zijn integraal onderdeel van het beleid van de gemeente. De noodzakelijke versnelling in het verduurzamen van Hilversum lukt door samen met maatschappelijke partners aan de slag te gaan en hierbij ook te zoeken naar aanvullende (innovatieve) kansen.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Energieplatform functioneert en genereert greendeals	We gaan concrete afspraken maken met diverse maatschappelijke partners (bedrijven, instellingen, initiatieven) over het realiseren van onze duurzaamheidsambities. De innovatieve denkkracht en het samenbrengen van partijen moeten bijdragen aan het versnellen van de energietransitie en het behalen van de duurzaamheidsdoelen. Verder voeren we de in 2016 gesloten Green Deal met Hilverzon uit. Dit resulteert in 15.000 zonnepanelen in 2020. Daarbij zetten we tevens in op opschaling van de wijkaanpak.	Het energieplatform heet sinds juli 2017 "Hilversum100." Onder deze noemer wordt de bekendheid vergroot en worden initiatieven in de samenleving losgetrokken. Een concreet voorbeeld betreft de oproep aan alle Hilversummers voor ideeën in het kader van Challenge Hilversum100. De prijsvraag liep de hele maand september en de bekendmaking van de resultaten vond plaats op de Dag van de Duurzaamheid (10 oktober). De Hilversum100 heeft tot doel initiatiefnemers te ondersteunen en aan te moedigen. Er zijn bij de challenge 50 project ideeën ingediend en op het event waren 120 deelnemers Daarnaast is er een klankbordgroep opgezet die tot doel heeft de wethouder op hoofdlijnen te inspireren en te informeren. In de klankbordgroep zitten onafhankelijke adviseurs. Verschillende externe “green deal coaches” hebben onder regie van de gemeente nieuwe green deals voorbereid en borgen de uitvoering van bestaande green deals. Op 10/10 (dag van de duurzaamheid) zijn de Green Deals Kantoren en Eco schools getekend. Daarnaast is de gemeente in gesprek met HET om te kijken of een greendeal omtrent het introduceren van elektrische deelauto's mogelijk is.	W
Woonwijk Anna’s Hoeve verduurzamen	We onderzoeken het toepassen van extra duurzaamheidsmaatregelen in de nieuwbouwwijk Anna’s Hoeve, onder meer door de aanleg van een zonneweide. Daarnaast blijven we stimuleren dat effectieve duurzaamheidsmaatregelen worden toegepast bij het ontwerp	Conform de aangenomen motie Hilversum Gasloos (raadsvergadering 5 april 2017) wordt fase 4 van Anna's Hoeve aardgasloos gebouwd. De eerste vrije kavels uit deze fase zijn in 2017 in de verkoop gegaan en nu allemaal onder optie. Verder stimuleren we dat effectieve duurzaamheidsmaatregelen worden toegepast bij het ontwerp en de bouw van de woningen. Dit doen we onder andere	

	en de bouw van de woningen. In 2017 verwachten we de oplevering van de duurzame woningen van bewonersinitiatief Almansweide.	door de inzet van een duurzaamheidsadviseur. Daarnaast heeft in 2017 de besluitvorming en aanbesteding over de aanleg van de op de bufferbak plaatsgevonden. De aanleg hiervan vindt plaats in het eerste kwartaal van 2018.	
Verduurzamen eigen vastgoed en bedrijfsvoering	We verduurzamen ons eigen gemeentelijke vastgoed en onze bedrijfsvoering. Naast het toepassen van besparingsmaatregelen (isolatie, LED-verlichting, zuinige installaties et cetera) kijken we ook naar de mogelijkheden voor energieopwekking (o.a. via zonnepanelen). Voor de grote daken werken we samen met Hilverzon. Onze bedrijfsvoering maken we steeds duurzamer, onder andere op de thema's inkoop, mobiliteit en afval. Dit draagt in belangrijke mate bij aan de ambitie van een energieneutrale, gemeentelijke organisatie in 2020.	Voor de vier gebouwen waar we zelf gebruiker zijn, zijn de duurzaamheidsmaatregelen al genomen. Van de gebouwen waar andere gebruikers in zitten is met 6 gebruikers reeds overeenstemming bereikt. De maatregelen in die gebouwen worden in 2017 uitgevoerd. Met de 9 andere gebouwen waar we energiebesparende maatregelen kunnen nemen is een principe akkoord bereikt met de gebruikers. Deze maatregelen worden naar verwachting in 2018 uitgevoerd. Bij de behandeling van de kadernota is nog € 1 ton extra beschikbaar gekomen voor zonnepanelen. Deze komen op het stadskantoor (166) en de vorstin (65). Uitgangspunt is en blijft dat de maatregelen binnen 10 jaar worden terugverdiend. Bijzondere aandacht heeft het Raadhuis zelf omdat hierin de culturele erfgoedwaarden, gebruiksmogelijkheden en de duurzaamheidswaarden op een goede manier met elkaar in evenwicht dienen te zijn. Hiertoe is in 2017 opdracht verleend aan het opstellen van een visiedocument. Het percentage afvalscheiding binnen de gemeentelijke organisatie is nu nog 54%, terwijl de ambitie is 85%. Begin 2018 zijn nieuwe afvalbakken in de organisatie geïntroduceerd met het doel het percentage afvalscheiding verder te verhogen.	
Verbeteren afvalstroom centrum	We gaan ondergrondse verzamelcontainers plaatsen, zodat de vuilniszak uit het straatbeeld verdwijnt. Verder stimuleren we het scheiden van afval door bezoekers in het centrum door het plaatsen van nieuwe afvalbakken in de openbare ruimte.	De eerste groep aan ondergrondse verzamelcontainers is geplaatst. In 2018 volgen de overige containers. Dat is wel later dan beoogd was. In 2017 zijn verder 45 afvalbakken geplaatst in de openbare ruimte met twee fracties (rest en PMD). Ook wordt een proef gedaan met sensoren op een aantal afvalbakken die de vulgraad meten en een bijbehorende app om bezoekers bewust te maken van het belang van het scheiden van afval.	C

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Ondersteunen duurzaamheidsinitiatieven uit de samenleving en van maatschappelijke instellingen	Verduurzamingsinitiatieven blijven we ondersteunen met het aanbieden van duurzaamheidsleningen (via revolverende fondsen). We bieden dit zowel aan voor individuele bewoners als voor maatschappelijke instellingen (scholen, sportclubs en kerken). Naast het bieden van hulp bij de financiering, bevorderen we ook de bewustwording en de kennis over de verschillende mogelijkheden van verduurzaming.	De eerste duurzaamheidsleningen voor maatschappelijk vastgoed zijn toegekend, ook zijn er meerdere aanvragen in voorbereiding. Ook wordt de uitvoering van de motie duurzame scholen hierbinnen opgepakt. Wel heeft er een herverdeling van budgetten plaats gevonden binnen het domein van Duurzaamheid. Dit is ook via de tussenrapportage Duurzaamheid verantwoord naar de raad.	
Aandacht voor kennis over vergroten klimaatadaptatie: hittestress en wateroverlast	We gaan de kennis over en risico's van extremer weer binnen de gemeentelijke organisatie bij elkaar brengen en daarbij inventariseren of Hilversum extra inzet moet plegen op dit gebied. Klimaatverandering gaat namelijk vaak gepaard met grotere pieken en dalen in het dagelijkse weerbeeld.	Binnen het samenwerkingsorgaan "Bestuurlijk Overleg Water in het Amstel-, Gooi- en Vechtgebied" (BOWA) werken we aan klimaatadaptatie. Verschillende zaken doen we al goed maar enkele anderen verdienen onze aandacht. Zo heeft ook de aanplant van extra bomen een positief effect op de mate waarin Hilversum gevoelig is voor extreme weersomstandigheden. En Hilversum heeft zich aangesloten bij Operatie Steenbreek (minder verstenen van tuinen) om het bewustzijn over het onderwerp klimaatadaptatie te vergroten. Op regionaal niveau wordt er naar gestreefd in 2018 gezamenlijk acties in het kader van operatie steenbreek op te pakken.	

Overig programma

Financiële verantwoording

bedragen x € 1.000

Programma 1. Wonen en leven	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
2.1 Verkeer en vervoer	11.229	-55	11.174	11.797	624
2.4 Economische havens en waterwegen	529	-39	490	492	2
5.5 Cultureel erfgoed	562	478	1.040	1.027	-13
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	1.380	-17	1.363	1.573	210
8.1 Ruimtelijke ordening	1.896	36	1.932	1.530	-402
8.3 Wonen en bouwen	3.078	269	3.347	3.760	413
Lasten thema Mooie stad	**18.673**	**672**	**19.345**	**20.179**	**834**
5.1 Sportbeleid en activering	617	34	651	627	-25
5.2 Sportaccommodaties	2.667	-55	2.612	2.768	156
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	4.692	1.399	6.091	6.585	494
5.4 Musea	1.347	126	1.473	1.425	-48
5.6 Media	1.439	0	1.439	1.456	17
Lasten thema Levendige stad	**10.763**	**1.503**	**12.267**	**12.860**	**593**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	5.297	115	5.412	5.517	106
7.2 Riolering	7.188	-311	6.877	7.309	432
7.3 Afval	7.627	423	8.050	7.299	-751
7.4 Milieubeheer	2.583	1.870	4.453	4.520	67
Lasten thema Groene stad	**22.695**	**2.096**	**24.792**	**24.645**	**-147**
Totaal Lasten	**52.131**	**4.272**	**56.404**	**57.684**	**1.281**
2.1 Verkeer en vervoer	-411	-312	-723	-1.424	-701
2.4 Economische havens en waterwegen	-27	0	-27	-61	-34
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	-53	-53
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-1.142	0	-1.142	-780	362
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	-65	-65
8.3 Wonen en bouwen	-2.666	-603	-3.268	-3.516	-247
Baten thema Mooie stad	**-4.246**	**-915**	**-5.160**	**-5.898**	**-738**
5.1 Sportbeleid en activering	-4	0	-4	-11	-7
5.2 Sportaccommodaties	-803	0	-803	-885	-82
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-1.500	9	-1.491	-2.029	-538
5.4 Musea	-326	7	-319	-317	2
Baten thema Levendige stad	**-2.633**	**16**	**-2.617**	**-3.241**	**-624**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-266	0	-266	-577	-311
7.2 Riolering	-8.716	0	-8.716	-8.816	-100
7.3 Afval	-8.585	0	-8.585	-8.675	-90
7.4 Milieubeheer	-638	-20	-658	-896	-239
Baten thema Groene stad	**-18.205**	**-20**	**-18.225**	**-18.964**	**-739**
Totaal Baten	**-25.083**	**-919**	**-26.002**	**-28.103**	**-2.101**
Saldo van baten en lasten	**27.048**	**3.353**	**30.401**	**29.581**	**-820**
Mutatie reserve	-704	-435	-1.139	-256	883
Resultaat	**26.344**	**2.918**	**29.262**	**29.325**	**62**

Betrokken partijen

Voor het realiseren van onze ambities werken wij met veel partijen samen. Voor elk programma geldt dat we zoveel mogelijk samen optrekken met inwoners, ondernemers, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties. Hieronder staan de belangrijkste betrokken partijen binnen het programma Wonen en leven:
- Omgevingsdienst Flevoland Gooi en Vechtstreek (OFGV) (verbonden partij)
- Provincie Noord-Holland
- Regio Gooi en Vechtstreek (verbonden partij) en omliggende gemeenten
- Erfgoedorganisaties
- Woningcorporaties
- Culturele organisaties
- Sportverenigingen
- Sportservice Noord-Holland
- Goois Natuur Reservaat (GNR) (verbonden partij)
- Grondstoffen- en Afvalstoffen Dienst (GAD)
- Stichting Centrum Hilversum
- (commerciële) vastgoedpartijen
- Huurdersorganisaties

Kaderstellende nota's

Bodem, water, riolering
- Gemeentelijk Rioleringsplan (2015-2020)
- Keur AGV 2011, inclusief bijbehorende en/of later vastgestelde Vrijstellingen en Beleidsregels
- Structuurvisie Ondergrond (landelijk, 2015)

Milieu en duurzaamheid
- Visie ‘Hilversum Klimaatneutraal 2050’(2012)
- Uitvoeringsprogramma: Duurzaam Hilversum 2016-2020 (2016)
- Dierenwelzijnsbeleid Hilversum (2016)
- Regionaal Uitvoeringsplan Huishoudelijk afval 2015-2020 (2016)
- Actieplan Geluid (2013)
- Provinciale Milieuverordening (tranche 8)

Groen en begraafplaatsen
- Nota Impuls voor extra groen in Hilversum (2016)
- Groenbeleidsplan 2030 (2013)

Wonen
- Structuurvisie Hilversum 2030 (2013)
- Lokale Woonvisie Hilversum 2016-2020 (2016)
- Regionale Woonvisie Regio Gooi en Vechtstreek 2030 (2016)
- Regionale Huisvestingsverordening Gooi en Vechtstreek (2015)

Openbare ruimte
- Visie Hilversum Buiten (2004)
- Handboek Beheer Hilversum Buiten (2009)
- Handboek Inrichting Hilversum Buiten (2009)
- Planning Infrastructuur 2000-2010 (2000)

Sport
- Nota Sport en Bewegen 2016-2020 (2016)
- 'Geef ze de ruimte', nota speelruimtebeleid 2008-2015 (2008)
- Tarieven voor het gebruik van gemeentelijke sportaccommodaties met ingang van 2017 (2016)
- Nadere regeling sportsubsidies 2012-2014 (sportpromotie (2011)

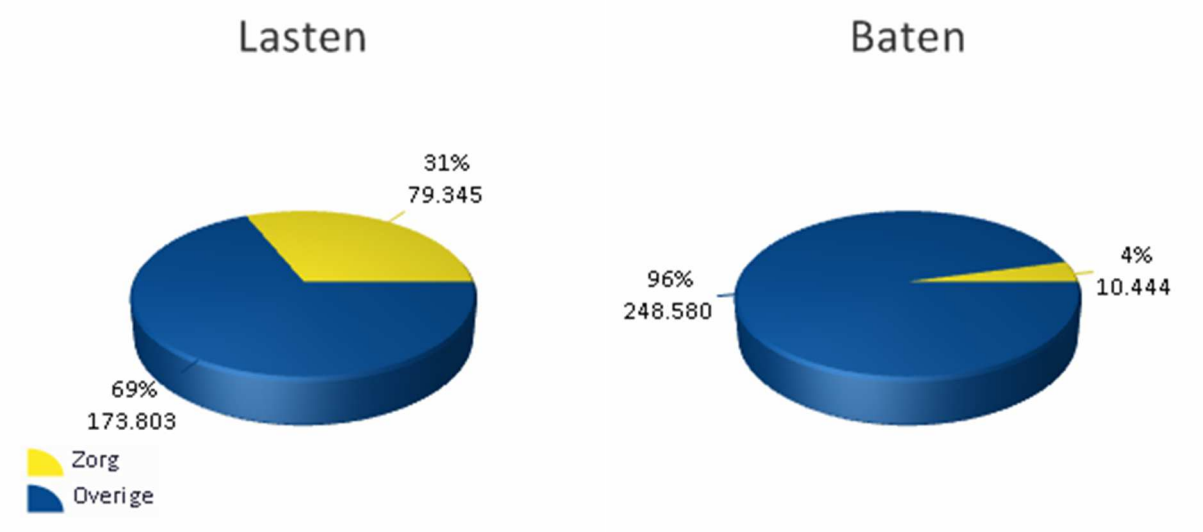
Ruimtelijke Ordening
- Structuurvisie Hilversum 2030 (2013)
- Centrumvisie (2015)
- Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (2015)

Vergunningverlening Handhaving
- Omgeving, wonen en Algemene Plaatselijke Verordening (APV)
- Evenementenbeleid (2003)
- Welstandsnota (2013)
- Handhavingsbeleid omgevingsrecht (Wabo) (2013-2014)
- 'Handhaven of gedogen?' (2003)
- Uitvoeringsprogramma 2013-2014 van het Handhavingsbeleid omgevingsrecht (Wabo)
- Beleidsnotitie inhaalslag handhaving en legalisatie illegale appartementen (2013)
- Hondenbeleid (2010)
- Verordening Drank- en horecawet (2013)
- Uitvoeringsbeleid handhaving horecawetgeving (2013)
- Coffeeshopbeleid Hilversum (2013)
- Convenant coffeeshop Hilversum (2013)
- Verordening Wet op de kansspelen (2013)
- Integraal Horecabeleid (1998 - en aanpassingen, laatste in 2008)
- Beleidsnotitie Regionaal Prostitutiebeleid Gooi en Vechtstreek (2000, en aanpassingen).
- Bestemmingsplannen (diverse plannen)
- Beleidsregels zoals afwijkingen bestemmingsplan, parkeren en antennes (diverse regels)

Cultuur en monumentenzorg
- Beleidsnota Monumenten 'van Zorg tot Kans, Hilversums erfgoed, bron van dynamiek' (2007)
- Beleidsnota Archeologie, 'De ondergrondse Stad' (2011)
- Metrum, Kunst en Cultuurbeleid 2015-2020 (2015)

Programma 2: Zorg

Met een sterk netwerk, hoogstaand onderwijs en goede zorgvoorzieningen werken we aan het vergroten van de inclusieve samenleving.

De gemeente Hilversum kiest ervoor er aan bij te dragen dat Hilversummers voldoende ontplooiingsmogelijkheden hebben binnen hun eigen leefomgeving. Zo kunnen ze meedoen aan de samenleving. Hierdoor wordt de kwaliteit van hun leven beter én de samenleving sterker. Kwetsbare inwoners kunnen daarbij rekenen op zorg en ondersteuning. De nieuwe Visie Sociaal Domein 2017-2021, omschrijft op welke wijze wij dat in Hilversum gaan doen. In het begrotingsprogramma Zorg hebben we deze visie doorvertaald naar drie hoofdthema's: Publieke gezondheid, Preventie jeugd & Onderwijs, Geïndiceerde zorg.

Geïndiceerde zorg:

De gemeente is verantwoordelijk voor het bieden van ondersteuning en het doorgeleiden naar zorg aan inwoners die dat nodig hebben. Het Sociaal Plein vormt hierbij de spil tussen de verschillende vormen van ondersteuning en dienstverlening. Het adequaat toewijzen van voorzieningen waarbij maatwerk, kwaliteit en kosten gelijktijdig worden afgewogen is de kern. In voorkomende gevallen verwijzen wij door naar organisaties met specialistische kennis.

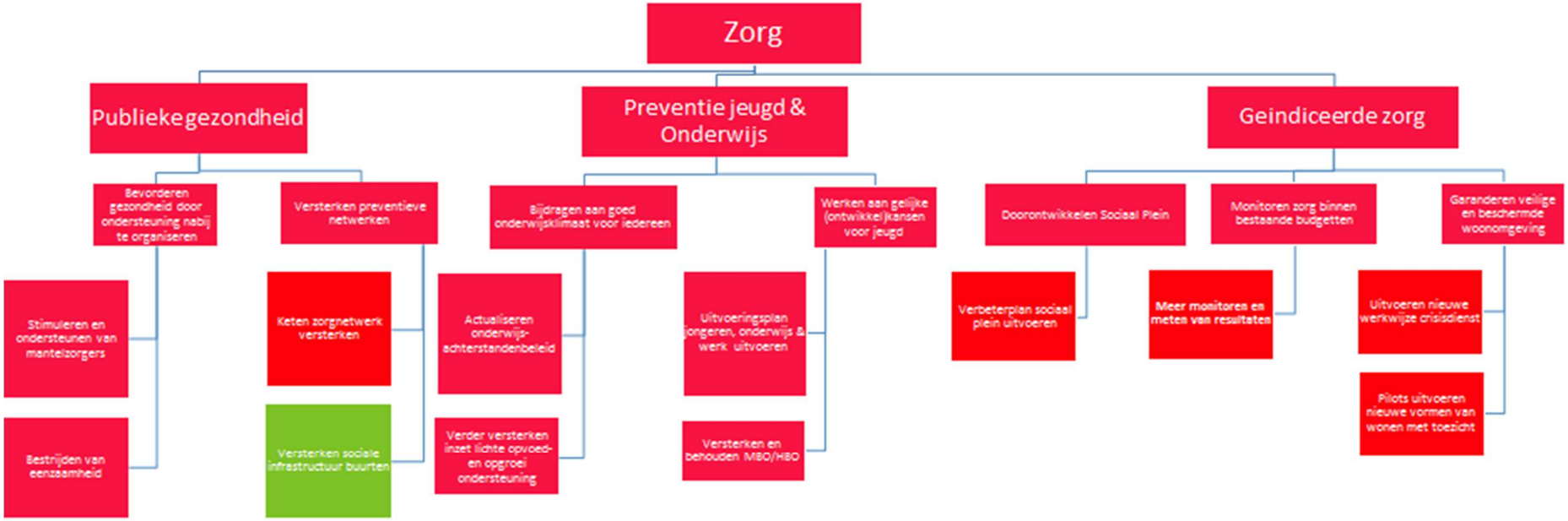
Publieke gezondheid:

In de publieke gezondheid staat het bijdragen aan een gezonde en sociale samenleving centraal. De gemeente investeert in voorlichting over een gezonde leefstijl en in preventie op dit vlak. Daarmee hopen we dat (specialistische) vormen van ondersteuning niet of minder snel nodig zijn. Ook willen we bewerkstelligen dat zowel inwoners als maatschappelijke organisatie zich gaan realiseren dat ieder individu zelf verantwoordelijk is voor het inrichten van zijn of haar leven. In dit kader neemt de gemeente haar verantwoordelijkheid inwoners goed te informeren, de dialoog tot stand te brengen, en kennisdeling en samenwerking tussen allerlei partijen te bevorderen. Dit organiseren en faciliteren we. Tegelijkertijd verwachten we iets terug van de inwoners en maatschappelijke organisaties in de vorm van (nog) meer betrokkenheid bij de samenleving.

Preventie jeugd & Onderwijs:

De rol van de gemeente is tweeledig. We hebben een verantwoordelijkheid om samen met de partners in het veld te werken aan een onderwijsklimaat dat voor alle kinderen zo stimulerend mogelijk is. We streven daarbij naar gelijke opgroei- en ontwikkelkansen voor alle jongeren Daarnaast hebben we de verantwoordelijkheid om te zorgen voor goede onderwijsgebouwen voor het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het speciaal onderwijs.

Ambitie van de gemeente

2.1 Publieke gezondheid

In de publieke gezondheid staat het bijdragen aan een gezonde en sociale samenleving centraal. De gemeente investeert in voorlichting over een gezonde leefstijl en in preventie op dit vlak. Daarmee hopen we dat (specialistische) vormen van ondersteuning niet of minder snel nodig zijn. Ook willen we bewerkstelligen dat zowel inwoners als maatschappelijke organisatie zich gaan realiseren dat ieder individu zelf verantwoordelijk is voor het inrichten van zijn of haar leven. In dit kader neemt de gemeente haar verantwoordelijkheid inwoners goed te informeren, de dialoog tot stand te brengen, en kennisdeling en samenwerking tussen allerlei partijen te bevorderen. Dit organiseren en faciliteren we. Tegelijkertijd verwachten we iets terug van de inwoners en maatschappelijke organisaties in de vorm van (nog) meer betrokkenheid bij de samenleving.

Opgave van de stad

In de nieuwe Visie Sociaal Domein kiezen we er voor om uit te gaan van de gedachte dat ieder individu zelf verantwoordelijk is voor het inrichten van zijn of haar leven. En dat zij ieder individu hier graag zo lang mogelijk zelf regie op houdt. Zo kan iedereen in Hilversum vanuit zijn eigen mogelijkheden en eigen leefomgeving een bijdrage leveren aan de samenleving. Waar dat niet lukt, kunnen inwoners rekenen op ondersteuning van de gemeente. Het versterken van iemand zijn eigen zorgnetwerk en het dichterbij organiseren van de hulp kan hier veel in betekenen. Daarom zetten we hier ook nadrukkelijk op in. Naast het fysieke en mentale vermogen en de vitaliteit van de inwoners zelf, gaat ook de buurt hier een nadrukkelijker rol in spelen; het buurtgericht werken. Hierin staat de netwerksamenleving centraal: dit is één van de elementen voor een sterker Hilversum.

In 2017 zijn wij met zorg- en welzijnsinstellingen intensief in gesprek gegaan hoe we met elkaar de beweging willen realiseren van ‘minder zorg, naar meer welzijn’. We hebben intern een programma organisatie opgebouwd die dit proces binnen de gemeentelijke organisatie faciliteert. We willen met de ‘beweging van zorg naar welzijn’ bereiken dat meer ondersteuningsvragen van inwoners in de wijken worden opgepakt, zonder dat hier een indicatie voor nodig is. Daar werken we samen aan met 9 zorg- en welzijnsorganisaties, drie samenwerkingsverbanden van 1^{e} lijns zorgorganisaties en het zorgkantoor Zilveren Kruis. In het 4de kwartaal 2017 hebben de organisaties in dit samenwerkingsverband ‘Ontmoeten in de wijk’ een aantal aanbevelingen gedaan op het terrein van het versterken van de ‘ontmoetingsfunctie’ in Hilversum Zuid, het versterken van mantelzorgondersteuning en het verbeteren van de preventie van schulden. Begin januari 2018 heeft het college het uitvoeringsplan ‘ontmoeting en ondersteuning in de wijk’ vastgesteld, waarmee het college ruimte creëert om uitvoering te kunnen geven aan de goede ideeën die leiden tot deze sterkere wijkgerichte ondersteuning.

Ook blijven we als gemeente werken aan een gezonder Hilversum. Dit doen we door op diverse vlakken gezond gedrag actief te faciliteren en te stimuleren. Onder andere door voorlichting, positieve stimulering en een beweegvriendelijk ingerichte openbare ruimte. Dit vergroot de mogelijkheden van inwoners om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen functioneren binnen hun eigen leefomgeving.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	9.412	-129	9.283
Realisatie	9.422	-555	8.867
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**10**	**-426**	**-416**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	288	-26	262
2	Huur Centrum Jeugd en Gezin	-60		-60
3	Mantelzorg waardering	-210		-210
4	Welzijn	-227	-55	-282
5	Regionale Samenwerkingsagenda (RSA)	-150		-150
6	Vluchteling	200	-150	50
7	Project multi probleem huishoudens	-20		-20
8	Overige verschillen	189	-195	-6
	Totaal verschil	**10**	**-426**	**-416**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. De lagere huurlasten voor het Centrum Jeugd en Gezin waren in 2017 budgettair nog niet verwerkt. De begroting zal hierop worden aangepast.

3. In 2017 is er veel publiciteit gegeven aan de mantelzorgwaardering. Het aantal waarderingen is als gevolg hiervan toegenomen tot 950 (was in 2016 800). Ten opzichte van het budget resulteert dit net zo als voorgaande jaren tot een onderbesteding. Zoals verwoord bij de activiteiten bij ambitie 2 van dit thema (Stimuleren en ondersteunen van mantelzorgers) is eind 2017 samen met het samenwerkingsverband van zorg & welzijnsorganisaties bekeken hoe de waardering van mantelzorgers verder verbeterd kan worden.

4. Bij de kadernota 2017 zijn de bezuinigingen op welzijn deels teruggedraaid en is voor 2017 een investeringsbudget verleend van € 300.000. In 2017 is een investeringsplan voor ‘Sociaal werk & algemene voorzieningen in de wijken’ opgesteld dat gedragen wordt door welzijn -en zorgpartners. Dit plan gaat in 2018 en 2019 uitgevoerd worden. De in 2017 toegevoegde middelen zijn niet gebruikt en vallen terug naar de algemene middelen.

5. De extra inzet vanuit de Regionale Samenwerkingsagenda (RSA) heeft in 2017 nog niet tot extra uitgaven geleid. De bijbehorende onttrekking vanuit de reserve sociaal domein heeft derhalve ook niet plaatsgevonden. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het budget over te hevelen naar 2018.

6. In 2017 hebben zowel Stichting Vluchtelingenwerkgroep G&V als Vluchtelingenwerk Midden-Nederland subsidie ontvangen, die wordt afgerekend op basis van het aantal geholpen statushouders. De financiering van deze subsidies liep tot en met september via het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) en vanaf oktober via de algemene uitkering. Het nadeel wordt m.n. verklaard doordat de gewijzigde financieringssystematiek niet budgettair is verwerkt (zie raadinformatiebrief 2018-1 (decembercirculaire).

7. Het project multi-probleem huishouden is succesvol afgerond en de leerpunten zullen geïmplementeerd worden binnen de reguliere werkzaamheden. Voor 2018 worden nog enkele lasten verwacht ter afwikkeling. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het budget over te hevelen naar 2018.

Ambitie 1. Bevorderen gezondheid door ondersteuning nabij te organiseren

Inwoners in de Regio ‘t Gooi leven gemiddeld gezonder in vergelijking met inwoners van andere gemeenten in Nederland. Onze inzet is om deze gezondere levensstijl de komende jaren te handhaven. Om dit te realiseren

kiezen we naast onze reguliere gezondheidsbevorderende taken voor twee speerpunten: vroegsignalering van eenzaamheid en het beter ondersteunen van mantelzorgers. Op die manier krijgen inwoners die het echt nodig hebben, zo dicht mogelijk bij hun eigen leefomgeving de ondersteuning die nodig is om regie te houden op hun eigen leven.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Stimuleren en ondersteunen van mantelzorgers	In Hilversum zijn naar schatting circa 4.000 mensen die dagelijkse zorgen voor hun zieke naasten en dierbaren. Deze mantelzorgers zijn onmisbaar en daarom moeten ze, zeker als het hen te zwaar wordt, kunnen rekenen op ondersteuning. In de uitvoeringsnota Mantelzorg hebben we beschreven welke maatregelen wij nemen ter ondersteuning van mantelzorgers. Prioriteit dit jaar is het actiever betrekken van mantelzorgers bij het bepalen van in te zetten voorzieningen en het gerichter aanbieden van respijtzorg. Dit met het doel de mantelzorger te ondersteunen en zijn volhoudtijd uit te breiden.	In het 4e kwartaal 2017 was één van de experimenten in het samenwerkingsverband van zorg & welzijnsorganisaties het verbeteren van de mantelzorgondersteuning. De tips zijn: Blijf investeren in het ophalen van wensen en behoeften. Breng in beeld wat er al beschikbaar is aan vormen van ondersteuning. Introduceer een nieuwe naam voor 'mantelzorg' (een prijsvraag). Betere centrale informatie en advies. Cluster veel meer de initiatieven van inwoners, zelforganisaties en professionals voor mantelzorgers. We gaan met deze aanbevelingen mét de partners in 2018 aan de slag. Voor het uitvoeren van deze tips zetten we een deel van het budget van de mantelzorgwaardering in. Ondanks dat het aantal mantelzorgwaarderingen is toegenomen in 2017 (van 800 naar 950) is er ruimte binnen dit budget om op andere manieren in te zetten voor mantelzorgers.	
Bestrijden van eenzaamheid	Meer cohesie in de buurt is van belang om in een vroeg stadium vereenzaming te signaleren. We willen dat de buurtcoördinatoren, de diverse maatschappelijke organisaties, vrijwilligers en buurtbewoners met elkaar een hechter netwerk gaan vormen. Ook willen we stimuleren dat mensen zelf investeren in het opbouwen van een netwerk. Hoe gaan we dit doen?- We gaan een verdiepend onderzoek uitvoeren naar verschillende vormen van eenzaamheid, zodat we straks gericht in kunnen zetten op activiteiten die eenzaamheid kunnen verminderen.- We willen het genoemde netwerk betrekken bij vroegsignalering van eenzaamheid.- Laagdrempelige activiteiten organiseren waardoor inwoners elkaar kunnen leren kennen	Met Versa zijn maatwerk afspraken gemaakt over de inzet van buurtwerkers in de wijken om eenzaamheid te voorkomen en te bestrijden. Versa werkt samen in buurtnetwerken met o.a. aanbieders van zorg.	

Ambitie 2. Versterken preventieve netwerken

Belangrijk in de nieuwe visie Sociaal Domein is de beweging van ‘zorgen voor’ naar ‘zorgen dat’. We willen specialistisch zorg- en ondersteuning waar mogelijk voorkomen door te investeren in meer zelfredzaamheid en lichte ondersteuning vanuit de verschillende netwerken. Het betreft zowel het netwerk van de collectieve zorg als het zorg - en buurtnetwerk.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Keten zorgnetwerk versterken	Om te komen tot een verschuiving van inzet van individuele voorzieningen naar lichte collectieve ondersteuning bouwen we het komende jaar actief aan het versterken van het buurtgerichte zorgnetwerk (huisarts, wijkverpleegkundige, maatschappelijk werk, e.a.). Speerpunt is het organiseren dat vanuit huisartsenpraktijken maatschappelijk werk wordt aangeboden. Het voeren van een ondersteuningsgesprek is zo eenvoudiger te organiseren, waardoor problemen van inwoners vroegtijdig zijn te signaleren.	Eind 2017 zijn de plannen voor het verstevigen van het Sociaal Werk door het college uitgewerkt en in januari 2018 heeft het college deze verwerkt in een investeringsplan voor de komende 2 jaren. Met dit investeringsplan wordt er ruimte gegeven om de substitutiebeweging in gang te kunnen zetten van zorg naar welzijn. De plannen zijn in afstemming met zorg & welzijnsorganisaties tot stand gekomen. Deze afstemming heeft geleid tot veel draagvlak voor deze gezamenlijke beweging die we willen maken, maar ook voor een minder snel tempo dan oorspronkelijk was beoogd. Daarom zijn de in 2017 toegevoegde middelen niet gebruikt (zie financiële toelichting). Onderdeel van het uitvoeringsplan is de versterking van de driehoek huisarts, wijkverpleegkundige en de sociaal werker.	N
Versterken sociale infrastructuur in de buurten	Om de buurten sterker te maken, wil de gemeente aansluiten bij de aanwezige energie in de buurten. We willen dit mee-ontwikkelen door een coördinerende en faciliterende rol te spelen. Dit geldt zowel voor het sociale als het fysieke domein. Samen met inwoners, professionals en bedrijfsleven wil de gemeente de sociale basisinfrastructuur - buurtcoördinatoren, opbouwwerkers, jongerenwerkers, corporaties en vrijwilligersorganisaties- in buurten versterken. Zo kunnen we problemen bij en tussen kwetsbare inwoners eerder signaleren en escalatie voorkomen. Dit gaan we doen door de samenwerking die in 2016 tussen deze partijen is gestart te intensiveren en de rol van de buurtcoördinator en de welzijnspartners verder uit te bouwen.	In alle wijken zijn er inmiddels verschillende netwerken van buurtbewoners en welzijn& zorgorganisaties actief. Om signalen over kwetsbare inwoners vanuit deze netwerken sneller en adequater op te kunnen pakken, heeft het college eind 2017 een investeringsplan uitgewerkt om het aantal sociaal werkers in de wijken uit te breiden, de vrijwilligers beter te ondersteunen en sterkte ontmoetingscentra in de wijken te realiseren.	B

2.2 Preventie jeugd & onderwijs

De rol van de gemeente is tweeledig. We hebben een verantwoordelijkheid om samen met de partners in het veld te werken aan een onderwijsklimaat dat voor alle kinderen zo stimulerend mogelijk is. We streven daarbij naar gelijke opgroei- en ontwikkelkansen voor alle jongeren Daarnaast hebben we de verantwoordelijkheid om te zorgen voor goede onderwijsgebouwen voor het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het speciaal onderwijs.

Opgave van de stad

Kinderen hebben recht op een goede opvoeding, goed onderwijs en goede ontwikkelkansen. Idealiter heeft ieder kind dezelfde kansen en ontwikkelingsmogelijkheden, maar het is een gegeven dat de werkelijkheid anders is. Als gemeente kunnen en willen wij bijdragen aan het verkleinen van de kansenongelijkheid voor onze jeugd. Waar wij als gemeente op in hebben gezet, zijn de jeugdgezondheidszorg, opvoedondersteuning, het onderwijsklimaat en het bieden van onderwijs- en arbeidsmarktperspectief.

De meeste Hilversumse gezinnen met kinderen kunnen met de bestaande basisvoorzieningen zoals kinderopvang, peuterspeelzalen, goede onderwijsgebouwen, sportvoorzieningen, Jeugdsportfonds, Jeugdcultuurfonds en preventieve gezondheidszorg prima uit de voeten. Deze voorzieningen houden we daarom ongewijzigd in stand. Om gelijke toekomst- en ontwikkelkansen te bieden voor alle jeugd, hebben we in 2017 de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt versterkt. De focus heeft vooral gelegen op een betere ondersteuning van de oudere jeugd. Onze inzet is gericht geweest op projecten voor jongeren, onderwijs en werk, die in samenwerking met het onderwijsveld en bedrijfsleven zijn ontwikkeld. Een voorbeeld hiervan is de verkenning van de mogelijkheden om het MBO onderwijs (en HBO) in Hilversum te versterken.

Het andere belangrijke element in dit thema is de bijdrage die we als gemeente willen leveren aan een goed onderwijsklimaat. Hier zijn we o.a. verantwoordelijk voor opvoedondersteuning, een goede aansluiting van de jeugdhulp op passend onderwijs en op het zorg dragen voor kwalitatief goede onderwijshuisvesting. Op deze beide vlakken houden we vast aan de geformuleerde beleidslijnen en continueren we de bijbehorende werkzaamheden. Speerpunt dit jaar was het verkleinen van achterstanden van kinderen in het basisonderwijs. Verder is er voor het groeiend aantal kinderen van nieuwkomers – statushouders en economische migranten duidelijkheid gekomen over de rol van de gemeente in het nieuwkomersonderwijs en de bijdrage daaraan.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	13.820	-2.659	11.161
Realisatie	13.239	-2.664	10.575
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-580**	**-5**	**-586**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	80	-13	67
2	Leerlingen vervoer	-178		-178
3	O.A.B.	-185	185	0
4	R.M.C.		-65	-65
5	Behoud/versterken MBO HBO	-50		-50
6	Kinderopvang	-75		-75
7	Peuterspeelzalen	-93		-93
8	Beheer en onderhoud kinderdagverblijf en peuterspeelzalen		-55	-55
9	Beheer en onderhoud onderwijshuisvesting	-71		-71
10	Overige verschillen	-8	-57	-66
	Totaal verschil	**-580**	**-5**	**-586**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. In 2017 zijn de controles op de declaraties leerlingenvervoer aangescherpt. Daarnaast zijn de voorwaarden om in aanmerking te komen voor leerlingenvervoer gewijzigd en is er meer aandacht voor zelfstandig reizen. Dit heeft een voordelig saldo van € 178.000 tot gevolg.

3. Ten behoeve van het onderwijskansenbeleid (O.K.B, voorheen O.A.B) wordt vanuit het rijk een specifieke uitkering ontvangen. De lasten in 2017 zijn lager uitgevallen dan oorspronkelijk begroot. De niet uitgegeven middelen blijven beschikbaar voor 2018.

4. Ten behoeve van het voorkomen en terugdringen van het voortijdig schoolverlaten worden vanuit het rijk Regionale Meld- en Coördinatiepunt (RMC) gelden ontvangen. In 2017 zijn hiervoor meer middelen ontvangen dan begroot.

5. Ter versterking van de MBO hebben MBO College en de gemeente Hilversum opdracht gegeven naar een haalbaarheidsonderzoek van de Pilot wijk leerbedrijf. De resultaten van het onderzoek zijn de aanleiding om begin 2018 een tweejarige pilot te starten, derhalve worden de lasten in 2018 verwacht in plaats van 2017 (zie ook raadinformatiebrief 2017-87). De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het budget over te hevelen naar 2018.
6. Het overschot van € 75.000 heeft voornamelijk te maken met lagere uitgaven voor de inspecties kinderopvang en voor handhaving. Deze kosten waren voor 2017 hoger ingeschat. Voor 2018 gaan we uit van een gelijk budget voor de inspecties kinderopvang en handhaving. Voor 2018 zijn nieuwe en uitgebreidere inspectie-items voor de GGD vastgesteld door de rijksoverheid. Daarnaast heeft de gemeente een deel van de handhavingstaak ook bij de GGD neergelegd. De overeenkomst hiervoor zal in 2018 worden geëvalueerd.

7. Het overschot van € 93.000 is het extra budget dat de rijksoverheid in 2017 beschikbaar heeft gesteld voor de uitbreiding van het aantal kinderen dat een peuterspeelzaal bezoekt. De besteding van dit budget heeft vertraging opgelopen door de tijdsinvesteringen voor de ontwikkeling van het onderwijskansenbeleid. In 2018 gaan we ons richten op het bereiken van alle peuters. We gaan actief alle ouders voorlichten over het belang van het peuterspeelzaalwerk voor de ontwikkeling van de peuters én over de betaalbaarheid hiervan.

8. In 2017 zijn de panden aan de Koninginneweg en Hoflaan verkocht. Het verlies aan huurinkomsten is tussentijds verwerkt in de begroting, in januari en februari is er echter nog wel huur ontvangen. De huurinkomsten van enkele andere panden zijn licht gestegen door indexatie.

9. De uitgaven voor beheer en onderhoud van onderwijshuisvesting zijn lager dan begroot en betreft minder betaalde belastingen en betaalde pachten.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
017	Ja	Absoluut verzuim, aantal per 1000 leerlingen	Geen	0,53	DUO	
018	Ja	Relatief verzuim, aantal per 1000 leerlingen	Geen	29,83	DUO	
019	Ja	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie, percentage deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,5%	2,1%	DUO	
023	Ja	Kinderen in uitkeringsgezin, percentage kinderen tot 18 jaar	Geen	5,12%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel	
025	Ja	Achterstandsleerlingen, percentage 4 t/m 12 jarigen	Geen	Niet bekend	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Absoluut verzuim, aantal per 1000 leerlingen	Het absoluut verzuim is 0,53 per 1000 leerlingen. Het landelijk gemiddelde ligt op 2,01 per 1.000. Peiljaar: 2016. Hilversum zit niet alleen in 2016 maar ook in de jaren daarvoor onder het landelijk gemiddelde. Definitie absoluut verzuim: Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school.
Relatief verzuim, aantal per 1000 leerlingen	Het relatief verzuim is 29,83 per 1000 leerlingen. Het landelijk gemiddelde ligt op 26,88 per 1.000. Peiljaar: 2016. De trend in Hilversum is stijgende. De landelijke trend is dalende. Definitie relatief verzuim: Het aantal leerplichtigen dat staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is.
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie, percentage deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	Het % schoolverlaters zonder startkwalificatie in Hilversum is 2,1%. Het landelijk gemiddelde is 2,0%. Peiljaar: 2014. In de periode 2007 - 2014 is het % in Hilversum gedaald van 5% naar2,1%.
Kinderen in uitkeringsgezin, percentage kinderen tot 18 jaar	Het % kinderen tot 18 jr. in uitkeringsgezin ligt in Hilversum op 5,12%. Het landelijk gemiddelde is 6,58%. Peiljaar 2015. Sinds 2012 is er sprake van een stijgende trend, zowel in Hilversum als landelijk.
Achterstandsleerlingen, percentage 4 t/m 12 jarigen	De gegevens van het Verwey-Jonker Instituut zijn niet beschikbaar.

Ambitie 3. Bijdragen aan goed onderwijsklimaat voor iedereen

De gemeente draagt bij aan het creëren van een goed onderwijsklimaat voor alle jeugdigen. Dit betreft het bieden van zorg en ondersteuning in en om de school zowel individueel (passend onderwijs) als collectief (opvoed- en opgroei-ondersteuning). We willen de samenwerking tussen onderwijs, de professionele partijen in het veld en de gemeente verder verbeteren. Het verkleinen van achterstanden van kinderen in en om school hangt hier mee samen. In de Visie Sociaal Domein zijn we hier op hoofdlijnen op ingegaan. Inzet is om het achterstandenbeleid begin 2017 te actualiseren en in de tweede helft van 2017 uit te gaan voeren.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Actualiseren onderwijsachterstandenbeleid	In samenwerking met het veld gaan we het achterstandenbeleid actualiseren. Hierin nemen we het VVE-dossier, de schakelklassen en de Brede Schoolopzet mee, maar ook het kinder- en jongerenwerk. Dat betekent dat we niet alleen de onderwijsinstellingen betrekken, maar ook maatschappelijke organisaties en waar nodig de samenwerkingsverbanden. Het beleid zal kort en bondig zijn. De focus komt te liggen op concreet uitvoerbare activiteiten en maatregelen.	De nota Onderwijskansenbeleid is vastgesteld. Hiermee voldoen alle peuterspeelzalen aan de nieuwe wettelijke eisen en is een goede basis gelegd om de doorgaande lijn voor peuters te waarborgen.	
Verder versterken inzet lichte opvoed- en opgroeiondersteuning	We gaan de samenwerking en de samenhang in de ondersteuning aan gezinnen verder verbeteren door o.a.:- De gerichte en vergrootte aanwezigheid van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) op scholen- De kennis en expertise van consulenten Jeugd en Gezin te verhogen, zodat zij in staat zijn om in afstemming met het onderwijs ook zwaardere casuïstiek op te pakken- Het basistakenpakket van het Centrum voor Jeugd en Gezin flexibel maken, zodat het beter past bij de vraag van de inwoner	De uitvoeringstermijn van deze 3 activiteiten omvat meerdere jaren. Ze zijn dus niet alle dit jaar afgerond. Het zijn 3 van de 6 regionale opdrachten aan Jeugd en Gezin. In het 2de kwartaal 2018 wordt duidelijk hoe we als regio samen met Jeugd en Gezin concreet deze activiteiten gaan vorm geven. Eindresultaat 2017 = Zichtbaarheid is vergroot door spreekuren bij Bibliotheek Hilversum, Wijkcentrum Lopes Dias, Lorentzschool, de DubbelDekker, Montessori Zuid en Titus Brandsma school te houden. Verder is de jeugdverpleegkundige en/of de jeugdarts aangehaakt bij de Zorg en Advies Teams van basisscholen en de jeugdverpleegkundigen 0-4 bij de zorgoverleggen van de VVE-peuterspeelzalen. Op 5 basisscholen worden spreekuren gehouden. Daarnaast is er een sterke verbinding ontstaan tussen het sociaal plein en jeugdconsulenten van Jeugd en Gezin door gezamenlijke casusoverleggen en uitwisseling van expertise.	

Ambitie 4. Werken aan gelijke (ontwikkel-) kansen voor de jeugd

Als gemeente zetten wij samen met onderwijsinstellingen in op het actief ondersteunen van jongeren die- zelf of met behulp van hun ouders- hun weg niet kunnen vinden op het gebied van werk of onderwijs. Dit doen we om de ontwikkelkansen voor onze jeugd -ieder op zijn of haar eigen niveau- zo duurzaam en optimaal mogelijk te laten zijn. Dat is goed voor individuele jongeren en ook voor een sterke samenleving. Samenwerking met de regio is hier een onlosmakelijk onderdeel van. Ook het Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) als onderdeel van de Regio Gooi en Vechtstreek en één van onze verbonden partij, is hierbij betrokken. Deze uitvoeringsorganisatie voert voor de regiogemeenten de handhaving van de Leerplichtwet uit en heeft een regionale meld- en coördinatiefunctie voor vroegtijdig schoolverlaters. Het RBL heeft zicht op individuele jongeren die uitvallen en met haar kennis van zaken kunnen zij actief bijdragen aan de ambitie om gelijke (ontwikkel) kansen voor jeugd te creëren.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Uitvoeringsplan jongeren, onderwijs en werk uitvoeren	In 2017 gaan we samen met de onderwijsinstellingen én met jongeren uitvoering geven aan het in 2016 opgestelde Regionaal Uitvoeringsprogramma jongeren, onderwijs en werk, inclusief het daarin opgenomen Convenant Vroegtijdig schoolverlaten (VSV)-. We willen daarmee zorgen voor een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Als gemeente zijn wij in 2017 samen met de onderwijsinstellingen alerter op de overstapmomenten en leveren hier onze bijdrage om schooluitval zo veel mogelijk te beperken. Dit doen we door actief gesprekken te gaan voeren met jongeren als ze op de overstapmomenten aangeven te zullen stoppen met de opleiding. Daarnaast kiezen we uit het Uitvoeringsprogramma enkele prioritaire uitvoeringsprojecten en gaan die vanaf 2017 uitvoeren.	Het regionale uitvoeringsprogramma Match op Meedoen wordt uitgevoerd in de regiogemeenten met diverse projecten gericht op de aansluiting van onderwijs, zorg en arbeidsmarkt. Een goed voorbeeld van de verbeterde samenwerking met de partners is het in 2017 geïntroduceerde samenwerkingsmodel. Hierin is beschreven hoe kwetsbare jongeren, die uitstromen van school, naar werk of dagbesteding worden geleid, en wie waarvoor verantwoordelijk is. Dit model wordt nu ingevoerd bij alle gemeenten. Een netwerk rondom onderwijs en arbeidsmarkt, dat vier keer per jaar bij elkaar komt, ondersteunt de implementatie van het samenwerkingsmodel. Daarnaast zijn er projecten m.b.t. bankzitters (jongeren 18-23 die thuiszitten zonder startkwalificatie, werk of inkomen), Productief Leren (plusvoorziening voor overbelaste jongeren), pluscoaches (op het MBO). In al deze projecten werken onderwijs, gemeenten, werkgevers en zorg samen om uitval te voorkomen.	
Versterken en behouden MBO/HBO	In 2017 gaan we een haalbaarheidsonderzoek doen naar de mogelijkheden om de concurrentiepositie van de MBO en HBO scholen te versterken. Dit doen we met het doel om te komen tot een uitvoeringsplan dat vanaf het schooljaar 2017-2018 in kan gaan. De concurrentiepositie van MBO en HBO scholen in Hilversum willen we versterken door te richten op twee pijlers:- Het versterken van de aansluiting van de jeugdhulp en de zorg op het middelbaar beroepsonderwijs- Het	In gesprek met het MBO College is gekozen voor twee projecten die de verbinding tussen het MBO en de regionale arbeidsmarkt versterken. (1) Het wijkleerbedrijf, een laagdrempelige zorgopleiding in de wijk, gericht op inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt. Na de voorbereidingen in 2017 start het eerste wijkleerbedrijf in Hilversum in februari 2018. De voor behoud/versterking MBO/HBO nog niet uitgegeven € 50.000 wordt voor dit doel overgeheveld naar 2018 (zie financiële toelichting). (2) De Beroeps-Havo, die de mogelijkheden vergroot voor 'excellentie' in het mbo door	

	versterken van de aansluiting tussen MBO en HBO scholen en de arbeidsmarkt door het oprichten van een Stimuleringsfonds Onderwijs & Bedrijven	getalenteerde studenten de kans te bieden in twee jaar zowel een mbo-4 diploma als HAVO-certificaten te behalen. De Beroeps-Havo versterkt daarmee ook het imago van het VMBO/MBO.

2.3 Geïndiceerde zorg

De gemeente is verantwoordelijk voor het bieden van ondersteuning en het doorgeleiden naar zorg aan inwoners die dat nodig hebben. Het Sociaal Plein vormt hierbij de spil tussen de verschillende vormen van ondersteuning en dienstverlening. Het adequaat toewijzen van voorzieningen waarbij maatwerk, kwaliteit en kosten gelijktijdig worden afgewogen is de kern. In voorkomende gevallen verwijzen wij door naar organisaties met specialistische kennis.

Opgave van de stad

Veel problemen van inwoners kunnen met laagdrempelige en lichte ondersteuning in de nabije omgeving worden opgelost. Soms lukt dit niet en is er specialistische ondersteuning nodig. Inwoners kunnen dan terecht bij het Sociaal Plein. Als gemeente geven we advies en ondersteuning, bieden we de helpende hand als die nodig is en formuleren we een sluitende aanpak voor de problemen.

Dit doen we samen met de inwoner, mantelzorgers en de zorgorganisaties. We kijken naar zijn/haar situatie én naar wat belangrijk voor hem haar is, wat hij/zij er zelf aan kan doen en wat kan er in gezamenlijkheid kan worden gedaan.
Het uitgangspunt van de gemeente Hilversum is dat het voor ieder mens belangrijk is om regie te houden over zijn eigen leven en om bij te dragen aan de samenleving. Inwoners zullen hiertoe passend worden gestimuleerd. Er is dus altijd sprake van maatwerk.

Het Sociaal Plein is de toegang voor alle mensen in Hilversum met een zorg- of ondersteuningsvraag. Een goed functionerend Sociaal Plein is hierbij cruciaal. De professionalisering van de bedrijfsvoering die in 2015 en 2016 al in gang was gezet, is in 2017 voortgezet. De voorzieningen die zijn ingezet, zijn in samenspraak met de aanbieders verder doorontwikkeld. Voor het beleid en de inkoop van de individuele zorgvoorzieningen werken we nauw samen met de regiogemeenten Gooi en Vechtstreek. De regio koopt de zorg en ondersteuning in, de gemeenten kennen de zorg toe. In 2017 zijn nieuwe contracten afgesloten voor de uitvoering van WMO en Jeugdzorg. Voor jeugdzorg was deze inkoop nieuw. In 2017 is daarom nadrukkelijk aandacht besteed aan het monitoren van deze contracten.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	54.404	-3.118	51.286
Realisatie	56.684	-2.594	54.090
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**2.280**	**524**	**2.804**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	-271	-57	-328
2	Eigen bijdrage geïndiceerde zorg		585	585
3	Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	855		855
4	Jeugdwet	1.818		1.818
5	Overige verschillen	-122	-4	-126
	Totaal verschil	**2.280**	**524**	**2.804**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. De lagere inkomsten van € 585.000 hebben betrekking op de ontvangen eigen bijdragen op de geïndiceerde zorg. Ook ten opzichte van vorig jaar is er minder ontvangen. Dit is mede het gevolg van landelijk beleid. De precieze oorzaak van de lagere eigen bijdragen is moeilijk aan te geven, omdat de wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdragen wordt uitgevoerd door het CAK.

   De informatie van het CAK (om privacy-redenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en de volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de WMO geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen.

3. Binnen de WMO wordt voor € 13,5 miljoen aan diverse soorten zorg aangeboden (begroting € 12,6 miljoen). Het nadeel ten opzichte van de begroting van € 855.000 wordt met name verklaard door de aangeboden begeleiding en dagopvang. Ten opzichte van 2016 betekent dit echter slechts een lichte stijging in de lasten. Het uitvoeringsplan ontmoeting en ondersteuning in de wijken dat kortgeleden is vastgesteld is er op gericht de druk op de begeleiding en dagopvang te verminderen.

4. Binnen de Jeugdwet wordt voor € 15,2 miljoen aan zorg aangeboden (begroting € 13,4 miljoen). Het nadeel ten opzichte van de begroting van € 1.818.000 wordt onder andere verklaard door volgende gebeurtenissen:
   - Voor een deel van de uitvoering van de Jeugdwet is in 2017 overgegaan van subsidie op inkoop, waardoor er een open-einde-situatie is ontstaan.
   - Ten aanzien van de jeugd GGZ wordt in 2018 de zogenaamde DBC financieringssystematiek losgelaten. Tot en met 2017 mochten de zorgleveranciers pas factureren wanneer het traject van zorg was afgerond. Vanaf 2018 dient de geleverde zorg maandelijks gefactureerd te worden. Als voorbereiding op 2018 zijn eind 2017 alle trajecten financieel afgesloten. Dit heeft een verhogend effect op de lasten 2017.
   - Er is sprake van een autonome groei. Er waren meer aanvragen voor jeugdhulp bij het Sociaal Plein, dit heeft onder meer te maken met de toegenomen bekendheid. Wat de financiële omvang hiervan is, is moeilijk te bepalen vanwege de samenloop met bovenstaande ontwikkelingen.
   - Een belangrijk deel van de jeugdhulp wordt ingezet door rechtsgeldige verwijzers, zoals huisartsen en gecertificeerde instellingen. Met name GGZ-behandelingen worden door huisartsen ingezet en dure verblijfsplekken door de gecertificeerde instellingen. De gemeente heeft beperkte invloed op de toewijzing van deze indicaties.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Clienttevredenheid individuele voorziening	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Nieuwe zorgtaken
	Nee	Doelrealisatie van ingezette ondersteuning van de Jeugdzorg	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Nieuwe zorgtaken
	Nee	Ervaren effect totale aanbod gemeente	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Nieuwe zorgtaken
	Nee	Kwaliteit totale aanbod gemeente	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Nieuwe zorgtaken
	Nee	Toegankelijkheid totale aanbod gemeente	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Nieuwe zorgtaken
022	Ja	I2 Jongeren met een delict voor de rechter, percentage 12 t/m 21 jarigen	Geen	Niet bekend	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	
029	Ja	Jongeren met jeugdhulp, percentage van de jongeren tot 18 jaar	9%	9,3%	CBS	
030	Ja	Jongeren met jeugdbescherming, percentage van alle jongeren tot 18 jaar	0,9%	0,9%	CBS	
031	Ja	Jongeren met jeugdreclassering, percentage van alle jongeren van 12 tot 22 jaar	0,2%	0,3%	CBS	
032	Ja	Cliënten met maatwerkarrangement WMO, aantal per 1000 inwoners	Niet bepaald	61	GMSD	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Clienttevredenheid individuele voorziening	De regionale monitor is anders ingericht en sluit daardoor niet aan op de in de begroting 2017 opgenomen indicatoren
Toegankelijkheid totale aanbod gemeente	De regionale monitor is anders ingericht en sluit daardoor niet aan op de in de begroting 2017 opgenomen indicatoren
Kwaliteit totale aanbod gemeente	De regionale monitor is anders ingericht en sluit daardoor niet aan op de in de begroting 2017 opgenomen indicatoren
Ervaren effect totale aanbod gemeente	De regionale monitor is anders ingericht en sluit daardoor niet aan op de in de begroting 2017 opgenomen indicatoren
Doelrealisatie van ingezette ondersteuning van de Jeugdzorg	De regionale monitor is anders ingericht en sluit daardoor niet aan op de in de begroting 2017 opgenomen indicatoren
I2 Jongeren met een delict voor de rechter, percentage 12 t/m 21 jarigen	De gegevens van het Verwey Jonker Instituut zijn niet beschikbaar.
Jongeren met jeugdhulp, percentage van de jongeren tot 18 jaar	Het % jongeren tot 18 jr. met jeugdhulp is in Hilversum 9,3%. Het landelijk gemiddelde is 10,8%.

	Peiljaar 2016. Landelijk stijgt de trend sterker dan die in Hilversum.
Jongeren met jeugdbescherming, percentage van alle jongeren tot 18 jaar	Het % jongeren tot 18 jr. met jeugdbescherming is in Hilversum 0,9%. Het landelijk gemiddelde is 1,2%. Peiljaar 2016. Ten opzichte van 2015 is het beeld niet gewijzigd.
Jongeren met jeugdreclassering, percentage van alle jongeren van 12 tot 22 jaar	Het % jongeren van 12 tot 22 jr. met jeugdreclassering is in Hilversum 0,3%. Het landelijk gemiddelde is 0,5%. Peiljaar: 2016. Het percentage in Hilversum is ten opzichte van 2015 gestegen van 0,2 % naar 0,3%.
Cliënten met maatwerkarrangement WMO, aantal per 1000 inwoners	Het aantal cliënten met een maatwerkarrangement WMO per1000 inwoners is in Hilversum 61. Het landelijk gemiddelde is 54.

Ambitie 5. Doorontwikkelen Sociaal Plein

Komend jaar staat in het teken van de doorontwikkeling van het Sociaal Plein. Het Sociaal Plein is dé toegang tot zorg en ondersteuning en moet goed vindbaar en toegankelijk zijn voor alle inwoners met een ondersteuningsbehoefte. In 2015 en 2016 is hard gewerkt aan de inrichting van het Sociaal Plein. Het Sociaal Plein functioneert goed, maar er zijn verbeteringen mogelijk in de toegankelijkheid én de eigen bedrijfsvoering. Daarom is het wenselijk dat we een aantal verbeterslagen gaan maken. We gaan kritisch kijken naar de vindbaarheid, de werkprocessen en de personele formatie en deze waar mogelijk aanpassen of verbeteren,. Zo willen we de kwaliteit verder verbeteren en het maatwerk vergroten. We gaan daarbij vanuit dat beter maatwerk leidt tot kostenreductie. Het verbeterplan voor het Sociaal Plein dat we in 2016 opstellen, gaan we in 2017 uitvoeren.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Verbeterplan sociaal plein uitvoeren	- We gaan het eindbeeld dat is verkregen t.a.v. het verbetervraagstuk doorvertalen naar behoeftes aan automatisering, middelen en mankracht en dit vervolgens in gang zetten. Dit om de gewenste resultaten (KPI's) te realiseren en de kwaliteit te bewaken.- We gaan de dienstverlening efficiënter en effectiever inrichten, waarbij we borgen dat er meer ruimte overblijft voor (mensgericht) maatwerk. Daarnaast zetten we in op integraler werken. Speerpunt hierbij is de verbinding tussen zorg en werk. Zo willen we o.a. inwoners met een beperking of met psychische/ psychosociale problemen de ondersteuning zoveel mogelijk laten ontvangen in hun normale economische en maatschappelijke leven. Ook de begeleiding ter vervanging van werk willen we omzetten naar begeleiding tijdens werk.- We intensiveren onze monitoring wat betreft financiën en kwaliteit (zie 6.)	Er is volgens het plan WINST op veel fronten geïnvesteerd in het Sociaal Plein. De formatie is tijdelijk uitgebreid, de communicatie met inwoners verbeterd, een opleidingsprogramma gestart, systemen opgeschoond en aangeschaft (o.a. CRM-systeem), werkprocessen verbeterd en dashboards ontwikkeld. In de monitor Sociaal Plein, die in het voorjaar van 2018 is verschenen, is een aparte verantwoording opgenomen over WINST als geheel. Er zijn vele indicatoren die verband houden met WINST. Hier lichten we er enkele uit. Het algemene cijfer dat inwoners geven over de dienstverlening van het Sociaal Plein is met een half punt gestegen naar een 6,9. De verwerktijd bij WMO-aanvragen is sinds 1 januari jl. weer terug op 6 weken. Er is het afgelopen jaar de gevraagde trendbreuk gerealiseerd ten aanzien van het aantal mensen in de bijstand conform het programma "Aan het werk!" (BUIG). Tenslotte zijn binnen en buiten het Sociaal Plein experimenten gestart om de beoogde transformatie te maken naar meer (preventieve) zorg in de buurten. Een van de experimenten betreft de start van een wijkleerbedrijf, dat informele zorg biedt in de buurt.	N

Ambitie 6. Monitoren zorg binnen bestaande budgetten

Na de pioniersfase in 2015 en de groeifase in 2016 is 2017 het jaar om het functioneren van het nieuwe werkveld beter te meten. Daarom zetten we in op het ontwikkelen en in werking stellen van klantwaarderingssystemen, systeemmonitoring, effectmeting en kwaliteitszorg. De monitoring van de financiële kant van de decentralisatie maakt hier integraal onderdeel van uit.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Meer monitoren en meten van resultaten	In samenhang met het verbeterplan Sociaal Plein en de samenwerking met de regio, zullen de effecten en resultaten van de veranderingen in het Sociaal Domein in 2017 actief worden gemeten c.q. gemonitord door middel van de Regionale monitor en de ratingwebsite. Dit leidt eind 2017 tot betere informatie over de geleverde kwaliteit van de zorg. De monitoringsresultaten van 2017 kunnen als referentiewaardes voor 2018 fungeren.	In het voorjaar van 2018 is via de Monitor Sociaal Domein teruggeblikt op de resultaten van 2017. Deze terugblik is gebaseerd op de benchmark van Divosa en op de regio-gegevens. De rating-website is in het najaar van 2017 gelanceerd (dat is nog te kort geleden om er valide informatie uit te halen). We hebben ook een burgerpanel-onderzoek gehouden. Hieruit komt naar voren dat de kwaliteit van de dienstverlening van het Sociaal Plein is verbeterd.	N

Ambitie 7. Garanderen veilige en beschermde woonomgeving

De gemeenten in de regio willen unaniem dat inwoners van alle leeftijden volwaardig mee kunnen doen aan de samenleving. Voor het garanderen van een veilige en beschermde woonomgeving betekent dit dat we de komende jaren gezamenlijk stappen gaan zetten om dit mogelijk te maken. In dit kader zijn negen speerpunten geformuleerd. Deze zijn beschreven in een concept beleidsnota Bescherming en Opvang. De focus voor 2017 ligt bij twee speerpunten. Ten eerste willen we Ingrijpen waar dat nodig is; samen met alle betrokken partijen willen de gemeenten uit de regio aan de slag met het ontwikkelen van een goed handelingskader voor professionals in de uitvoering. Ten tweede willen we een verkenning gaan uitvoeren naar kleinschalige en zelfstandige tijdelijke woonvormen.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Uitvoeren nieuwe werkwijze crisisdienst	Het versterken van de samenwerking rondom crisis is vanuit de Regionale nota Bescherming en Opvang van belang. We gaan de triage beleggen bij Veilig Thuis. Medewerkers van Veilig Thuis worden getraind op een betere analyse van de problematiek zodat er straks minder ad hoc gehandeld wordt bij crisissituaties. Hoe gaan we dit doen?- We voeren een nieuwe werkmethodiek in voor medewerkers Veilig Thuis waardoor het crisismanagement verbetert.- We verbeteren de samenwerking tussen organisaties in crisisopvang.- We betrekken	Veilig Thuis heeft een nieuwe werkwijze ingevoerd om het handelen bij crisissituaties te verbeteren. Er is ook gewerkt aan een betere samenwerking tussen organisaties in de crisisopvang en aan het betrekken van zorgverzekeraars. Dit is echter een continu aandachtspunt.	N

	zorgverzekeraars bij het uitwerken van dit speerpunt.		
Pilots uitvoeren nieuwe vormen van wonen met toezicht	We voeren de volgende pilots uit samen met de regio:- Ondersteuning zo lang mogelijk inzetten in de eigen woonomgeving van inwoners zodat we de instroom naar Beschermd Wonen kunnen verminderden en we de uitstroom kunnen bevorderen.- Daarbij experimenteren we bij met nieuwe vormen van toezicht door o.a. gebruik te maken van nieuwe en moderne technologie (tablets, robotisering, e.d.)	In 2017 is een begin gemaakt met 24/7 toezicht. De aanbieders van beschermd wonen zijn gestart met investeren in individuele begeleiding op basis van telefonisch afroep. Er wordt daarnaast geëxperimenteerd met vormen van toezicht waarbij gebruik wordt gemaakt van beschikbare technologie. De regio zal de gemeenten hierover informeren.	N

Overig programma

Financiële verantwoording

bedragen x € 1.000

Programma 2. Zorg	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	6.588	416	7.004	7.080	75
7.1 Volksgezondheid	2.457	-50	2.408	2.342	-65
Lasten thema Publieke gezondheid	**9.045**	**367**	**9.412**	**9.422**	**10**
4.1 Openbaar basisonderwijs	34	-26	8	11	3
4.2 Onderwijshuisvesting	8.100	56	8.156	8.057	-99
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	4.156	491	4.646	4.169	-477
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	953	58	1.010	1.003	-8
Lasten thema Preventie jeugd & Onderwijs	**13.242**	**578**	**13.820**	**13.239**	**-580**
6.2 Toegang	2.303	-999	1.305	1.223	-82
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.152	912	2.064	2.369	305
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	16.029	-148	15.881	16.299	418
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	12.294	22	12.315	12.215	-100
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	19.618	913	20.531	20.444	-87
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	2.183	124	2.307	4.134	1.827
Lasten thema Geïndiceerde zorg	**53.580**	**824**	**54.404**	**56.684**	**2.280**
Totaal Lasten	**75.867**	**1.769**	**77.636**	**79.345**	**1.709**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-129	0	-129	-555	-426
7.1 Volksgezondheid	0	0	0	-1	-1
Baten thema Publieke gezondheid	**-129**	**0**	**-129**	**-555**	**-426**
4.1 Openbaar basisonderwijs	0	0	0	-1	-1
4.2 Onderwijshuisvesting	-70	0	-70	-110	-40
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-2.150	-315	-2.465	-2.386	79
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-269	145	-124	-168	-44
Baten thema Preventie jeugd & Onderwijs	**-2.489**	**-170**	**-2.659**	**-2.664**	**-5**
6.2 Toegang	0	0	0	-2	-2
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-20	0	-20	-45	-25
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	-1.806	1	-1.805	-1.140	665
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	-3	-3
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	-1.402	109	-1.293	-1.403	-110
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	-2	-2
Baten thema Geïndiceerde zorg	**-3.228**	**110**	**-3.118**	**-2.594**	**524**
Totaal Baten	**-5.846**	**-60**	**-5.906**	**-5.814**	**92**
Saldo van baten en lasten	**70.021**	**1.708**	**71.729**	**73.531**	**1.802**
Mutatie reserve	-1.507	-3.423	-4.930	-4.630	300
Resultaat	**68.514**	**-1.715**	**66.799**	**68.901**	**2.102**

Betrokken partijen

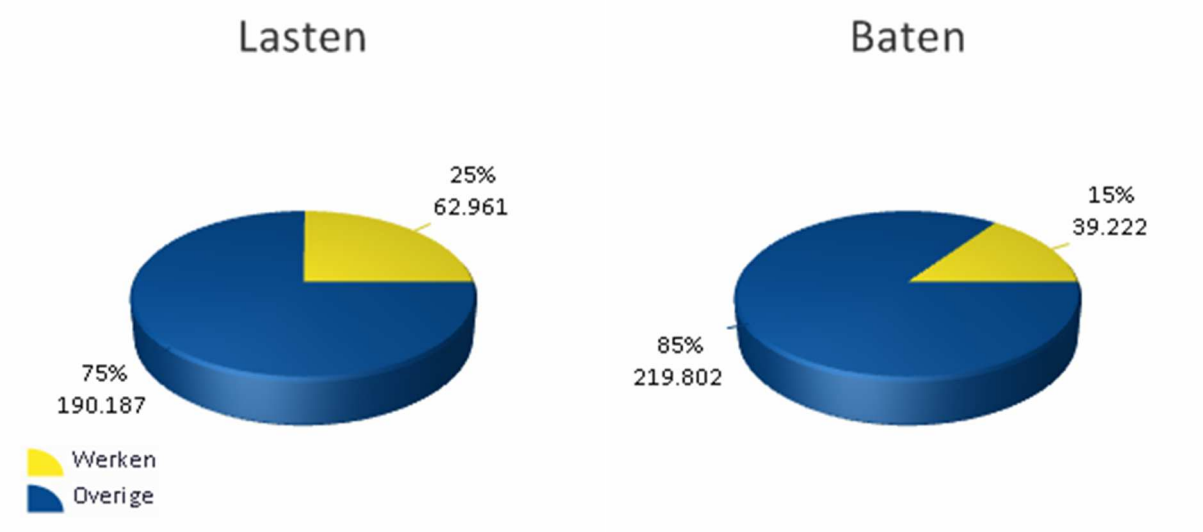
Voor het realiseren van onze opgave werken wij samen met veel verschillende partijen. Voor elk programma geldt dat we zoveel mogelijk samen optrekken met inwoners, ondernemers, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties. De belangrijkste betrokken partijen binnen het programma Zorg:
- Mantelzorgers en vrijwilligers
- Regio Gooi en Vechtstreek (verbonden partij) en omliggende gemeenten
- Instellingen én professionals die ondersteuning bieden
- De diverse medische en zorgpartijen zoals huisartsen, ziekenhuis en zorgverzekeraar
- Onderwijsinstellingen
- Woningbouwcorporaties

Kaderstellende nota's

- Ontwerp Visie Sociaal Domein 2017-2021
- Onderwijshuisvestingsbeleid en meerjarenplanning 2017-2024 (2016)
- Sterke Buurt: Buurtgericht Welzijn (2016)
- Ontwikkelagenda Passend Onderwijs 2014-2018

Programma 3: Werken

Een aantrekkelijke stad voor ondernemers, een sociale stad voor inwoners en een bereikbare stad voor iedereen.

Een goed functionerende arbeidsmarkt zorgt voor meer kansen op werk. Werk is van belang voor inwoners, zowel om zich te ontplooien als om economisch zelfstandig te zijn. Dit programma levert daar een bijdrage aan door het stimuleren van een goed ondernemersklimaat, de juiste ondersteuning van inwoners die werk zoeken en een goed werkend verkeersnetwerk. We onderscheiden hierbij vier onderliggende thema's: de ondernemende stad, de werkende stad, de sociale stad en de bereikbare stad.

Ondernemende stad:

Een ondernemende stad heeft een goed ondernemingsklimaat. We stimuleren dat door een goede gemeentelijke dienstverlening: zichtbaar, efficiënt en duidelijk. Winkelgebieden en werklocaties zijn toekomstbestendig. De ontwikkeling van de creatieve economie is de eerste prioriteit, en we ondersteunen dat door een integrale aanpak en het investeren in hoger- en beroepsonderwijs.

Werkende stad:

Werkgelegenheid is van belang voor alle Hilversummers. We streven naar een inclusieve arbeidsmarkt: een arbeidsmarkt waaraan iedereen duurzaam kan deelnemen. We stimuleren sociaal ondernemerschap om ook mensen met een arbeidsbeperking kansen te bieden. Hiervoor is werkgelegenheid op alle niveaus noodzakelijk. Extra aandacht geven we aan de creatieve sector en de media omdat zij een belangrijke bron van werkgelegenheid zijn.

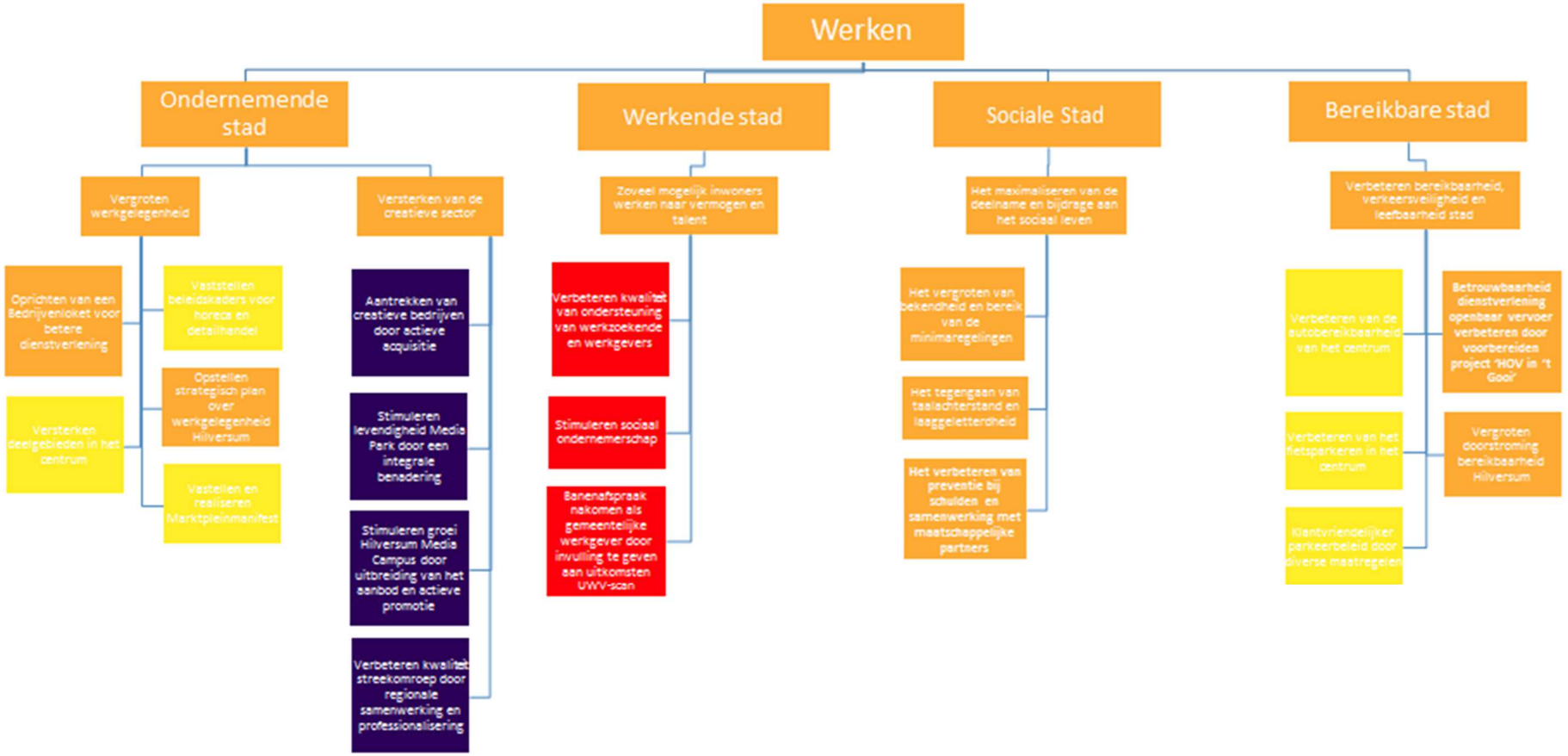
Sociale stad:

In een sociale stad hebben bewoners optimale kansen op deelname en bijdrage aan het sociale en economische leven. Als dat nodig en gewenst is, bieden we passende (financiële) ondersteuning.

Bereikbare stad:

Verkeersveiligheid, een goede doorstroming van het doorgaande verkeer en adequaat openbaar vervoer zijn kernwoorden voor de bereikbare stad. Dit bevordert de mobiliteit van alle Hilversummers voor werk of voor school, en de bereikbaarheid van de stad als geheel.

Ambitie van de gemeente

3.1 Ondernemende stad

Een ondernemende stad heeft een goed ondernemingsklimaat. We stimuleren dat door een goede gemeentelijke dienstverlening: zichtbaar, efficiënt en duidelijk. Winkelgebieden en werklocaties zijn toekomstbestendig. De ontwikkeling van de creatieve economie is de eerste prioriteit, en we ondersteunen dat door een integrale aanpak en het investeren in hoger- en beroepsonderwijs.

Opgave van de stad

We beschikken over een goed ondernemingsklimaat. De opgave is om dat vast te houden en te verbeteren. Bestaande werkgelegenheid willen we behouden en versterken, nieuwe werkgelegenheid willen we toevoegen. De dienstverlening van de gemeente aan ondernemers is uitstekend. We kennen onze bedrijven en ondernemers goed, en reageren adequaat op hun vragen en behoeften. Daarbij willen we aantrekkelijk zijn voor starters en voor bedrijven die net een stap verder zijn, en hen ook actief adviseren en helpen

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	3.295	-1.000	2.295
Realisatie	2.784	-1.063	1.721
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-511**	**-63**	**-573**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	218	-17	201
2	Vaarroute Oude Haven	46		46
3	Gevelherstelfonds	-139		-139
4	Reserve Creatieve sector	-55		-55
5	Reserve Regionaal Media Centrum	-125		-125
6	Citymarketing	-40		-40
7	Programma Kerkelanden	-436		-436
8	Overige verschillen	20	-46	-26
	Totaal verschil	**-511**	**-63**	**-574**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. Op 10 mei 2017 heeft de meerderheid van de gemeenteraad de motie 'Vaststelling bestemmingsplan Oude Haven' (M17/22) verworpen. Hierdoor moest de Gemeente Hilversum de ontvangen subsidie vanuit Provincie NH terugstorten, maar deze kosten waren al gemaakt en kunnen niet meer teruggedraaid worden.

3. Het budget voor gevelherstel was incidenteel beschikbaar voor de jaren 2016/2017. In 2017 zijn voor het herstel van gevels van een drietal adressen toekenningen gedaan. De definitieve beschikking en uitbetaling zal in 2018 zal plaatsvinden. Voor een bedrag van € 91.000 is hiervoor een overhevelingsvoorstel gedaan. Het restant van het budget (circa € 45.000) waarvoor geen toekenningen zijn gedaan valt vrij.

4. De activiteiten binnen het sterprogramma Media worden voor een deel samen met partners in de stad vormgegeven. Een deel van deze activiteiten zijn nog niet in 2017 gerealiseerd en

schuiven daarmee op. Dit resulteert voor 2017 in € 55.000 minder aan lasten. Hiertoe wordt € 55.000 minder onttrokken uit de reserve in 2017.

5. De verkenning met externe partijen naar de vorming van een regionaal mediacentrum heeft in 2017 geen resultaat opgeleverd. Daarom vindt er in geen onttrekking uit deze reserve plaats.

6. Het paviljoen ten behoeve van de citymarketingorganisatie is begin 2018 geplaatst, daarmee vallen de kosten in 2018.

7. Een onderdeel van het Programma Kerkelanden is de aanleg van de 2e Ontsluitingsweg Bedrijventerrein Kerkelanden. De kosten van de investering zouden worden gedekt door onttrekking aan de bestemmingsreserve Werklocaties en een provinciale subsidie omdat in 2016 nog de wettelijke mogelijkheid bestond niet te hoeven activeren. Doordat de uitvoering in 2017 plaatsvond onder het regime van het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording moest worden overgegaan tot activering en is deze investering alsnog opgenomen in het investeringsprogramma.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Leegstand van kantoren in het centrum, aantal in m2	43.500 m2	5.800	Gemeente Hilversum	Centrum
	Nee	Leegstand van winkels in het centrum, aantal in m2	5.200 m2	10.300 m2	Locatus	Centrum
	Nee	Groei in aantallen deelnemers aan talentenprogramma's die door of via Hilversum Media Campus worden bereikt	1.560	1.728	Gemeente Hilversum	Media
	Nee	Matching private middelen op gemeentelijke middelen voor creatieve economie, uitgedrukt in percentage	400%	400%	Gemeente Hilversum	Media
	Nee	Mate waarin centrumondernemers het gevoel hebben in de Mediastad te ondernemen	40%	Niet bekend	Gemeente Hilversum	Media
	Nee	Procentuele groei van het aantal arbeidsplaatsen in de creatieve sector in Hilversum	2%	Niet bekend	LISA	Media
014	Ja	Percentage functiemenging (verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen)	52,5%	53,0 %	LISA	
015	Ja	Bruto Gemeentelijk Product, verhouding tussen verwacht en gemeten product	33,5%	Niet bekend	Atlas van gemeente	
016	Ja	Vestigingen van bedrijven, aantal per 1000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	140,0	146	LISA	

021	Ja	Banen, aantal per 1000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	830,0	822	LISA	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Leegstand van winkels in het centrum, aantal in m2	Het leegstaande V&D pand maakt een fors deel uit van de nog aanwezige leegstand. Zonder V&D is de leegstand is duidelijk afgenomen. Ook voor het V&D zijn de berichten over herinvulling hoopgevend. Wel blijft de markt dynamisch. Met acquisitie van nieuwe ondernemers wordt het centrum verder versterkt.
Mate waarin centrumondernemers het gevoel hebben in de Mediastad te ondernemen	Indicator niet onderzocht in 2017
Procentuele groei van het aantal arbeidsplaatsen in de creatieve sector in Hilversum	Lisa-cijfers nog niet beschikbaar over 2017.
Matching private middelen op gemeentelijke middelen voor creatieve economie, uitgedrukt in percentage	Zoals geprognosticeerd is een matching van circa 400% (factor 4) gerealiseerd op de inzet van deze middelen. Bij het bepalen van de matching wordt primair gekeken of een activiteit zonder de gemeentelijke bijdrage door kan gaan. Als de gemeentelijke bijdrage noodzakelijk is, wordt de begroting van de activiteit als matching beoordeeld.
Groei in aantallen deelnemers aan talentenprogramma's die door of via Hilversum Media Campus worden bereikt	Voor het derde jaar op rij heeft Hilversum Media Campus meer deelnemers bereikt. Hilversum Media Campus heeft in 2017 verschillende scholings- en talentprogramma's aangeboden, met een totaal (fysiek) bereik van 1.728 mensen. Dit aantal omvat zowel deelnemers aan korte trainingen, masterclasses en workshops, als intensieve langlopende scholingstrajecten zoals de omscholing tot software engineer in de media (25 mensen) en het Talent Development Program voor high potentials (33 deelnemers). Hoewel deze laatste trajecten kleiner zijn in deelnemers, is de impact (leereffect) voor deelnemers en bedrijven juist groot.
Leegstand van kantoren in het centrum, aantal in m2	De leegstand aan kantoren bedraagt in het centrum nog slecht 10% van dat in 2015. Inzet op transformatie en herinvulling heeft zijn vruchten afgeworpen. In de leegstand telt het kantoorpand aan de Oude Torenstraat 1-3 nog fors door. Ook hier is echter sprake van transformatie. Voor het centrum en zeker rond het station is inmiddels sprake van een tekort. Zeker voor grotere metrages.
Percentage functiemenging (verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen)	Peiljaar 2016. Boven streefwaarde
Bruto Gemeentelijk Product, verhouding tussen verwacht en gemeten product	Gegevens Atlas van Gemeenten niet beschikbaar
Vestigingen van bedrijven, aantal per 1000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	Peiljaar 2016. Boven streefwaarde. De trend is stijgend, zowel landelijk als in Hilversum. Hilversum zit boven het landelijk gemiddelde van 134.

Banen, aantal per 1000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	Peiljaar 2016. Nagenoeg op streefwaarde. Het aantal banen in Hilversum ligt de afgelopen jaren boven het landelijk gemiddelde. In 2016 was het landelijk gemiddelde 744. Het verschil is over de jaren afgenomen.

Ambitie 1. Vergroten werkgelegenheid

We willen ons vestigingsklimaat versterken met het oog op het behoud en het vergroten van de werkgelegenheid. Dit doen we door onze dienstverlening aan ondernemers op een kwalitatief hoger niveau te brengen. Wanneer ondernemers zich in Hilversum willen vestigen, spannen wij ons in om een passende locatie te vinden. We bouwen een goede relatie op met ondernemers en zijn op de hoogte van wat zij nodig hebben. De kwaliteit van onze dienstverlening toetsen we bij de ondernemers door naar hun ervaringen te vragen.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Oprichten van een Bedrijvenloket voor betere dienstverlening	We willen de relatie met ondernemers verbeteren; hiervoor ontwikkelen we een strategische aanpak voor de lange termijn. Alle informatie voor ondernemers op de gemeentelijke website is up-to-date, gemakkelijk en snel te vinden, met links naar andere relevante sites. Door een goed ontwikkeld accountmanagement weten we in een vroegtijdig stadium wat er leeft onder ondernemers. Dit betekent dat we actief de juiste voorwaarden scheppen voor het behoud van bestaande bedrijven en tevens de vestiging van nieuwe bedrijven.	De dienstverlening aan ondernemers heeft met een goed ontwikkeld accountmanagement inmiddels een stevige basis waar in 2018 verder op kan worden doorgebouwd. De accountmanagers weten wat er leeft onder ondernemers. Elke accountmanager heeft eigen gebieden/sectoren waar extra aandacht naar uit gaat. Ook collegeleden spelen een actieve rol in het behoud van bestaande bedrijven en aantrekken van nieuwe bedrijven. Concrete acties en maatregelen in 2017 zijn o.a. - actualisatie van de website, die in 2018 verder wordt doorontwikkeld. De relevante delen zijn ook in het Engels vertaald. - frequente uitwisseling van informatie over bedrijven en concrete leads tussen Economie en het Werkgeversservicepunt. - onderzoek naar formele en informele werklocaties en (opstart) visie ontwikkeling voor Media Park, Arenapark en werklocaties in de Spoorzone. - onderzoek onder ZZP'ers en Kleine bedrijven naar kenmerken, toekomstperspectief en behoeften. De resultaten liggen er begin 2018.	
Versterken deelgebieden in het centrum	We zetten in op het versterken van de identiteit van de verschillende deelgebieden. Dit doen we door bij deze gebieden passende ondernemers te acquireren en deze gebieden ook in de marketing voor het voetlicht te brengen.	Voor de verschillende deelgebieden zijn profielen opgesteld die als basis dienen voor de marketing en profilering van het centrum en voor de acquisitie van nieuwe ondernemers. De inspanningen hebben geleid tot diverse nieuwe ondernemers in verschillende deelgebieden. Door de stichting Centrum Hilversum is gewerkt aan een bidbook, dat begin 2018 is afgerond.	C

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Vaststellen beleidskaders voor horeca en detailhandel	Na een intensief traject met ondernemers en bewoners leggen we n 2017 de nieuwe beleidskaders voor horeca en detailhandel ter vaststelling aan de raad voor. Hiermee liggen er actuele, uitnodigende kaders die bijdragen aan het onderscheidend vermogen van detailhandel en horeca, en zorgen voor veiligheid en beheersbaarheid. Door in te zetten op een compacter (centrum)gebied dragen we bij aan een herkenbaar en goed functionerend centrum.	Het detailhandelskader en horecakader zijn in 2017 vastgesteld. In 2018 wordt gewerkt aan realisatie van de bijbehorende uitvoeringsprogramma's.	C
Opstellen strategisch plan over werkgelegenheid Hilversum	We bepalen welke sectoren, bedrijven en bedrijvigheid van strategisch belang zijn voor Hilversum. Dit werken wij uit in een strategisch plan en koppelen hier een uitvoeringsparagraaf aan. Hiermee hebben we een toetsingsinstrument voor het strategisch werkgelegenheidsbeleid.	In 2017 is de basis op orde gebracht waar het gaat om kennis over het Hilversum bedrijfsleven en de te verwachten ontwikkelingen in de verschillende sectoren. Vanuit het sterprogramma Media wordt stevig ingezet op de creatieve sector. Concreet door onder meer het doorontwikkelen van Media Park en de Werf35, maar ook op behoud en vestiging van deze bedrijven in karakteristieke panden, zoals bijvoorbeeld in kantoorvilla's en in industrieel erfgoed. Buiten de creatieve sector is de inzet gericht op de top100 bedrijven en op bedrijven die (kunnen) voorzien in lager geschoolde arbeid.	
Vaststellen en realiseren Marktpleinmanifest	Samen met marktondernemers en andere gebruikers van het Marktplein is in 2016 gewerkt aan het opstellen van een Marktpleinmanifest dat we in 2017 ter vaststelling aan de raad voorleggen In dit Manifest worden afspraken gemaakt om van de markt de beste markt van Nederland te maken. Daarbij wordt ingezet op een stevige samenwerking met andere centrumpartijen en op een goed gebruik van het plein op niet-marktdagen. Het Manifest gaat vergezeld van een uitvoeringsprogramma.	In 2016 en begin 2017 is gewerkt aan het opstellen van een Marktpleinmanifest. Dit manifest is niet definitief gemaakt. Wel is samen met marktondernemers, organisatoren van evenementen en ondernemers gewerkt aan de gezamenlijk geformuleerde ambities en realisatie van de in het manifest opgenomen afspraken gericht op de beste markt op het aantrekkelijkste plein van 't Gooi.	C

Ambitie 2. Versterken van de creatieve sector

Creatieve bedrijven hebben voldoende toegang tot gekwalificeerde (media)professionals.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Aantrekken van creatieve bedrijven door actieve acquisitie	In 2017 voeren we het acquisitieplan uit dat we in 2016 hebben opgesteld. De focus ligt op het acquireren via warme contacten en het investeren in startups en scale-ups. Daarnaast sluiten we aan op internationale acquisitieprogramma's van de Provincie Noord Holland en Amsterdam in Business waar relevent voor het versterken van de regionale en locatie creatieve economie.	Er is in 2017 geen actieve acquisitie gepleegd door de gemeente. Wel zijn via warme contacten en deelname in start-up en scale-up programma's, in samenwerking met de Metropool Regio Amsterdam en Economic Board Utrecht bedrijven naar Hilversum gekomen.	M
Stimuleren levendigheid Media Park door een integrale benadering	We stimuleren de levendigheid op het Media Park door een multi-aanpak van evenementen, het uitbreiden van onderwijs, actieve acquisitie, het toevoegen van media-toepassingen in de openbare ruimte en mogelijk hotel of restaurant. We ondersteunen initiatieven die partijen op het Media Park ontwikkelen door te verbinden, te faciliteren (bijvoorbeeld bij vergunningverlening), kennis in te zetten en wanneer nodig deels te financieren.	Op het Media Park hebben het afgelopen jaar meer evenementen en activiteiten plaatsgevonden, gericht op professionals en bezoekers van het Park. Deze zijn deels door de gemeente gefinancierd, bijvoorbeeld de Dutch Media Week, start-up programma Media Matters en de koppeling met bedrijven die op het park gevestigd zijn. Ook is een nieuwe horecalocatie geopend. Na de zomer is een verkenning naar de toekomst van het Park opgestart in samenwerking met de grootste eigenaar van het Park, de resultaten hiervan worden in het voorjaar van 2018 gepresenteerd.	M
Stimuleren groei Hilversum Media Campus door uitbreiding van het aanbod en actieve promotie	De doelstelling van HMC is om in 2017 meer studenten en professionals op te leiden en innovatie te stimuleren door medialabs te starten. Naast de investering van de gemeente zal het aandeel financiering door bedrijven en kennisinstellingen toenemen. We stimuleren groei van creatief MBO/HBO, bijvoorbeeld de Dutch Filmers Academy, VR Academy en masters.	Het aanbod en de impact van Hilversum Media Campus in de mediasector is toegenomen. Om de slagkracht van de organisatie te versterken is gewerkt aan het voorbereiden van een fusie met Stichting iMMovator. In één organisatie kan slagvaardig worden gewerkt aan talenontwikkeling, innovatie en bedrijfsontwikkeling gericht op het versterken van de creatieve economie, in Hilversum en landelijk.	M
Verbeteren kwaliteit streekomroep door regionale samenwerking en professionalisering	In 2017 starten we met het programmeren vanuit een streekomroep die zich richt op een deel van de Regio Gooi en Vechtstreek en waar de RTi (lokale omroep Hilversum) onderdeel van uitmaakt. Door schaalvergroting en professionalisering die mogelijk is door de financiële steun die wij het Mediafonds bieden, wordt het aanbod verbreed en gaat de kwaliteit omhoog.	De verkenning naar de vorming van een streekomroep is afgerond. Op dit moment is het realiseren van een streekomroep, waarin lokale omroepen, de regionale omroep en private partijen samenwerken niet haalbaar gebleken.	M

3.2 Werkende stad

Werkgelegenheid is van belang voor alle Hilversummers. We streven naar een inclusieve arbeidsmarkt: een arbeidsmarkt waaraan iedereen duurzaam kan deelnemen. We stimuleren sociaal ondernemerschap om ook mensen met een arbeidsbeperking kansen te bieden. Hiervoor is werkgelegenheid op alle niveaus noodzakelijk. Extra aandacht geven we aan de creatieve sector en de media omdat zij een belangrijke bron van werkgelegenheid zijn.

Opgave van de stad

Wij investeren in de kwaliteit van de arbeidsontwikkeling en onze bemiddeling naar werk, met als doel dat kandidaten aantrekkelijke werknemers zijn voor werkgevers. Soms kunnen inwoners niet op eigen kracht werk vinden om in hun inkomen te voorzien. De opgave is om deze inwoners op een persoonlijke manier te ondersteunen in hun (arbeids-)ontwikkeling en het vinden van werk.
Onze ambitie is dat zoveel mogelijk mensen kunnen werken naar vermogen, hun talenten ontplooien en economisch zelfredzaam zijn. Daarnaast willen we ondernemers uitdagen om ook mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen. Wij faciliteren ze met ondersteunende diensten, zoals opleidingen voor kandidaten of een loonkostensubsidie. We werken hierbij samen met het onderwijs. De gemeente Hilversum heeft als werkgever een voorbeeldfunctie om mensen met een beperking in dienst te nemen.

Ons voornemen om in 2020 uit te komen met het geld dat wij van het rijk krijgen voor uitkeringen (BUIG) heeft de ambitie om zoveel mogelijk mensen economisch zelfredzaam te maken nog versterkt. Hoe wij hier praktisch uitvoering aan geven is uitgewerkt in het programma Aan het Werk dat halverwege 2017 is opgesteld. Hierin wordt een aantal projecten beschreven om de uitstroom uit de uitkering te vergroten. In de Monitor Sociaal Domein die recent is gepubliceerd, en ook verderop in dit programma, is te zien dat de uitstroomcijfers zich ten opzichte van voorgaande jaren gunstig ontwikkelen.

Hilversum is centrumgemeente van de arbeidsmarktregio Gooi en Vechtstreek. In die verantwoordelijkheid bouwt zij in de regionale Werkkamer aan de relatie met werkgevers, werknemers, UWV en onderwijspartners.

Verbonden partij(en) op dit thema: Tomin

De gemeente Hilversum heeft samen met de gemeenten in de Regio Gooi en Vechtstreek en Almere een gemeenschappelijke regeling (GR) afgesloten met het werkvoorzieningsschap Tomin, voorde uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Deze GR is destijds afgesloten om via een gezamenlijke uitvoering en een grotere, regionale schaal meer doelmatigheid, doeltreffendheid te bereiken en tevens de continuïteit te borgen. De Wsw is op 1 januari 2015 opgenomen in de Participatiewet. Met de uitvoering van de Wsw zorgen wij ervoor dat zo'n 300 inwoners met een arbeidsbeperking in een veilige beschutte werkomgeving kunnen werken.

Sturing op de uitvoering vindt plaats via het Algemeen en Dagelijks Bestuur van de gemeenschappelijke regeling, waar de wethouder Sociale Zaken en Participatie zitting in heeft. In 2017 is de gemeenschappelijke regeling geactualiseerd waardoor nu stemverhoudingen en financiële verhoudingen in evenwicht zijn gebracht naar rato van de gemeentelijke aandelen.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	11.639	-662	10.977
Realisatie	11.879	-695	11.184
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**239**	**-33**	**206**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	535	-14	521
2	Arbeidsparticipatie mensen met Psychische beperking	83		83
3	Uitvoering participatie wet	102		102
4	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)	-500		-500
5	Overige verschillen	19	-19	0
	Totaal verschil	**239**	**-33**	**206**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. Zoals verwoord in de wethoudersbrief van 31 oktober 2017 werken de gemeenten en UWV in de regio Gooi en Vechtstreek, en GGZ Centraal samen bij de arbeidstoeleiding van mensen met psychische problematiek. Hiervoor is vanuit de algemene uitkering € 82.500 ontvangen (zie voordeel programma 5 Financiën), die aan de regio Gooi en Vechtstreek wordt doorgegeven. In overeenstemming met de raadinformatiebrief (2018-1) is hiervoor niet de begroting aangepast. De correspondeerde uitgaven worden daarom als nadeel in dit programma zichtbaar.

3. Een ontwikkeling die de grotere uitgaven verklaart is: We hebben fors meer geïnvesteerd om de groeiende doelgroep statushouders te ondersteunen bij het realiseren van economische zelfstandigheid. Dit is nodig om langdurige afhankelijkheid van de bijstand te voorkomen.

4. Het voordeel van € 500.000 op de uitvoering van de WSW wordt verklaard door verrekeningen met de Tomingroep. Hiervan heeft € 312.000 betrekking op 2016 en € 188.000 op 2017.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
024	Ja	Netto arbeidsparticipatie, percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	67,0%	67,3%	CBS	
026	Ja	Werkloze jongeren, percentage 16 t/m 22 jarigen	1,0%	1,1%	Verweij Jonker Instituut - Kinderen in Tel	

028	Ja	Lopende re-integratievoorzieningen, aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	163,0	161	CBS	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Netto arbeidsparticipatie, percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	Het % netto-arbeidsparticipatie is in Hilversum 67,3%. Het landelijk gemiddelde is 65,8%. Peiljaar 2016. Het percentage van Hilversum ligt al enkele jaren rond het landelijk gemiddelde.
Werkloze jongeren, percentage 16 t/m 22 jarigen	Het % werkloze jongeren van 16 tot 22 jaar is 1,1%. Het landelijk gemiddelde is 1,52%. Peiljaar: 2015. Het % in Hilversum ligt al enkele jaren onder het landelijk gemiddelde.
Lopende re-integratievoorzieningen, aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	Het aantal lopende reïntegratie-voorzieningen per 10.000 inwoners van 15 tot 64 jaar in Hilversum is 161. Het landelijk gemiddelde is 150. Peiljaar: 2015.

Ambitie 3. Zoveel mogelijk inwoners werken naar vermogen en talent

We doen als gemeente alles wat in ons vermogen ligt om mensen die kunnen werken aan het werk te krijgen. Om daaraan bij te dragen bieden we ondersteuning op maat om kandidaten (opnieuw) een aantrekkelijke werknemer te laten zijn. Arbeidsontwikkeling is gericht op het aanleren van de juiste vaardigheden en moet uiteindelijk leiden tot een betaalde baan. Arbeidsbemiddeling vindt plaats door op professionele wijze een match te maken tussen een kandidaat-werknemer en een werkgever. Het bieden van een loonkostensubsidie is een middel om werkgevers te compenseren voor het loonverlies van een kandidaat met een arbeidsbeperking. Dit middel zetten wij in om de kans op werk te zoveel mogelijk te vergroten. We toetsen onze resultaten met vergelijkbare gemeenten via de Divosa Benchmark.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Verbeteren kwaliteit van ondersteuning van werkzoekende en werkgevers	We richten ons op het doorontwikkelen van de regionale werkgevers-dienstverlening. We brengen werkzoekenden duidelijk in beeld door hun kenmerken en competenties te bundelen in één systeem: wie zijn de werkzoekenden, welke competenties hebben ze en wat is hun werkervaring. Zowel de gemeente als potentiële werkgevers hebben toegang tot dit systeem. Het beoogde resultaat is dat we als gemeente, samen met werkgevers en werkzoekenden, eenvoudiger en beter een match kunnen maken. Ook werken we actief aan uitbreiding van het lokale en regionale werkgeversnetwerk.	- We leggen de focus op een kleiner aantal uitkeringsgerechtigden zodat deze gerichter ondersteund konden worden. Resultaat: 15 extra uitstroom naar werk ten opzichte van 2016. - We hebben geïnvesteerd in een jongerenteam om jongeren meer op maat te kunnen ondersteunen. Resultaat: 34 jongeren zijn uitgestroomd vanwege de start van een opleiding, ten opzichte van 16 in 2016. - We hebben een kwaliteitsverbetering kunnen bereiken in het zien van kansen voor potentiële zelfstandig ondernemers vanuit de Participatiewet. Resultaat: 29 mensen zijn uitgestroomd door het starten van een eigen onderneming. (cijfer 2016: 24) - We zagen vanaf 2015 en 2016 een grote instroom van statushouders ontstaan. Daarom hebben we in onze ondersteuning geïnvesteerd in gespecialiseerde begeleiding voor deze groep. Resultaat: In 2017 hebben 77 statushouders werk en/of studie aanvaard, ten opzichte van 60 in 2016. - We hebben geïnvesteerd in	N

		samenwerkingsvormen met maatschappelijke partners om uitkeringsgerechtigden een plek bij een partner te geven en zich zo te kunnen ontwikkelen op een werkplek. Deze nieuwe manier van ruimte geven aan ontwikkeling noemen we NOVA, arbeidsontwikkeling nieuwe stijl. Resultaat: 70 deelnemers in 2017. - We hebben de samenwerking versterkt tussen gemeente, UWV en Werkgeversservicepunt (WSP) om een inwoner maar ook een werkgever de juiste route te kunnen bieden van kandidaat naar werkplek. In 2017 is de organisatie van de werkgeversdienstverlening door het WSP aangepast; centraal georganiseerd voorde gehele regio Gooi & Vecht maar lokaal. - In het voorjaar van 2018 hebben wij de beschikking over een ondersteunend systeem waarin kenmerken en competenties van werkzoekenden worden gebundeld. Onze medewerkers zijn in het gebruik ervan getraind. aanwezig om de optimale aansluiting op het Sociaal Plein mogelijk te maken. Resultaat 2017: 186 mensen uit de Participatiewet naar betaald werk begeleid door WSP. - We hebben de samenwerking met het onderwijs versterkt en hebben gezamenlijk een wijk-leerbedrijf in de zorg ontwikkeld om mensen uit de Participatiewet bij wijze van pilot een kort leer-werktraject te kunnen laten volgen. Resultaat: in 2018 kunnen 30 mensen uit Participatiewet dit traject volgen. - We hebben de samenwerking tussen onze medewerkers aan het begin van de uitkeringsaanvraag zo kunnen versterken, dat we beter in staat zijn de poort te bewaken en instroom te voorkomen. Niet door mensen af te wijzen, maar door alternatieven te kunnen bieden zoals direct aan het werk waardoor een gemeentelijke uitkering niet nodig is. Resultaat 2017: in totaal steeg het aantal uitkeringen in 2017 met 29, tegenover een stijging van 144 in 2016.	
Stimuleren sociaal ondernemerschap	We formuleren in regionaal verband ons arbeidsmarktbeleid. Dit beleid richten we op een goede samenhang tussen werk (re-integratie), werkgelegenheid	Werkgeversdienstverlening is regionaal georganiseerd. Accountmanagers van het Werkgeversservicepunt zijn gedetacheerd bij de gemeenten. Dit verloopt naar tevredenheid. Een concreet voorbeeld van	N

	en onderwijs. Bij de uitwerking formuleren we concrete actielijnen en voeren dit daarna uit. Bijvoorbeeld tijdige afstemming over potentiële werkgelegenheid bij de vestiging van (nieuwe) bedrijven in de regio en goede samenwerking met het onderwijs. Voor sociale ondernemers zorgen we voor extra publiciteit, door hen in de media publicitair aandacht te geven aan hoe zij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid adequaat invullen. Het regionale werkgeversservicepunt benutten we als belangrijke gesprekspartner voor werkgevers om dit sociale ondernemerschap vorm te geven.	de regionale samenwerking is het zgn. Zorgpact. De regionale zorgwerkgevers verwachten een tekort aan personeel. Er is regionaal een markt georganiseerd voor de werving van mensen met een zorgopleiding op niveau 2, die vervolgens opgeleid worden tot niveau 3. Als aanmoediging voor het maatschappelijk ondernemen zijn dit jaar al acht 'Smaakmakers' uitgereikt. Ondernemers die met het in dienst nemen van inwoners met een arbeidsbeperking blijk geven van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid worden hiermee publicitair in het zonnetje gezet.	
Banenafspraak nakomen als gemeentelijke werkgever door invulling te geven aan uitkomsten UWV-scan	Als gemeente zorgen we tot 2025 voor 10 garantiebanen, door mensen met een arbeidsbeperking te plaatsen op toekomstig beschikbare vacatures. Hiermee geven wij het goede voorbeeld aan onze partners in de stad. Voor een grotere kans op een succes – een duurzame plaatsing – wordt een scan uitgevoerd door het UWV. Deze scan geeft advies aan welke voorwaarden wij moeten voldoen om een goede match te realiseren met werknemers met beperkingen.	Voor 2017 was het doel om drie mensen met een arbeidsbeperking te plaatsen in de gemeentelijke organisatie (boven de formatie). Het resultaat is boven de doelstelling: Er zijn vier mensen geplaatst. De ervaringen zijn tot nu toe positief. We bereiden ons nu voor op de werving voor 2018.	N

3.3 Sociale stad

In een sociale stad hebben bewoners optimale kansen op deelname en bijdrage aan het sociale en economische leven. Als dat nodig en gewenst is, bieden we passende (financiële) ondersteuning.

Opgave van de stad

De opgave is om een (tijdelijk) financieel vangnet te bieden aan mensen die dit nodig hebben. Dit doen wij door een inkomen te verstrekken wanneer iemand hier recht op heeft, of inkomensondersteuning en/of schuldhulpverlening aan te bieden. De opgave richt zich vooral op het aandacht besteden aan maatregelen die moeten voorkomen dat mensen in financiële problemen komen. Om het draagvlak voor sociale zekerheid voor wie dat nodig heeft te behouden, voorkomen wij dat mensen misbruik maken van sociale regelingen en bestrijden wij fraude.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	41.373	-29.481	11.892
Realisatie	42.405	-29.775	12.630
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**1.032**	**-294**	**738**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	452	-11	441
2	Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	-142		-142
3	Inkomensregelingen BUIG	-97	-197	-294
4	Minimabeleid	819	-86	733
	Totaal verschil	**1.032**	**-294**	**738**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. De overgang naar een nieuwe belastingapplicatie heeft invloed gehad op het proces kwijtschelding waardoor vertraging met de afhandeling is opgelopen. De inwoners zijn op de hoogte gesteld. Ook wordt er sinds 2017 samengewerkt met het Inlichtingenbureau. Het Inlichtingenbureau helpt gemeenten en andere overheden te bepalen op welke ondersteuning burgers recht hebben. Zij koppelt en analyseert daarvoor persoonsgegevens die bekend zijn bij de verschillende overheidsinstanties. Door gebruik hiervan te maken beschikt de gemeente nu over extra gegevens om te bepalen of een klant daadwerkelijk in aanmerking komt voor kwijtschelding. Het bovengenoemde heeft invloed op de uitgaven voor wat betreft de kwijtschelding.

3. Het voordeel op de lasten komt met name voort uit een voordelige afrekening vanuit 2016 van de Regionale Sociale Recherche. Het voordeel op de baten komt voort uit de declaratiesystematiek tussen gemeente en het rijk.

4. Als reactie op het lage bereik van de minimaregelingen is in 2016 gestart met het actiever promoten van de Hilversumse minimaregelingen onder de inwoners. Met name door deze communicatie is het aantal aanvragen gestegen van 5.212 in 2016 naar 6.689 in 2017. De tekorten op het minimabeleid komen met name voort uit de gestegen uitgaven ten aanzien van de volgende onderdelen:

- Kindpakket (geïntroduceerd in 2017)
- Bewindsvoering (vanwege toenemende schuldenproblematiek)
- Leningen ten behoeve van woninginrichting statushouders (vanaf 2017 verstrekt de gemeente deze leningen zelf)

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Aantal huishoudens met een ondersteuningstraject schuldhulpverlening	550	513	Gemeente Hilversum	
	Nee	Het percentage huishoudens met een laag inkomen	10,0%	10,4%	CBS	
	Nee	Het percentage ZZP-ers met gestandaardiseerd inkomen tot 15.000 euro t.o.v. totaal aantal ZZP-ers	19,0%	17,2%	CBS	
	Nee	Saldo aantal personen in- en uitstroom in een uitkering	0	+ 29	Gemeente Hilversum	
027	Ja	Personen met een bijstandsuitkering, aantal per 10.000 inwoners	363,2	386	CBS	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Het percentage huishoudens met een laag inkomen	Het % huishoudens met een laaginkomen is in Hilversum 10,4%. Het landelijk gemiddelde is niet bekend. Peiljaar 2014. Het % in Hilversum schommelt tussen 2009 en 2014 tussen 10,1% en 10,5%.
Aantal huishoudens met een ondersteuningstraject schuldhulpverlening	
Het percentage ZZP-ers met gestandaardiseerd inkomen tot 15.000 euro t.o.v. totaal aantal ZZP-ers	Het % ZZP-ers met inkomen tot € 15.000 in Hilversum is 17,2%. Het landelijk gemiddelde is 16,6%. Peiljaar 2014. In de jaren 2012 en 2013 lag het % in Hilversum ruim boven het landelijk gemiddelde. Het % begint nu naar het landelijk gemiddelde toe te groeien.
Saldo aantal personen in- en uitstroom in een uitkering	Het saldo in- en uitstroom uitkering is + 29. Er zaten dus gemiddeld over 2017 29 personen meer in een bijstandsuitkering. Dat is ten opzichte van de begroting, waarin de streefwaarde op nihil was gesteld, een tegenvallend resultaat. Sinds 2015 geven we al meer uit aan bijstandsuitkeringen dan waar we budget voor krijgen (het zgn. BUIG-tekort). Dit houdt in belangrijke mate verband met de toename van het aantal bijstandsgerechtigden. Om dit tij te keren is halverwege 2017 het uitvoeringsprogramma 'Aan het werk' opgesteld. Daarin is de ambitie uitgesproken om naar 2020 toe dit tekort stapsgewijs terug te brengen. In het programma is de ambitie uitgesproken om voor 2017 op ten hoogste gemiddeld 2250 uitkeringen uit te komen. Anders dan in de begroting houden we daar dus nog rekening met een stijging van het aantal

	bijstandsgerechtigden. De bijgestelde norm van 'Aan het werk' is gerealiseerd. De eindstand van 2017 bedraagt gemiddeld 2229 uitkeringen. Uit de monitor Sociaal Domein die onlangs is verschenen blijkt dat we het ten opzichte van andere gemeenten niet slecht doen.
Personen met een bijstandsuitkering, aantal per 10.000 inwoners	Het aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners in Hilversum is 386. Het landelijk gemiddelde is 419. Peiljaar: 2017. Het aantal in Hilversum ligt de afgelopen jaren onder het landelijk gemiddelde.

Ambitie 4. Het maximaliseren van de deelname en bijdrage aan het sociaal leven

Voldoende ontplooiingsmogelijkheden voor inwoners zijn belangrijk, zodat zij volledig kunnen deelnemen aan de samenleving. Een laag inkomen mag geen belemmering zijn om mee te kunnen doen. Voor vaak voorkomende kosten zijn diverse regelingen beschikbaar, en waar nodig bieden we maatwerk. We ontwikkelen een eenvoudige wijze van aanvragen en zorgen voor een snelle afhandeling. We verwachten van inwoners ook iets terug in de vorm van een bijdrage aan de samenleving. Als een betaalde baan tot de mogelijkheden behoort, is de inspanning om (weer) aan het werk te komen een verplichting. Als dit niet mogelijk is, vragen wij inwoners een bijdrage te leveren in de vorm van vrijwilligerswerk of mantelzorg.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Het vergroten van bekendheid en bereik van de minimaregelingen	We willen dat meer inwoners bekend zijn met de sociale regelingen en er beter gebruik van maken. Hiervoor zetten we een aantal activiteiten in: - Het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten voor inwoners op wijk- of buurtniveau.- Het actief informeren van sociale partners en vrijwilligersorganisaties over de mogelijkheden van bijzondere bijstand, regelingen voor inwoners met een laag inkomen en schuldhulpverlening. Dit doen we door middel van folders, website en voorlichting.- Minimaal één keer per jaar ontvangen alle inwoners met een laag inkomen een persoonlijke brief, met een uitnodiging om van de sociale regelingen gebruik te maken. De informatie op de website is actueel. De gebruikte folder is up-to-date en wordt actief verspreid naar maatschappelijke instellingen, buurthuizen en bibliotheken.	In 2017 is ruim aandacht gegeven aan de minima-regelingen, onder meer via de website van het Sociaal Plein. Het aantal aanvragen is met 20% toegenomen t.o.v. 2016. In juli 2017 is het kind-pakket geïntroduceerd. Ook hieraan is via diverse communicatiekanalen bekendheid gegeven. In een half jaar zijn er 622 aanvragen ingediend. Door de toename van het gebruik van de minimaregelingen is er ruim € 0,8 mln meer uitgegeven (zie ook de financiële toelichting).	
Het tegengaan van taalachterstand en laaggeletterdheid	Bij laaggeletterdheid ligt de focus op het gezin, de arbeidsmarkt en de gezondheidszorg. Met ondersteuning van het landelijke	Het aanbod aan cursussen is op orde: Het ROC biedt volop cursussen aan, de aanmeldingen stijgen. Daarnaast zijn er nu voldoende kleine lokale aanbieders met	

	programma ‘Tel mee met Taal’ zetten we in op een verdere ontwikkeling van het DigiTaalhuis. Dit doen we in samenwerking met de Stichting Lezen en Schrijven, de regiogemeenten, de Gooise Bibliotheken, maatschappelijke partners en vrijwilligers, door: - Het vergroten van het aanbod van korte, informele en laagdrempelige cursussen. - Het mogelijk maken om cursussen en trainingen te volgen dichtbij huis, bijvoorbeeld in buurtcentra. - Het bieden van formele taalcursussen (met een certificaat of diploma) voor inwoners die dit nodig hebben om weer aan het werk te komen.- Het werven van en initiëren van trainingen voor vrijwilligers.- Het trainen van professionals om laaggeletterdheid te herkennen en inwoners adequaat door te verwijzen.	divers laagdrempelig aanbod. De doelstelling om in onze regio 500 inwoners uit onze doelgroep in 2017 van een taalaanbod gebruik te laten maken lijkt gehaald te worden. - In september is een regionaal taalakkoord gesloten met 40 organisaties die actief zijn om laaggeletterdheid aan te pakken. - Medewerkers van Publiekszaken, Sociaal Plein en UWV van Hilversum hebben een training gehad om laaggeletterdheid te signaleren. - Er is een inloopspreekuur bij Sociaal Plein en UWV voor laaggeletterden en voor medewerkers met vragen. - Er worden programma’s uitgevoerd om laaggeletterde ouders te stimuleren meer betrokken te zijn bij de kinderopvang van hun kind. Dit willen wij uitbreiden naar het onderwijs. Afhankelijk van de vraag blijven we monitoren of het aanbod van het Digitaalhuis voldoet. Jaarlijks wordt dit geëvalueerd en wordt het aanbod op de vraag afgestemd.
Het verbeteren van preventie bij schulden en samenwerking met maatschappelijke partners	We ondersteunen de aanpak van schulden in een zo vroeg mogelijk stadium. Schulden staan vaak niet alleen; meestal is sprake van meer problemen. We zetten in op preventieve activiteiten (voorlichting, bewustwording en vroege signalering). Dit doen we vooral door voorlichtingsbijeenkomsten dicht bij huis te organiseren. Ook maatschappelijke partners kunnen een grote rol spelen bij preventie, door het tijdig herkennen van schulden-problematiek en actieve doorverwijzing naar het Sociaal Plein. Wij zorgen ervoor dat alle partners goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden van schuldhulpverlening. We zetten ook in op grote aandacht voor schulden bij alle contacten in het Sociaal Plein. Als sprake is van schulden, bieden we passende ondersteuning, van licht (hulp bij thuisadministratie, schuldhulpmaatje) naar zwaar (een wettelijk schuldsaneringstraject).	Er is een nieuwe aanpak van schulden ontworpen. In oktober 2017 is deze aanpak met de raad gedeeld. Samenwerking met maatschappelijke partners daarbij is essentieel. In 2017 zijn verschillende initiatieven gestart om inwoners met beginnende schulden snel op te sporen. Eén daarvan is het project Amargi, waarin de medewerking van vaste lasten-ontvangers zoals corporaties wordt gezocht om dreigende schuldsituaties snel op te sporen en de betreffende inwoners met behulp van vrijwilligers ondersteuning te kunnen bieden. De ervaringen die we hiermee opdoen worden gebruikt om de aanpak van schulden verder aan te scherpen.

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Kaderstellende rol raad versterken	Het college zal in het eerste kwartaal van 2017 een gedetailleerde meerjarenraming voor de ontwikkelingen van de inkomsten en bestedingen van de BUIG gelden en de bijbehorende prestaties aan de raad voorleggen. Het college zal, in overeenstemming met het advies van de Rekenkamer, in het eerste kwartaal van 2017 een set van indicatoren (een combinatie van 'harde' en 'zachte' indicatoren) aan de raad voorleggen, op basis waarvan de monitoring en verantwoording plaats kan vinden. Deze indicatoren zullen aansluitend in de kwartaalrapportages sociaal domein opgenomen worden.	Medio 2017 is het programma Aan het Werk vastgesteld. Dit programma bevat een reeks van maatregelen die er toe moeten leiden dat er meer mensen aan het werk gaan en de uitkeringslasten weer in evenwicht komen met de bijdrage van het Rijk (de BUIG-gelden). Het programma Aan het werk is in mei 2017 met de raad besproken (commissie samenleving). In het programma wordt een meerjarige doorkijk gegeven van de ontwikkeling van de uitkeringslasten in relatie tot de BUIG-gelden. Eén van de manieren waarop we gaan volgen of we succesvol zijn in onze aanpak is het uitvoeren van een benchmark met andere gemeenten. Hiervoor gebruiken we het format van Divosa. De informatie die deze benchmark oplevert is opgenomen in de Monitor Sociaal Domein. Daarnaast zijn in de Monitor ook gegevens over in- en uitstroom opgenomen. We werken met maatschappelijke partners in het project NOVA aan een nieuw model voor arbeidsontwikkeling en komen met een voorstel voor effectmeting.	

3.4 Bereikbare stad

Verkeersveiligheid, een goede doorstroming van het doorgaande verkeer en adequaat openbaar vervoer zijn kernwoorden voor de bereikbare stad. Dit bevordert de mobiliteit van alle Hilversummers voor werk of voor school, en de bereikbaarheid van de stad als geheel.

Opgave van de stad

Hilversum wil een goed bereikbare stad zijn, waarbij de verkeersveiligheid altijd prioriteit zal hebben. De opgave is om zowel bereikbaarheid met de regio als de bereikbaarheid in de stad zelf te verbeteren. Hiervoor treffen we continue fysieke maatregelen, zoals aanpassingen in het wegennetwerk. We zorgen voor een logische doorstroming van verkeer in de stad. We gaan ook het gesprek aan met ondernemers en inwoners om te kijken hoe we bepaalde verkeersstromen (denk aan distributieverkeer, doorgaand vrachtverkeer, afvalstromen) kunnen inperken. Dit komt zowel de leefbaarheid als de bereikbaarheid ten goede.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	4.804	-5.748	-944
Realisatie	5.593	-7.213	-1.620
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**789**	**-1.465**	**-676**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	96	-26	70
2	Parkeren	162	-645	-483
3	Verrekening IBP	1.308	-1.308	0
4	Campagne Hilversum fietst!	-262	417	155
5	Fietsplan beter benutten	-313	302	-11
6	Fietsparkeren centrum	-114		-114
7	Toegankelijk maken bushaltes		-179	-179
8	Overige verschillen	-88	-26	-114
	Totaal verschil	**789**	**-1.465**	**-676**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening

2. Met betrekking tot parkeren worden de volgende verschillen verklaard:
   - Vergunningen en ontheffingen: De opbrengsten uit parkeervergunningen liggen € 28.000 hoger dan begroot. Uitbreiding van het gebied betaald parkeren heeft geleid tot extra inkomsten voor parkeervergunningen.
   - Parkeerservice: De bedrijfsvoering van de Coöperatie Parkeerservice (CPS) stond vorig jaar onder druk en de financiële resultaten vielen tegen. Daarom heeft de algemene ledenvergadering van CPS besloten dat alle deelnemers een bijdrage moesten leveren aan een transitiebudget en een aanvulling van het weerstandsvermogen. Voor 2017 betekende dit een extra bijdrage van € 89.000. De raad is hierover geïnformeerd met een wethoudersbrief d.d. 5 juli 2017.
   - Reparatie dak Leeuwenhoekgarage: Omdat de woningen van de Alliantie aansluiten op de parkeergarage heeft de Alliantie een deel van de kosten van de reparatie vergoed. Het

betreft een vergoeding van € 73.000. De kosten voor de reparatie zijn betaald uit de onderhoudsvoorziening. Derhalve is de vergoeding ook weer gedoteerd aan de voorziening, hetgeen voor € 73.000 lasten zorgt.

- Opbrengsten parkeermeters en gemeentelijke garages: Door areaaluitbreiding van het betaald parkeergebied, het succes van belparkeren, een aantrekkelijker centrum en de aantrekkende economie zijn de parkeerinkomsten gestegen. De stijging van inkomsten valt met name op in het centrum. In totaal is hierdoor € 544.000 meer inkomsten ontvangen.

3. Dit betreft de kosten voor de uitvoering van het Integraal bereikbaarheidsplan (IBP). De kosten hebben betrekking op de het gemeentelijk aandeel voor het project Aansluiting A1 – Hilversumseweg. Dit project is uitgevoerd door de provincie met een bijdrage van de gemeente. Ook is in 2017 de eindevaluatie van het IBP opgesteld en aan de raad voorgelegd. Beide projecten zijn hiermee afgerond. Tegenover deze kosten staat een onttrekking van de daarvoor ingestelde transitorische post.

4. In september 2016 is door de raad besloten tot uitvoering van het actieplan fiets. Het project is in 2016 voorbereid. Voor de uitvoering van de maatregelen mobiliteitsmanagement is een ministeriële subsidie aangevraagd. De financiële afwikkeling van deze subsidie vindt plaats - in tegenstelling tot eerdere verwachtingen - via de Algemene uitkering (Gemeentefonds). Het project wordt afgerond in de loop van 2018. In het raadsvoorstel waren de inkomsten geraamd ter grootte van € 417.000. In de december-circulaire (2017) is € 184.000 onder vermelding van "beter benutten" ontvangen. Dit bedrag is verantwoord onder de Algemene uitkering in programma 5. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het restant over te hevelen naar 2018.

5. De raad heeft voor het uitvoeren van de beoogde mobiliteitsmaatregelen al in 2015 een uitvoeringsbudget van € 390.000 beschikbaar gesteld. De projectkosten worden gedekt uit een bijdrage van de provincie. In de jaren 2015 en 2016 is dit uitvoeringsbudget grotendeels aangewend. Abusievelijk is in 2017 het volledige uitvoerings- en inkomstenbudget in de begroting 2017 opgenomen. Het project Fietsplan Beter benutten is eind 2017 afgerond.

6. Conform het Plan van Aanpak Fietsparkeren Centrum is een budget beschikbaar gesteld voor een communicatiecampagne gericht op de fietser, uitgaven voor monitoring en evaluatie, het opstarten van handhaving en de huur en exploitatie van een inpandige stalling. Het budget is niet geheel uitgegeven omdat het niet mogelijk bleek om op korte termijn een inpandige stalling te openen. In plaats van een inpandige stalling in 2017 te openen, zijn fietsparkeerplaatsen in de openbare ruimte ingericht. Omdat hiervoor een raadsbesluit nodig was en omdat de ontwerpen en leveringen extra tijd kostten, verschuiven de geplande uitgaven naar 2018. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het restant over te hevelen naar 2018.

7. In 2016 is vanuit de provincie een groot subsidiebedrag ontvangen voor het toegankelijk maken van bushaltes. Dit bedrag is toen als een vooruit ontvangen subsidie op de balans gezet (onder overlopende passiva). Dit betrof echter geen vooruit ontvangen subsidie maar een afrekening voor het project toegankelijk maken bushaltes lijn 1, welke in 2014 is uitgevoerd. Het bedrag dat op de balans stond kan hierdoor vrijvallen omdat er geen verplichting meer op rust.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Waardering van de bereikbaarheid van het centrum per auto	7,0	4,9	Gemeente Hilversum	Centrum
012	Ja	Percentage ziekenhuisopname na verkeersongeval met motorvoertuig	3,8%	5%	VeiligheidNL	
013	Ja	Percentage overige verkeersongevallen met gewonde fietser	5,8%	6%	VeiligheidNL	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Waardering van de bereikbaarheid van het centrum per auto	Referentie is gebaseerd op bezoekersonderzoek. Er is geen recent bezoekersonderzoek beschikbaar. Meest actueel is bezoekersonderzoek uit mei 2017. Cijfer was toen een 4,9. Gelet op de werkzaamheden aan Gooilandplein en Groest-Zuid is begin 2018 wel een wat hogere waardering te verwachten.
Percentage ziekenhuisopname na verkeersongeval met motorvoertuig	De gepresenteerde percentages via Waarstaatjegemeente.nl zijn afgerond op hele procenten. De streefwaarde is evengoed niet gehaald. Wel liggen we nog steeds onder het landelijk gemiddelde van 8%.
Percentage overige verkeersongevallen met gewonde fietser	De gepresenteerde percentages via Waarstaatjegemeente.nl zijn afgerond op hele procenten, daarmee is de streefwaarde (afgerond ook 6%) gehaald. Het landelijk gemiddelde is 9%.

Ambitie 5. Verbeteren bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid stad

We verbeteren de bereikbaarheid, de verkeersveiligheid en de leefbaarheid van de stad en regio als geheel, door het verder optimaliseren van het (verkeers)netwerk voor automobilisten, fietsers, voetgangers en OV-reizigers.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Verbeteren van de autobereikbaarheid van het centrum	Door herinrichting van de Emmastraat, het Gooilandplein en Groest-Zuid zorgen we voor een logische, aantrekkelijke en veilige entree van het centrum voor bezoekers vanuit het zuidoosten van Hilversum en daarbuiten. In de planvorming voor het stationsgebied werken we aan het verder verbeteren van de bereikbaarheid van het centrum, specifiek rond de Beatrixtunnel, Schapenkamp en de Kleine Spoorbomen.	In 2017 zijn werkzaamheden verricht aan het Gooilandplein en aan de Groest-Zuid. De kruising Langestraat/Brinkweg is ook vernieuwd. Door herinrichting van de Groest-Zuid (tot aan de Herenstraat) is deze toegangsweg duidelijker en veiliger. Door herinrichting van het Gooilandplein zijn de doorstroming op de centrumring en de fietsveiligheid verbeterd. In de planvorming voor het stationsgebied werken we tussen de Kleine spoorbomen en de Beatrixtunnel aan het verder verbeteren van de bereikbaarheid van het centrum. In de planvorming voor de Kleine spoorbomen wordt gewerkt aan een verbeterde veiligheid van de overgang en bereikbaarheid.	C

Verbeteren van het fietsparkeren in het centrum	Door concrete kansen die zich voordoen te benutten, werken we aan een structurele verbetering van de fietsparkeervoorzieningen in het centrum. Het accent ligt in 2017 op het gebied rond de Zeedijk. Ook in de planvorming voor het stationsgebied worden ondergrondse fietsparkeervoorzieningen opgenomen. Waar in de openbare ruimte mogelijkheden voor optimalisatie liggen, worden die ook benut.	In 2017 zijn conform planning ruim 500 extra fietsparkeerplaatsen gerealiseerd in het winkelgebied, waarvan het grootste deel op en rond de Groest. Hiermee is het aantal fietsparkeerplaatsen in het winkelgebied getalsmatig voldoende. Ook zijn er plaatselijk maatregelen in de openbare ruimte getroffen, om stallen op ongewenste plekken tegen te gaan. Hieronder vallen bijvoorbeeld het aanbrengen van verbodsvakken, verwijderen van boomhekken, het verplaatsen van fietsenrekken en het plaatsen van banken. Er zijn in 2017 voorbereidende werkzaamheden verricht om in 2018 een communicatiecampagne te kunnen realiseren, tot handhaving over te gaan en voor realisatie van één of meer inpandige fietsenstallingen in het winkelgebied.	C
Klantvriendelijker parkeerbeleid door diverse maatregelen	We maken het parkeerbeleid vriendelijker door het invoeren van een aantal maatregelen:- Het verbeteren van het betaalgemak. - Het logischer bereikbaar maken van parkeergarages.- Het aanpassen van parkeertijden en -tarieven. - Het verruimen van het vergunningenbeleid.	Het betaalgemak is verbeterd door meer parkeermeters te voorzien van pin-terminals/dip&go (contactloos betalen). Het logischer bereikbaar maken van centrumring en parkeergarages heeft de aandacht binnen project Stationsgebied en via bewegwijzering. Bij het vaststellen van het nieuwe parkeerbeleid (raad juni 2017) is besloten dat er geen verandering komt in parkeertijden en -tarieven. Wel is afgelopen tijd de maximale parkeerduur in enkele winkelstraten rond het centrum aangepast na verzoek van ondernemers. Het verruimen van het vergunningenbeleid is meegenomen in de Parkeernota 2017.	C

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Betrouwbaarheid dienstverlening openbaar vervoer verbeteren door voorbereiden project 'HOV in 't Gooi'	We bereiden in regionaal verband het project HOV (hoogwaardig openbaar vervoer) in 't Gooi verder voor. De realisatie hiervan richt zich op de periode 2018-2021 en verder.	De aanbesteding is in september 2017 gestart. Aansluitend hebben we - conform het betalingsschema in de samenwerkingsovereenkomst - 25% (zijnde € 625.000) van de gemeentelijke bijdrage betaald.	
Vergroten doorstroming bereikbaarheid Hilversum	Het verbeteren van de externe en interne bereikbaarheid van Hilversum door: - Deelname in MIRT studie Oostkant Amsterdam (Corridor A1).- Evaluatie van de IBP maatregelen (verkeersmaatregelen die in het kader van het Integraal Bereikbaarheidsplan zijn getroffen).- Studie naar regionale	De drie genoemde activiteiten zijn binnen budget uitgevoerd. De betrokken overheidspartners hebben voor het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam overeenstemming bereikt over een integraal en samenhangend pakket van maatregelen. De eindevaluatie van het IBP, uitgevoerd door een extern bureau, is eind 2017 afgerond. Bestuurlijke besluitvorming en afsluiting van het project IBP vindt plaats in het eerste	

	fietssnelwegen om het gebruik van de fiets verder te stimuleren.	kwartaal van 2018. De snelfietsroute Weesp-Bussum-Hilversum is opgenomen in het MRA-netwerk en hiervoor wordt in februari 2018 een intentieverklaring getekend. In aanvulling op de MRA-route loopt een regionale studie naar snelfietsroutes.

Overig programma

Financiële verantwoording

bedragen x € 1.000

Programma 3. Werken	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
3.1 Economische ontwikkeling	1.795	530	2.326	1.875	-451
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	12	0	12	12	0
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	332	144	475	418	-57
3.4 Economische promotie	215	21	236	329	92
5.6 Media	232	14	246	151	-94
Lasten thema Ondernemende stad	**2.586**	**709**	**3.295**	**2.784**	**-511**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.042	0	1.042	998	-44
6.4 Begeleide participatie	8.060	180	8.239	7.975	-264
6.5 Arbeidsparticipatie	2.753	-395	2.358	2.905	547
Lasten thema Werkende stad	**11.855**	**-216**	**11.639**	**11.879**	**239**
6.3 Inkomensregelingen	36.258	5.115	41.373	42.405	1.032
Lasten thema Sociale stad	**36.258**	**5.115**	**41.373**	**42.405**	**1.032**
2.1 Verkeer en vervoer	494	952	1.446	2.012	566
2.2 Parkeren	3.024	334	3.358	3.581	223
Lasten thema Bereikbare stad	**3.518**	**1.286**	**4.804**	**5.593**	**789**
Totaal Lasten	**54.218**	**6.893**	**61.111**	**62.661**	**1.550**
3.1 Economische ontwikkeling	-438	0	-438	-490	-52
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-244	-318	-562	-565	-3
3.4 Economische promotie	0	0	0	-6	-6
5.6 Media	0	0	0	-2	-2
Baten thema Ondernemende stad	**-682**	**-318**	**-1.000**	**-1.063**	**-63**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-662	0	-662	-681	-19
6.4 Begeleide participatie	-2	2	0	-5	-5
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	-9	-9
Baten thema Werkende stad	**-664**	**2**	**-662**	**-695**	**-33**
6.3 Inkomensregelingen	-25.734	-3.747	-29.481	-29.775	-294
Baten thema Sociale stad	**-25.734**	**-3.747**	**-29.481**	**-29.775**	**-294**
0.63 Parkeerbelasting	-4.950	980	-3.970	-4.452	-482
2.1 Verkeer en vervoer	-2	-796	-798	-1.619	-821
2.2 Parkeren	0	-980	-980	-1.141	-161
Baten thema Bereikbare stad	**-4.952**	**-796**	**-5.748**	**-7.213**	**-1.465**
Totaal Baten	**-32.033**	**-4.858**	**-36.891**	**-38.746**	**-1.855**
Saldo van baten en lasten	**22.185**	**2.035**	**24.220**	**23.915**	**-305**
Mutatie reserve	-356	-436	-792	-176	616
Resultaat	**21.829**	**1.599**	**23.428**	**23.740**	**311**

Betrokken partijen

Voor het realiseren van onze opgave werken wij met veel partijen samen. Voor elk programma geldt dat we zoveel mogelijk samen optrekken met inwoners, ondernemers, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties. De belangrijkste, betrokken partijen binnen het programma Werken:
- Tomin (verbonden partij)
- Onderwijsinstellingen; vooral MBO, HBO en Universiteiten
- Culturele organisaties
- Regio Gooi en Vechtstreek (verbonden partij) en omliggende gemeenten
- Samenwerkingsverbanden als de Metropoolregio Amsterdam (MRA), de Economic Board Utrecht (EBU) en de Noordvleugel
- Media

Kaderstellende nota's

Ondernemende stad
- Mediavisie 2016-2019
- Centrumvisie (2015)
- Kenniscentrum Hilversum, Economische Visie 2007-2020 (2007)
- Programma Havenkwartier (2013)
- Programma Kerkelanden (2014)
- Programma Aanpak Leegstand (2012)
- Uitwerkingsnota Zorg, Economische kansen voor de zorg (2009)
- Uitwerkingsnota Arbeidsmarkt en Werkgelegenheid, Handen uit de mouwen (2008)
- Uitwerkingsnota Detailhandel en Horeca, Van Kerkstraat tot Biersteeg (2008)
- Uitwerkingsnota Toerisme en Recreatie, Binnenpret en Buitenkansen (2008)
- Winkeltijdenverordening (2013)

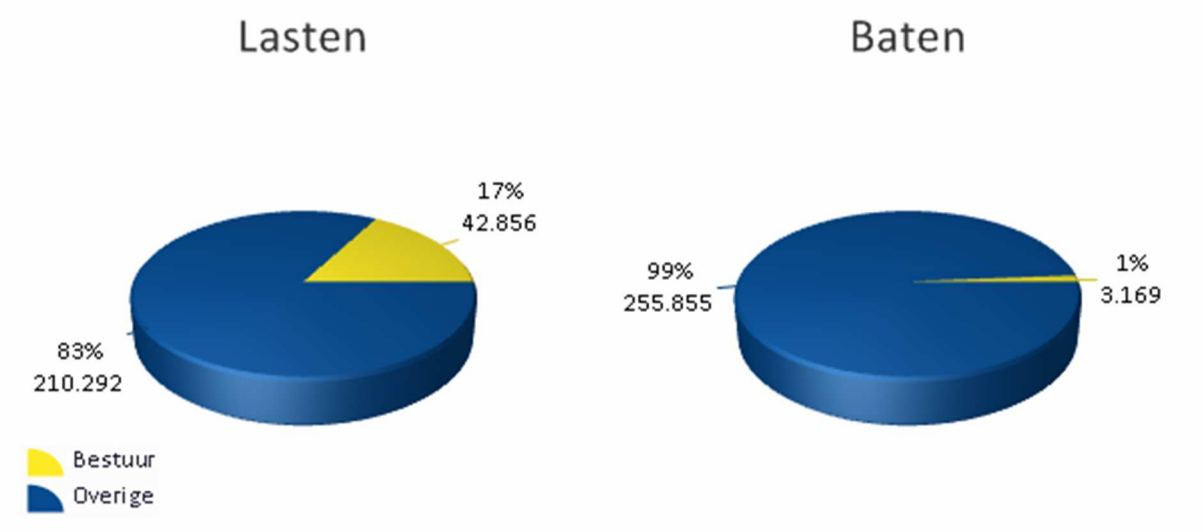
Werkende stad, sociale stad
- Uitvoeringsnota Transitie Sociaal Domein (juni 2014)
- De transformatie in het sociaal domein, oktober (2013)
- Meerjarenbeleidsplan Participatie (2015-2018)
- Verzamelverordening inkomensvoorzieningen Participatiewet (2016)
- Verordening Individuele Inkomenstoeslag (2016)
- Verordening Inburgering (overgangsrecht) (2013)
- Verordening Persoonsgebonden budget begeleid werken WSW gemeenschappelijke regeling Tomingroep (2008)
- Verordening cliëntenparticipatie WSW gemeenschappelijke regeling Tomingroep (2008)
- Beleidsregels re-integratie (2016)
- Beleidsregels waarschuwing en verwijtbaarheid (2014)
- Beleidsregels boete bij schending inlichtingenplicht (2016)
- Beleidsregels terugvordering WWB, Ioaw en Ioaz, (2013)
- Beleidsregels terugvordering levensonderhoud Bbz (2011)
- Beleidsregels Inburgering (2013)
- Beleidsregels Schuldhulpverlening (2012)
- Beleidsnota Schuldhulpverlening aan (ex)-ondernemers (2009)
- Nota bijzondere bijstand, 2004, inclusief beleidsregels op onderwerp
- Beleidsregels Individuele Inkomenstoeslag (2016)
- Beleidsregel Individuele studietoeslag (2016)
- Regeling Meedoen Hilversum (2016)
- Beleidsregel vergoeding eigen bijdrage kinderopvang (2013)

- Beleid krediethypotheek en pandrecht bijstand (2008)

Bereikbare stad
- Structuurvisie Hilversum 2030 (2013)
- Geïntegreerd parkeerbeleid (2008)
- Vastgestelde parkeernormen, beleidsregels parkeren, parkeerbijdrageregeling (2009)
- Parkeerverordening Hilversum (2014)
- Structuurvisie Verkeer en Vervoer 2030 (2016)
- Herziening laadpalenbeleid (2015)

Programma 4: Bestuur

We maken ons sterk voor een goede dienstverlening, veiligheid en een optimaal bestuurde stad.

Het programma Bestuur gaat over het samenspel tussen inwoners, ondernemers en de gemeente. Hilversum zorgt voor goede basisvoorzieningen, zoals dienstverlening en het handhaven van de veiligheid. Dit doen we effectief en efficiënt. Dat kan betrekking hebben op elk onderwerp dat voor de buurt van belang is (zoals openbare ruimte, zorg, welzijn, leefbaarheid, veiligheid, sport of cultuur). Binnen het thema Bestuur maken we onderscheid in drie thema's: de veilige stad, de dienstverlenende stad, en de effectief en efficiënt bestuurde stad.

Veilige stad:

Fysieke en sociale veiligheid zijn basisvoorwaarden voor een prettige leefomgeving. De basis is het integraal veiligheidsplan dat is vastgesteld door de gemeenteraad. In dit plan staan de acties en projecten op het gebied van openbare orde en veiligheid, de aanpak van criminaliteit, de inzet van de brandweer, de rampenbestrijding, de crisisbeheersing en de deelname aan de Veiligheidsregio.

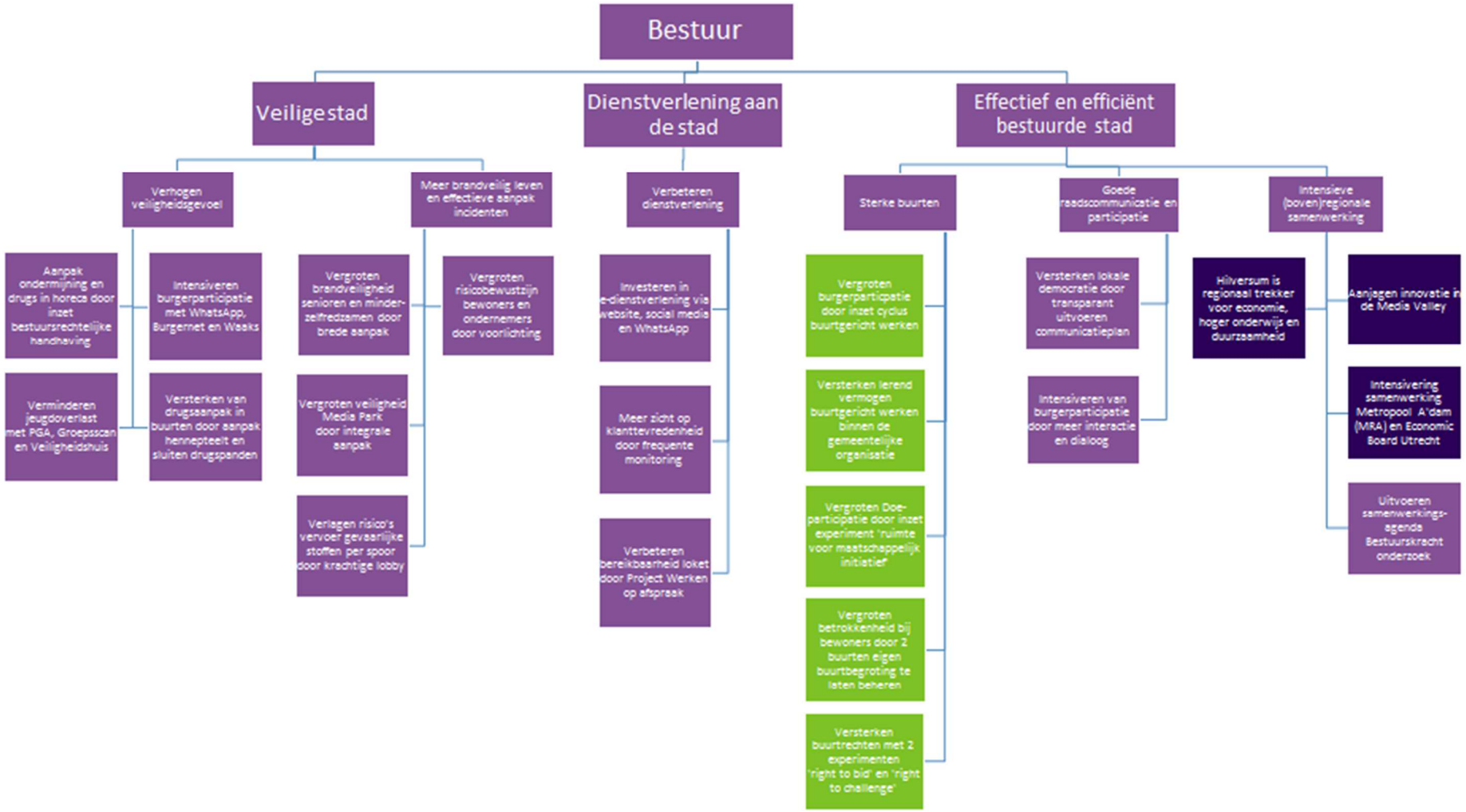
Effectief en efficiënt bestuurde stad:

Een effectief en efficiënt bestuur vraagt flexibiliteit in samenwerkingsvormen. In de ene situatie zetten we in op samenwerking met buurten, terwijl in andere situaties (boven)regionale samenwerking tot het beste resultaat leidt. De gemeente wil de buurten versterken, met als doel dat inwoners meer verantwoordelijkheid nemen en meer invloed krijgen over datgene wat er gebeurt in hun buurt. Dat kan betrekking hebben op elk onderwerp dat voor de buurt van belang is (openbare ruimte, zorg, welzijn, leefbaarheid, veiligheid, sport of cultuur). Daarbij passen we ook onze communicatie aan op een samenleving die actief is en betrokken wil worden. Goede raadscommunicatie maakt daar een belangrijk deel van uit. Ook de regionale samenwerking en verbonden partijen zijn belangrijke instrumenten om onze doelen te bereiken.

Dienstverlenende stad:

Onder dienstverlening verstaan we het contact dat inwoners, ondernemers en bezoekers met de gemeente hebben. Het gaat hierbij om dienstverlening via alle kanalen: website, social media, e-mail, loket (waaronder het Sociaal Plein), telefoon, WhatsApp en post. Hieronder vallen ook de producten van burgerzaken, zoals reisdocumenten en rijbewijzen. Dienstverlening staat al jaren hoog op de politieke agenda en maakt een belangrijk onderdeel uit van de visie op de gemeentelijke organisatie en de invulling van betere klantgerichtheid: van buiten naar binnen.

Ambitie van de gemeente

.1 Veilige stad

Fysieke en sociale veiligheid zijn basisvoorwaarden voor een prettige leefomgeving. De basis is het integraal veiligheidsplan dat is vastgesteld door de gemeenteraad. In dit plan staan de acties en projecten op het gebied van openbare orde en veiligheid, de aanpak van criminaliteit, de inzet van de brandweer, de rampenbestrijding, de crisisbeheersing en de deelname aan de Veiligheidsregio.

Opgave van de stad

Sociale veiligheid: We hebben veiligheid hoog in het vaandel staan. Veiligheid is één van de belangrijkste levensbehoeften van onze inwoners. Veel partijen hebben hier invloed op, natuurlijk eerst en vooral inwoners zelf. Verreweg het grootste deel van de opgeloste misdrijven realiseert de politie dankzij (heterdaad) meldingen van burgers. Ook talloze delicten worden door ingrijpen van burgers voorkomen. Daarom is er een stevige verbinding tussen veiligheid en Sterke Buurten.

Het gevoel van veiligheid in Hilversum moet toenemen. We willen de leefbaarheid verbeteren door buurtgericht te werken en te investeren in een veilige woonomgeving waar inwoners zich veilig voelen. Daarbij zijn er vier grote projecten binnen de Veilige stad, te weten Veilig uitgaan, Jeugd en veiligheid, Veiliger woonomgeving en de Jaarwisseling.

Cameratoezicht wordt ingezet op plekken waar dit echt nodig is. De beelden worden zoveel mogelijk live bekeken, zodat als dat nodig is de politie direct actie kan ondernemen. In 2017 hebben we meer gebruik gemaakt van de wettelijke verruiming van bevoegdheden rond gemeentelijk cameratoezicht. Er zijn drie camera's bij gekomen en de raad heeft in november besloten ook flexibel cameratoezicht toe te staan.

Bij de aanpak van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit is de betrokkenheid van jongeren, ouders en scholen belangrijk. Bij deze aanpak is ook een belangrijke taak weggelegd voor de lokale zorg- en veiligheidspartners.

Andere thema's uit het veiligheidsdomein die direct raken aan de zorgtaken zijn: overlastgevende multi probleem huishoudens (MPH), radicalisering, huiselijk geweld en kindermishandeling, nazorg van ex-gedetineerden, en psychisch kwetsbaren die overlast veroorzaken en een gevaar vormen voor zichzelf en hun omgeving. Dit heeft ook veel te maken met de Top-X van het Veiligheidshuis en de Persoonsgerichte aanpak (PGA) van de gemeente.

Fysieke veiligheid: Brandveilig Leven heeft als doel de inwoner bewust te maken van de risico's van brand en hoe deze zijn te voorkomen. Van groot belang is dat er meer aandacht komt voor mensen die als dat nodig is minder goed zichzelf in veiligheid kunnen brengen. Het gaat hier om een relatief nieuwe, maar grote maatschappelijke opgave. Niet alleen voor de brandweer, maar ook voor andere organisaties en instellingen met een maatschappelijke verantwoordelijkheid zoals zorginstellingen, woningcorporaties en gemeenten.

Na consultatie van de gemeenteraad is het ramptype 'vervoer gevaarlijke stoffen per spoor' toegevoegd aan het Regionaal Risicoprofiel. Slechts 2% van het vervoer van gevaarlijke stoffen gaat over het spoor, maar de mogelijke gevolgen als zich een ongeluk of ramp voordoet zijn vaak groot. De verantwoordelijkheid voor het spoorvervoer ligt met name bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Inspectie Leefomgeving en Transport, vervoerders, spoorwegondernemingen en ProRail. Daarbij bekijkt de staatssecretaris of een deel van het spoorvervoer kan worden overgenomen door de binnenvaart.

In nauwe betrokkenheid met de gemeenteraden is een proces gestart om te verkennen of een fusie tussen de veiligheidsregio's Gooi en Vechtstreek en Flevoland mogelijk is. De basis voor deze verkenning vormen de hoofdpunten: kwetsbaarheid (verkleinen), kwaliteit (verhogen), kosten (verminderen) en continuïteit van de uitvoering. In 2018 wordt verder vorm en inhoud gegeven aan het verkenningsproces, waarover de raad regelmatig wordt geïnformeerd. Tenslotte is duidelijk dat er geen nieuw oefencentrum komt in Crailo. Wel is van groot belang dat er goede alternatieven komen.

Verbonden partij(en) partijen op dit thema: Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek
In de Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek wordt samengewerkt door de zeven gemeenten in de regio, de brandweer, de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR), de politie en het Openbaar Ministerie. De veiligheidsregio heeft als taak het behartigen van de belangen op het terrein van onder andere brandweerzorg, geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen, de samenwerking bij de gemeentelijke rampenbestrijding (gemeentelijke bevolkingszorg), multidisciplinaire crisisbeheersing en het inrichten en in stand houden van de gemeenschappelijke meldkamer.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	9.969	-299	9.671
Realisatie	10.248	-295	9.954
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**279**	**4**	**283**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	258	-6	252
2	Overige verschillen	21	10	31
	Totaal verschil	**279**	**4**	**283**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Percentage inwoners dat zich ‘s avonds veilig voelt op straat in het centrum tijdens het uitgaan	87%	80%	Omnibusenquête	Centrum
006	Ja	Verlaging aantal verwijzingen Halt per 1000 jongeren	8	9,7	Bureau Halt	
007	Ja	Verlaging aantal harde kern jongeren per 10.000 inwoners	15	?	KLPD	
008	Ja	Verlaging aantal winkeldiefstallen per 1000 inwoners	2,5	2,6	CBS	
009	Ja	Verlaging aantal geweldsmisdrijven per 1000 inwoners	3,7	5,4	CBS	

010	Ja	Verlaging aantal diefstallen uit woning per 1000 inwoners	4,2	3,8	CBS	
011	Ja	Verlaging aantal vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) per 1000 inwoners	3,1	6,2	CBS	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Percentage inwoners dat zich ‘s avonds veilig voelt op straat in het centrum tijdens het uitgaan	Deze indicator is opgenomen in de Monitor Hilversum. Uit de resultaten eind 2017 geeft 51% zich wel veilig te voelen in het centrum en 13% niet. Voor de overige 36% is deze vraag niet van toepassing. Dit laatste percentage is niet relevant voor het berekenen van de indicator, wat betekent dat 80% zich veilig voelt op straat in het centrum tijdens het uitgaan.
Verlaging aantal verwijzingen Halt per 1000 jongeren	Er waren in 2017 zo'n 60 verwijzingen naar HALT.
Verlaging aantal harde kern jongeren per 10.000 inwoners	Dit cijfer is nog niet bekend. De laatste cijfers van CBS dateren uit 2014. Het is niet bekend of en wanneer de nieuwe cijfers beschikbaar komen.
Verlaging aantal winkeldiefstallen per 1000 inwoners	Er waren 235 winkeldiefstallen in 2017.
Verlaging aantal geweldsmisdrijven per 1000 inwoners	Het streefcijfer is niet gehaald. Het aantal geweldsdelicten is wel gedaald ten opzichte van 2016 en staat nu op 480 delicten. Om de streefwaarde te halen moet het aantal geweldsdelicten echter dalen naar zo’n 330. Deze waarde is echter niet realistisch voor een stad als Hilversum, gelet op de historische gegevens. In de volgende begroting nemen we dan ook een meer realistische streefwaarde op.
Verlaging aantal diefstallen uit woning per 1000 inwoners	De streefwaarde is gehaald, mede dankzij de vele inspanningen die gepleegd zijn in met name de preventieve sfeer.
Verlaging aantal vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) per 1000 inwoners	De streefwaarde is niet gehaald.

Ambitie 1. Verhogen veiligheidsgevoel

We zetten in op het verhogen van het veiligheidsgevoel door de criminaliteit te verlagen en de zichtbaarheid van onze aanpak te vergroten.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Aanpak ondermijning en drugs in horeca door inzet bestuursrechtelijke handhaving	We gaan innovatief en integraal de drugs in de horeca aanpakken. Daarnaast ligt de focus op het thema ‘ondermijning’. Dat is de vermenging van de onderwereld en de bovenwereld, in onder andere de horeca, bij mensenhandel, georganiseerde hennepteelt en bij vastgoedfraude. Ondermijning willen wij aanpakken met de wet BIBOB en andere juridische instrumenten, in samenwerking met het RIEC (Regionaal Informatie- en Expertisecentrum).	Er is eind 2016 onderzoek gedaan naar de aard en omvang van ondermijning in Hilversum. Dit heeft geleid tot een integraal Ondermijningsbeeld met drie speerpunten, aanpak van Witwassen, Spilfiguren en Drugshandel. Daarna is er een plan opgesteld om de ondermijnende criminaliteit in Hilversum aan te pakken. Dit is met de gemeenteraad gedeeld in een beeldvormende sessie in 2017. De aanpak heeft geleid tot onder meer de sluiting van discotheek Let’s Get Down, Cristal Club, coffeeshop Papillon, Blackbox, seksinrichting Sunrise en de Ki-Bar.	

Verminderen jeugdoverlast met PGA, Groepsscan en Veiligheidshuis	We willen de aard en omvang van jeugdoverlast terugdringen met een persoonsgerichte aanpak onder regie van de gemeente (Sociaal Plein, Openbare orde). Dit gaan we doen met het nieuwe instrument, de zogenaamde Groepsscan en via de Top-X aanpak in het Veiligheidshuis Gooi en Vechtstreek. Ook de inzet van extra toezicht en handhaving is een belangrijk element in de aanpak van jeugdoverlast, waarbij de gemeentelijke jeugdboa in 2017 een belangrijke schakel vervult tussen de inzet van het jongerenwerk, buurtwerk en de politie (wijkagent en jeugdagent). Waar dat nodig is, zetten we flexibel cameratoezicht in.	Uit de politiecijfers blijkt dat de meldingen jeugdoverlast de afgelopen periode beduidend zijn gestegen. Dit is niet te verklaren door een verhoogde meldingsbereidheid in Hilversum; ook in andere gemeenten is er sprake van een stijging van jeugdoverlast. In de Monitor Hilversum wordt wel een lichte daling van de ondervonden overlast geconstateerd. Daarnaast zijn de onveiligheidsgevoelens bij hangplekken gedaald. Ondanks de gerealiseerde prestaties is het dus niet gelukt om de gewenste resultaten te behalen. De komende periode wordt de integrale aanpak verder uitgebreid, met name richting preventie en vroegsignalering. Ook willen we scholen, ouders en de buurt meer betrekken. De aanpak van problematische jeugdgroepen is al uitgebreid in andere wijken zoals centrum en de Hilversumse Meent.

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Intensiveren burgerparticipatie met WhatsApp, Burgernet en Waaks	We gaan de inzet intensiveren van de WhatsApp buurtpreventiegroepen, Burgernet, project Waaks (hondenbezitters die alert zijn), innovatieve lokmiddelen, bewonersbijeenkomsten en van social media. Deze aanpak is inmiddels succesvol gebleken. Samenwerking met inwoners is cruciaal bij de aanpak van woninginbraken en het verhogen van het veiligheidsgevoel van inwoners. Bewoners weten vaak namelijk als geen ander wat er speelt in hun eigen buurt.	Het aantal deelnemers Burgernet is gegroeid tot 6.314, dit betekent een percentage van 7,2% van de Hilversumse inwoners. Het streven is 10%, maar inmiddels is ook een Burgernet-app gelanceerd met al ongeveer 5.000 downloads. Dit heeft waarschijnlijk een remmende werking op het aantal deelnemers aan Burgernet zelf. Het aantal WhatsApp groepen is sinds de start halverwege 2016 gigantisch gegroeid tot 146.	
Versterken van drugsaanpak in buurten door aanpak hennepteelt en sluiten drugspanden	De drugshandel in een aantal Hilversumse buurten vraagt om een harde aanpak, waarbij we door willen gaan met de integrale samenwerking tegen hennepteelt, het bundelen van meldingen uit de samenleving (van buiten naar binnen) en het sluiten van drugspanden door middel van het vastgestelde Damoclesbeleid (bevoegdheid van de burgemeester tot sluiting van lokalen en woningen op grond van artikel 13b Opiumwet).	Ondanks forse inzet op de aanpak van hennepteelt, drugsoverlast en alcoholmisbruik is het niet gelukt om de overlast en drugshandel in woonbuurten en drugs in de horeca aantoonbaar terug te dringen. Het gevoel van onveiligheid door drugshandel en drugsgebruik in de buurten is zelfs gestegen naar 30%. Ook het aantal overlastmeldingen drank en drugs is gestegen van 178 (2014) naar 203 (2017).	

Ambitie 2. Meer brandveilig leven en effectieve aanpak incidenten

De brandweer draagt zorg voor het bestrijden van incidenten. Daarnaast zetten we in op het vergroten van het bewustzijn en de zelfredzaamheid van inwoners en bedrijven, met als doel het zoveel mogelijk voorkomen van incidenten.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Vergroten brandveiligheid senioren en minder zelfredzamen door brede aanpak	Wij zetten in op het actief leggen van de verbinding tussen veiligheid en zorg. Hierbij zetten we onder andere in op het trainen van (zorg)professionals die bij inwoners 'achter de voordeur komen' en via preventief huisbezoek bij inwoners van 75 jaar en ouder door het Sociaal Plein en Versa Welzijn. De brandweer besteedt nadrukkelijk aandacht aan brandpreventie in gebouwen waar mensen wonen die zichzelf niet of minder goed zelf in veiligheid kunnen brengen. Deze bewustwording vindt vooral plaats door advisering en voorlichting. Dit is in lijn met de landelijke brandweerstrategie 'Minder branden, minder slachtoffers en minder schade'.	Er is de afgelopen jaren geïnvesteerd in afstemming van gemeente en brandweer met woningcorporaties en andere betrokken partijen (zorginstellingen en thuiszorg) over brandveiligheidsmaatregelen in seniorenwoningen, maar dit heeft nog niet geleid tot een duurzame aanpak van het probleem. Wel zijn er afspraken gemaakt over het geven van trainingen aan de consulenten WMO vanuit het Sociaal Plein en medewerkers van Versa. Zij komen namelijk beide achter de voordeur bij verminderd zelfredzamen. De training is erop gericht om te kunnen signaleren, voorlichting geven en verwijzen. Brandweer en politie verzorgen de training en ook woningcorporaties en zorginstellingen worden betrokken.	
Vergroten veiligheid Media Park door integrale aanpak	De veiligheid op het Media Park is al jaren een prioriteit voor politie, gemeente, OM en Veiligheidsregio. In het Kernteam met de belangrijkste partijen op het Media Park stemmen we de onderlinge afspraken af en voeren deze uit. In 2017 wordt er weer een multidisciplinaire oefening georganiseerd. De protocollen voor het inrichten van crisiscentra en opvanglocaties worden actueel gehouden, evenals de politionele aanvalsplannen voor de belangrijkste publieke en maatschappelijke gebouwen en objecten. Ook wordt de inzet van cameratoezicht en fysieke beveiligingsmaatregelen continu geoptimaliseerd. De gemeente blijft regie houden op adequate onderlinge alarmering en informatievoorziening via actuele alarmeringslijsten, afsprakenoverzichten e.d.	Tal van acties, oefeningen, overleggen zijn uitgevoerd. Alle gemaakte afspraken zijn nagekomen.	
Verlagen risico's vervoer gevaarlijke stoffen per spoor door krachtige lobby	De implicaties voor Hilversum door de aanleg van het derde spoor van Zevenaar naar Oberhausen worden nauwlettend	Zie voor een uitgebreide toelichting de burgemeestersbrief uit oktober 2017 over dit onderwerp, waarin onder andere is aangegeven dat er geen overschrijdingen	

	gevolgd. In 2017 blijven we kritisch volgen of de verantwoordelijke betrokken (overheids- en markt)partijen zich houden aan de normen spoorvervoer vanuit de Wet Basisnet. Indien nodig wordt een krachtige lobby ingezet om de risico's zo laag mogelijk te houden. De Veiligheidsregio houdt de planvorming actueel (Trein Incident Management, Ongevalsbestrijding Gevaarlijke Stoffen en het Incidentbestrijdingsplan Spoor en Weg) en is in staat om binnen de gestelde normtijden voldoende personeel en materieel in te zetten.	van de risicoplafonds van Basisnet zijn geconstateerd. Verder rijden er al sinds 2013 geen chloortreinen meer door Hilversum en de Gooi en Vechtstreek. Ook is er geen aanleiding te verwachten dat dit voor de komende jaren wel gaat plaatsvinden.	

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Vergroten risicobewustzijn bewoners en ondernemers door voorlichting	In 2017 gaan we actief communiceren over risico's, preventieprojecten uitvoeren (Brandveilig leven), de wijkbrandweer inzetten en uitvoering geven aan het meerjarenplan Brandveilig Leven. Daarbij moet er een balans zijn tussen de eigen verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en instellingen en de taakuitoefening van de brandweer en gemeente. Zelfredzaamheid, adequate communicatie en handelingsperspectief voor burgers zijn hierbij de leidende principes.	De genoemde acties zijn uitgevoerd. Het is een continue proces gericht op o.a. brandveiligheidslessen op scholen, voorlichting van doelgroepen en inzet van de Wijkbrandweerman. Verder is gewerkt aan de implementatie van de 10 maatregelen Brandveilig Leven, vooral bedoeld als compenserende maatregel voor gebieden waar de repressieve dekking tekort schiet. Er zijn ook veel adviezen aan particulieren verstrekt en er is gewerkt aan bewustwording brandveiligheid bij bedrijven.	

4.2 Dienstverlening

Onder dienstverlening verstaan we het contact dat inwoners, ondernemers en bezoekers met de gemeente hebben. Het gaat hierbij om dienstverlening via alle kanalen: website, social media, e-mail, loket (waaronder het Sociaal Plein), telefoon, WhatsApp en post. Hieronder vallen ook de producten van burgerzaken, zoals reisdocumenten en rijbewijzen. Dienstverlening staat al jaren hoog op de politieke agenda en maakt een belangrijk onderdeel uit van de visie op de gemeentelijke organisatie en de invulling van betere klantgerichtheid: van buiten naar binnen.

Opgave van de stad

Vanuit de Digitale agenda 2020 en Digitale overheid 2017 ligt er een roadmap om onze digitale dienstverlening te verbeteren. In 2017 hebben we hier uitvoering aan gegeven en dat heeft onder andere geleid tot een verdere stijging van het aantal e-diensten. Ook is aan de balies ‘werken op afspraak’ geïntroduceerd. Doordat inwoners vooraf een afspraak moeten maken, is de bezetting veel beter afgestemd op het aantal bezoekers en zijn de wachttijden substantieel verminderd. Inwoners kunnen hun afspraak plannen op het moment dat het voor hen het beste uitkomt. Er blijft daarbij voldoende tijd en aandacht voor iedere bezoeker. Ook blijft de mogelijkheid om bij spoedaanvragen zonder afspraak langs te komen, dan kan alleen geen korte wachttijd gegarandeerd worden. Uit eigen onderzoek bleek een steeds grotere behoefte bij inwoners om op afspraak langs te komen voor producten en diensten. Dit geldt niet voor het afhalen van reisdocumenten (paspoort, ID-kaart) en rijbewijzen. Die kunnen nog steeds zonder afspraak bij de receptie van het Stadskantoor worden opgehaald.

De maatschappij ontwikkelt zich en de gemeentelijke organisatie past zich hier op aan. Daarbij horen innovatie, verdergaande digitalisering en een efficiencyverbetering. Bij de dienstverlening gaat het om een interactie tussen bewoners, ondernemers en de gemeente. Dit kan binnen het Stadskantoor zijn bij het aanvragen van een vergunning, een telefonische behandeling van een vraag, maar ook een geschil tussen een bewoner en een handhaver in een buurt. Onze inwoners verwachten kwaliteit en zijn zelfbewuster en mondiger geworden. Er is sprake van vraaggerichte dienstverlening. De inwoner is tegenwoordig niet meer de laatste (schakel) in de keten van onze gemeentelijke dienstverlening, maar juist de eerste schakel. Om hier verder invulling aan te geven, hebben we in 2017 het onderwerp Dienstverlening weer nadrukkelijk op de agenda gezet. We zijn gestart met het project telefonische bereikbaarheid omdat hier dagelijks knelpunten worden ervaren, met name de lange wachttijd moet structureel opgelost worden. Binnen dat project ontwikkelen we ook een goede monitoring als basis voor effectieve sturing op het aantal inkomende gesprekken en met name de afhandeling daarvan. Ook levert dit informatie om keuze te kunnen maken over andere dienstverleningsvraagstukken zoals kanaalsturing.

Verbonden partij(en) op dit thema: De stichting GovUnited
De stichting GovUnited ondersteunde de ontwikkeling van de elektronische dienstverlening van de gemeente Hilversum en de digitalisering van de diverse bedrijfsvoeringprocessen. Zij deed dit door gezamenlijke ontwikkeling en inkoop, en door het delen van kennis op het gebied van informatievoorziening. Het openbaar belang wordt hierbij gediend omdat de gezamenlijke aanpak inkoop- en efficiencyvoordelen bood. Eind 2016 is de stichting GovUnited gestopt en de daadwerkelijke beëindiging heeft in 2017 plaatsgevonden. De producten die GovUnited aanbood worden nu door de leverancier direct aan ons geleverd.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	2.424	-1.717	707
Realisatie	2.842	-1.930	912
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**418**	**-213**	**205**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	109	-29	80
2	Leges paspoorten en NID- kaarten	227	-277	-50
3	Overige verschillen	82	93	175
	Totaal verschil	**418**	**-213**	**205**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. De inkomsten en uitgaven voor de paspoorten en Nederlandse Identiteitskaarten (NIK's) staan in relatie tot elkaar: inkomsten uit leges van burgers en afdrachten aan de rijksoverheid over deze bedragen. In het afgelopen jaar zien we een toename van aanvragen van paspoorten en NIK's. In 2012 was sprake van een stijging van deze documenten ten opzichte van daaraan voorafgaande jaren. Deze stijging destijds werd veroorzaakt doordat in 2012 de bijschrijving van kinderen in paspoorten van ouders is afgeschaft. Gezien de geldigheidsduur van 5 jaar die geldt voor paspoorten die in 2012 zijn verstrekt was deze piek ook in 2017 te verwachten. Er zijn daarnaast meer paspoorten aan jongeren verstrekt. Ook is het aantal vluchtelingenpaspoorten iets toegenomen. De afdrachten van de Rijksleges zijn altijd lager dan de inkomsten van de lokale leges waardoor er een positief saldo is ontstaan.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Score "waardering dienstverlening door de inwoners"	7,2	7,3	Gemeente Hilversum (eigen klanttevredenheidsonderzoek)	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Score "waardering dienstverlening door de inwoners"	Uit de Monitor Hilversum 2017 volgt een score van 7,3 voor onze dienstverlening.

Ambitie 3. Verbeteren dienstverlening

De dienstverlening is het visitekaartje van de gemeente. We willen investeren om de dienstverlening te optimaliseren.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Investeren in e-dienstverlening via website, social media en WhatsApp	We bieden onze inwoners zoveel mogelijk één ingang bij de gemeente (fysiek, telefonisch en digitaal), waarbij we vooral inzetten op een toename van het digitale contact via website en social media, en het aanbieden	De nieuwe website is op 1 januari 2017 live gegaan en wordt continue gemonitord en verbeterd. Het gebruik van social media en WhatsApp en daarmee de behoefte aan meer zicht en sturing hierop nemen toe. Tot heden zijn er 40 e-diensten in gebruik, waarvan er 12 nieuw zijn	

	van digitale producten en diensten.	bijgekomen in 2017 en er nog meerdere in ontwikkeling zijn voor 2018.
Meer zicht op klanttevredenheid door frequente monitoring	We hebben een continu monitoringssysteem van klanttevredenheid, om daarmee meer inzicht en grip te hebben op de 'klant'-tevredenheid van inwoners en ondernemers.	De klanttevredenheid over contact aan de telefoon, balie en via e-formulieren wordt continu gemeten. De klantwaardering is hoog: balies en telefonie een rapportcijfer 9, de e-formulieren een 8.
Verbeteren bereikbaarheid loket door Project Werken op afspraak	We werken met een nieuw afsprakensysteem waarmee we nog efficiënter afspraken kunnen plannen. Door verdere innovaties en automatisering van de systemen moet de dienstverlening ook klantvriendelijker worden.	De implementatie van het werken op afspraak is probleemloos verlopen. Bezoekers reageren overwegend positief.

4.3 Effectief en efficiënt bestuurde stad

Een effectief en efficiënt bestuur vraagt flexibiliteit in samenwerkingsvormen. In de ene situatie zetten we in op samenwerking met buurten, terwijl in andere situaties (boven)regionale samenwerking tot het beste resultaat leidt. De gemeente wil de buurten versterken, met als doel dat inwoners meer verantwoordelijkheid nemen en meer invloed krijgen over datgene wat er gebeurt in hun buurt. Dat kan betrekking hebben op elk onderwerp dat voor de buurt van belang is (openbare ruimte, zorg, welzijn, leefbaarheid, veiligheid, sport of cultuur). Daarbij passen we ook onze communicatie aan op een samenleving die actief is en betrokken wil worden. Goede raadscommunicatie maakt daar een belangrijk deel van uit. Ook de regionale samenwerking en verbonden partijen zijn belangrijke instrumenten om onze doelen te bereiken.

Opgave van de stad

Onder dit thema vallen de ambities Sterke buurten, Goede raadscommunicatie en Regionale samenwerking.

Sterke buurten: we willen de buurten versterken, met als doel een betere kwaliteit van leven en samenleven voor de inwoners van Hilversum. Onze uitgangspunten zijn dat sterke buurten bijdragen aan de kwaliteit van leven en samenleven. Buurten worden sterker naarmate buurtbewoners meer invloed krijgen op wat er gebeurt in hun buurt en daardoor (ook) meer verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dat kan gaan over leefbaarheid, groenvoorziening, zorg, welzijn, veiligheid, sport of cultuur. Het programma raakt dan ook bijna alle domeinen van de gemeente. We hanteren hierbij drie speerpunten: het bevorderen van de buurtidentiteit, het versterken van de buurtnetwerken en een faciliterende overheid.

Goede raadscommunicatie en participatie: De gemeenteraad hecht veel waarde aan het versterken van de lokale democratie. Dit doen we door het stimuleren van de participatie, het versterken van het politiek functioneren van de raad en het verbeteren van het democratische proces, en zorgen voor goede raads-communicatie. Het vergroten van de transparantie bij belangrijke publiek-maatschappelijke afwegingen en een meer transparante besluitvorming staat centraal. Transparantie vormt een randvoorwaarde voor zowel een succesvol participatiebeleid als een goed politiek functionerende raad. Belangrijke kernwaarden voor de communicatieaanpak zijn goede (online) toegankelijkheid en leesbaarheid van documenten, en een open houding (toegankelijkheid van personen).

Regionale samenwerking: De Regionale Samenwerkingsagenda wordt uitgevoerd. Hilversum is in de voorhoede actief in de toekomstige ontwikkeling van het topsectorenbeleid voor de creatieve industrie, in samenwerking met onder andere het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Bovenregionaal zijn de creatieve economie en open data ontwikkelingen speerpunt en wordt er gezocht naar dwarsverbanden met duurzaamheid, zorg en toerisme. In de Metropoolregio Amsterdam (MRA), bij partners van de Economic Board Utrecht (EBU) en bij de Rijksoverheid is er sprake van een effectief netwerk, dat tastbaar wordt in concrete projecten en innovaties. Voorbeelden zijn de bijdrage voor de ontwikkeling van meer plaatsen voor het internationaal onderwijs en de verkenning naar de ontwikkeling van de Media Park Campus.

Steeds duidelijker wordt dat de digitalisering van de maatschappij en de ontwikkeling van een netwerksamenleving vraagt om een andere rol van de overheid. Dit komt onder andere tot uitdrukking in nieuwe vormen van publiek private samenwerking. We onderzoeken aan de hand van de praktijk hoe deze nieuwe rol van de overheid vorm kan krijgen. Met name bij de ontwikkeling naar buurtgericht werken en de implementatie van de Omgevingswet is dit vraagstuk essentieel.

Om deze veranderende rol en alle nieuwe taken die op de overheid afkomen goed vorm te kunnen geven, is ook een stabiele overheid nodig. Ten versterking van de regionale bestuurskracht is de provincie Noord-Holland dan ook een ARHI-procedure gestart. Eind 2017 heeft zij aangegeven voorlopig toe te willen werken naar een drietal gemeente binnen de regio Gooi en Vechtstreek, waaronder een fusie tussen Wijdemeren en Hilversum. De provincie bereidt een herindelingsvoorstel voor dat september 2018 gereed moet zijn.

Verbonden partij(en) op dit thema: De Regio Gooi en Vechtstreek
De Regio Gooi en Vechtstreek is het samenwerkingsverband van de zeven gemeenten in de Gooi en Vechtstreek. De Regio ondersteunt en levert wat gemeenten afspreken om samen op te pakken. Dat kan van alles zijn. Het meest bekend zijn de uitvoerende eenheden: de Grondstoffen- en Afvalstoffendienst GAD, de Gemeentelijke Gezondheidsdienst GGD, de Regionale Ambulance Voorziening RAV, Jeugd & Gezin en Veilig Thuis.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	30.237	-342	29.895
Realisatie	29.691	-856	28.835
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-546**	**-514**	**-1.060**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten bestuur	52	-9	43
2	Overhead	-576	-383	-959
3	Kosten huidig en oud college	-145	-52	-197
4	Representatiekosten	-46		-46
5	Griffie: inhuur/notulering en detachering	80	-28	52
6	Overige verschillen	89	-42	47
	Totaal verschil	**-546**	**-514**	**-1.060**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. Het totale verschil op het taakveld overhead bedraagt ca. € 1 miljoen. De specificatie hiervan vindt u terug in de toelichting op het overzicht van overhead.

3. Jaarlijks wordt de pensioenvoorziening van de huidige- en voormalige wethouders per 31 december herijkt op basis van gegevens van Loyalis en Deloitte. De omvang van de berekende storting is jaarlijks zeer wisselend. Dit jaar is geen extra toevoeging voor de voorziening nodig en ontstaat per saldo een voordeel van € 197.000. Dit komt doordat het hiervoor geraamde budget niet is besteed (voordeel € 145.000) en er zelfs een bedrag uit de voorziening vrijgevallen (€ 52.000).

4. Door een terughoudend declaratiebeleid van de collegeleden zijn de representatiekosten lager dan geraamd.

5. De intentie was dat door invoer van videotulen schriftelijk notuleren niet meer nodig zou zijn. Er is uiteindelijk echter geen overeenstemming gekomen over het gebruik van de videotulen, waardoor het notuleren nooit gestopt is. Omdat op dit moment de invoer van videotulen van de politieke agenda gehaald is, is met ingang van 2018 hiervoor weer budget opgenomen. De – niet begrote – notuleerkosten 2017 bedroegen € 32.000 en leiden tot een overschrijding. Daarnaast

wordt een overschrijding aan de lastenkant van € 48.000 veroorzaakt doordat na het vertrek van een medewerker er tijdelijk ingehuurd moest worden via een extern bureau. Het voordeel op de baten komt voort uit een tijdelijke detachering van een medewerker aan de gemeente Wijdemeren. Hiervoor hebben wij een detacheringsvergoeding ontvangen van € 28.000. Verder zijn de salarislasten van de raads- en commissieleden per saldo neutraal, toch wordt hier voor de volledigheid een toelichting op gegeven. In 2017 is er op advies van de accountant in kader van de rechtmatigheid gestart met een andere wijze van het verstrekken van de vergoedingen aan de commissieleden. Daartoe is de verordening gewijzigd. Commissieleden ontvangen alleen nog een vergoeding als ze daadwerkelijk deelnemen aan een commissievergadering. Deze wijziging is ingegaan per mei 2017**.** In 2016 is aan vergoedingen commissieleden nog € 64.000 uitgegeven. In 2017 is dit teruggelopen naar € 41.000. Tegenover dit voordeel van € 23.000 staat een nadeel in dezelfde orde van grootte, die voornamelijk veroorzaakt wordt doordat de loonindexatie voor raads- en commissievergoedingen van 4,9% over heel 2017 (nog) niet in de begroting 2017 verwerkt kon worden. Dit betekent dat we deze verhoging van 4,9% over de totale salarislasten wel hebben uitbetaald, maar dat deze niet begroot waren. Deze indexatie is in de begroting 2018 hersteld.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Voor het programma Buurten wordt in de eerste helft van 2017 – als onderdeel van de notitie Buurgericht werken – een set indicatoren voorgesteld.		Is voltooid		Buurten
001	Ja	Formatie, aantal fte per 1000 inwoners	6,3	6,1	Eigen begroting/jaarrekening	
002	Ja	Bezetting, aantal fte per 1000 inwoners	6,3	6,1	Eigen begroting/jaarrekening	
003	Ja	Apparaatskosten, kosten per inwoner	579	€ 608	Eigen begroting/jaarrekening	
004	Ja	Externe inhuur, kosten als percentage van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	3%	19%	Eigen begroting/jaarrekening	
005	Ja	Overhead, percentage van totale lasten	10,6%	9,4	Eigen begroting/jaarrekening	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Formatie, aantal fte per 1000 inwoners	Het cijfer is gebaseerd op 89.501 inwoners en een totaal van 547 fte.
Bezetting, aantal fte per 1000 inwoners	Het cijfer is gebaseerd op 89.501 inwoners en een totaal van 567 fte.
Apparaatskosten, kosten per inwoner	Het cijfer is gebaseerd op 89.501 inwoners en een totaal van 54 mln.
Externe inhuur, kosten als percentage van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Dit percentage drukt de werkelijke inhuur uit in een percentage van de werkelijke inhuur plus de werkelijke salarislasten. Daardoor wijkt dit percentage af van dat in de paragraaf bedrijfsvoering, waar de

	inhuur alleen afgezet wordt tegen de loonsom, zoals deze in de primaire begroting is opgenomen.
Overhead, percentage van totale lasten	Het cijfer is gebaseerd op totale lasten à 257 mln en overheadkosten van 24 mln.
Voor het programma Buurten wordt in de eerste helft van 2017 – als onderdeel van de notitie Buurgericht werken – een set indicatoren voorgesteld.	Bij de vaststelling van de kadernotitie buurtgericht werken: "leve de buurt!" is tevens een set van indicatoren vastgesteld. Deze zijn reeds opgenomen in de begroting van 2018.

Ambitie 4. Sterke buurten

We stimuleren en faciliteren buurten om zich te organiseren en richten onze gemeentelijke dienstverlening in op een buurtgerichte aanpak. Daarbij ondersteunen we initiatieven van buurten, inwoners en (maatschappelijke) organisaties.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Vergroten burgerparticipatie door inzet cyclus buurtgericht werken	In 2017 implementeren we de cyclus buurtgericht werken. Deze cyclus wordt verder versterkt. In alle Hilversumse wijken loopt de methodiek 'analyse -> agenda -> plan -> monitor'.	De buurtcyclus is in 2017 doorlopen. Resultaat is dat het beschikbare buurtbudget voor 2017 vrijwel volledig is ingezet voor buurtinitiatieven. Hiervoor zijn zogenaamde buurtdeals gesloten. In totaal gaat het om bijna 30 buurtdeals. Dit betreft buurtdeals in zowel het fysieke (vooral openbare ruimte) als sociale domein en in verschillende ordegrootte (kleinschalige initiatieven versus complexere projecten). Het onderdeel monitoring wordt begin 2018 uitgevoerd op basis van de eerste resultaten van de buurtdeals. Naast de buurtcyclus is in 2017 en 2016 vanuit de afdeling Openbare Ruimte een pilot gedraaid onder de naam "participatie in de openbare ruimte". In dat kader zijn tevens diverse buurtinitiatieven gefaciliteerd. Deze dragen niet de titel buurtdeal (pas vanaf de zomer 2017 geïntroduceerd), maar kunnen wel als zodanig worden beschouwd. Het gaat hier om ruim 60 relatief kleine initiatieven, naast de eerder genoemde 30 buurtdeals.	B
Versterken lerend vermogen buurtgericht werken binnen de gemeentelijke organisatie	De gemeentelijke organisatie heeft de omslag gemaakt naar een faciliterende overheid. De versteviging van het integraal, buurtgericht werken (fysiek, economisch, sociaal, veilig) heeft maximale ambtelijke aandacht. De verdieping wordt gezocht binnen de thema's veiligheid, openbare ruimte, vergunningen en handhaving, dienstverlening, parkeren en afvalinzameling.	Om er voor te zorgen dat issues en initiatieven van "buiten" voortvarend worden opgepakt en integraal worden afgewogen zijn in 2017 interne wijkteams opgericht. In deze wijkteams zijn de diverse afdelingen en teams op de genoemde thema's (veiligheid, openbare ruimte, vergunningen en handhaving, dienstverlening, parkeren en afvalinzameling) vertegenwoordigd. Daarnaast zijn diverse interne bijeenkomsten georganiseerd om het buurtgericht werken organisatiebreed blijvend aandacht te geven en werknemers onderling ervaringen uit te laten wisselen. Er is voor de	B

		gemeenteorganisatie naast het programma Buurten en de Omgevingswet een apart ontwikkeltraject gestart met als thema de "lerende organisatie". Deze laatste richt zich specifiek op de lijnorganisatie over alle beleidsonderwerpen heen..	
Vergroten Doe-participatie door inzet experiment 'ruimte voor maatschappelijk initiatief'	We voeren een tweetal experimenten uit met flexibele toepassing binnen de wettelijke kaders, te weten ‘Ruimte voor maatschappelijk initiatief’ en ‘Ruim op die regels’.	De buurtcyclus heeft ongeveer 30 buurtdeals opgeleverd. In de buurtdeals zijn wederkerige afspraken vastgelegd over de bijdragen van de betrokken partijen, waaronder de gemeente en de bewoners/initiatiefnemers. Daarnaast is binnen de afdeling openbare ruimte een pilot gedraaid om de bandbreedte op te zoeken als het gaat om participatie door initiatiefnemers/inwoners. Het gaat om ongeveer 60 kleinere en grotere initiatieven. Al deze initiatieven kenmerken zich in het geven van "ruimte voor maatschappelijk initiatieven" en "ruim op de regels". De ervaringen binnen deze pilot hebben geleid tot een handreiking participatie in de openbare ruimte.	B
Vergroten betrokkenheid bij bewoners door 2 buurten eigen buurtbegroting te laten beheren	We hebben de ambitie om aan twee buurten het beheer van de eigen buurtbegroting over te dragen. Binnen de begroting mogen de inwoners dan zelf prioriteiten stellen. Bij een buurtbegroting gaat het vooral om samenwerking. Het budgetrecht ligt altijd bij de gekozen gemeenteraad. Wel worden in diverse steden samenwerkingsafspraken gemaakt, waarbij burgers de prioriteiten kunnen bepalen.	Bij het vaststellen van de kadernotitie Buurtgericht leven: "leve de buurt" is afgesproken de buurtbegroting niet te realiseren in 2017 of 2018. Wel is het opstellen van een burgerbegroting opgenomen voor 2019.	B
Versterken buurtrechten met 2 experimenten 'right to bid' en 'right to challenge'	We gaan de burgerparticipatie en democratie in Hilversum versterken met een tweetal experimenten rond buurtrechten.	Wanneer de buurtcyclus stevig genoeg is, is het realistisch om rechten als het ‘right to challenge’ en ‘right to bid’ voor buurtgericht werken of andere ‘buurtrechten’ in te voeren. Het huidige kabinet heeft dit in haar regeerakkoord opgenomen. Daarmee is er een andere politiek/bestuurlijke context ontstaan, die ruimte biedt om dit per 2018 uit te werken. We voorzien dit gesprek vanaf 2018. Het is nog niet realistisch om deze experimenten nu in te voeren. Wel is een project gestart in 2017 genaamd "de uitdaging: maak de buurt" dat zich specifiek richt op het voorbereiden van bewonersinitiatieven om met het right to bid of right to challenge te starten.	B

Ambitie 5. Goede raadscommunicatie

We willen de betrokkenheid bij en het vertrouwen van de samenleving in de gemeentelijke besluitvorming vergroten. Daarnaast willen we de toegankelijkheid vergroten en de dialoog, de interactie en de positieve beeldvorming over de gemeente bevorderen. Ook willen we de besluitvorming zichtbaar en begrijpelijk maken.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Versterken lokale democratie door transparant uitvoeren communicatieplan	Het nieuwe communicatieplan van de gemeenteraad wordt uitgevoerd. De politiek is (pas) geloofwaardiger als zij voldoende effectief is. We gaan beter communiceren over voorstellen en mogelijke alternatieven via social media, nieuwsbrieven en de Raadhuis-aan-huis.	Het communicatieplan is uitgevoerd. In voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 is het plan aangepast met specifieke acties gericht op de verkiezingen.	
Intensiveren van burgerparticipatie door meer interactie en dialoog	We voeren de afspraken uit het Raadsakkoord uit. Participatie van Hilversummers ontstaat door hen meer invloed te geven. Het vertrouwen van inwoners en ondernemers en de legitimiteit van besluiten wordt vergroot door zelf vaker burgerparticipatie te organiseren en door de actieve betrokkenheid van Hilversummers te vergroten bij zowel de beleids- en besluitvorming alsmede bij de uitvoering van taken. Dit wordt vormgegeven door meer de buurten in te gaan en periodiek buurtschouwen, thematische rondetafelgesprekken en buurtgesprekken te houden.	De motiemarkt zoals die voor de behandeling van de Begroting 2017 is gehouden, is dit jaar niet doorgegaan wegens te weinig belangstelling.	

Ambitie 6. Intensiveren (boven)regionale samenwerking

We hechten veel waarde aan een sterke regio en nemen hierin ook onze verantwoordelijkheid als centrumgemeente.

Realiseren we concreet		Realisatie 2017	Ster
Hilversum is regionaal trekker voor economie, hoger onderwijs en duurzaamheid	We zetten erop in dat Hilversum, het voortouw neemt bij majeure onderwerpen die spelen in de Regio Gooi en Vechtstreek, op voorwaarde dat de regio hier ook mee instemt. Voor succesvolle innovaties en economische ontwikkeling van Hilversum en de regio is samenwerking tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen nodig en noodzakelijk. We zoeken samenwerking met en positioneren ons (geografisch)	Onze voortrekkersrol heeft nadrukkelijk vorm gekregen binnen de media en creatieve sector. Begin 2017 is gestart met de uitvoering van de Agenda Digitale Media en Creatieve Innovatie 2017-2019 (ook wel Regionale Innovatieagenda). Dit programma kent een aantal sporen gericht op het stimuleren van innovatie en economische ontwikkeling. Zo is onder andere in samenwerking met overheden, bedrijven en kennisinstellingen in de vorm van zogeheten fieldlabs een voedingsbodem gecreëerd voor innovatie en groei. Verder is het programma Growth	M

	tussen Utrecht, Amsterdam, Almere en Amersfoort.	Matters gelanceerd speciaal voor start-ups en scale-ups die de volgende stap in de doorontwikkeling van hun bedrijf willen zetten. Verdere regionale uitrol van de Dutch Media Week is in gang gezet en tevens is gestart met een werkplan werklandschappen dat als doel heeft een gezamenlijk regionaal actieprogramma voor gerichte en stabiele economische groei in Hilversum en de regio. Naast de genoemde agenda is Hilversum o.a. actief betrokken bij de regionale werkgroepen voor Energietransitie, Circulaire economie en mobiliteit.	

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Aanjagen innovatie in de Media Valley	We willen de groei van werkgelegenheid in Hilversum stimuleren door innovatie te ondersteunen. De creatieve industrie is belangrijk voor de economische innovatie in Nederland, en concentreert zich in de Media Valley (regio Amsterdam, Hilversum, Utrecht). Er zijn middelen en kennis beschikbaar bij het Rijk, bij economic boards en bij bedrijven en gemeenten, die we succesvol met elkaar willen verbinden.	De gemeente is aanjager geweest van de lobbybrief digital creativity first, waarin vanuit de industrie een toekomstperspectief is geschetst voor versterking van de sector. De brief is mede ondertekend door een coalitie van de grote gemeenten in de Media Valley. Belangrijk onderdeel hierin is de verdere ontwikkeling van het Media Park. Het benodigde onderzoek wordt ondersteund door partijen binnen en buiten Hilversum, ook in financiële zin. Hilversum profileert zich als living lab voor innovatie. Met diverse partijen is het fieldlab concept ontwikkeld en via de samenwerkings-overeenkomst met B&G wordt een versnelling gerealiseerd van onder andere de ontwikkeling van Dutch Media Week.	M
Intensivering samenwerking Metropool Amsterdam (MRA) en Economic Board Utrecht (EBU)	De digitale mediasector vervult een spilfunctie bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Met name digitale toepassingen (ook in de openbare ruimte) en open data zijn belangrijk. We werken samen op maatschappelijke vraagstukken als duurzaamheid, gezondheid en talentontwikkeling. Aan complexe opgaven werken we samen met de MRA en de EBU, en we zorgen ervoor dat er de komende jaren meer investeringen en kennis in onze regio terechtkomen.	Een majeur traject binnen de EBU is de ontwikkeling van digitale toepassingen in o.a. de openbare ruimte. Samen met de gemeente Amersfoort is er een marktconsultatie gestart voor de ontwikkeling van een Smart City Platform. Hiermee wordt gewerkt aan een stadsdekkende digitale infrastructuur en dataplatform waarmee dienstenontwikkeling wordt gestimuleerd. Via samenwerking met Start up Utrecht wordt het vestigingsklimaat voor nieuwe bedrijven versterkt. Binnen de MRA is een belangrijke ontwikkeling het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam. Via deelname aan de verschillende werkgroepen werken we aan versterking van de economie, (internationaal) onderwijs, duurzaamheid en innovatie. Dit resulteert onder andere in gelden voor versterking van het	M

		internationaal onderwijs, programma's voor start-ups en scale-ups en talentontwikkeling en bestuurlijke commitment voor versterking van het mediacluster.
Uitvoeren samenwerkingsagenda Bestuurskrachtonderzoek	In 2017 gaan we aan de slag met de uitkomsten van de besluitvorming over het bestuurskrachtonderzoek dat in 2016 in de Regio Gooi en Vechtstreek (exclusief de gemeente Gooise Meren) is uitgevoerd. Het is dan duidelijk welk scenario leidend wordt: of een fusie (met bijvoorbeeld Wijdemeren, Weesp of (een) andere gemeente(n)), intensieve samenwerking of het doorzetten van de huidige samenwerking.	De provincie heeft op 7 november besloten te starten met een ARHI-procedure. Ze heeft in haar besluit onder andere ingezet op een fusie tussen Wijdemeren en Hilversum, indien mogelijk per 1 januari 2021. Het bestuur van Wijdemeren is nu aan zet om met een voorstel te komen hoe we gezamenlijk invulling geven aan dit besluit. De provincie gaat uit van een herindelingsvoorstel in september 2018.

Overzicht van overhead

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
1. Personeel	16.364	1.035	17.400	17.186	-214
2. Huisvesting & facilitair	4.482	1.009	5.491	5.132	-359
3. ICT	2.938	-306	2.632	2.169	-463
4. Verbonden Partijen	73	-20	53	54	1
5. Overig	498	25	523	600	77
Totaal	**24.355**	**1.743**	**26.099**	**25.140**	**-958**

De regelgeving voor de begroting en jaarstukken ligt vast in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Per 1 januari 2017 zijn deze regels ingrijpend veranderd. Eén van de nieuwe voorschriften is dat de kosten van **ondersteuning** van de primaire processen (overheadkosten) centraal worden gepresenteerd in een apart overzicht en in een apart taakveld (taakveld 0.4). Dat gebeurt in dit programma Bestuur. Het doel van deze nieuwe regel is dat de raad een goed inzicht krijgt in de omvang van de overhead. Gemeenten kunnen op dit punt nu beter met elkaar vergeleken worden.

Onder de overhead vallen onder meer de kosten van leidinggevenden, planning & control, personeel & organisatie etc. De bedragen in het overzicht hierboven zijn het **saldo** van de lasten en de baten van de overhead, gesplitst naar onderwerp. De werkelijke lasten en baten bedragen in totaliteit € 25,9 respectievelijk € 1,7 miljoen. In de onderstaande tabel worden de belangrijkste afwijkingen toegelicht.

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten (personeel)	190	-306	-116
2	Gebouwenonderhoud (huisvesting & facilitair)	-63		-63
3	Informatiemanagement (ICT)	-210	-63	-273
4	Project retrospectief scannen (huisvesting en facilitair)	-158		-158
5	ICT	-125		-125
6	Sociaal Plein (huisvesting & facilitair)	-131		-131
7	Overhead Anna's Hoeve (personeel)	-51		-51
8	Juridische zaken (overig)	63		63
9	Overige verschillen	-91	-13	-104
	Totaal verschil	**-576**	**-382**	**-958**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. Een afrekening van de servicekosten Wilhelminastraat (Sociaal Plein) over 2016 heeft plaatsgevonden. De werkelijke kosten bleken lager dan de bevoorschotting. Ook is bespaard op de energiekosten op de werf door het rendement van de zonnepanelen. Deze twee voordelen leveren lagere lasten op (voordeel € 63.000).

3. Mede door een lastig te vervullen vacature van Informatiemanager zijn minder initiatieven gestart voor de doorontwikkeling van de e-dienstverlening. Dit leidt toch incidenteel lagere lasten (voordeel € 210.000).
   Ook is er een voordeel ontstaan door de liquidatie van de stichting GovUnited. Eind 2017 heeft

besluitvorming plaatsgevonden over de verdeling van het resterende vermogen van de stichting. Het aandeel voor Hilversum (€ 63.000) is in 2017 uitgekeerd.

4. Het voordeel wordt verklaard doordat de aanbesteding van het project 'Retroperspectief scannen' vertraging heeft opgelopen. Retrospectieve vervanging is het met terugwerkende kracht vervangen van specifieke analoge archiefbestanden door digitale bestanden (zie voorstel 'Digitalisering analoge bestanden en vervanging scanners' raadsvergadering van 5 juli 2017). Voor de uitvoering was een budget van € 158.000 beschikbaar, dat in 2017 niet gebruikt is. Ondertussen is de opdracht voor dit project wel gegund en zal het in 2018 uitgevoerd worden. Daarom wordt een verzoek tot overheveling van dit budget gedaan.

5. Het voordeel op de ICT-kosten bestaat uit:
   - een eenmalig voordeel van € 90.000 door het uitstellen van de vervanging van een deel van de zero cliënts en beeldschermen naar 2018. De planning is aangepast omdat de apparatuur technisch nog in goede staat verkeert.
   - een voordeel van € 35.000 doordat er geen kosten zijn gemaakt voor de webhosting voor PIMS/Wijdemeren. Hiermee was rekening gehouden in de begroting, maar door alle ontwikkelingen binnen de regio is dit (nog) niet gerealiseerd.

6. Tot en met 2020 wordt het 'Investeringsplan Sociaal Plein 2017-2020 project WINST' uitgevoerd (zie gelijknamig raadsbesluit van 10 mei 2017). Een klein deel van de implementatie van de diverse ICT vernieuwingen loopt door in 2018, derhalve zijn er in 2017 minder kosten gemaakt. Als gevolg van de lagere kosten valt ook de reserveonttrekking lager uit en wordt voorgesteld de onttrekking vanuit de reserve alsnog in 2018 te laten plaatsvinden.

7. De investering in de draagconstructie van de zonnepanelen op Anna's Hoeve heeft ervoor gezorgd dat er meer VAT-kosten konden worden toegerekend aan projecten en er minder overheadkosten waren dan geraamd.

8. Het nadeel is het gevolg van de overschrijding op het extern juridisch advies. Het gaat om kosten voor gemeentebrede vraagstukken die niet opgevangen kunnen worden binnen het betreffende dossier.

Overig programma

Financiële verantwoording

bedragen x € 1.000

Programma 4. Bestuur	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	7.268	163	7.431	7.439	8
1.2 Openbare orde en veiligheid	2.605	-66	2.538	2.809	271
Lasten thema Veilige stad	**9.873**	**96**	**9.969**	**10.248**	**279**
0.2 Burgerzaken	2.426	-2	2.424	2.842	418
Lasten thema Dienstverlening	**2.426**	**-2**	**2.424**	**2.842**	**418**
0.1 Bestuur	3.267	29	3.296	3.320	23
0.4 Overhead	24.702	1.739	26.441	25.864	-576
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	300	200	500	507	7
Lasten thema Effectief en efficiënt bestuurde stad	**28.269**	**1.968**	**30.237**	**29.691**	**-546**
Totaal Lasten	**40.568**	**2.063**	**42.630**	**42.781**	**151**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-13	0	-13	-1	12
1.2 Openbare orde en veiligheid	-265	-21	-286	-293	-8
Baten thema Veilige stad	**-278**	**-21**	**-299**	**-295**	**4**
0.2 Burgerzaken	-1.740	23	-1.717	-1.930	-213
Baten thema Dienstverlening	**-1.740**	**23**	**-1.717**	**-1.930**	**-213**
0.1 Bestuur	0	0	0	-127	-127
0.4 Overhead	-346	4	-342	-724	-382
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	-4	-4
Baten thema Effectief en efficiënt bestuurde stad	**-346**	**4**	**-342**	**-856**	**-514**
Totaal Baten	**-2.364**	**6**	**-2.358**	**-3.080**	**-722**
Saldo van baten en lasten	**38.204**	**2.069**	**40.272**	**39.702**	**-571**
Mutatie reserve	16	-125	-109	-14	95
Resultaat	**38.220**	**1.944**	**40.163**	**39.687**	**-476**

Betrokken partijen

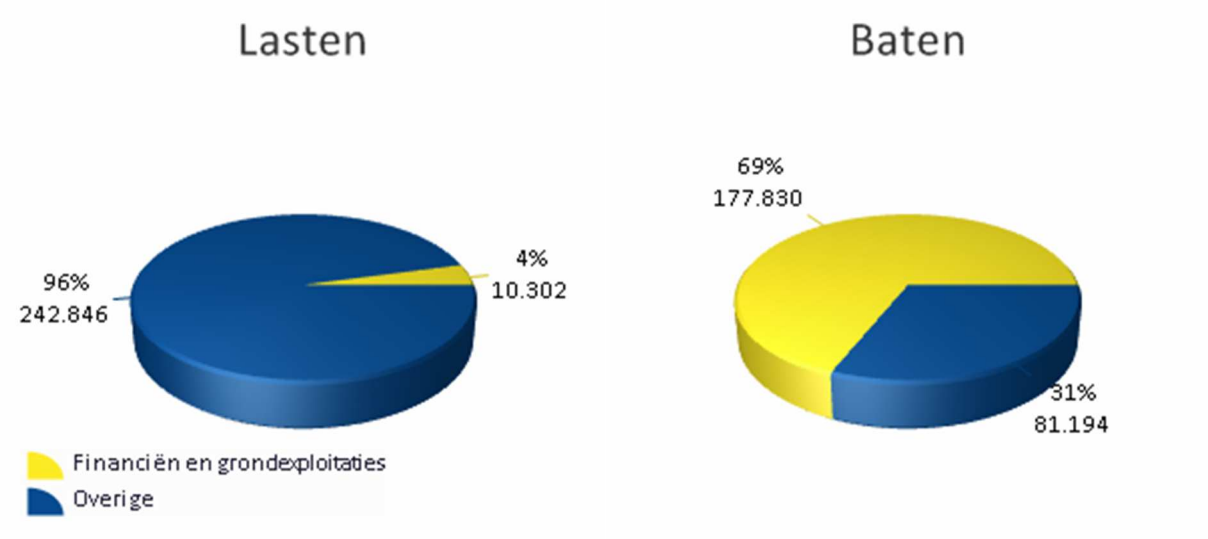
Voor het realiseren van onze opgave werken wij met veel partijen samen. Voor elk programma geldt dat we zoveel mogelijk samen optrekken met inwoners, ondernemers, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties. D belangrijkste betrokken partijen binnen het programma Bestuur zijn:
- Regio Gooi en Vechtstreek (verbonden partij) en omliggende gemeenten
- Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek (verbonden partij)
- Politie en Openbaar Ministerie
- Metropoolregio Amsterdam (MRA)
- Economic Board Utrecht (EBU)
- Noordvleugel
- Media
- Gov United (verbonden partij)

Kaderstellende nota's

- Integraal veiligheidsplan 2015-2018
- Programmabegroting 2017 Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek
- Beleidsplan 2016-2019 Veiligheidsregio
- Landelijk Programma Digitale Overheid (Digitale Overheid 2017)
- Nota De Sterke Buurt (2016)
- Ontwikkelingsvisie Noordvleugel Utrecht (2015-2030)
- Metropoolregio Amsterdam Agenda (2016) / Economische Verkenningen MRA (2016)
- Regionale Samenwerkingsagenda RSA (2016)
- Actieagenda Economic Board Gooi en Vecht (2015)
- Agenda Economic Board Utrecht

Programma 5: Financiën en grondexploitaties

Een gezonde financiële huishouding bij zo laag mogelijke woonlasten.

Hilversum wil een financieel betrouwbare, solide gemeente zijn. We willen een stevige financiële basis voor onze investeringen in de stad, waarmee we het draagvlak bij onze partners om mee te investeren vergroten. We hebben dit programma opgebouwd aan de hand van drie thema's: Financiële huishouding, Lokale belastingen en Grondexploitaties en vastgoed.

Financiële huishouding:

De financiële huishouding van de gemeente omvat alle kosten en opbrengsten van de wettelijke en gemeentelijke ambities (ca. € 253 mln). De kosten van de leningen die Hilversum hiervoor sluit, vallen hier ook onder (ca. € 5,0 mln). Deze kosten zijn in de andere programma's verwerkt. Dit programma bevat de twee belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente: de rijksuitkeringen (circa € 139 miljoen) en de lokale belastingen (ca. € 20 miljoen). Deze zijn nodig om de kosten van de programma's Wonen en Leven, Zorg, Werken en Bestuur op te vangen.

Lokale belastingen:

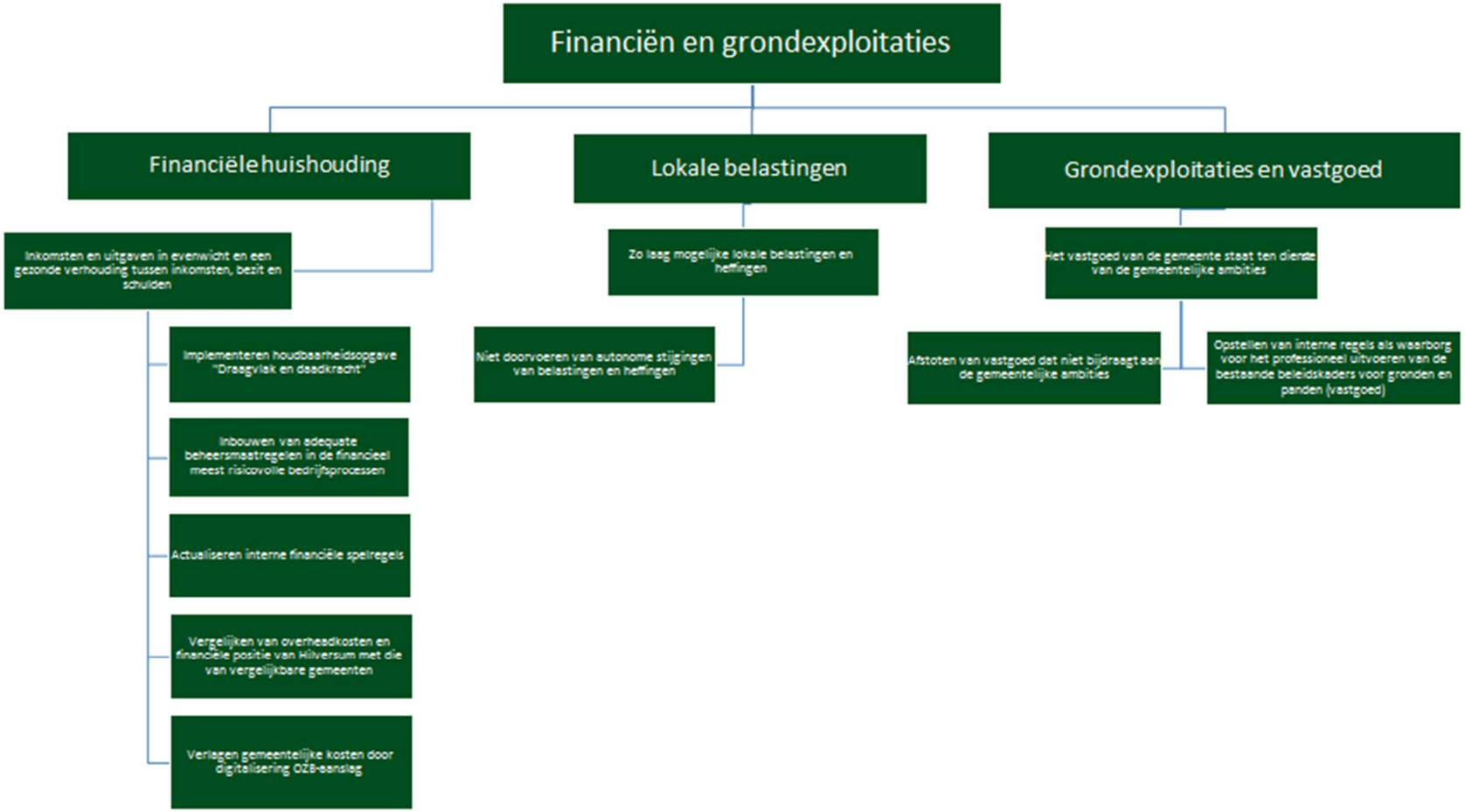
De lokale belastingen en heffingen zijn een essentiële inkomstenbron voor de gemeente. In dit programma zijn de onroerende zaakbelasting, de precariobelasting en de hondenbelasting opgenomen. De opbrengst uit onroerende zaakbelasting bedraagt circa € 19 miljoen. Deze opbrengsten kunnen voor alle gemeentelijke activiteiten worden ingezet. In de andere programma's zijn de heffingen verantwoord die bedoeld zijn voor het dekken van specifieke kosten, zoals onder

meer van het onderhoud en de vervanging van het riool, het ophalen van huishoudelijk afval, het verstrekken van bouwvergunningen en reisdocumenten.

Grondexploitaties en vastgoed:

Gemeentelijk vastgoed is een belangrijk kapitaalmiddel. Dit programma omvat alle kosten en opbrengsten van het vastgoed dat voor gebiedsontwikkelingen wordt ingezet en het vastgoed waarvan de bestemming nog moet worden ingevuld. De kosten en opbrengsten van het vastgoed dat voor maatschappelijke doelen is ingezet, is verantwoord in de andere begrotingsprogramma's. Er loopt nog 1 grondexploitatie, Anna's Hoeve.

Ambitie van de gemeente

5.1 Financiële huishouding

De financiële huishouding van de gemeente omvat alle kosten en opbrengsten van de wettelijke en gemeentelijke ambities (ca. € 253 mln). De kosten van de leningen die Hilversum hiervoor sluit, vallen hier ook onder (ca. € 5,0 mln). Deze kosten zijn in de andere programma's verwerkt. Dit programma bevat de twee belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente: de rijksuitkeringen (circa € 139 miljoen) en de lokale belastingen (ca. € 20 miljoen). Deze zijn nodig om de kosten van de programma's Wonen en Leven, Zorg, Werken en Bestuur op te vangen.

Opgave van de stad

We willen blijven investeren in de stad en maken daarvoor nieuwe plannen. Die willen we niet betalen uit belastingverhogingen. Dat betekent dat we onze financiële middelen zorgvuldig moeten inzetten en financieel grip moeten houden. In 2017 hebben we onze financiële spelregels hierop toegesneden. Dit heeft een forse inspanning van de organisatie gevraagd, die ook in 2018 nog nodig zal zijn. Dan richten wij onze aandacht namelijk op het overbrengen van de nieuwe regels aan de organisatie, en vooral de bedoeling achter die regels. We willen daarmee het financieel bewustzijn vergroten en de nieuwe regels in ons dagelijks handelen verankeren.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	-106	-139.178	-139.284
Realisatie	-323	-139.530	-139.852
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-217**	**-352**	**-568**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Algemene uitkering		-307	-307
2	Budget onvoorzien	-133		-133
3	Overige verschillen	-84	-45	-129
	Totaal verschil	**-217**	**-352**	**-568**

1. Via RIB 2018-01 hebben wij u geïnformeerd over het resultaat van de decembercirculaire 2017. De decembercirculaire is altijd te laat om de begroting nog aan te passen. De mutaties worden daarom rechtstreeks in de jaarrekening verwerkt en hieronder toegelicht.

   De algemene uitkering is verhoogd met € 307.000. Dit is een voordeel in dit programma. Een verhoging van € 83.000 is bestemd voor de regionale activiteit 'arbeidsparticipatie van mensen met een psychische beperking'. Dit bedrag wordt doorgesluisd naar de regio en is als nadeel zichtbaar in het programma werken in deze jaarrekening. Een verlaging van € 15.000 heeft betrekking op de regionaal georganiseerde 'maatschappelijke opvang'. Deze verlaging komt eveneens terecht bij de regio en leidt in het programma zorg tot een evenredig voordeel. Concernbreed houden wij van de hogere algemene uitkering € 239.000 over (307 - 83 + 15).

   De hogere algemene uitkering (€ 307.000) is een saldo van plussen en minnen. Bij de plussen zitten extra inkomsten voor het promoten van de fiets (€ 184.000 Beter benutten) en voor asielzoekers (€ 142.000). Die bedragen zijn niet aan de organisatie doorgegeven: Voor de fietscampagne was al budget verleend (het overhevelingsvoorstel waar in het programma Werken, onderdeel Bereikbare Stad, over wordt gesproken houdt hiermee verband). Hetzelfde

geldt voor het nadeel op vluchtelingen (zie Programma Zorg, thema Publieke Gezondheid).

2. De post onvoorzien ad € 133.000 is bestemd voor onvoorziene, onuitstelbare en onvermijdbare uitgaven. Deze hebben in 2017 niet plaatsgevonden. Dit leidt tot een voordeel van € 133.000.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
	Nee	Belastingcapaciteit	99%	101%	Eigen jaarrekening/begroting	
	Nee	Exploitatie-inkomsten minus -uitgaven	≥ € 0	€ 5,9 miljoen	Eigen jaarrekening/begroting	
	Nee	Netto schuldquote	84%	78%	Eigen jaarrekening/begroting	
	Nee	Solvabiliteitsratio	28%	29%	Eigen jaarrekening/begroting	
	Nee	Structurele exploitatieruimte	0,9%	0,4%	Eigen jaarrekening/begroting	
037	Ja	Demografische druk	Geen	71,1%	CBS	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Solvabiliteitsratio	De solvabiliteitsratio is in realiteit hetzelfde als begroot. Ten opzichte van de jaarstukken 2016 is deze ratio wel licht verslechterd. Belangrijkste oorzaak hiervan is de aankoop van grond Crailo. Zie ook de toelichting van de financiële kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing
Structurele exploitatieruimte	In de primaire begroting was rekening gehouden met 0,9%. Gedurende 2017 zijn aanvullende raadsbesluiten genomen, waardoor de structurele exploitatieruimte is verlaagd. Denk daarbij aan besluiten over de Vorstin, City marketing e.d. Een percentage van 0 of hoger geeft aan dat Hilversum geen structurele kosten dekt met incidentele inkomsten. Dit is dus gunstig. Zie de toelichting in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderdeel financiële kengetallen.
Belastingcapaciteit	In 2017 neemt Hilversum een zelfde positie in als in 2016 en zit dus weer qua lastenniveau iets boven het landelijke gemiddelde. Zie de toelichting bij de indicatoren van het thema lokale belastingen van dit programma, en de paragraaf lokale belastingen, onderdeel landelijke woonlastenvergelijking.
Exploitatie-inkomsten minus -uitgaven	De inkomsten overstijgen de lasten met een bedrag van € 5.876.000 en dit leidt tot een voordelig rekeningresultaat.
Netto schuldquote	De netto schuldquote vergelijkt de netto schuld met de jaarlijkse inkomsten van de gemeente. In de jaarrekening zijn de werkelijke inkomsten aanzienlijk hoger dan in de begroting en dit heeft een gunstig effect op dit kengetal (hoe lager de netto schuldquote

	hoe beter). Zie de toelichting in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderdeel financiële kengetallen.
Demografische druk	Peiljaar 2017. Het betreft de som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar. In Hilversum ligt dit percentage de afgelopen jaren iets boven het landelijk gemiddelde, dat in 2017 is uitgekomen op 69,0%. Zowel lokaal als landelijk is de trend licht stijgend.

Ambitie 1. Inkomsten en uitgaven in evenwicht en een gezonde verhouding tussen inkomsten, bezit en schulden

Uitgangspunt is dat de totale inkomsten gelijk zijn aan de totale uitgaven, zowel in het begrotingsjaar als in de 3 jaren erna. Bovendien zijn in het begrotingsjaar zelf de inkomsten en uitgaven ook structureel in evenwicht. Dat wil zeggen dat er geen structurele uitgaven met incidentele inkomsten gedekt worden. De rentelasten van de leningen kunnen uit de lopende inkomsten worden betaald. De hoogte van de schulden overstijgt niet de waarde van de bezittingen. De risico's zijn bekend en er zijn adequate beheersmaatregelen getroffen.

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Implementeren houdbaarheidsopgave "Draagvlak en daadkracht"	Onderdeel van deze opgave is een verlaging van de formatie. Dit onderdeel gaan wij uitwerken en betrekken daarbij de aanbeveling van de Rekenkamer in haar rapport "Slank en hoogwaardig".	De houdbaarheidsopgave van € 6 miljoen, die aan het begin van de lopende collegeperiode is ingezet, loopt nog door tot 2019 en bestaat - na het schrappen in de begroting 2018 van de resterende stelpost bezuiniging formatie - alleen nog uit een taakstelling op inkoop. Die is voor 2017 gehaald.	
Inbouwen van adequate beheersmaatregelen in de financieel meest risicovolle bedrijfsprocessen	Doel is om rechtmatig te blijven handelen en verzekerd te blijven van een goedkeurende accountantsverklaring. Naar aanleiding van onder meer de wijziging van de organisatiestructuur, de intrede van het Sociaal Domein en de toegenomen aandacht voor risicobeheersing nemen we de inrichting van de financieel meest risicovolle bedrijfsprocessen onder de loep, Voorbeelden hiervan zijn: bouwgrond ontwikkelen en inrichten, het aankopen van grond, verkopen van gronden en panden, inkopen en contracteren, enz.	In 2017 zijn de financieel meest risicovolle bedrijfsprocessen benoemd. Van deze 14 processen zijn er in 2017 zes daadwerkelijk opnieuw beschreven en voorzien van adequate beheersmaatregelen. De resterende processen zijn ook opgepakt en ronden we af in het eerste halfjaar van 2018. Voor deze activiteit was in 2017 een bedrag van € 50.000 gereserveerd. De uitloop naar 2018 en de financiële gevolgen hiervan kunnen worden opgevangen binnen het verruimde budget voor de VIC/Audit activiteiten.	
Actualiseren interne financiële spelregels	We actualiseren de financiële spelregels, omdat er wetswijzigingen hebben plaatsgevonden en we wijzigingen in de organisatiestructuur hebben aangebracht. Daarnaast willen we enkele nieuwe spelregels vastleggen. Het kader hiervoor is artikel 212 Gemeentewet en het	De nieuwe financiële verordening is op 12 juli 2017 vastgesteld. In verband met de omvang van dit project is hiervoor personeel ingehuurd. De extra kosten in 2017 bedragen afgerond € 60.000. De uitvoeringsregels zijn nog niet door het college vastgesteld. De planning is om deze begin 2e kwartaal 2018 vast te stellen.	

	gewijzigde besluit Begroting en Verantwoording.	
Vergelijken van overheadkosten en financiële positie van Hilversum met die van vergelijkbare gemeenten	We gaan de overheadkosten en de financiële positie van Hilversum naast die van vergelijkbare gemeenten zetten. We doen dit op basis van de begrotingen 2017 van die gemeenten en de daarin met ingang van 2017 opgenomen nieuw voorgeschreven kengetallen en overhead-informatie. Dit naar aanleiding van de moties M15/35 en M15/65.	De opdracht voor de benchmark naar de financiële positie en naar de overheadkosten is eind 2017 verleend. De benchmark wordt in het eerste kwartaal van 2018 afgerond. De vertraging heeft te maken met de capaciteit die is besteed aan het opstellen van de nieuwe financiële verordening en de nieuwe financiële uitvoeringsregels. De vertraging leidt vooralsnog niet tot extra kosten.
Verlagen gemeentelijke kosten door digitalisering OZB-aanslag	Om de kosten zo laag mogelijk te houden, digitaliseren we zo veel mogelijk bedrijfsvoeringsprocessen. In 2017 bereiden we de digitalisering van de OZB-aanslag voor, zodat we in 2018 deze aanslagen digitaal kunnen versturen.	In 2018 wordt de ozb-aanslag digitaal verzonden aan de inwoners die zijn aangesloten op de berichtenbox van Mijn Overheid. Die inwoners krijgen een brief om ze erop te wijzen dat de belastingaanslag in de berichtenbox zit. Verder gaan we de inwoners informeren over het bestaan van de berichtenbox van Mijn Overheid.

5.2 Lokale belastingen

De lokale belastingen en heffingen zijn een essentiële inkomstenbron voor de gemeente. In dit programma zijn de onroerende zaakbelasting, de precariobelasting en de hondenbelasting opgenomen. De opbrengst uit onroerende zaakbelasting bedraagt circa € 19 miljoen. Deze opbrengsten kunnen voor alle gemeentelijke activiteiten worden ingezet. In de andere programma's zijn de heffingen verantwoord die bedoeld zijn voor het dekken van specifieke kosten, zoals onder meer van het onderhoud en de vervanging van het riool, het ophalen van huishoudelijk afval, het verstrekken van bouwvergunningen en reisdocumenten.

Opgave van de stad

We zijn constant alert op mogelijkheden tot kostenverlagingen en het aanboren van alternatieve bronnen van inkomsten, zoals partijen die mee willen investeren in de stad. Wij willen namelijk de kosten van onafwendbare ontwikkelingen en nieuwe plannen niet financieren door hogere belastingen.

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	1.845	-20.148	-18.303
Realisatie	1.765	-19.788	-18.023
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-80**	**360**	**280**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	-5	-10	-15
2	Onroerende zaakbelastingen 2017		58	58
3	Dwanginvordering	-92	338	246
4	Overige verschillen	17	-26	-9
	Totaal verschil	**-80**	**360**	**280**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. De opbrengst OZB 2017 is 0,3% lager dan geraamd. Afwijkingen van de geraamde opbrengst worden veroorzaakt doordat voor het vaststellen van de tarieven diverse aannames moeten worden gedaan (over de WOZ-waarden, leegstand en vermindering van aanslagen naar aanleiding van bezwaar en beroep).

3. Door aanloopproblemen bij de implementatie van het nieuwe belastingpakket is het dwang-invorderingsproces woonlasten pas in de tweede helft van 2017 gestart. Voor de dwang-invordering maken we als gemeente kosten (deurwaarder, printen etc.), die we goedmaken met een opslag op onze vordering. Door de vertraging maken we minder kosten, maar ontvangen we ook minder aan vergoeding van die kosten. De planning is om einde 1e kwartaal 2018 de dwangbevelen te gaan uitsturen. Wij verwachten dat vanaf dat moment het dwanginvorderingsproces weer normaal verloopt.

Prestatie-indicatoren

Indicatoren

Nr.	Wettelijk	Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Ster programma
038	Ja	Gemeentelijke woonlasten 1-persoons-huishoudens, in euro's	≤ gemiddelde landelijke woonlasten 2017	€ 621	COELO	
039	Ja	Gemeentelijke woonlasten meer-persoons-huishoudens, in euro's	≤ gemiddelde landelijke woonlasten 2017	€ 731	COELO	

Prestatie-indicator	Realisatie 2017
Gemeentelijke woonlasten 1-persoons-huishoudens, in euro's	Peiljaar 2017. In 2017 lag het landelijk gemiddelde op € 644. Hilversum zit daar onder. Blijkens de lijst van COELO staat Hilversum op plek 142 v.w.b. de hoogte van de woonlasten van 1-persoons-huishoudens. De gemeente met de hoogste lasten staat op plek 400.
Gemeentelijke woonlasten meer-persoons-huishoudens, in euro's	Peiljaar 2017. Het landelijk gemiddelde ligt op € 723. Hilversum zit daar boven, maar uit de rangorde op de lijst van alle gemeenten blijkt dat Hilversum met een plek op nr. 166 dicht in de buurt zit van de gemeenten die precies op het gemiddelde bedrag zitten. De gemeente met de hoogste lasten staat op plek 400.

Ambitie 2. Zo laag mogelijke lokale belastingen en heffingen

Ons uitgangspunt is dat we geen autonome belastingstijgingen doorvoeren. De kosten die wij voor voorzieningen en gemeentelijke producten maken, berekenen wij door aan de afnemers daarvan. Belastingen stemmen wij af op het loon -en prijspeil van de begroting. In de paragraaf Lokale heffingen wordt uitgebreid op de afzonderlijke belastingen en heffingen ingegaan.

Realiseren we concreet	Realisatie 2017	Ster
Niet doorvoeren van autonome stijgingen van belastingen en heffingen	Met het vaststellen van de belastingverordeningen bij de behandeling van de begroting 2017 is deze prestatie geleverd. De belastingtarieven 2017 zijn alleen aangepast voor inflatie. De tarieven van gemeentelijke heffingen vloeien voort uit de kosten die wij voor de betreffende taken maken. Wij rekenen nog niet alle kosten door die we wettelijk mogen doorberekenen, maar streven daar op termijn wel naar zonder dat dat tot grote tariefschommelingen leidt. Volgens het Coelo-rapport over de woonlasten 2017 liggen de tarieven voor meerpersoonshuishoudens net boven het gemiddelde. De tarieven voor 1-persoonshuishoudens liggen onder het gemiddelde.	

5.3 Grondexploitaties en vastgoed

Gemeentelijk vastgoed is een belangrijk kapitaalmiddel. Dit programma omvat alle kosten en opbrengsten van het vastgoed dat voor gebiedsontwikkelingen wordt ingezet en het vastgoed waarvan de bestemming nog moet worden ingevuld. De kosten en opbrengsten van het vastgoed dat voor maatschappelijke doelen is ingezet, is verantwoord in de andere begrotingsprogramma's. Er loopt nog 1 grondexploitatie, Anna's Hoeve.

Opgave van de stad

Gemeentelijk vastgoed kan een belangrijke bijdrage leveren aan het verwezenlijken van de gemeentelijke ambities, maar het eigendom en beheer van vastgoed is geen kerntaak van de gemeente. Dit vraagt om het doelgericht inzetten van vastgoed en verkoop van die objecten die we niet nodig hebben. Zowel de verkoop als het beheer van het vastgoed dat we willen aanhouden moet professioneel en marktconform gebeuren. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat we dat nog niet voldoende deden. Daarom zijn we het project Basis op Orde gestart. Binnen dit project is al een aantal stappen gezet, waardoor er inmiddels een goede basis ligt voor een betrouwbare vastgoedregistratie. In 2019 verwachten wij "de basis op orde te hebben".

Financiële analyse

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

	Lasten	Baten	Saldo
Begroting na wijziging	8.954	-10.147	-1.193
Realisatie	8.181	-15.114	-6.932
Verschil (realisatie t.o.v. gewijzigde begroting)	**-773**	**-4.967**	**-5.740**

Verklaring verschillen

#		Lasten	Baten	Saldo
1	Loon- en afdelingskosten	239	-134	105
2	Juridisch advies	168		168
3	Beheer gebouwen	107	-31	76
4	Beheer gronden	80		80
5	Lasten en baten op grondexploitaties	-1.346	1.326	-20
6	Tussentijdse winstneming Anna's Hoeve Bouwplan		-5.463	-5.463
7	Vrijval reserveringen projecten		-603	-603
8	Overige verschillen	-21	-62	-83
	Totaal verschil	**-773**	**-4.967**	**-5.740**

1. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

2. Er loopt een juridische procedure met het Rijk, betreffende de beëindiging van de erfpacht van het MOB terrein. Wij hebben u hierover geïnformeerd met onze collegebrief van 15 december 2017. De zittende huurders op het MOB terrein hebben een beroep gedaan op ontruimingsbescherming. Ook loopt er een juridische procedure over de onteigening van de voormalige gebruiker van het Arie Loomanhuis. De gemeente maakt in deze gevallen gebruik van juridische ondersteuning. Incidenteel leidt dit tot extra kosten.

3. De kosten zijn ca. € 50.000 hoger uitgekomen doordat het Stationsplein 25 (GAK gebouw) eind 2016 door de gemeente is gekocht, met de bedoeling om het te slopen om de herontwikkeling

van het stationsplein te realiseren. Het gaat om incidentele kosten voor onderhoud, energie en belastingen. In het raadsvoorstel over de aankoop van het GAK-gebouw is gemeld dat deze kosten zouden gaan optreden, maar ze konden niet meer in de begroting 2017 worden meegenomen. Verder zijn incidenteel kosten gemaakt voor het opstellen van meerjaren-onderhoudsplannen voor diverse panden (€ 15.000) en het beheer van de gebouwen op het MOB terrein (€ 10.000). Daarnaast is een aantal panden aanvullend verhuurd (o.a. huurders MOB terrein).

4. In 2017 zijn enkele stukken grond verkocht. De resterende boekwaardes zijn afgewaardeerd. Die afwaardering wordt zichtbaar in de vorm van incidenteel hogere lasten (€ 80.000).

5. De werkelijke uitgaven en opbrengsten op de diverse grondexploitaties wijken af van de begrote bedragen. Dit wordt verrekend met de balanspost "onderhanden werken" en heeft geen effect op het rekening-resultaat. Verschillen ten opzichte van de begroting ontstaan door versnelling (hogere lasten/baten) dan wel vertraging (lagere lasten/baten) in de uitvoering.
In 2017 zijn twee verlieslatende grondexploitaties (Anna's Hoeve Sanering en KPN locatie Regev) en één winstgevende grondexploitatie (Lage Naarderweg/Crailo) afgesloten waarbij de verliezen ten laste van de voorziening planexploitaties zijn gebracht en de winst ten gunste van het resultaat. In de paragraaf grondbeleid wordt uitgebreider op de grondexploitaties ingegaan.

6. Conform de richtlijnen van het BBV is tussentijds winst genomen op de grondexploitatie Anna's Hoeve Bouwplan ad € 5.462.731.

7. Voor de projecten Stationsgebied Zuid, Regev, een voetbalkooi en Egelshoek zijn in voorgaande jaren reserveringen op de balans gemaakt voor nog te verwachten kosten. Door gewijzigde inzichten is het aanhouden van deze kortdurende verplichtingen BBV-technisch niet meer mogelijk en zijn daarom vrijvallen ten gunste van het rekeningresultaat. Voor wat betreft Egelshoek is aanhouden niet meer correct in het licht van (mogelijke) ontwikkelingen binnen het project.

Ambitie 3. Het vastgoed van de gemeente staat ten dienste van de gemeentelijke ambities

Het eigendom en beheer van vastgoed is geen kerntaak van de gemeente. Het bezit van vastgoed brengt risico's met zich mee. Daarom toetsen we nut en noodzaak van het aanhouden van vastgoed steeds aan onze ambities.

Realiseren we concreet	Realisatie 2017	Ster
Afstoten van vastgoed dat niet bijdraagt aan de gemeentelijke ambities	In 2017 zijn we gestart met het planmatig aanpakken van de verkoop van vastgoed (introductie van de verkooptranches). Dit is goed bevallen en deze systematiek blijven we ook de komende jaren gebruiken.	

Realiseren we daarnaast		Realisatie 2017	Ster
Opstellen van interne regels als waarborg voor het professioneel uitvoeren van de bestaande beleidskaders voor gronden en panden (vastgoed)	De op te stellen regels gaan over zowel de aankoop, de verkoop alsmede het beheer en onderhoud van gronden en panden. De uitkomsten van het 213a onderzoek Aan- en verkoop onroerend goed en het in 2016 in gang gezette rekenkameronderzoek Vastgoed betrekken we hierbij.	De regels voor verkoop van vastgoed zijn opgesteld. De andere uitvoeringsregels pakken we op in de komende collegeperiode.	

Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
Lokale heffingen	-19.804	0	-19.804	-19.772	32
Gemeentefonds	-134.430	-4.249	-138.679	-138.987	-308
Financieringsfunctie	-1.073	754	-319	-345	-26
Dividend	-341	-158	-499	-499	0
Totaal	**-155.648**	**-3.653**	**-159.301**	**-159.603**	**-302**

Toelichting bij: Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten van een gemeente waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald. Dat betekent dat de gemeente deze vrij kan besteden (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen).

Onder de algemene dekkingsmiddelen wordt verstaan:

- Lokale heffingen, waarvan de besteding van de opbrengst niet gebonden is. Denk bijvoorbeeld aan OZB, precario en hondenbelasting
- Algemene uitkering. Een van de uitkeringen die gemeenten van het Rijk krijgen is de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Gemeenten hoeven zich niet te verantwoorden over de besteding van de algemene uitkering richting het Rijk en kunnen deze, met inachtneming van wet- en regelgeving, vrij besteden aan taken die het Rijk heeft opgedragen of aan eigen beleid.
- Dividend, een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.
- Saldo van de financieringsfunctie, dit is het verschil tussen de toegerekende rekenrente aan de programma's en de werkelijk betaalde rente over de lang- en kortlopende leningen. Ook wel het renteresultaat genoemd.
- Overige algemene dekkingsmiddelen. Dit zijn overige inkomsten waar geen bestedingsdoel voor is bepaald. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld boetes, of rente die bespaard wordt.

Per saldo zijn de lasten van de programma's 1 tot en met 4 hoger dan de baten. In programma 5 Financiën en Grondexploitaties zijn de algemene dekkingsmiddelen opgenomen; onder de thema's 5.1 Financiële huishouding en 5.2 Lokale belastingen. De algemene dekkingsmiddelen op de thema's 5.1 en 5.2 vormen de dekking van het negatieve financiële saldo van de programma's 1 tot en met 4.

De enige noemenswaardige afwijking betreft het gemeentefonds. Via RIB 2018-01 hebben wij u geïnformeerd over het resultaat van de decembercirculaire 2017.
De decembercirculaire is altijd te laat om de begroting nog aan te passen. De mutaties worden daarom rechtstreeks in de jaarrekening verwerkt en hieronder toegelicht.

De algemene uitkering is verhoogd met € 307.000. Dit is een voordeel in dit programma. Een verhoging van € 83.000 is bestemd voor de regionale activiteit 'arbeidsparticipatie van mensen met een psychische beperking'. Dit bedrag wordt doorgesluisd naar de regio en is als nadeel zichtbaar in het programma werken in deze jaarrekening. Een verlaging van € 15.000 heeft betrekking op de regionaal georganiseerde 'maatschappelijke opvang'. Deze verlaging komt eveneens terecht bij de regio en leidt in het programma zorg tot een evenredig voordeel. Concernbreed houden wij van de hogere algemene uitkering € 239.000 over (307 - 83 + 15).

De hogere algemene uitkering (€ 307.000) is een saldo van plussen en minnen. Bij de plussen zitten extra inkomsten voor het promoten van de fiets (€ 184.000 Beter benutten) en voor asielzoekers

(€ 142.000). Die bedragen zijn niet aan de organisatie doorgegeven: Voor de fietscampagne was al budget verleend (het overhevelingsvoorstel waar in het programma Werken, onderdeel Bereikbare Stad, over wordt gesproken houdt hiermee verband). Hetzelfde geldt voor het nadeel op vluchtelingen (zie Programma Zorg, thema Publieke Gezondheid).

Overig programma

Financiële verantwoording

bedragen x € 1.000

Programma 5. Financiën en grondexploitaties	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
0.5 Treasury	-1.073	754	-319	-323	-4
0.8 Overige baten en lasten	55	80	135	0	-135
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	78	78	0	-78
Lasten thema Financiële huishouding	**-1.018**	**912**	**-106**	**-323**	**-217**
0.61 OZB woningen	617	27	644	642	-2
0.62 OZB niet-woningen	183	180	362	404	42
0.64 Belastingen overig	1.141	-302	839	718	-120
Lasten thema Lokale belastingen	**1.940**	**-95**	**1.845**	**1.765**	**-80**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.788	-983	806	1.199	393
8.2 Grond exploitatie (niet bedrijventerrein)	7.380	769	8.148	6.983	-1.166
Lasten thema Grondexploitaties en vastgoed	**9.168**	**-214**	**8.954**	**8.181**	**-773**
Totaal Lasten	**10.090**	**603**	**10.693**	**9.623**	**-1.070**
0.5 Treasury	-341	-158	-499	-521	-22
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-134.430	-4.249	-138.679	-138.987	-308
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	-22	-22
Baten thema Financiële huishouding	**-134.771**	**-4.407**	**-139.178**	**-139.530**	**-352**
0.61 OZB woningen	-10.186	0	-10.186	-10.037	149
0.62 OZB niet-woningen	-8.840	0	-8.840	-8.940	-100
0.64 Belastingen overig	-1.442	320	-1.122	-811	311
Baten thema Lokale belastingen	**-20.468**	**320**	**-20.148**	**-19.788**	**360**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.318	-1.318	-2.636	-2.746	-110
8.2 Grond exploitatie (niet bedrijventerrein)	-7.114	-397	-7.511	-12.368	-4.857
Baten thema Grondexploitaties en vastgoed	**-8.432**	**-1.715**	**-10.147**	**-15.114**	**-4.967**
Totaal Baten	**-163.671**	**-5.802**	**-169.473**	**-174.431**	**-4.958**
Saldo van baten en lasten	**-153.581**	**-5.199**	**-158.780**	**-164.808**	**-6.028**
Mutatie reserve	-1.327	-1.393	-2.720	-2.720	0
Resultaat	**-154.908**	**-6.592**	**-161.500**	**-167.528**	**-6.029**

Betrokken partijen

Voor het realiseren van onze opgave werken wij met veel partijen samen. Voor elk programma geldt dat we zoveel mogelijk samen optrekken met inwoners, ondernemers, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties. De belangrijkste betrokken partijen binnen het programma financiën en grondexploitaties zijn:
- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) (verbonden partij)
- Vitens (verbonden partij)

Kaderstellende nota's

- Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet (12 mei 2004);
- Nota grondbeleid (3 februari 2010)
- Verordening onroerende zaakbelasting (2017)
- Verordening precariobelasting (2017)
- Verordening hondenbelasting (2017)

3 Verantwoording van de sterprogramma's

De vijf sterprogramma's

bedragen x € 1.000

Sterprogramma's en programma's	Wonen en leven	Zorg	Werken	Bestuur	Financiën en grondexpl.	Totaal
Nieuwe zorgtaken	0	38.607	2.333	0	0	**40.941**
Centrum	327	0	394	0	0	**720**
Media	1.007	0	559	258	0	**1.824**
Wonen	1.608	0	0	0	0	**1.608**
Buurten	0	3.593	0	492	0	**4.085**
Totaal sterprogramma's	**2.942**	**42.201**	**3.286**	**750**	**0**	**49.178**
Regulier budget	54.742	37.144	59.675	42.107	10.302	**203.970**
Totaal lasten	**57.684**	**79.345**	**62.961**	**42.856**	**10.302**	**253.148**

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

Omschrijving	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
Nieuwe zorgtaken	40.840	-1.608	39.232	40.941	1.709
Centrum	744	37	781	720	-61
Media	1.655	400	2.055	1.824	-231
Wonen	835	1.119	1.954	1.608	-346
Buurten	3.378	549	3.927	4.085	158
Totaal lasten sterprogramma	**47.452**	**496**	**47.949**	**49.178**	**1.230**
Reguliere lasten	185.922	15.657	201.579	203.970	2.391
Totaal lasten	**233.374**	**16.153**	**249.528**	**253.148**	**3.620**

Sterprogramma Nieuwe zorgtaken

Het Sociaal Plein biedt -samen met de partners- ondersteuning op maat, zodat inwoners mee kunnen doen in de samenleving.

Vanaf 1 januari 2015 zijn de drie decentralisaties in het sociaal domein een feit. Dit heeft voor een grote verandering gezorgd voor alle gemeenten in Nederland. De afgelopen twee jaar stonden in het teken van een ‘zachte landing’ en het begin van de transformatie van de nieuwe zorgtaken.

We zijn goed op weg, maar we zien zeker uitdagingen om de zorg aan onze inwoners (verder) te verbeteren. Een goede monitoring is hierbij van belang, om ons de juiste informatie te blijven verschaffen over wat goed loopt, of wat juist beter dan wel anders moet. De verbetering van de zorg is geen statisch geheel, maar een dynamisch proces.

De speerpunten voor de komende jaren worden door de raad bepaald met de vaststelling van de nieuwe Visie op het Sociaal Domein 2017-2021, en de regionale nota Bescherming en Opvang. Op basis van deze twee nieuwe beleidsnota hebben we voor het begrotingsjaar 2017 de volgende belangrijke thema’s gekozen:

Organisatie en infrastructuur
Door te investeren in het versterken van de zorgnetwerken -in samenwerking met huisartsen- willen wij betere en vroegtijdige ondersteuning bieden, om daarmee zwaardere hulpverlening te voorkomen.
Daarnaast zetten we in op het efficiënter en effectiever inrichten van onze eigen dienstverlening (op basis van het Verbeterplan Sociaal Plein). Voor de eigen organisatie wordt daarin gekeken naar de werkprocessen, maar ook naar het instrumentarium waarmee wordt gewerkt. In samenhang met het verbeterplan Sociaal Plein en de samenwerking met de Regio, monitoren we vanaf 2017 de effecten en resultaten van de veranderingen op het Sociaal Plein.

Innovatie
De regionale samenwerking rondom de aanpak van een crisis willen we versterken door de introductie van een nieuwe werkmethodiek. We gaan de triage (beoordeling van crisissituaties) beleggen bij Veilig Thuis. Medewerkers van Veilig Thuis trainen we op een betere analyse van de problematiek, zodat er minder op ad hoc basis wordt gehandeld bij crisissituaties. Daarnaast gaan we experimenteren met nieuwe vormen van wonen met toezicht, waarmee we de nieuwe instroom naar beschermd wonen willen verminderen en de uitstroom willen bevorderen.

Werk
De kansen op werk in Hilversum willen we verbeteren door nieuwe inkoop van arbeidsontwikkeltrajecten en het actief stimuleren van het sociale werkgeverschap. Hieraan willen we in onze rol als werkgever ook zelf actief invulling geven, door het creëren van garantiebanen voor mensen met een arbeidsbeperking. Ook richten we ons op het doorontwikkelen van de regionale werkgeversdienstverlening en op de uitbreiding van het lokale en regionale werkgeversnetwerk.

Om resultaten op deze terreinen te boeken, continueren wij een programmatische aanpak. Deze aanpak richt zich niet meer alleen op het verbeteren van de 'nieuwe' zorgtaken en dus zal deze programmatische aanpak een andere naam krijgen.

Indicatoren

Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Begrotings programma
Clienttevredenheid individuele voorziening	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Zorg
Doelrealisatie van ingezette ondersteuning van de Jeugdzorg	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Zorg
Ervaren effect totale aanbod gemeente	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Zorg
Kwaliteit totale aanbod gemeente	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Zorg
Toegankelijkheid totale aanbod gemeente	Niet bepaald	Niet bekend	WMO-monitor	Zorg

Activiteiten	Pr	Toelichting op activiteiten	Realisatie 2017
Pilots uitvoeren nieuwe vormen van wonen met toezicht	2.3	We voeren de volgende pilots uit samen met de regio: - Ondersteuning zo lang mogelijk inzetten in de eigen woonomgeving van inwoners zodat we de instroom naar Beschermd Wonen kunnen verminderden en we de uitstroom kunnen bevorderen. - Daarbij experimenteren we bij met nieuwe vormen van toezicht door o.a. gebruik te maken van nieuwe en moderne technologie (tablets, robotisering, e.d.)	In 2017 is een begin gemaakt met 24/7 toezicht. De aanbieders van beschermd wonen zijn gestart met investeren in individuele begeleiding op basis van telefonisch afroep. Er wordt daarnaast geëxperimenteerd met vormen van toezicht waarbij gebruik wordt gemaakt van beschikbare technologie. De regio zal de gemeenten hierover informeren.
Verbeterplan sociaal plein uitvoeren	2.3	- We gaan het eindbeeld dat is verkregen t.a.v. het verbetervraagstuk doorvertalen naar behoeftes aan automatisering, middelen en mankracht en dit vervolgens in gang zetten. Dit om de gewenste resultaten (KPI's) te realiseren en de kwaliteit te bewaken. - We gaan de dienstverlening efficiënter en effectiever inrichten, waarbij we borgen dat er meer ruimte overblijft voor (mensgericht) maatwerk. Daarnaast zetten we in op integraler werken. Speerpunt hierbij is de verbinding tussen zorg en werk. Zo willen we o.a. inwoners met een beperking of	Er is volgens het plan WINST op veel fronten geïnvesteerd in het Sociaal Plein. De formatie is tijdelijk uitgebreid, de communicatie met inwoners verbeterd, een opleidingsprogramma gestart, systemen opgeschoond en aangeschaft (o.a. CRM-systeem), werkprocessen verbeterd en dashboards ontwikkeld. In de monitor Sociaal Plein, die in het voorjaar van 2018 is verschenen, is een aparte verantwoording opgenomen over WINST als geheel. Er zijn vele indicatoren die verband houden met WINST. Hier lichten we er enkele uit. Het algemene cijfer dat inwoners geven over de dienstverlening van het Sociaal Plein is met een half punt gestegen naar een 6,9. De verwerktijd bij WMO-aanvragen is sinds 1 januari jl. weer terug op 6 weken. Er is het afgelopen jaar de gevraagde trendbreuk gerealiseerd ten aanzien van het aantal mensen in de bijstand conform het programma "Aan het werk!" (BUIG).

		met psychische/ psychosociale problemen de ondersteuning zoveel mogelijk laten ontvangen in hun normale economische en maatschappelijke leven. Ook de begeleiding ter vervanging van werk willen we omzetten naar begeleiding tijdens werk. - We intensiveren onze monitoring wat betreft financiën en kwaliteit (zie 6.)	Tenslotte zijn binnen en buiten het Sociaal Plein experimenten gestart om de beoogde transformatie te maken naar meer (preventieve) zorg in de buurten. Een van de experimenten betreft de start van een wijkleerbedrijf, dat informele zorg biedt in de buurt.
Meer monitoren en meten van resultaten	2.3	In samenhang met het verbeterplan Sociaal Plein en de samenwerking met de regio, zullen de effecten en resultaten van de veranderingen in het Sociaal Domein in 2017 actief worden gemeten c.q. gemonitord door middel van de Regionale monitor en de ratingwebsite. Dit leidt eind 2017 tot betere informatie over de geleverde kwaliteit van de zorg. De monitoringsresultaten van 2017 kunnen als referentiewaardes voor 2018 fungeren.	In het voorjaar van 2018 is via de Monitor Sociaal Domein teruggeblikt op de resultaten van 2017. Deze terugblik is gebaseerd op de benchmark van Divosa en op de regio-gegevens. De rating-website is in het najaar van 2017 gelanceerd (dat is nog te kort geleden om er valide informatie uit te halen). We hebben ook een burgerpanel-onderzoek gehouden. Hieruit komt naar voren dat de kwaliteit van de dienstverlening van het Sociaal Plein is verbeterd..
Keten zorgnetwerk versterken	2.1	Om te komen tot een verschuiving van inzet van individuele voorzieningen naar lichte collectieve ondersteuning bouwen we het komende jaar actief aan het versterken van het buurtgerichte zorgnetwerk (huisarts, wijkverpleegkundige, maatschappelijk werk, e.a.). Speerpunt is het organiseren dat vanuit huisartsenpraktijken maatschappelijk werk wordt aangeboden. Het voeren van een ondersteuningsgesprek is zo eenvoudiger te organiseren, waardoor problemen van inwoners vroegtijdig zijn te signaleren.	Eind 2017 zijn de plannen voor het verstevigen van het Sociaal Werk door het college uitgewerkt en in januari 2018 heeft het college deze verwerkt in een investeringsplan voor de komende 2 jaren. Met dit investeringsplan wordt er ruimte gegeven om de substitutiebeweging in gang te kunnen zetten van zorg naar welzijn. De plannen zijn in afstemming met zorg & welzijnsorganisaties tot stand gekomen. Deze afstemming heeft geleid tot veel draagvlak voor deze gezamenlijke beweging die we willen maken, maar ook voor een minder snel tempo dan oorspronkelijk was beoogd. Daarom zijn de in 2017 toegevoegde middelen niet gebruikt (zie financiële toelichting). Onderdeel van het uitvoeringsplan is de versterking van de driehoek huisarts, wijkverpleegkundige en de sociaal werker.
Banenafspraak nakomen als gemeentelijke werkgever door invulling te geven aan uitkomsten UWV-scan	3.2	Als gemeente zorgen we tot 2025 voor 10 garantiebanen, door mensen met een arbeidsbeperking te plaatsen op toekomstig beschikbare vacatures. Hiermee geven wij het goede voorbeeld aan onze partners in de stad. Voor een grotere kans op een succes – een duurzame plaatsing – wordt een scan uitgevoerd door het UWV. Deze scan geeft advies	Voor 2017 was het doel om drie mensen met een arbeidsbeperking te plaatsen in de gemeentelijke organisatie (boven de formatie). Het resultaat is boven de doelstelling: Er zijn vier mensen geplaatst. De ervaringen zijn tot nu toe positief. We bereiden ons nu voor op de werving voor 2018.

		aan welke voorwaarden wij moeten voldoen om een goede match te realiseren met werknemers met beperkingen.	
Verbeteren kwaliteit van ondersteuning van werkzoekende en werkgevers	3.2	We richten ons op het doorontwikkelen van de regionale werkgevers-dienstverlening. We brengen werkzoekenden duidelijk in beeld door hun kenmerken en competenties te bundelen in één systeem: wie zijn de werkzoekenden, welke competenties hebben ze en wat is hun werkervaring. Zowel de gemeente als potentiële werkgevers hebben toegang tot dit systeem. Het beoogde resultaat is dat we als gemeente, samen met werkgevers en werkzoekenden, eenvoudiger en beter een match kunnen maken. Ook werken we actief aan uitbreiding van het lokale en regionale werkgeversnetwerk.	- We leggen de focus op een kleiner aantal uitkeringsgerechtigden zodat deze gerichter ondersteund konden worden. Resultaat: 15 extra uitstroom naar werk ten opzichte van 2016. - We hebben geïnvesteerd in een jongerenteam om jongeren meer op maat te kunnen ondersteunen. Resultaat: 34 jongeren zijn uitgestroomd vanwege de start van een opleiding, ten opzichte van 16 in 2016. - We hebben een kwaliteitsverbetering kunnen bereiken in het zien van kansen voor potentiële zelfstandig ondernemers vanuit de Participatiewet. Resultaat: 29 mensen zijn uitgestroomd door het starten van een eigen onderneming. (cijfer 2016: 24) - We zagen vanaf 2015 en 2016 een grote instroom van statushouders ontstaan. Daarom hebben we in onze ondersteuning geïnvesteerd in gespecialiseerde begeleiding voor deze groep. Resultaat: In 2017 hebben 77 statushouders werk en/of studie aanvaard, ten opzichte van 60 in 2016. - We hebben geïnvesteerd in samenwerkingsvormen met maatschappelijke partners om uitkeringsgerechtigden een plek bij een partner te geven en zich zo te kunnen ontwikkelen op een werkplek. Deze nieuwe manier van ruimte geven aan ontwikkeling noemen we NOVA, arbeidsontwikkeling nieuwe stijl. Resultaat: 70 deelnemers in 2017. - We hebben de samenwerking versterkt tussen gemeente, UWV en Werkgeversservicepunt (WSP) om een inwoner maar ook een werkgever de juiste route te kunnen bieden van kandidaat naar werkplek. In 2017 is de organisatie van de werkgeversdienstverlening door het WSP aangepast; centraal georganiseerd voorde gehele regio Gooi & Vecht maar lokaal. - In het voorjaar van 2018 hebben wij de beschikking over een ondersteunend systeem waarin kenmerken en competenties van werkzoekenden worden gebundeld. Onze medewerkers zijn in het gebruik ervan getraind. aanwezig om de optimale aansluiting op het Sociaal Plein mogelijk te maken. Resultaat 2017: 186 mensen uit de Participatiewet naar betaald werk begeleid door WSP. - We hebben de samenwerking met het onderwijs versterkt en hebben gezamenlijk een wijk-leerbedrijf in de zorg ontwikkeld om mensen uit de Participatiewet bij wijze van pilot

			een kort leer-werktraject te kunnen laten volgen. Resultaat: in 2018 kunnen 30 mensen uit Participatiewet dit traject volgen. - We hebben de samenwerking tussen onze medewerkers aan het begin van de uitkeringsaanvraag zo kunnen versterken, dat we beter in staat zijn de poort te bewaken en instroom te voorkomen. Niet door mensen af te wijzen, maar door alternatieven te kunnen bieden zoals direct aan het werk waardoor een gemeentelijke uitkering niet nodig is. Resultaat 2017: in totaal steeg het aantal uitkeringen in 2017 met 29, tegenover een stijging van 144 in 2016.
Stimuleren sociaal ondernemerschap	3.2	We formuleren in regionaal verband ons arbeidsmarktbeleid. Dit beleid richten we op een goede samenhang tussen werk (re-integratie), werkgelegenheid en onderwijs. Bij de uitwerking formuleren we concrete actielijnen en voeren dit daarna uit. Bijvoorbeeld tijdige afstemming over potentiële werkgelegenheid bij de vestiging van (nieuwe) bedrijven in de regio en goede samenwerking met het onderwijs. Voor sociale ondernemers zorgen we voor extra publiciteit, door hen in de media publicitair aandacht te geven aan hoe zij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid adequaat invullen. Het regionale werkgeversservicepunt benutten we als belangrijke gesprekspartner voor werkgevers om dit sociale ondernemerschap vorm te geven.	Werkgeversdienstverlening is regionaal georganiseerd. Accountmanagers van het Werkgeversservicepunt zijn gedetacheerd bij de gemeenten. Dit verloopt naar tevredenheid. Een concreet voorbeeld van de regionale samenwerking is het zgn. Zorgpact. De regionale zorgwerkgevers verwachten een tekort aan personeel. Er is regionaal een markt georganiseerd voor de werving van mensen met een zorgopleiding op niveau 2, die vervolgens opgeleid worden tot niveau 3. Als aanmoediging voor het maatschappelijk ondernemen zijn dit jaar al acht 'Smaakmakers' uitgereikt. Ondernemers die met het in dienst nemen van inwoners met een arbeidsbeperking blijk geven van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid worden hiermee publicitair in het zonnetje gezet.
Uitvoeren nieuwe werkwijze crisisdienst	2.3	Het versterken van de samenwerking rondom crisis is vanuit de Regionale nota Bescherming en Opvang van belang. We gaan de triage beleggen bij Veilig Thuis. Medewerkers van Veilig Thuis worden getraind op een betere analyse van de problematiek zodat er straks minder ad hoc gehandeld wordt bij crisissituaties. Hoe gaan we dit doen?	Veilig Thuis heeft een nieuwe werkwijze ingevoerd om het handelen bij crisissituaties te verbeteren. Er is ook gewerkt aan een betere samenwerking tussen organisaties in de crisisopvang en aan het betrekken van zorgverzekeraars. Dit is echter een continu aandachtspunt.

	- We voeren een nieuwe werkmethodiek in voor medewerkers Veilig Thuis waardoor het crisismanagement verbetert. - We verbeteren de samenwerking tussen organisaties in crisisopvang. - We betrekken zorgverzekeraars bij het uitwerken van dit speerpunt.

Sterprogramma Centrum

We nemen samen met centrumpartners het centrum op de schop. Ambitie is een aantrekkelijk centrum waar we trots op kunnen zijn.

Het resultaat van de inspanningen van de gemeente en van de betrokken marktpartijen is in 2017 duidelijk zichtbaar geworden. De activiteiten voor 2017 waren divers en talrijk. Ze zijn te vatten onder een aantal thema's.

Planvorming
Het accent bij de planvorming lag in 2017 op het stationsgebied, op het bestemmingsplan Centrum en op de Kerkbrink. Voor het stationsgebied is in 2017 het stedenbouwkundig plan vastgesteld. Daarbij is besloten dat nog een nadere uitwerking van het verkeer volgt. Hiermee wordt de visie stationsgebied uitgewerkt tot een haalbaar plan dat van het stationsgebied een aantrekkelijke entree maakt voor Hilversum als geheel en voor het centrum in het bijzonder. Voor de Kerkbrink zijn de mogelijkheden onderzocht voor realisatie van een mediacultuurcluster. Begin 2018 volgen de resultaten. Het bestemmingsplan Centrum stelt kaders met aandacht voor karakteristieke panden en ensembles in het centrum. Het bestemmingsplan heeft in 2017 ter inzage gelegen en wordt in 2018 ter vaststelling aangeboden.

Verbeteren ruimtelijke kwaliteit: ondersteuning en benutten kansen
We hebben de kansen en mogelijkheden benut om eigenaren tot transformatie of hergebruik van panden aan te zetten. Het doel is een levendiger en aantrekkelijker centrum door leegstand terug te dringen en de mogelijkheden voor wonen in het centrum te vergroten. Het gevelherstelfonds heeft sterk bijgedragen aan herstel van gevels. Met dit fonds zijn in 2018 diverse gevels van panden hersteld. In 2018 zijn er nog werkzaamheden aan een aantal panden. Door het plaatsen van ondergrondse verzamelcontainers verdwijnt de vuilniszak meer en meer uit het straatbeeld. Ook is door afvalscheiding bijgedragen aan ambities op het vlak van duurzaamheid.

Kaders
Het afgelopen jaar is intensief overlegd met ondernemers en bewoners in het centrum, waardoor we in 2017 nieuwe beleidskaders voor evenementen, horeca en detailhandel aan de gemeenteraad hebben kunnen voorleggen. Daarnaast is met marktondernemers en andere gebruikers van het Marktplein gewerkt aan verbetering en vernieuwing van de markt en aan afspraken over gebruik van het plein voor evenementen. Doel is de markt de beste markt van Nederland te maken en het Marktplein ook op andere dagen levendig te krijgen. De diversiteit en identiteit van de deelgebieden in het centrum is versterkt door gerichte marketing en door acquisitie van passende ondernemers.

Verkeer
Het parkeerbeleid voor het centrum is vriendelijker en toegankelijker gemaakt. Ook zijn grote slagen gemaakt met de verbetering van de fietsparkeervoorzieningen. Met het bijplaatsen van een fors aantal fietsparkeervoorzieningen in het centrum is de eerste fase van de aanpak afgerond. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor een gedragscampagne, voor handhaving en voor een of meer overdekte fietsparkeervoorzieningen. Door herinrichting van het Gooilandplein en het zuidelijk deel

van de Groest is de bereikbaarheid van het centrum aan deze zijde verbeterd. In de planvorming stationsgebied is de bereikbaarheid van het centrum ook een belangrijk aandachtspunt.

Indicatoren

Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Begrotings programma
Groei van het aantal bezoekers aan culturele organisaties in het centrum	725.000	750.000	Culturele organisaties	Wonen en leven
Het aantal bewoners in het centrum in postcodegebied 1211	9.700	9.370	Gemeente Hilversum (GBA)	Wonen en leven
Waardering van de sfeer en uitstraling in het centrum	7,5	7,0	Gemeente Hilversum	Wonen en leven
Leegstand van kantoren in het centrum, aantal in m2	43.500 m2	5.800	Gemeente Hilversum	Werken
Leegstand van winkels in het centrum, aantal in m2	5.200 m2	10.300 m2	Locatus	Werken
Waardering van de bereikbaarheid van het centrum per auto	7,0	4,9	Gemeente Hilversum	Werken
Percentage inwoners dat zich ‘s avonds veilig voelt op straat in het centrum tijdens het uitgaan	87%	80%	Omnibusenquête	Bestuur

Activiteiten	Pr	Toelichting op activiteiten	Realisatie 2017
Stationsgebied: Opstellen stedenbouwkundig- en bestemmingsplan	1.1	In 2017 leggen we zowel het stedenbouwkundige plan als het bestemmingsplan stationsgebied ter vaststelling voor aan de Raad. Hiermee werken we de visie uit tot een haalbaar plan dat van het stationsgebied een aantrekkelijke entree maakt voor Hilversum als geheel, en het centrum in het bijzonder. In 2017 is er ruimte voor tijdelijke initiatieven in het stationsgebied.	In december 2017 heeft de raad het stedenbouwkundig plan voor het stationsgebied vastgesteld, waarbij is besloten dat nog een nadere uitwerking van het verkeer volgt. Het bestemmingsplan wordt aansluitend op de besluitvorming daarover opgesteld. In 2017 is parallel aan het stedenbouwkundig plan een uitgebreid traject doorlopen met een klankbordgroep van bewoners aan en rond de Koninginneweg en een traject voor mogelijke oplossingen bij het knelpunt Kleine spoorbomen. Deze trajecten waren intensief en waren nodig om het integrale plan voor het stationsgebied op te stellen. Ook is er oog voor tijdelijke maatregelen, zoals het plaatsen van een paviljoen voor Hilversum Marketing en herinrichting van de locatie van het voormalig UWV pand na sloop.
Vergroten van de woningvoorraad door transformatie in het centrum	1.1	We benutten kansen en mogelijkheden om eigenaren tot transformatie of hergebruik van panden over te laten gaan. Door transformatie van kantoren naar woningen, door het toevoegen van wonen boven winkels en door concrete aanpak van ‘rotte kiezen’ wordt de woningvoorraad groter, neemt leegstand af en wordt het centrum levendiger.	Op verschillende locaties in en rond het centrum zijn woningen toegevoegd door sloop/nieuwbouw, dan wel herinvulling. In 2017 is Hof van Holland, op de voormalige ING-locatie, opgeleverd. Verder zijn op verschillende locaties, zowel aan het Melkpad (voormalig Kamer van Koophandel en voormalig Nefkens) als aan het Noordse Bosje woningen in aanbouw. Tot slot loopt planvorming voor onder andere het voormalig Postkantoor, de panden aan de Oude Torenstraat 1-3 en het SNS-pand aan de 's-Gravelandseweg.

Vaststellen bestemmingsplan Centrum	1.1	We leggen in 2017 zowel een nieuw bestemmingsplan centrum als een nieuw welstandsbeleid centrum ter vaststelling voor aan de Raad. In dit bestemmingsplan en welstandsbeleid leggen we actuele kaders vast. Een van de accenten van dit beleid ligt bij het behoud van karakteristieke panden en ensembles, door het opnemen van nieuwe regels hierover.	De Welstandsnota Centrum is vastgesteld. Het voorontwerp bestemmingsplan Centrum heeft in 2017 na positief advies van de raad ter inzage gelegen. De zienswijzen worden verwerkt. Het ontwerp bestemmingsplan Centrum wordt in 2018 ter vaststelling voorgelegd.
Planvorming Kerkbrink: Opstellen ontwerp openbare ruimte	1.1	In 2017 worden voorbereidingen getroffen voor herinrichting van de Kerkbrink door het opstellen van een ontwerp voor de openbare ruimte. Dit ontwerp vloeit voort uit de verkenningen in 2016 om van de Kerkbrink een levendige plek te maken, met nadruk op mediacultuur, ondersteund door horeca. In 2017 is op de Kerkbrink ook ruimte voor (media)experimenten die bijdragen aan een aantrekkelijke, levendige Kerkbrink.	In 2017 zijn de mogelijkheden voor een mediacultuurcluster op de Kerkbrink onderzocht. Begin 2018 volgen de resultaten. Na een positieve uitkomst kunnen voorbereidingen voor herinrichting van de Kerkbrink, passend bij het beoogde mediacultuurprofiel, opnieuw worden opgestart.
Bevorderen herstel van gevels door inzet gevelherstelfonds	1.1	We stimuleren eigenaren van panden in het centrum om de uitstraling van hun gevels te verbeteren. Hiervoor zetten we het in 2016 opgerichte gevelherstelfonds in. Voor 2017 wordt ingezet op herstel van 10 gevels.	Het gevelherstelfonds heeft bijgedragen aan herstel van in totaal 9 panden c.q. clusters van panden. Het fonds heeft hiermee substantieel bijgedragen aan een aantrekkelijke uitstraling van het centrum. Het gaat daarbij vaak om karakteristieke panden op beeldbepalende locaties, zoals de Kerkstraat 112 (Meddens, wordt nu verbouwd tot restaurant en woningen) en Kerkstraat 95-99 (voormalig Polare nu woonwinkel Steyl). Het herstel van de gevels heeft bijgedragen aan de herinvulling van deze panden. De werkzaamheden voor een aantal panden lopen door in 2018. Net als de afronding van de subsidieverlening.
Verbeteren afvalstroom centrum	1.3	We gaan ondergrondse verzamelcontainers plaatsen, zodat de vuilniszak uit het straatbeeld verdwijnt. Verder stimuleren we het scheiden van afval door bezoekers in het centrum door het plaatsen van nieuwe afvalbakken in de openbare ruimte.	De eerste groep aan ondergrondse verzamelcontainers is geplaatst. In 2018 volgen de overige containers. Dat is wel later dan beoogd was. In 2017 zijn verder 45 afvalbakken geplaatst in de openbare ruimte met twee fracties (rest en PMD). Ook wordt een proef gedaan met sensoren op een aantal afvalbakken die de vulgraad meten en een bijbehorende app om bezoekers bewust te maken van het belang van het scheiden van afval.
Versterken deelgebieden in het centrum	3.1	We zetten in op het versterken van de identiteit van de verschillende deelgebieden. Dit	Voor de verschillende deelgebieden zijn profielen opgesteld die als basis dienen voor de marketing en profilering van het centrum en voor de

		doen we door bij deze gebieden passende ondernemers te acquireren en deze gebieden ook in de marketing voor het voetlicht te brengen.	acquisitie van nieuwe ondernemers. De inspanningen hebben geleid tot diverse nieuwe ondernemers in verschillende deelgebieden. Door de stichting Centrum Hilversum is gewerkt aan een bidbook, dat begin 2018 is afgerond.
Verbeteren van de autobereikbaarheid van het centrum	3.4	Door herinrichting van de Emmastraat, het Gooilandplein en Groest-Zuid zorgen we voor een logische, aantrekkelijke en veilige entree van het centrum voor bezoekers vanuit het zuidoosten van Hilversum en daarbuiten. In de planvorming voor het stationsgebied werken we aan het verder verbeteren van de bereikbaarheid van het centrum, specifiek rond de Beatrixtunnel, Schapenkamp en de Kleine Spoorbomen.	In 2017 zijn werkzaamheden verricht aan het Gooilandplein en aan de Groest-Zuid. De kruising Langestraat/Brinkweg is ook vernieuwd. Door herinrichting van de Groest-Zuid (tot aan de Herenstraat) is deze toegangsweg duidelijker en veiliger. Door herinrichting van het Gooilandplein zijn de doorstroming op de centrumring en de fietsveiligheid verbeterd. In de planvorming voor het stationsgebied werken we tussen de Kleine spoorbomen en de Beatrixtunnel aan het verder verbeteren van de bereikbaarheid van het centrum. In de planvorming voor de Kleine spoorbomen wordt gewerkt aan een verbeterde veiligheid van de overgang en bereikbaarheid.
Verbeteren van het fietsparkeren in het centrum	3.4	Door concrete kansen die zich voordoen te benutten, werken we aan een structurele verbetering van de fietsparkeervoorzieningen in het centrum. Het accent ligt in 2017 op het gebied rond de Zeedijk. Ook in de planvorming voor het stationsgebied worden ondergrondse fietsparkeervoorzieningen opgenomen. Waar in de openbare ruimte mogelijkheden voor optimalisatie liggen, worden die ook benut.	In 2017 zijn conform planning ruim 500 extra fietsparkeerplaatsen gerealiseerd in het winkelgebied, waarvan het grootste deel op en rond de Groest. Hiermee is het aantal fietsparkeerplaatsen in het winkelgebied getalsmatig voldoende. Ook zijn er plaatselijk maatregelen in de openbare ruimte getroffen, om stallen op ongewenste plekken tegen te gaan. Hieronder vallen bijvoorbeeld het aanbrengen van verbodsvakken, verwijderen van boomhekken, het verplaatsen van fietsenrekken en het plaatsen van banken. Er zijn in 2017 voorbereidende werkzaamheden verricht om in 2018 een communicatiecampagne te kunnen realiseren, tot handhaving over te gaan en voor realisatie van één of meer inpandige fietsenstallingen in het winkelgebied.
Vaststellen beleidskaders voor evenementen	1.2	Na een intensief voorbereidingstraject leggen wij begin 2017 het nieuwe beleidskader voor evenementen ter vaststelling aan de raad voor. Met het evenementenkader vergroten wij de toegevoegde waarde van evenementen, bijvoorbeeld bij de profilering van Hilversum Mediastad, maar ook de lokale betrokkenheid van en voor inwoners. Verder is het evenementenkader actueel, uitnodigend en zorgt het voor veilige en beheersbare evenementen.	Het Evenementenkader en de eerste versie van het locatiebeleid zijn in 2017 vastgesteld. In 2018 wordt gewerkt aan realisatie van het uitvoeringsprogramma.
Vaststellen beleidskaders voor	3.1	Na een intensief traject met ondernemers en bewoners leggen we n 2017 de nieuwe	Het detailhandelskader en horecakader zijn in 2017 vastgesteld. In 2018 wordt gewerkt aan

horeca en detailhandel		beleidskaders voor horeca en detailhandel ter vaststelling aan de raad voor. Hiermee liggen er actuele, uitnodigende kaders die bijdragen aan het onderscheidend vermogen van detailhandel en horeca, en zorgen voor veiligheid en beheersbaarheid. Door in te zetten op een compacter (centrum)gebied dragen we bij aan een herkenbaar en goed functionerend centrum.	realisatie van de bijbehorende uitvoeringsprogramma's.
Vaststellen en realiseren Marktpleinmanifest	3.1	Samen met marktondernemers en andere gebruikers van het Marktplein is in 2016 gewerkt aan het opstellen van een Marktpleinmanifest dat we in 2017 ter vaststelling aan de raad voorleggen In dit Manifest worden afspraken gemaakt om van de markt de beste markt van Nederland te maken. Daarbij wordt ingezet op een stevige samenwerking met andere centrumpartijen en op een goed gebruik van het plein op niet-marktdagen. Het Manifest gaat vergezeld van een uitvoeringsprogramma.	In 2016 en begin 2017 is gewerkt aan het opstellen van een Marktpleinmanifest. Dit manifest is niet definitief gemaakt. Wel is samen met marktondernemers, organisatoren van evenementen en ondernemers gewerkt aan de gezamenlijk geformuleerde ambities en realisatie van de in het manifest opgenomen afspraken gericht op de beste markt op het aantrekkelijkste plein van 't Gooi.
Klantvriendelijker parkeerbeleid door diverse maatregelen	3.4	We maken het parkeerbeleid vriendelijker door het invoeren van een aantal maatregelen: - Het verbeteren van het betaalgemak. - Het logischer bereikbaar maken van parkeergarages. - Het aanpassen van parkeertijden en -tarieven. - Het verruimen van het vergunningenbeleid.	Het betaalgemak is verbeterd door meer parkeermeters te voorzien van pin-terminals/dip&go (contactloos betalen). Het logischer bereikbaar maken van centrumring en parkeergarages heeft de aandacht binnen project Stationsgebied en via bewegwijzering. Bij het vaststellen van het nieuwe parkeerbeleid (raad juni 2017) is besloten dat er geen verandering komt in parkeertijden en -tarieven. Wel is afgelopen tijd de maximale parkeerduur in enkele winkelstraten rond het centrum aangepast na verzoek van ondernemers. Het verruimen van het vergunningenbeleid is meegenomen in de Parkeernota 2017.
Verstevigen Centrummanagement	1.2	In 2017 wordt de betrokkenheid van ondernemers, organisaties en vastgoedeigenaren verder vergroot via de stichting Centrum Hilversum (uitbreiding van het aantal participanten vindt plaats met parkeerexploitanten en marktondernemers) en een evenement als ‘De 12 uur van Centrum Hilversum’.	De samenwerking tussen partijen in het centrum is in 2017 verder verstevigd. Er is frequent overleg binnen de verschillende groepen (retail, horeca, cultuur, vastgoed, parkeren) en tussen de groepen. Aandacht lag ook op een nauwere samenwerking met andere partijen in de stad. Zo heeft de stichting een belangrijke rol gehad in de oprichting van Hilversum Marketing.

Sterprogramma Media

Bedrijven, bezoekers en inwoners zijn maker en ambassadeur van een dynamische en innovatieve Mediastad.

De levendigheid in de stad neemt toe en dat gaan onze bedrijven, bezoekers en inwoners herkennen. De intensieve samenwerking met partners binnen en buiten de stad werpt zijn vruchten af. De werkgelegenheid laat een voorzichtig herstel zien, we stimuleren de verdere groei hiervan. De omvorming van Hilversum als radio- en televisiestad naar een mediastad met volop ruimte voor alle vormen van media heeft continu impulsen nodig. De rol van de overheid is daarbij cruciaal om allerlei initiatieven, mensen en middelen actief en structureel met elkaar te verbinden. Als gemeente zijn we een actieve en zichtbare partner.

In 2017 verleggen we de rol van de overheid wat betreft het aanjagen en realiseren van innovatie, talentontwikkeling en evenementen meer naar de stad zelf. Dit doen we door bestaande uitvoeringsorganisaties te verstevigen en nieuwe op te bouwen (citymarketing).

Samengevat zijn de activiteiten voor 2017 in het sterprogramma Media te vatten onder drie pijlers.

Innovatie
Met het uitvoeren van het in 2016 opgestelde acquisitieplan starten we in 2017, met als belangrijkste doel het aantrekken van creatieve bedrijven. Een aantrekkelijk Media Park waar mensen elkaar makkelijk ontmoeten, waar technologie, kennis en kapitaal bij elkaar komen is een essentiële USP van Hilversum. Met een integrale benadering (evenementen, onderwijs, gerichte acquisitie en mediatoepassingen) bevorderen we de levendigheid en bedrijvigheid op het Media Park.

Door het verbinden van relevante agenda's voor de creatieve industrie, zoals MRA/EBU/Rijksagenda's, willen we innovatie en de transformatie van de mediasector naar een sterke creatieve economie stimuleren en de functie van mediaknooppunt vervullen. Een verdere intensivering van de samenwerking met de MRA en EBU zal ervoor moeten zorgen dat meer investeringen in onze regio terechtkomen. In de Regionale Samenwerkingsagenda nemen we het voortouw op het vlak van economie, hoger onderwijs en duurzaamheid.

Talent
De gemeente investeert in 2017 verder in Hilversum Media Campus (HMC) als uitvoeringsorganisatie om daarmee nog meer creatief talent aan te trekken. We stimuleren groei: het aantal deelnemende bedrijven aan HMC en het aantal studenten gaat toenemen, bijvoorbeeld aan het Talent Development Program. Om het bereik en de aantrekkingskracht te vergroten, versterken we de promotie van HMC.

Podium
Hilversum heeft een nationaal onderscheidend profiel als mediastad dat we met actieve citymarketing gaan promoten. Ter ondersteuning hiervan brengen we de media fysiek terug in het straatbeeld (bijvoorbeeld door een Media Mile en een Walk of Fame) en willen we zorgen dat in Hilversum in het centrum en/of op het Media Park media-evenementen met een landelijke uitstraling plaatsvinden. De herontwikkeling van de markt tot evenementenplein biedt hiervoor

nieuwe kansen. Tot slot versterken we bestaande clusters voor media/cultuur in de stad zoals het Media Park met Beeld en Geluid, het MCO en de Kerkbrink.

Indicatoren

Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Begrotings programma
Het aantal bezoekers aan media evenementen met een nationale uitstraling	50.000	84.000	Organiserende organisaties	Wonen en leven
Groei in aantallen deelnemers aan talentenprogramma's die door of via Hilversum Media Campus worden bereikt	1.560	1.728	Gemeente Hilversum	Werken
Matching private middelen op gemeentelijke middelen voor creatieve economie, uitgedrukt in percentage	400%	400%	Gemeente Hilversum	Werken
Mate waarin centrumondernemers het gevoel hebben in de Mediastad te ondernemen	40%	Niet bekend	Gemeente Hilversum	Werken
Procentuele groei van het aantal arbeidsplaatsen in de creatieve sector in Hilversum	2%	Niet bekend	LISA	Werken

Activiteiten	Pr	Toelichting op activiteiten	Realisatie 2017
Uitvoeren citymarketingstrategie (fysiek en virtueel)	1.2	Hilversum gaat zich als Mediastad profileren door actieve citymarketing. Bedrijven, inwoners én bezoekers zijn de belangrijkste doelgroepen. Hilversum heeft een nationaal onderscheidend profiel als Mediastad dat we gaan inzetten om de trots op de stad en de aantrekkingskracht voor (internationale) dagtoeristen verder te vergroten. Verbinding wordt gezocht met Stichting Centrum Hilversum, culturele- en evenementenorganisaties.	In 2017 is het stadsmerk Live Hilversum gelanceerd. In december 2017 is de Stichting Hilversum Marketing opgericht.
Ondersteunen media-evenementen met een landelijke uitstraling	1.2	We zorgen ervoor dat in het centrum van Hilversum of op het Media Park media/cultuur-evenementen met een landelijke uitstraling plaatsvinden, zoals de Dutch Media Week, Dudok in Concert, Media Talent Week, Mediapark Jaarcongres en Glazen Huis (ovb). De herinrichting van het Marktplein en de plannen voor het Stationsplein bieden hiervoor nieuwe kansen en mogelijkheden.	De Dutch Media Week, concert, Media Future Week en congressen hebben een landelijk bereik gehad, zowel van professionals als een breed publiek.
Programmeren Media Mile	1.2	We brengen de media fysiek zichtbaar terug in het straatbeeld met objecten,	In 2017 is veel voorbereidend werk gedaan voor de Media Mile. in 2018 wordt de route gelanceerd.

		projecties en virtuele elementen (bijvoorbeeld door een Walk of Fame, projecties rond media-erfgoed of media-Pokémons). Hiermee versterken we de herkenbare identiteit van Hilversum als mediastad.	
Aantrekken van creatieve bedrijven door actieve acquisitie	3.1	In 2017 voeren we het acquisitieplan uit dat we in 2016 hebben opgesteld. De focus ligt op het acquireren via warme contacten en het investeren in startups en scale-ups. Daarnaast sluiten we aan op internationale acquisitieprogramma's van de Provincie Noord Holland en Amsterdam in Business waar relevent voor het versterken van de regionale en locatie creatieve economie.	Er is in 2017 geen actieve acquisitie gepleegd door de gemeente. Wel zijn via warme contacten en deelname in start-up en scale-up programma's, in samenwerking met de Metropool Regio Amsterdam en Economic Board Utrecht bedrijven naar Hilversum gekomen.
Stimuleren levendigheid Media Park door een integrale benadering	3.1	We stimuleren de levendigheid op het Media Park door een multi-aanpak van evenementen, het uitbreiden van onderwijs, actieve acquisitie, het toevoegen van media-toepassingen in de openbare ruimte en mogelijk hotel of restaurant. We ondersteunen initiatieven die partijen op het Media Park ontwikkelen door te verbinden, te faciliteren (bijvoorbeeld bij vergunningverlening), kennis in te zetten en wanneer nodig deels te financieren.	Op het Media Park hebben het afgelopen jaar meer evenementen en activiteiten plaatsgevonden, gericht op professionals en bezoekers van het Park. Deze zijn deels door de gemeente gefinancierd, bijvoorbeeld de Dutch Media Week, start-up programma Media Matters en de koppeling met bedrijven die op het park gevestigd zijn. Ook is een nieuwe horecalocatie geopend. Na de zomer is een verkenning naar de toekomst van het Park opgestart in samenwerking met de grootste eigenaar van het Park, de resultaten hiervan worden in het voorjaar van 2018 gepresenteerd.
Stimuleren groei Hilversum Media Campus door uitbreiding van het aanbod en actieve promotie	3.1	De doelstelling van HMC is om in 2017 meer studenten en professionals op te leiden en innovatie te stimuleren door medialabs te starten. Naast de investering van de gemeente zal het aandeel financiering door bedrijven en kennisinstellingen toenemen. We stimuleren groei van creatief MBO/HBO, bijvoorbeeld de Dutch Filmers Academy, VR Academy en masters.	Het aanbod en de impact van Hilversum Media Campus in de mediasector is toegenomen. Om de slagkracht van de organisatie te versterken is gewerkt aan het voorbereiden van een fusie met Stichting iMMovator. In één organisatie kan slagvaardig worden gewerkt aan talenontwikkeling, innovatie en bedrijfsontwikkeling gericht op het versterken van de creatieve economie, in Hilversum en landelijk.
Verbeteren kwaliteit streekomroep door regionale samenwerking en professionalisering	3.1	In 2017 starten we met het programmeren vanuit een streekomroep die zich richt op een deel van de Regio Gooi en Vechtstreek en waar de RTi (lokale omroep Hilversum)	De verkenning naar de vorming van een streekomroep is afgerond. Op dit moment is het realiseren van een streekomroep, waarin lokale omroepen, de regionale omroep en private partijen samenwerken niet haalbaar gebleken.

		onderdeel van uitmaakt. Door schaalvergroting en professionalisering die mogelijk is door de financiële steun die wij het Mediafonds bieden, wordt het aanbod verbreed en gaat de kwaliteit omhoog.	
Hilversum is regionaal trekker voor economie, hoger onderwijs en duurzaamheid	4.3	We zetten erop in dat Hilversum, het voortouw neemt bij majeure onderwerpen die spelen in de Regio Gooi en Vechtstreek, op voorwaarde dat de regio hier ook mee instemt. Voor succesvolle innovaties en economische ontwikkeling van Hilversum en de regio is samenwerking tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen nodig en noodzakelijk. We zoeken samenwerking met en positioneren ons (geografisch) tussen Utrecht, Amsterdam, Almere en Amersfoort.	Onze voortrekkersrol heeft nadrukkelijk vorm gekregen binnen de media en creatieve sector. Begin 2017 is gestart met de uitvoering van de Agenda Digitale Media en Creatieve Innovatie 2017-2019 (ook wel Regionale Innovatieagenda). Dit programma kent een aantal sporen gericht op het stimuleren van innovatie en economische ontwikkeling. Zo is onder andere in samenwerking met overheden, bedrijven en kennisinstellingen in de vorm van zogeheten fieldlabs een voedingsbodem gecreëerd voor innovatie en groei. Verder is het programma Growth Matters gelanceerd speciaal voor start-ups en scale-ups die de volgende stap in de doorontwikkeling van hun bedrijf willen zetten. Verdere regionale uitrol van de Dutch Media Week is in gang gezet en tevens is gestart met een werkplan werklandschappen dat als doel heeft een gezamenlijk regionaal actieprogramma voor gerichte en stabiele economische groei in Hilversum en de regio. Naast de genoemde agenda is Hilversum o.a. actief betrokken bij de regionale werkgroepen voor Energietransitie, Circulaire economie en mobiliteit.
Aanjagen innovatie in de Media Valley	4.3	We willen de groei van werkgelegenheid in Hilversum stimuleren door innovatie te ondersteunen. De creatieve industrie is belangrijk voor de economische innovatie in Nederland, en concentreert zich in de Media Valley (regio Amsterdam, Hilversum, Utrecht). Er zijn middelen en kennis beschikbaar bij het Rijk, bij economic boards en bij bedrijven en gemeenten, die we succesvol met elkaar willen verbinden.	De gemeente is aanjager geweest van de lobbybrief digital creativity first, waarin vanuit de industrie een toekomstperspectief is geschetst voor versterking van de sector. De brief is mede ondertekend door een coalitie van de grote gemeenten in de Media Valley. Belangrijk onderdeel hierin is de verdere ontwikkeling van het Media Park. Het benodigde onderzoek wordt ondersteund door partijen binnen en buiten Hilversum, ook in financiële zin. Hilversum profileert zich als living lab voor innovatie. Met diverse partijen is het fieldlab concept ontwikkeld en via de samenwerkings-overeenkomst met B&G wordt een versnelling gerealiseerd van onder andere de ontwikkeling van Dutch Media Week.
Intensivering samenwerking Metropool Amsterdam (MRA) en Economic Board Utrecht (EBU)	4.3	De digitale mediasector vervult een spilfunctie bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Met name digitale toepassingen (ook in de openbare ruimte) en open data zijn belangrijk. We werken samen op maatschappelijke vraagstukken als duurzaamheid, gezondheid	Een majeur traject binnen de EBU is de ontwikkeling van digitale toepassingen in o.a. de openbare ruimte. Samen met de gemeente Amersfoort is er een marktconsultatie gestart voor de ontwikkeling van een Smart City Platform. Hiermee wordt gewerkt aan een stadsdekkende digitale infrastructuur en dataplatform waarmee dienstenontwikkeling wordt gestimuleerd. Via samenwerking met Start up Utrecht wordt het vestigingsklimaat voor

	en talentontwikkeling. Aan complexe opgaven werken we samen met de MRA en de EBU, en we zorgen ervoor dat er de komende jaren meer investeringen en kennis in onze regio terechtkomen.	nieuwe bedrijven versterkt. Binnen de MRA is een belangrijke ontwikkeling het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam. Via deelname aan de verschillende werkgroepen werken we aan versterking van de economie, (internationaal) onderwijs, duurzaamheid en innovatie. Dit resulteert onder andere in gelden voor versterking van het internationaal onderwijs, programma's voor start-ups en scale-ups en talentontwikkeling en bestuurlijke commitment voor versterking van het mediacluster.

Sterprogramma Wonen

Een excellent woonklimaat realiseren in Hilversum door een divers en duurzaam woningaanbod in het groen met vele jonge monumenten.

Wonen in Hilversum wordt er in 2017 alleen maar beter op. Nadat we in 2016 een lokale en regionale woonvisie hebben vastgesteld, zijn er op basis hiervan prestatieafspraken gemaakt tussen de woningcorporaties en de huurdersorganisaties. Daarmee is de weg vrij om een ambitieus nieuwbouwprogramma versneld te realiseren. Dat is nodig, omdat we tot en met 2020 te maken krijgen met een extra toestroom van statushouders die we vanuit het Rijk dienen te huisvesten en we verdringing voor de regulier woningzoekenden willen voorkomen.

Woningbouw: kwantiteit en kwaliteit
We brengen in 2017 meerdere herstructureringslocaties versneld tot ontwikkeling. We zetten in op een gemêleerd woningbouwprogramma gericht op de diverse doelgroepen. Tevens zullen we met hulp van private investeerders en ontwikkelaars meerdere, nu nog leegstaande kantoorpanden transformeren naar woningen en actief stimuleren dat er meer huur- en koopwoningen komen voor starters, jonge gezinnen en senioren. De in 2016 geïnstalleerde Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit zal de gemeente hierbij adviseren, om te garanderen dat de voorgenomen bouw geen afbreuk doet aan de ruimtelijke kwaliteit van Hilversum, maar juist die kwaliteit verder versterkt. Met deze inzet voor 2017 realiseren we dat er daadwerkelijk extra woningen gaan komen in het sociale en middensegment. Het gaat om een hoeveelheid woningen die zich goed verhouden tot de beschikbare ruimte in Hilversum en die goed inpasbaar zijn vanuit het oogpunt van stedelijke kwaliteit. Concreet voorkomen we hiermee dat Hilversum dusdanig gaat verdichten, dat daarmee ook de kwaliteit van wonen afneemt zoals we die in Hilversum tot nu toe gewend zijn.

Woonomgeving
Wonen in 2017 gaat dan ook zeker niet alleen over bakstenen. Het gaat over wonen van mensen in een groene, duurzame en waardevolle omgeving. De woonomgeving is minstens zo belangrijk als het wonen zelf. In 2017 gaan we fors investeren in de aanplant van nieuwe bomen en groen in het centrum, de entrees naar het centrum en in de wijken. Daarnaast geven we een stevige impuls aan het herstellen en behouden van ons moderne erfgoed, onder andere door het oprichten van een vorm van stadsherstel zoals dat al sinds jaar en dag in Amsterdam wordt gedaan. Voor al deze voornemens geldt de toets van duurzaamheid. We hebben op dit thema grote ambities: als gemeente zetten we actief in op het verduurzamen van de eigen organisatie en het (financieel) ondersteunen van duurzaamheidsinitiatieven en –investeringen door zowel inwoners als ondernemers.

Maatschappelijke contracten
Als gemeente hebben we veel ambities die we niet alleen op eigen kracht kunnen realiseren en waar we anderen zeker bij nodig hebben. 2017 is dan ook het jaar waarin we hard werken aan partnerships en maatschappelijke contracten met inwoners en private partijen. Voor de noodzakelijke woningbouw gaat het om zakelijke afspraken, met een wederkerige verantwoordelijkheid. Het in 2016 opgerichte duurzaamheidsplatform zal in 2017 diverse

maatschappelijke contracten genereren, die leiden tot duurzame lokale energieopwekking en –besparing. Voor de realisatie van huurwoningen voor de middeninkomens sluiten we contracten af met private ontwikkelaars en investeerders.

Indicatoren

Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Begrotings programma
Aantal per jaar opgeleverde sociale huurwoningen	120	172	Woonmonitor	Wonen en leven
Achterstand in aantal gehuisveste statushouders ten opzichte van taakstelling	0	19 (1e helft 2016)	Opnieuw Thuis - Land in Beeld	Wonen en leven
CO2-uitstoot van Hilversum	433 kiloton	448 kiloton (2015)	Ministerie I&M	Wonen en leven
Het aantal opgeleverde woningen in het middensegment	40	34	Woonmonitor	Wonen en leven
Aantal nieuw gebouwde woningen per 1000 bestaande woningen	6,1	5,4	Gemeente Hilversum (BAG)	Wonen en leven

Activiteiten	Pr	Toelichting op activiteiten	Realisatie 2017
Versnellen sociale woningbouw: ambitie college, extra opgave statushouders	1.1	We gaan bouwafspraken maken met corporaties en zorgen dat er voldoende locaties zijn waar gebouwd kan worden. Hierbij zorgen wij ook voor adequate medewerking in de RO procedures. Corporaties bouwen en beheren de woningen.	De bouwprestatieafspraak van minimaal 783 woningen tot en met 2020 wordt gehaald. Taskforce is zes keer op bestuurlijk niveau bijeengekomen, hierin hebben zowel de directeur-bestuurders van de corporaties als de portefeuillehouders Wonen en Ruimtelijke Ordening zitting. Eind 2017 is het eerste jaar van de prestatieafspraken in een bestuurlijk overleg tussen gemeente, huurdersorganisaties en corporaties geëvalueerd. Een belangrijke opgave voor 2018 is het realiseren van evenwicht in de voorraadontwikkeling, op dit moment krimpt de sociale woningvoorraad nog.
Uitvoeringsprogramma woonvisie: inzetten bouw middensegment, woonmonitor	1.1	Realiseren van ambities uit de Woonvisie betekent dat we gaan inzetten op woningbouw in het midden segment. Het gaat hierbij zowel om het bevorderen van het aanbod van geschikte bouwlocaties als om het interesseren van marktpartijen om deze opgave uit te voeren. Daarnaast gaan we via een (woning)monitor de realisatie van de ambities in beeld brengen én houden.	Afgelopen jaar is een kleine 10% van de nieuwbouw opgeleverd in het middeldure huursegment (met name bij Lucent). Ook wordt er middensegment koop gerealiseerd (o.a. Anna's Hoeve). Daarnaast liberaliseren de woningcorporaties woningen uit hun bezit naar huurwoningen voor (lage) middeninkomens, in totaal circa 50 per jaar. I.h.k.v. de prestatieafspraken wordt daarbij binnenkort voorrang gegeven aan doorstromers vanuit de sociale huursector. Regionaal (RAP2) wordt gewerkt aan een ‘biedboek’ voor middenhuur om de kansen voor kleine locaties middels bundeling en marketing te vergroten. Met het uitwerken tot een biedboek wordt het tweede kwartaal 2018 gestart.
Nomineren Zonnestraal als Unesco Werelderfgoed	1.1	Zonnestraal laten erkennen als Unesco werelderfgoed. Hiertoe gaan we zorgen dat het nominatiedossier gereed komt	De gemeente heeft in nauwe samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en externe experts in 2017 het tussentijdse nominatiedossier nagenoeg afgerond, begin

		in 2017. De ambitie van de werelderfgoedstatus van Zonnestraal en Geopark sluiten op elkaar aan en versterken elkaar. Zonnestraal is in het Geopark gelegen op de plek waar de landschappelijke gelaagdheid het grootste is. Waar het complex Zonnestraal in zijn omgeving unieke architectonische en culturele waarden vertegenwoordigt, zet de erkenning van het Geopark de unieke landschappelijke waarden van dit gebied op de kaart.	2018 is dit ingediend bij de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed. In dit nominatiedossier worden (o.a.) de unieke universele waarden beschreven die de arbeid- en nazorgkolonie Zonnestraal vertegenwoordigt. Ten behoeve van de borging van de waarden en de planologische bescherming van Zonnestraal heeft de gemeente een intentieovereenkomst met de beoogde nieuwe eigenaar in 2017 voorbereid. De uiteindelijk overdracht is eind 2017 uitgesteld naar begin 2018. Op het moment dat de koopovereenkomst getekend wordt, wordt ook de intentieovereenkomst getekend. De intentieovereenkomst is belangrijk omdat daarin beoogd eigenaar en gemeente zich gezamenlijk verbinden aan de ambitie van de Unesco status voor Zonnestraal. In de intentieovereenkomst genoemde uitgangspunten vormen ook een belangrijke aanzet tot het opstellen van een nieuw bestemmingsplan.
Onderzoeken mogelijkheden stadsherstel	1.1	We verkennen en benutten de mogelijkheden voor een stadsherstelfonds in Hilversum, waardoor we monumenten kunnen behouden, (her)gebruiken en exploiteren. Dit kan door het oprichten van een nieuw stadsherstelfonds of door de uitbreiding van het werkgebied van een van de bestaande stadsherstelfondsen.	In april is een overleg gevoerd met vertegenwoordigers van Stichting Hilversum Pas Op!, de gemeente en externe deskundigen over de wenselijkheid van het oprichten van een vorm van een Stadsherstelorganisatie. Afgesproken is dat een werkgroep onder leiding van Pas Op! gaat verkennen hoe dit het beste kan worden vorm gegeven.
Uitvoeren extra impuls groen	1.3	We realiseren extra groen in woonbuurten, langs toegangswegen en in en naar het centrum. Op deze manier wordt het groene karakter van Hilversum versterkt en verbeteren we de directe woon- en leefomgeving van Hilversummers en van bezoekers aan de stad. Werken aan de groene stad gebeurt aan de hand van geactualiseerde handboeken openbare ruimte.	In 2017 zijn bomen in de Bussumerstraat geplant en is het plantsoen Bussumerstraat/Melkpad aangelegd. Verder zijn er boombakken in de Kerkstraat en op de Zeedijk geplaatst. De focus binnen het project ligt op groene toegangswegen (spoor 3) en samenwerking met de buurt (spoor 4). In het plantseizoen 2017-2018 worden een aantal deelprojecten uitgevoerd waaronder voorrangspleintje Floris Vosstraat, hagen Larensweg, 20 bomen `s Gravelandseweg, en plantsoen `s Gravelandseweg. De buurtinitiatieven variëren van een plantenbak op de Goudriaanstraat tot de aanleg van een fruitboomgaard bij SBO Het Mozaïek, deze initiatieven worden uitgevoerd in plantseizoen 2017-2018. In september en oktober 2017 zijn een drietal buurtschouwen georganiseerd in Hilversum Oost en Zuid-Oost. De ideeën die tijdens de buurtschouwen zijn opgehaald worden in 2018 verder uitgewerkt om in plantseizoen 2018-2019 te worden uitgevoerd. Binnen dit lopende project wordt ook de motie Extra Impuls Groen (kadernotabehandeling)

			opgepakt. Het gaat hierbij ook om de aanleg van 10 openbare watertappunten. De uitvoering van de eerste twee watertappunten bij de CruijffCourts Noord en Oost staan gepland voor maart/april 2018.
Energieplatform functioneert en genereert greendeals	1.3	We gaan concrete afspraken maken met diverse maatschappelijke partners (bedrijven, instellingen, initiatieven) over het realiseren van onze duurzaamheidsambities. De innovatieve denkkracht en het samenbrengen van partijen moeten bijdragen aan het versnellen van de energietransitie en het behalen van de duurzaamheidsdoelen. Verder voeren we de in 2016 gesloten Green Deal met Hilverzon uit. Dit resulteert in 15.000 zonnepanelen in 2020. Daarbij zetten we tevens in op opschaling van de wijkaanpak.	Het energieplatform heet sinds juli 2017 "Hilversum100." Onder deze noemer wordt de bekendheid vergroot en worden initiatieven in de samenleving losgetrokken. Een concreet voorbeeld betreft de oproep aan alle Hilversummers voor ideeën in het kader van Challenge Hilversum100. De prijsvraag liep de hele maand september en de bekendmaking van de resultaten vond plaats op de Dag van de Duurzaamheid (10 oktober). De Hilversum100 heeft tot doel initiatiefnemers te ondersteunen en aan te moedigen. Er zijn bij de challenge 50 project ideeën ingediend en op het event waren 120 deelnemers Daarnaast is er een klankbordgroep opgezet die tot doel heeft de wethouder op hoofdlijnen te inspireren en te informeren. In de klankbordgroep zitten onafhankelijke adviseurs. Verschillende externe “green deal coaches” hebben onder regie van de gemeente nieuwe green deals voorbereid en borgen de uitvoering van bestaande green deals . Op 10/10 (dag van de duurzaamheid) zijn de Green Deals Kantoren en Eco schools getekend. Daarnaast is de gemeente in gesprek met HET om te kijken of een greendeal omtrent het introduceren van elektrische deelauto's mogelijk is.

Sterprogramma Buurten

Het programma buurten is erop gericht om de leefbaarheid en sociale cohesie in de Hilversumse buurten te versterken.

Met het programma buurten wil de gemeente bevorderen dat inwoners meer verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen omgeving. Dit beleid past in een algemene maatschappelijke ontwikkeling waarin mensen vanuit hun leefwereld actief opereren en van onderop initiatieven nemen voor het verbeteren van de wereld om hen heen, in plaats van alleen volledig te vertrouwen op overheden die de wereld eerder als systeem benaderen en initiatieven baseren op langjarige beleidsplannen en deze motiveren met allerhande blauwdrukken.

In politieke zin stimuleert dit programma dat buurten zoveel mogelijk zich zelf besturen. In maatschappelijke zin bevordert dit programma het realiseren van sterke buurten en streeft daarmee naar een betere kwaliteit van wonen en samenleven. De gemeente kan en wil niet verantwoordelijk zijn voor álle bewonersaangelegenheden. Inwoners weten vaak zelf beter wat goed is voor een buurt. De buurt is de geschikte schaalgrootte voor het gesprek over een nieuwe invulling van de relatie tussen gemeente en de buurtbewoners. Hierbij zoeken we op basis van gelijkwaardigheid en gedeelde verantwoordelijkheid naar datgene wat nodig is voor een goede buurt en hoe dat het beste gerealiseerd kan worden.

De kernwaarde waarop het programma zich richt is het vergroten van het eigenaarschap van en in de buurt. Dat laat onverlet dat er wettelijke en reguliere taken zijn waarvoor de verantwoordelijkheid bij de gemeente ligt, en die de gemeente effectief en accuraat uitvoert. Daarbij stelt de gemeente zich tot taak om er op toe te zien dat het algemeen belang niet in het geding komt, dat zaken rechtmatig en doelmatig verlopen en dat de zwakkeren in de samenleving worden beschermd en verzorgd.

Kaders
De speerpunten voor het programma buurten zijn door de raad bepaald met de vaststelling van de nieuwe, brede visie op buurten, zoals verwoord in de kadernotitie buurtgericht werken: "leve de buurt". Hierbij integreren we een aantal prestaties in een nieuwe integrale aanpak die gericht is op “schoon, heel, veilig en sociaal”.

Ondersteunen en faciliteren
De gemeente ondersteunt en faciliteert inwonersinitiatieven vanuit de samenwerkingsgedachte. Voor een aantal participatieprojecten (zwerfvuil, beheer openbare ruimte) is een leer- en ontwikkel traject doorlopen, welke in 2017 heeft geresulteerd in een handreiking participatief werken en die toegesneden is op de Hilversumse situatie. De opgedane kennis en ervaring wordt vertaald naar aangrenzende beleidsterreinen. In 2017 hebben we de reeds in gang gezette versterking van de sociale infrastructuur en samenwerking in buurten voortgezet door hier actief in te faciliteren en te coördineren.

Participatie

We hebben Burgerparticipatie in 2017 versterkt en gestimuleerd door de inzet van de cyclus buurtgericht werken in alle Hilversumse wijken. Hiermee geven we buurten meer zeggenschap over de uitvoering van gemeentelijke taken en de inzet van gemeentelijke middelen in de buurten. Concreet hebben we dit vorm gegeven in zogenaamde "buurtdeals". Dit zijn overeenkomsten op basis van wederkerige afspraken tussen initiatiefnemers, bewoners en gemeente. Deze buutdeals kunnen gaan over de verzelfstandiging van de buurthuizen, het beheer van een speelplek, een opvangplek voor jongeren, etc. etc. Uitgangspunt is dat ze door de wijk op hun agenda zijn gezet, dat het in lijn is met het gemeente beleid en dat het een basis is voor wederkerige afspraken met betrekking tot de realisatie en exploitatie.
Om meer ruimte te geven aan de participatie van burgers, willen we twee experimenten gaan uitvoeren met een flexibele toepassing binnen wettelijke kaders, onder het motto “Ruimte voor maatschappelijk initiatief” en “Ruim op die regels”.

Indicatoren

Indicator	Streef waarde	Realisatie 2017	Bron	Begrotings programma
Voor het programma Buurten wordt in de eerste helft van 2017 – als onderdeel van de notitie Buurgericht werken – een set indicatoren voorgesteld.		Is voltooid		Bestuur

Activiteiten	Pr	Toelichting op activiteiten	Realisatie 2017
Faciliteren cultuurprojecten in de buurt	1.2	Kunst en cultuur leveren een bijdrage aan het vergroten van de identiteit van buurten en wijken. In 2017 starten we met minimaal 3 interventies met kunst in de openbare ruimte die moeten bijdragen aan het versterken van de identiteit van de buurt. Doel is om bewoners en maatschappelijke partners maximaal te betrekken.	In alle beschikkingen van subsidies is het belang van buurten en het nadenken over het betrekken van buurten opgenomen. Wij verwachten dat hiermee het denken vanuit de (amateur)organisaties over hun rol en betekenis in en van de buurt toeneemt. Daarnaast dragen de volgende drie concrete activiteiten bij aan het versterken van de identiteit van buurten: Broedplaats de Meentwerf & Gedicht in de openbare ruimte. De ontwikkeling van broedplaats De Meentwerf is gestart (de verbouwing van de oude meentwerf vindt momenteel plaats en de programmering start in 2018). Het project Poezie in de openbare ruimte is begin dit jaar gestart met een gedicht op het stationsplein. Inmiddels is ook een gedicht gerealiseerd op het Marktplein en vindt de plaatsing van een volgend gedicht in januari 2018 plaats (Violenschool). In 2018 vindt ondersteund door de gemeente het evenement "Gluren bij de Buren" plaats. Daarnaast is er ruimte binnen het programma buurten voor nieuwe (culturele) initiatieven uit de buurt.
Versterken sociale infrastructuur in de buurten	2.1	Om de buurten sterker te maken, wil de gemeente aansluiten bij de aanwezige energie in de buurten. We willen dit mee-ontwikkelen door een coördinerende en faciliterende rol te spelen. Dit geldt zowel voor het sociale als het fysieke domein.	In alle wijken zijn er inmiddels verschillende netwerken van buurtbewoners en welzijn& zorgorganisaties actief. Om signalen over kwetsbare inwoners vanuit deze netwerken sneller en adequater op te kunnen pakken, heeft het college eind 2017 een investeringsplan uitgewerkt om het aantal sociaal werkers in de wijken uit te breiden, de vrijwilligers beter te

		Samen met inwoners, professionals en bedrijfsleven wil de gemeente de sociale basisinfrastructuur - buurtcoördinatoren, opbouwwerkers, jongerenwerkers, corporaties en vrijwilligersorganisaties- in buurten versterken. Zo kunnen we problemen bij en tussen kwetsbare inwoners eerder signaleren en escalatie voorkomen. Dit gaan we doen door de samenwerking die in 2016 tussen deze partijen is gestart te intensiveren en de rol van de buurtcoördinator en de welzijnspartners verder uit te bouwen.	ondersteunen en sterkte ontmoetingscentra in de wijken te realiseren.
Versterken buurtrechten met 2 experimenten 'right to bid' en 'right to challenge'	4.3	We gaan de burgerparticipatie en democratie in Hilversum versterken met een tweetal experimenten rond buurtrechten.	Wanneer de buurtcyclus stevig genoeg is, is het realistisch om rechten als het ‘right to challenge’ en ‘right to bid’ voor buurtgericht werken of andere ‘buurtrechten’ in te voeren. Het huidige kabinet heeft dit in haar regeerakkoord opgenomen. Daarmee is er een andere politiek/bestuurlijke context ontstaan, die ruimte biedt om dit per 2018 uit te werken. We voorzien dit gesprek vanaf 2018. Het is nog niet realistisch om deze experimenten nu in te voeren. Wel is een project gestart in 2017 genaamd "de uitdaging: maak de buurt" dat zich specifiek richt op het voorbereiden van bewonersinitiatieven om met het right to bid of right to challenge te starten.
Vergroten betrokkenheid bij bewoners door 2 buurten eigen buurtbegroting te laten beheren	4.3	We hebben de ambitie om aan twee buurten het beheer van de eigen buurtbegroting over te dragen. Binnen de begroting mogen de inwoners dan zelf prioriteiten stellen. Bij een buurtbegroting gaat het vooral om samenwerking. Het budgetrecht ligt altijd bij de gekozen gemeenteraad. Wel worden in diverse steden samenwerkingsafspraken gemaakt, waarbij burgers de prioriteiten kunnen bepalen.	Bij het vaststellen van de kadernotitie Buurtgericht leven: "leve de buurt" is afgesproken de buurtbegroting niet te realiseren in 2017 of 2018. Wel is het opstellen van een burgerbegroting opgenomen voor 2019.
Vergroten Doe-participatie door inzet experiment 'ruimte voor maatschappelijk initiatief'	4.3	We voeren een tweetal experimenten uit met flexibele toepassing binnen de wettelijke kaders, te weten ‘Ruimte voor maatschappelijk initiatief’ en ‘Ruim op die regels’.	De buurtcyclus heeft ongeveer 30 buurtdeals opgeleverd. In de buurtdeals zijn wederkerige afspraken vastgelegd over de bijdragen van de betrokken partijen, waaronder de gemeente en de bewoners/initiatiefnemers. Daarnaast is binnen de afdeling openbare ruimte een pilot gedraaid om de bandbreedte op te zoeken als het gaat om participatie door

			initiatiefnemers/inwoners. Het gaat om ongeveer 60 kleinere en grotere initiatieven. Al deze initiatieven kenmerken zich in het geven van "ruimte voor maatschappelijk initiatieven" en "ruim op de regels". De ervaringen binnen deze pilot hebben geleid tot een handreiking participatie in de openbare ruimte.
Vergroten burgerparticipatie door inzet cyclus buurtgericht werken	4.3	In 2017 implementeren we de cyclus buurtgericht werken. Deze cyclus wordt verder versterkt. In alle Hilversumse wijken loopt de methodiek ‘analyse -> agenda -> plan -> monitor’.	De buurtcyclus is in 2017 doorlopen. Resultaat is dat het beschikbare buurtbudget voor 2017 vrijwel volledig is ingezet voor buurtinitiatieven. Hiervoor zijn zogenaamde buurtdeals gesloten. In totaal gaat het om bijna 30 buurtdeals. Dit betreft buurtdeals in zowel het fysieke (vooral openbare ruimte) als sociale domein en in verschillende ordegrootte (kleinschalige initiatieven versus complexere projecten). Het onderdeel monitoring wordt begin 2018 uitgevoerd op basis van de eerste resultaten van de buurtdeals. Naast de buurtcyclus is in 2017 en 2016 vanuit de afdeling Openbare Ruimte een pilot gedraaid onder de naam "participatie in de openbare ruimte". In dat kader zijn tevens diverse buurtinitiatieven gefaciliteerd. Deze dragen niet de titel buurtdeal (pas vanaf de zomer 2017 geïntroduceerd), maar kunnen wel als zodanig worden beschouwd. Het gaat hier om ruim 60 relatief kleine initiatieven, naast de eerder genoemde 30 buurtdeals.
Versterken lerend vermogen buurtgericht werken binnen de gemeentelijke organisatie	4.3	De gemeentelijke organisatie heeft de omslag gemaakt naar een faciliterende overheid. De versteviging van het integraal, buurtgericht werken (fysiek, economisch, sociaal, veilig) heeft maximale ambtelijke aandacht. De verdieping wordt gezocht binnen de thema’s veiligheid, openbare ruimte, vergunningen en handhaving, dienstverlening, parkeren en afvalinzameling.	Om er voor te zorgen dat issues en initiatieven van “buiten” voortvarend worden opgepakt en integraal worden afgewogen zijn in 2017 interne wijkteams opgericht. In deze wijkteams zijn de diverse afdelingen en teams op de genoemde thema's (veiligheid, openbare ruimte, vergunningen en handhaving, dienstverlening, parkeren en afvalinzameling) vertegenwoordigd. Daarnaast zijn diverse interne bijeenkomsten georganiseerd om het buurtgericht werken organisatiebreed blijvend aandacht te geven en werknemers onderling ervaringen uit te laten wisselen. Er is voor de gemeenteorganisatie naast het programma Buurten en de Omgevingswet een apart ontwikkeltraject gestart met als thema de "lerende organisatie". Deze laatste richt zich specifiek op de lijnorganisatie over alle beleidsonderwerpen heen

4. De paragrafen

4.1 Lokale heffingen

4.1.1 Inleiding

De paragraaf lokale heffingen betreft zowel heffingen waarvan de bestedingen gebonden zijn (afvalstoffenheffing en rioolheffing) als heffingen waarvan de bestedingen ongebonden zijn (onroerendezaakbelastingen, precario- en hondenbelasting).

Gebonden heffingen en wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording.
De wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording heeft - met ingang van de begroting 2017- nieuwe eisen gesteld aan de inzichtelijkheid van de begroting met betrekking tot de kosten die in de tarieven worden meegenomen. In de onderbouwing van de kosten moet onder meer zichtbaar worden gemaakt wat er aan overhead en BTW in deze tarieven zit en welke verdeelsleutel de gemeente hanteert met betrekking tot overhead. Ook de nieuwe regels voor de berekening van de interne gemeentelijke rekenrente zijn van invloed op de tarieven. Ook voor de jaarrekening 2017 voldoet de inrichting van deze paragraaf aan de nieuwe eisen.

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- het gevoerde tarievenbeleid ten aanzien van de belangrijkste lokale heffingen;
- een overzicht van de totale baten uit belastingen, tarieven en leges;
- een overzicht van de lokale lastendruk in de periode 2015 tot en met 2017;
- het kwijtscheldingsbeleid;
- de landelijke woonlastenvergelijking.

4.1.2 Beleid ten aanzien van lokale heffingen

De tarieven 2017 van de voor de woonlasten belangrijkste heffingen zijn conform de besluitvorming van de gemeenteraad in november 2016 ten opzichte van de tarieven 2016 als volgt aangepast:

Heffing	**Tariefwijziging 2017**
Onroerendezaakbelasting woningen (uitsluitend inflatiecorrectie)	+ 1,1%
Onroerendezaakbelasting niet-woningen (uitsluitend inflatiecorrectie)	+ 1,1%
Rioolheffing (verlaging van voorziening)	- 0,63%
Afvalstoffenheffing	+ 2,69%

Het totaal van de woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) laat een stijging zien die op het niveau van de inflatie (1,1%) ligt, hetgeen overeenkomt met onze ambitie.

De onroerendezaakbelastingen
De verhoging van de tarieven voor de onroerendezaakbelastingen was gebaseerd op de voor het jaar 2017 geraamde inflatie van 1,1% voor zowel het tarief woningen als de tarieven niet-woningen.

De rioolheffing
De uitgangspunten voor de exploitatie van het rioolstelsel en de wijze waarop de daaraan verbonden kosten worden gedekt, zijn beschreven in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Basis voor het tarief

2017 is het GRP inclusief de doorberekening van kwijtscheldingslasten in het tarief van de rioolheffing.
Uitgangspunt is dat het tarief maximaal 100% kostendekkend is. Het beleid ten aanzien van de tarieven is er op gericht om de ontwikkeling van de rioolheffing voor de burger stabiel en zo laag mogelijk te laten zijn. Voor 2017 is het tarief rioolheffing verlaagd met 0,63% naar € 206,52.

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	oorspr. begroting	gewijz. begroting	realisatie
Kosten taakveld, incl omslagrente	7.263	6.952	6.935
Toevoeging egalisatievoorziening	0	0	448
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	-115	-115	-146
Netto kosten taakveld	**7.148**	**6.837**	**7.237**
Toe te rekenen kosten			
- kwijtscheldingen	575	575	551
- overhead incl. (omslag)rente	699	699	703
- BTW	254	254	254
Totale kosten	**8.676**	**8.365**	**8.745**
Opbrengst heffingen	-8.676	-8.676	-8.745
Dekkingspercentage	**100%**	**104%**	**100%**

Op de rioolheffing zien we in de realisatie een positief resultaat van € 448.000 dat wordt toegevoegd aan de egalisatievoorziening. Het positieve resultaat is het gevolg van lagere kosten en een hogere opbrengst:
1. € 180.000 lagere personeel- en organisatiekosten door een andere wijze van toerekenen. In de Kadernota 2017 is uw raad hierover geïnformeerd
2. € 130.000 lagere kapitaallasten. Hier is uw raad bij de slot begrotingswijziging uit december 2017 over geïnformeerd.
3. Circa € 68.000 minder lasten op enkele kleinere posten
4. € 69.000 hogere opbrengst dan begroot

De afvalstoffenheffing
Ook voor de afvalstoffenheffing geldt dat de tarieven maximaal 100% kostendekkend zijn. De kosten die met name van invloed zijn op de tarieven van de afvalstoffenheffing zijn de kosten van de Gewestelijke Afvalstoffen Dienst (hierna: de GAD). De begroting van de GAD is in omvang toegenomen. Dit is van invloed op de ontwikkeling van de tarieven.

Het beleid ten aanzien van de tarieven is er op gericht om de ontwikkeling van de afvalstoffenheffing voor de burger stabiel en zo laag mogelijk te laten zijn. Om te voorkomen dat de tarieven in de komende jaren ineens veel moeten stijgen, is de egalisatiereserve in 2017 ingezet. Voor 2017 zijn de tarieven met 2,69% gestegen naar € 167,46 (1-persoonshuishouden), € 222,79 (2-persoonshuishouden) en € 277,87 (meerpersoonshuishouden).

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing	oorspr. begroting	gewijz. begroting	realisatie
Kosten taakveld, incl omslagrente	8.019	8.425	8.001
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	-300	-300	-627
Netto kosten taakveld	**7.719**	**8.125**	**7.374**
Toe te rekenen kosten			
- kwijtscheldingen	575	575	541
- overhead incl. (omslag)rente	0	0	0
- mutatie reserve	-382	-817	86
- BTW	748	748	748
Totale kosten	**8.660**	**8.631**	**8.749**
Opbrengst heffingen	-8.660	-8.660	-8.749
Dekkingspercentage	**100%**	**100%**	**100%**

Vanuit de reserve afval was in de begroting een onttrekking voorzien van € 817.000. Deze onttrekking bestond enerzijds uit de dekking voor het project ondergrondse afvalcontainers (€ 435.000) en anderzijds voor de demping van de afvaltarieven voor burgers (€ 382.000).

1. Het project afvalcontainers heeft vertraging opgelopen. Het omleggen van kabels en leidingen kent een lange doorlooptijd en leidt er in een aantal gevallen toe dat een alternatieve locatie moet worden gevonden. De verwachting is dat dit project in 2018 overgaat tot daadwerkelijke plaatsing van de containers en zal doorlopen tot in 2019. In 2017 is circa € 12.000 uitgegeven voor dit project.
2. Vanuit de GAD is eind 2017 een aanvullende teruggaaf gekomen over de jaren 2015 en 2016 over de verbrandingsbelasting van circa € 470.000. Deze teruggaaf komt bovenop het verwachte regioresultaat 2016 waarbij de opstelling van de tarieven rekening mee wordt gehouden.

Deze twee afwijkingen zorgen ervoor dat er geen € 817.000 aan de reserve onttrokken hoeft te worden maar dat er een positief resultaat op afval is van circa € 86.000. Voorgesteld wordt dit positieve resultaat aan de reserve afval te doteren, conform de doelstelling van de reserve.

Marktgelden

In de begroting 2017 is reeds aangegeven dat het markttarief te laag is in verhouding tot de kosten die wij voor de markt maken. Voor het jaar 2017 is dit zo gelaten, in verband met de overlast die de markt in 2016 heeft ondervonden door de herinrichting van het marktterrein. In de realisatie is de opbrengst lager dan begroot, dit verschil ontstaat door niet ingevulde standplaatsen.

Berekening kostendekkendheid marktgelden	oorspr. begroting	gewijz. begroting	realisatie
Kosten taakveld	161	199	220
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	0	0	0
Netto kosten taakveld	**161**	**199**	**220**
Toe te rekenen kosten via andere taakvelden	11	11	11
Overhead	63	63	63
BTW	20	20	20
Totale kosten	**255**	**293**	**314**
Opbrengst heffingen	-243	-243	-206
Dekkingspercentage	**95%**	**83%**	**66%**

Havengelden

De havengelden bestaan uit liggelden van woonboten en kadegelden voor vracht- en recreatievaart. Het overgrote deel is afkomstig van woonschepen. Kostendekkende tarieven zijn niet haalbaar. De gemeentelijke tarieven zijn nu al vergelijkbaar of hoger dan de commerciële tarieven van de particuliere havens in de omgeving. Daarnaast bieden particuliere havens meer faciliteiten en toezicht.

Berekening kostendekkendheid havengelden	oorspr. begroting	gewijz. begroting	realisatie
Kosten taakveld, incl omslagrente	529	490	489
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	-25	-25	-52
Netto kosten taakveld	**504**	**465**	**437**
Toe te rekenen kosten			
- overhead incl. (omslag)rente	125	125	126
- BTW	0	0	0
Totale kosten	**629**	**590**	**563**
Opbrengst heffingen	-19	-19	-22
Dekkingspercentage	**3%**	**3%**	**4%**

Parkeerbelastingen (opbrengst fiscale parkeerheffingen)

Met betrekking tot betaald parkeren is de bereidheid om te betalen, zoals mobiel betalen, de afgelopen jaren toegenomen. Dit heeft tot gevolg dat er minder naheffingsaanslagen worden uitgeschreven en dus minder baten zijn gerealiseerd.

Berekening kostendekkendheid naheffingen parkeren	oorspr. begroting	gewijz. begroting	realisatie
Kosten taakveld, incl omslagrente	705	714	723
Inkomsten taakveld, excl. heffingen	0	0	0
Netto kosten taakveld	**705**	**714**	**723**
Toe te rekenen kosten			
- overige toe te rekenen kosten	48	48	29
- overhead incl. (omslag)rente	215	215	216
- BTW	103	103	103
Totale kosten	**1.071**	**1.080**	**1.071**
Opbrengst heffingen	-1.071	-1.020	-996
Dekkingspercentage	**100%**	**94%**	**93%**

4.1.3 Totale baten uit belastingen, leges en rechten

	oorspr begroting **2017**	gewijz. begroting	realisatie	verschil
Ongebonden Heffingen:				
Onroerende-zaakbelastingen	19.026	19.026	18.968	58
Hondenbelasting	473	473	514	-41
Precariobelasting	305	305	281	24
Totaal niet gebonden heffingen	19.804	19.804	19.763	41
Gebonden Heffingen:				
Rioolheffing	8.676	8.676	8.745	-69
Afvalstoffenheffing	8.660	8.660	8.749	-89
Marktgelden	243	243	206	37
Opbrengsten parkeervoorzieningen	2.927	2.935	3.456	-521
Opbrengsten fiscale parkeerheffingen	1.025	1.025	996	29
Leges bouwvergunningen c.a.	2.592	3.195	3.409	-214
Leges burgerlijke stand (inclusief huwelijken/partnerschap)	204	204	160	44
Leges rijbewijzen/paspoorten/identiteitskaart	1.309	1.309	1.551	-242
Leges gemeentelijke basisregistratie	204	204	169	35
Overige leges en heffingen	148	148	265	-117
Totaal gebonden heffingen	25.988	26.599	27.706	-1.107

Hieronder worden de grootste verschillen toegelicht.

Parkeeropbrengsten parkeervoorzieningen
De gerealiseerde baten zijn € 521.000 hoger dan geraamd. Dit is met name toe te schrijven aan de areaaluitbreiding van het betaald parkeergebied, toename van het aantal koopzondagen en het

succes van het ‘’belparkeren’’. Door de aantrekkende economie en de komst van de Primark, zijn met name de parkeerinkomsten in het centrum gestegen.

Leges omgevingsvergunningen
In de begroting is de legesopbrengst voor het behandelen van aanvragen voor omgevingsvergunningen geraamd op € 3.195.000. De gerealiseerde opbrengst is € 3.409.000. De extra opbrengst van € 214.000 is het gevolg van het aantrekkende economische klimaat. Hierdoor zijn er meer aanvragen ingediend dan oorspronkelijk verwacht.

Leges rijbewijzen, paspoorten en identiteitskaarten
Het grote voordeel is ontstaan door de uitgave van meer paspoorten en identiteitskaarten. De stijging is veroorzaakt doordat in 2012 de bijschrijving van kinderen in paspoorten van ouders is afgeschaft. Gezien de geldigheidsduur van 5 jaar voor paspoorten heeft dit ook een piek in 2017 tot gevolg. Daarnaast zijn er meer paspoorten aan jongeren verstrekt en is het aantal vluchtelingenpaspoorten iets toegenomen. Omdat aan de uitgaven van paspoorten en identiteitskaarten afdrachten verbonden zijn, leidt dit ook tot hogere lasten (zie thema 4.3 dienstverlening).

4.1.4 Overzicht van de lokale lastendruk

Hieronder is weergegeven hoe de lokale lastendruk zich van 2015 tot en met 2017 heeft ontwikkeld.

Omschrijving	2015	2016	2017
Gemiddelde woningwaarde	233.389	236.890	251.103
OZB eigenaren	236,66	235,94	234,53
Rioolrecht	207,84	207,84	206,52
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	270,60	270,60	277,87
Eenmalige teruggave afvalstoffenheffing	-20,00		
Totaal	**715,10**	**714,38**	**718,92**

Procentuele wijziging woonlasten	2015 t.o.v. 2014	2016 t.o.v. 2015	2017 t.o.v. 2016
Stijging voor eigenaar én gebruiker van woningen	-5,66%	-0,10%	0,64%
Stijging lastendruk voor huurders van woningen	-8,97%	-0,00%	1,24%

De peildatum van de woningwaarde is telkens de waarde per 1 januari van het voorafgaande jaar. Dit betekent voor de in de tabel opgenomen jaren:

Belastingjaar	Waardepeildatum	Gemiddelde waarde ontwikkeling t.o.v. voorgaand jaar
2015	1 januari 2014	2,5% lager
2016	1 januari 2015	1,5% hoger
2017	1 januari 2016	6,0% hoger

4.1.5 Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente Hilversum kent een aanzienlijk aantal huishoudens dat moet rondkomen van een minimuminkomen en wil dat ook burgers met een laag inkomen kunnen meedoen aan de samenleving. Daarom biedt de gemeente Hilversum burgers en ondernemers die niet of met moeite in staat zijn om de lokale belastingen te betalen de gelegenheid gebruik te maken van de kwijtscheldingsregeling. Hiervoor dient men aan een aantal voorwaarden te voldoen. De rijksoverheid bepaalt de normen voor deze regeling.

Het is alleen mogelijk kwijtschelding aan te vragen voor onderstaande heffingen:

- rioolheffing;
- afvalstoffenheffing;
- hondenbelasting (uitsluitend de eerste hond);
- zuiverings-/verontreinigingsheffing en watersysteemheffing ingezetenen van Waternet (alleen voor burgers).

In een convenant met Waternet te Amsterdam is vastgelegd dat de gemeente Hilversum de kwijtscheldingsverzoeken voor aanslagen behandelt die Waternet oplegt aan de burgers van de gemeente Hilversum. Dit betreft de zuiverings-, verontreinigings- en de watersysteemheffing.

Het aantal kwijtscheldingsverzoeken laat zich moeilijk voorspellen. Het werkelijke aantal verzoeken (3.655) is, als gevolg van de nasleep van de economische crisis, hoger dan begroot (3.250). Het streven is om de kwijtscheldingsverzoeken binnen zes maanden af te handelen. Door het hogere aantal kwijtscheldingsverzoeken en de administratieve verwerking hiervan is 81% van de kwijtscheldingsverzoeken binnen zes maanden afgehandeld.

Op 31 december 2017 moesten nog 706 van de ingediende verzoeken worden afgehandeld. De overgang naar een nieuwe belastingapplicatie heeft invloed gehad op het proces kwijtschelding waardoor vertraging met de afhandeling is opgelopen. De inwoners zijn op de hoogte gesteld. Ook wordt er sinds 2017 samengewerkt met het Inlichtingenbureau. Het Inlichtingenbureau helpt gemeenten en andere overheden te bepalen op welke ondersteuning burgers recht hebben. Zij koppelt en analyseert daarvoor persoonsgegevens die bekend zijn bij de verschillende overheidsinstanties. Door gebruik hiervan te maken beschikt de gemeente nu over extra gegevens om te bepalen of een klant daadwerkelijk in aanmerking komt voor kwijtschelding. Het bovengenoemde heeft tot gevolg dat de uitgaven voor wat betreft de kwijtschelding lager uitvallen.

Ondanks de toename van het aantal kwijtscheldingsverzoeken in 2017 is het aantal administratieve beroepen gedaald. Dit komt door het in 2016 ingezette beleid om incomplete verzoeken niet in behandeling te nemen totdat deze na ontvangst van de opgevraagde aanvullingen wel compleet waren. Deze verzoeken leiden tot een herziening van het verzoek. In voorgaande jaren werden deze incomplete verzoeken afgewezen op onvolledigheid en pas in administratief beroep aangevuld.

Van de 179 administratieve beroepen zijn er op 31 december 2017 77 afgehandeld. De overige 102 administratieve beroepen worden in het eerste kwartaal van 2018 afgehandeld omdat deze pas eind 2017 zijn ingediend. Voor alle afgehandelde beroepen geldt dat deze binnen de daarvoor geldende afhandelingstermijn van acht weken zijn afgehandeld.

Voor administratieve beroepen wordt ingeschat dat 95% daarvan ongegrond is. Dit in de verwachting dat de beoordeling van de kwijtscheldingsverzoeken correct heeft plaatsgevonden en dat het administratief beroep daarom kan worden afgewezen (ongegrond verklaard).

In de fase van administratief beroep kunnen alsnog opgevraagde stukken worden verstrekt waardoor het administratief beroep alsnog wordt toegewezen. Het is dus niet zo dat het kwijtscheldingsverzoek onterecht is afgewezen, maar wel dat het administratief beroep wordt toegekend waardoor het percentage ongegrond verklaarde beroepschriften lager is dan begroot. De verwachting is dat door het nieuw ingezette beleid dit percentage volgende jaren hoger uitkomt.

Overzicht van kwijtscheldingen

	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Aantal kwijtscheldingsverzoeken (incl. Waternet), waarvan:	3.617	3.743	3.250	3.655
- Geheel toegekend.	2.702	2.912	2.450	2.310
- Gedeeltelijk toegekend.	61	65	150	45
- Afgewezen.	630	486	650	594
- Per 31 december in behandeling.	224	280	0	706
Verzoeken afgehandeld < 6 maanden	80%	78%	100%	81%
Totaalbedrag kwijtschelding	1.108.475	1.061.144	1.184.000	1.041.628
Aantal beroepschriften	253	211	100	179
% ongegrond beroepschriften	28%	41%	95%	23%
% beroepschriften afgehandeld < 8 weken	100%	100%	100%	100%

4.1.6 Landelijke woonlastenvergelijking

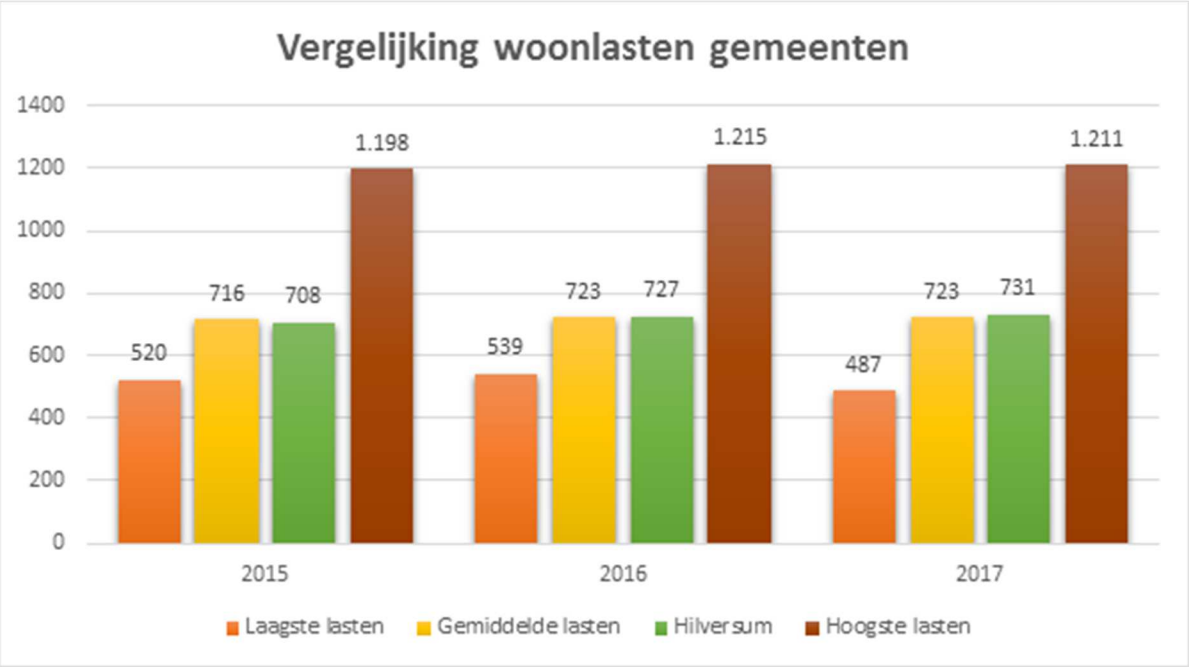
Het Coelo (*C*entrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) van de Rijksuniversiteit van Groningen vergelijkt onder meer de lokale lasten. Het Coelo brengt hierover jaarlijks de ‘Atlas van lokale lasten’ uit, met daarin informatie over alle gemeenten in Nederland.

COELO houdt bij het berekenen van de gemiddelde WOZ-waarde geen rekening met de verlaging van de WOZ-waarden door bezwaar of beroep. Hierdoor kan het door de gemeente gepresenteerde bedrag aan gemiddelde woonlasten afwijken van de door COELO gepresenteerde bedragen. Hilversum presenteerde voor 2017 een bedrag aan gemiddelde woonlasten van € 718. COELO kwam voor Hilversum uit op een bedrag van € 731 in 2017.

Het overzicht van de gemeenten (nummer 1 heeft de laagste gemiddelde woonlasten) voor een meerpersoonshuishouden met daarin opgenomen de positie van gemeente Hilversum, ziet er als volgt uit.

Omschrijving	2015		2016		2017	
	rangorde	bedrag	rangorde	bedrag	rangorde	bedrag
Coelo Atlas overzichten van alle gemeenten:						
Gemeente met de laagste lasten	1	520	1	539	1	487
Gemiddelde van alle gemeenten	0	716	0	723	0	723
Gemeente met de hoogste lasten	407	1.198	390	1.215	388	1.211
Gemeente Hilversum	**159**	**708**	**166**	**727**	**166**	**731**

Veel gemeenten staan in de rangorde rond het gemiddelde geconcentreerd. Kleine wijzigingen in de woonlasten (van minder dan 10 %) leiden hierdoor al tot een grote verschuiving in de rangorde.

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.2.1 Inleiding

De paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (hierna aangeduid als paragraaf Weerstandsvermogen) is een door het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) voorgeschreven begrotingsparagraaf. De paragraaf bestaat uit de onderdelen 'Kengetallen' en 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing'. Deze onderdelen lichten we hieronder toe.

4.2.2 Kengetallen

Sinds de wijziging van 15 mei 2015 schrijft het BBV voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen zes kengetallen worden opgenomen. De wetgever wil met deze kengetallen inzicht geven in de financiële weerbaarheid en wendbaarheid (de mate waarin een gemeente bij een tegenvaller financieel kan bijsturen) van de gemeente. De kengetallen geven aan over hoeveel financiële ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te dekken of op te vangen. De kengetallen moeten worden beoordeeld in samenhang met elkaar en met de financiële positie. De beoordeling geschiedt door het College van B&W (zie: de Nota van Toelichting bij het wijzigingsbesluit). Het Rijk en de provincie (de financiële toezichthouder van de gemeente) beoordelen de kengetallen van de gemeente niet en stellen er daarom ook geen normen voor op. De VNG heeft wel normen gesteld.

Ref.	Kengetal	Verloop van de kengetallen				Beoordeling
		JS2016	B2017	JS2017	B2018	
1	netto schuldquote	70%	84%	78%	74%	goed
2	netto schuldquote gecorr. voor verstr. leningen	70%	83%	78%	74%	goed
3	solvabiliteitsratio	30%	28%	29%	26%	matig
4	grondexploitatie	6%	6%	5%	-1%	n.v.t.
5	structurele exploitatieruimte	2,2%	0,9%	0,4%	1,7%	goed
6	belastingcapaciteit	101%	99%	101%	101%	goed

De berekening van de kengetallen en de inrichting van de tabel waarin de kengetallen moeten worden getoond, zijn voorgeschreven in ministeriële besluiten (van 9 juli 2015 en 5 maart 2016). In het geval van de jaarstukken moeten de kengetallen worden vermeld van jaar t – 2 (nu 2016 op realisatiebasis) en van het jaar t – 1 (nu 2017 op begrotingsbasis en op realisatiebasis). Aanvullend zijn de kengetallen uit de programmabegroting 2018 ook opgenomen.

1. Netto schuldquote
Betekenis. De netto schuldquote vergelijkt de netto schuld met de jaarlijkse inkomsten van de gemeente. De netto schuld is de totale schuld (kortlopend en langlopend) minus de geldelijke bezittingen zoals banktegoeden en uitgeleend geld. Het percentage dat hieruit voortkomt, geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de begroting.
Beoordeling. De VNG hanteerde tot nu toe een vergelijkbaar kengetal voor de beoordeling van de schuldenlast van gemeenten. Een score lager dan 100% beoordeelt de VNG als een *normale* schuld. In overeenstemming met deze kwalificatie beoordelen wij de uitkomst van Hilversum als *goed*. Ten opzichte van de jaarstukken 2016 is dit kengetal licht verslechterd, maar nog steeds als goed te kwalificeren. Belangrijkste (tijdelijke) oorzaak van de hogere schuldquote is de aankoop van de grond Crailo.

2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Betekenis. Dit kengetal verschilt maar op één, voor Hilversum ondergeschikt punt van het vorige: in dit kengetal worden uitgeleende gelden buiten beschouwing gelaten. Die komen immers normaal gesproken weer terug naar de gemeente. Bij een groot bedrag aan uitgeleende gelden zal het percentage lager (lees: gunstiger) uitvallen dan het percentage onder 1 hierboven. Hilversum heeft een bedrag van € 1,1 miljoen aan leningen, waarvan de lening aan de Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Gemeenten (SVN) met € 0,9 miljoen de grootste is.
Beoordeling. Hilversum heeft geen grote bedragen uitgeleend, dus de uitkomst is gelijk aan die van het eerste kengetal. Onze beoordeling is daarom ook hetzelfde, namelijk *goed*.

3. Solvabiliteitsratio
Betekenis. De solvabiliteitsratio geeft aan in welke mate het bezit van de gemeente is gefinancierd met eigen vermogen, of, anders gezegd, in welke mate het bezit is afbetaald. Het kengetal geeft aan of de gemeente, als de nood aan de man komt, met de opbrengst van de bezittingen haar schulden kan aflossen.
Beoordeling. De VNG hanteerde een vergelijkbaar kengetal voor de beoordeling van de schuldenlast van gemeenten. Een solvabiliteitsratio hoger dan 30% is volgens de VNG *normaal*, een ratio tussen de 20% en 30% geeft aan dat de schuld *hoog* is, en een ratio lager dan 20% betekent dat de schuld *zeer hoog* is. Afgezet tegen de VNG-norm kwalificeren wij de uitkomst als *matig*. Ten opzichte van de jaarstukken 2016 is dit kengetal licht verslechterd. Ook hier is de belangrijkste (tijdelijke) oorzaak de aankoop van de grond Crailo.

4. Kengetal grondexploitatie
Betekenis. Dit percentage is de uitkomst van de vergelijking van de waarde van ons grondbezit met de jaarlijkse inkomsten van de gemeente. Het moet inzicht geven in hoeverre de gemeente, wanneer zij schulden is aangegaan om grond aan te schaffen voor grondexploitaties, in staat is deze schulden af te lossen.
Beoordeling. Hilversum sluit geen aparte leningen af voor de aanschaf van gronden. Omdat we niet kunnen bepalen welk aandeel van onze leningen betrekking heeft op grondexploitaties en we om die reden geen relatie kunnen leggen met potentiële verkoopopbrengsten, vinden wij dat dit kengetal niet van toepassing is op de Hilversumse situatie. Omdat de kengetallen 1 en 2 wel bruikbaar zijn en qua opzet vergelijkbaar zijn, brengt dit de algehele beoordeling (zie verderop) niet in gevaar.

5. Structurele exploitatieruimte
Betekenis. De structurele exploitatieruimte geeft aan in hoeverre de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te dekken. Anders gezegd, een percentage van 0 of hoger geeft aan dat Hilversum geen structurele kosten dekt met incidentele inkomsten.
Beoordeling. Het kengetal is goed zolang het niet negatief is. Een negatief getal betekent immers dat structurele lasten ten dele met incidentele baten worden gedekt. Het gevaar daarvan is, dat als die incidentele inkomsten wegvallen, er een gat in de begroting ontstaat. Omdat het Hilversumse kengetal positief is, kwalificeren we de uitkomst als *goed*.

6. Belastingcapaciteit
Betekenis. Dit kengetal geeft aan hoe de gemiddelde woonlasten in Hilversum zich verhouden tot de landelijk gemiddelde woonlasten. Tot de woonlasten worden gerekend de onroerendezaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.
Beoordeling. Voor de realisatie 2017 ligt de uitkomst op 101 %. Dat betekent dat de gemiddelde lasten in Hilversum marginaal boven het landelijk gemiddelde liggen. Wij kwalificeren de uitkomst als *goed*.

Algeheel oordeel

Het vernieuwde BBV schrijft voor: “een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie” (sic). Volgens de Nota van Toelichting bij het wijzigingsbesluit is het aan het College van B&W om die beoordeling te geven. Er zijn geen voorgeschreven normen voor deze beoordeling. Ons College beoordeelt de “onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie” als *goed*, omdat vier van de vijf voor Hilversum relevante kengetallen die kwalificatie verdienen en daarnaast het weerstandsvermogen laten zien dat de gemeente Hilversum een zeer degelijke financiële positie heeft.

4.2.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de aanwezige en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen van de gemeente Hilversum beoordelen wij als uitstekend. In de volgende paragrafen leggen we uit hoe we tot deze waardering zijn gekomen. Eerst bespreken we het beleidskader omtrent risico’s en weerstandscapaciteit. Vervolgens inventariseren we de risico’s die de financiële positie kunnen bedreigen en brengen die samen in een risicoprofiel. Dan berekenen we de weerstandscapaciteit en ten slotte berekenen en beoordelen we het weerstandsvermogen.

Beleid met betrekking tot risico’s en weerstandscapaciteit
Het beleidskader bestaat uit de door de Raad vastgestelde nota’s Reserves & Voorzieningen en Risicomanagement & Weerstandsvermogen. Zoals vermeld in de nota Risicomanagement & Weerstandsvermogen is het beleidsdoel van de gemeente Hilversum op het gebied van risico’s erop gericht te voorkomen dat elke tegenvaller invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau. Omdat tegenvallers leiden tot hogere lasten of lagere baten dan waarmee vooraf rekening is gehouden, rust het beleid op twee pijlers:
Ten eerste wordt er via de inrichting van het begrotingsproces voor gezorgd dat uitgaven die onvermijdelijk op de gemeente afkomen, tijdig in de begroting worden opgenomen. Daartoe worden ieder jaar in het kader van de opstelling van de begroting gemeentebreed autonome ontwikkelingen geïnventariseerd en beoordeeld op ‘vermijdelijkheid’. Met algemene kostenontwikkelingen zoals loon- en prijsstijgingen wordt - in relatie tot de verwachte ontwikkeling van de algemene uitkering - in de meerjarenraming rekening gehouden via stelposten. Zo wordt voorkomen dat deze voorzienbare en kwantificeerbare ontwikkelingen leiden tot overschrijdingen van de begroting.
In de tweede plaats worden mogelijke negatieve ontwikkelingen die te voorzien zijn en tot op zekere hoogte kwantificeerbaar zijn, maar waarvan onzeker is of ze zich zullen voordoen (risico’s), in beeld gebracht in de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting of de jaarrekening. Dat kan leiden tot bijstelling van de hoogte van de algemene reserve.
Financiële tegenvallers kunnen leiden tot rekeningtekorten. Deze worden in eerste instantie opgevangen door de algemene reserve, bestaand uit de ‘algemene reserve ongebonden’ en de ‘algemene reserve gebonden’ (voor uitleg van deze termen, zie onder Weerstandscapaciteit). Door de kans dat zich onvermijdelijke maar niet begrote uitgaven voordoen te verkleinen - op de wijze zoals bij (1) beschreven - verkleinen we het risico dat we een beroep moeten doen op de algemene reserve.

Risicoprofiel
Onder risico’s verstaan we alle gebeurtenissen die je aan kunt zien komen met mogelijk negatieve financiële gevolgen – bijvoorbeeld hogere lasten of lagere baten - waarvan niet zeker is dat ze zich daadwerkelijk zullen voordoen. Of hoe groot de financiële gevolgen zullen zijn als ze zich voordoen. Vanwege deze onzekerheid is met deze gebeurtenissen nog geen rekening gehouden door het opnemen of aanpassen van budgetten in de begroting, het vormen van voorzieningen of bestemmingsreserves, of het afwaarderen van activa. Dit betekent dat als zo’n gebeurtenis daadwerkelijk optreedt, het financiële gevolg zich manifesteert als (a) een niet begrote uitgave, (b)

een hoger-dan-begrote uitgave, of (c) een lager-dan-begrote inkomst. In de wandelgangen noemen we dit een 'financiële tegenvaller'. Voor het samenstellen van het financiële risicoprofiel hebben we de risico's opgenomen, waarbij we uitgaan van de gegevens die bij het opstellen van deze jaarstukken bij ons bekend zijn. Het gaat hierbij om de niet afgedekte risico's, dus risico's waar geen budget, afwaardering, voorziening, bestemmingsreserve of verzekering tegenover staat.
In overeenstemming met een advies van de Rekeningencommissie, kwantificeren we de gesignaleerde risico's steeds zo goed mogelijk. De kwantificering van de risico's bestaat uit een inschatting van enerzijds het bedrag dat met het risico gemoeid kan zijn, en anderzijds de kans dat het risico zich daadwerkelijk voor doet.

Ref.	Risico	Progr.	Kans	Risicobedrag		Benodigde weerstandscapaciteit	
				incid	struct	incid	struct
1	Gewaarborgde geldleningen sociale woningbouw	1 W&L	1%		3.300		33
2	Rechtstreekse borging van geldleningen	1 W&L	5%		2.500		125
3	Garanties op woninghypotheken	1 W&L	1%		1.700		17
4	Onderwijshuisvesting	2 Zorg	50%		12		6
5	Saldo inkomsten en uitgaven bijstand (BUIG)	3 Werk	50%	3.000		1.500	
6	Herkeuringen WIA	5 Fin&Gr	5%	1.500		75	
7	Grondexploitaties	5 Fin&Gr	50%	951		476	
8	Algemene uitkering Gemeentefonds	5 Fin&Gr	25%		900		225
9	WMO en Jeugd	2 Zorg	50%	P.M.		P.M.	
10	Asbest sanering begraafplaatsen	5 Fin&Gr	60%	200		120	
11	Sloop van het voormalig UWV pand	5 Fin&Gr	10%	762		76	
12	Crailo	5 Fin&Gr	P.M.	P.M.		P.M.	
13	Gemeentelijke herindeling	4 Bestuur	P.M.	P.M.		P.M.	
14	Juridisch geschil parkeertarieven parkeergarages	5 Fin&Gr	P.M.	P.M.		P.M.	
15	Beëindiging erfpacht MOB-terrein	5 Fin&Gr	P.M.	P.M.		P.M.	
	Totaal			**6.413**	**8.412**	**2.247**	**406**

Toelichting op de onderdelen van het risicoprofiel

1. Gewaarborgde leningen sociale woningbouw

Programma: 1 (Wonen en leven)
Bedrag: € 3.300.000 structureel
Kans: 1%

Het WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw) borgt voor rente- en aflossingsverplichtingen van leningen die corporaties afsluiten op de kapitaalmarkt om de sociale woningbouw in de gemeente te bevorderen. De gemeente Hilversum vormt samen met andere Nederlandse gemeenten en het Rijk een tertiaire achtervang voor de leningen.

Per ultimo 2017 was de stand van het door Hilversum geborgde deel € 402 miljoen (op een totaal voor Nederland van 81,4 miljard. (cijfers 2016)
De achtervang werkt als volgt; Eerst moeten de corporaties de eigen reserves aanspreken om verliezen te dekken. Daarna wordt het vermogen van het waarborgfonds aangesproken. Als het waarborgfonds onder een bepaalde omvang daalt, moeten rijk (50%), schadegemeenten (25%) en alle overige gemeenten (25%) het tekort aanvullen door het verstrekken van renteloze leningen aan het waarborgfonds, die worden terugbetaald zodra het vermogen van het waarborgfonds weer op peil is. De met de renteloze leningen gemoeide rentederving komt ten laste van de kredietverstrekkers /gemeenten.

De kans dat aanspraak wordt gemaakt op de gemeentelijke achtervang is gering, maar kan invloed hebben op de gemeentelijke schuldpositie en de rentelasten van de gemeente. De gemeente zal moeten financieren met een langlopende lening waar rente over moet worden betaald.
Het financiële risico wordt op 'laag' geschat.

Het risicobedrag van de via het WSW geborgde leningen schatten we op afgerond € 3,3 miljoen. De kans schatten we op 1%.

2. Rechtstreekse borging geldleningen

Programma: diverse
Bedrag: € 2.500.000 structureel
Kans: 5%

Het schuldrestant van de rechtstreeks door Hilversum geborgde leningen bedraagt per 31 december 2017 afgerond € 2,5 miljoen. Het gaat hier vooral (ook) om woningbouwleningen (circa € 1,4 miljoen) maar ook om andere leningen, zoals aan de bibliotheek, een kinderdagverblijf en de zweefvliegclub. Het risicobedrag is daarmee tevens € 2,5 miljoen. De kans van optreden schatten wij in op 5%. Bedrag 5% maal € 2,5 miljoen is € 125.000.

3. Garantie op woninghypotheken

Programma: 1 (Wonen en leven)
Bedrag: € 1.700.000 structureel
Kans: 1%

Op 1 januari 1995 is de Nationale Hypotheekgarantie (NHG) ingevoerd. Gemeenten konden vóór die datum ook al garant staan voor hypotheken. Ook in Hilversum was dit het geval. Op basis van de jaaropgaven van financiële instellingen, komt het resterende bedrag op 31 december 2017 uit op € 1,7 miljoen. Als het gaat om spaarhypotheken, is het saldo van de lening verminderd met het opgebouwde spaartegoed. Omdat het om zeer oude leningen gaat (minimaal 20 jaar oud), gaan we er vanuit dat aan deze hypotheken geen 'onderwater' risico's kleven en dat het risico hierop daarom zeer beperkt is. De kans dat dit risico optreedt schatten we daarom in op 1%.

4. Onderwijshuisvesting

Programma: 2 (Zorg)
Bedrag: € 100.000 structureel
Kans: 75%

In het Onderwijshuisvestingsbeleid en Meerjarenprogramma 2017-2024 (OHVB) zijn de ontwikkelingen in kaart gebracht op het gebied van onderwijshuisvesting voor de periode tot en met het jaar 2024, en de financiële consequenties daarvan. Dit gaat uit van een meerjarenraming op basis van een investeringsplafond. Dit investeringsplafond is teruggebracht van € 6,9 miljoen in 2012 tot € 3.350.000 per jaar in de periode 2016 tot en met 2020. En vanaf 2021 is het plafond teruggebracht tot € 2.680.000.

In het IHP zijn maatregelen opgenomen om ervoor te zorgen dat de benodigde investeringen binnen dit jaarlijkse investeringsplafond blijven. De gemeenteraad heeft op 16 december 2015 de nieuwe verordening Voorziening onderwijshuisvesting vastgesteld. Hierdoor zijn de grenzen voor medegebruik verruimd en de kans op uitbreiding verkleind. Toch blijft er een risico bestaan dat extra, niet-voorziene investeringen noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld door veranderingen in leerlingenstromen (vanwege wijzigingen in de instroom van statushouders en de groei van het internationale onderwijs), de aanbestedingsmarkt, gevolgen voor schoolgebouwen van de invoering van passend

onderwijs, onvoorziene kosten van asbestsanering, het monumentale karakter van schoolgebouwen of nieuw beleid van het Rijk.

Daarnaast zijn een aantal ambities (zie het in 2016 vastgestelde onderwijshuisvesting beleidsplan) nog niet financieel vertaald (OHVB). Dit betreft o.a.

- Duurzaamheid en frisse scholen
- Onderhoud gymzalen die in eigendom zijn bij het Primair Onderwijs
- Renovatie en levensduur verlengende maatregelen schoolgebouwen
- Hoe om te gaan met extra onderhoud aan scholen gehuisvest in monumentale schoolgebouwen

De VNG adviseert gemeenten om de normbedragen voor de nieuwbouw van scholen eenmalig te verhogen met 40%. De reden hiervoor is dat de jaarlijkse indexering van de normbedragen over de afgelopen jaren de werkelijke prijsontwikkelingen in de markt niet goed blijkt te hebben gevolgd.

Bovenstaande is vertaald naar een risicobedrag ter grootte van € 100.000 aan kapitaallasten, welke is berekend op basis van een investeringsrisico van € 1.000.000. Vanwege het bijna gehalveerde investeringsplafond ten opzichte van de budgetten voor 2016, de groei in het leerlingenaantal in Hilversum, de verscherpte eisen in het Bouwbesluit en de recent aangetrokken bouwkosten, waardoor de VNG de normbedragen heeft verhoogd, schatten we de kans in op 75%.

5. Saldo inkomsten en uitgaven bijstand

Programma: 3 (Werken)
Bedrag: € 3.000.000 incidenteel
Kans: 20%

Afgelopen drie jaar was het budget voor de BUIG (Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten) ontoereikend en is gebruik gemaakt van de landelijke vangnetregeling. Voor tekorten op het BUIG-budget geldt een getrapte vergoeding, waarbij tekorten deels worden gecompenseerd door het Rijk. Door de landelijke vangnetregeling wordt het eigen risico beperkt. Het maximale eigen risico betreft jaarlijks ongeveer € 2,5 miljoen. Een hoger tekort op het BUIG-budget wordt vooralsnog gecompenseerd door de Vangnetregeling Participatiewet.

Voor de komende periode is het doel bepaald om het tekort op de BUIG, en daarmee de aanspraak op de vangnetregeling, terug te dringen naar nul in 2020. Het aanwezige risico voor de komende jaren is hiermee tweeledig:

- Het tekort (zonder vangnet) op de BUIG dient in 3 jaar teruggedrongen te worden van € 3,9 miljoen in 2017 naar nul in 2020. Om dit te bewerkstelligen wordt ingezet op het stimuleren van de uitstroom en het zoveel als mogelijk beperken van de instroom. We doen dit o.a. op basis van het uitvoeringsplan Werk. Het risico is aanwezig dat het tekort minder snel afneemt. Het maximale risico is hierbij in 2018 € 1,3 miljoen, in 2019 € 3 miljoen en in 2020 € 3,9 miljoen. Hierbij zal jaarlijks een deel gecompenseerd worden door de vangnetregeling, waardoor het maximale eigenrisico jaarlijks ongeveer € 2,5 miljoen betreft. Wij schatten de kans van dit risico op 20%.
- Over 2017 is de aangevraagde vangnet € 1,5 miljoen. Voor de Vangnetregeling geldt een aantal voorwaarden waar gemeenten aan moeten voldoen. Een commissie beoordeelt alle aanvragen. Het risico bestaat dat de aanvraag vangnetregeling wordt geweigerd als niet aan de voorwaarden wordt voldaan. Als een gemeente niet voldoet aan de voorwaarden, is het volledige tekort op de BUIG voor eigen rekening. Afgelopen jaren heeft de commissie de aanvragen van de gemeente Hilversum steeds toegekend. Wij schatten de kans van dit risico derhalve op 20%.

Het risico op het eigen risico en de vangnet zijn met elkaar verweven. Dit is vertaald naar een risicobedrag van ter grootte van € 3.000.000 en we schatten de kans in op 20%.

6. Herkeuringen WIA

Programma: 5 (Financiën en grondexploitaties)
Bedrag: € 1.500.000 incidenteel
Kans: 5 %

In het kader van de verscherpte herkeuringen WIA (voorheen WAO) loopt de gemeente een risico. Onbekend is of er nog (ex-)medewerkers van de gemeente Hilversum daadwerkelijk afgeschat gaan worden en zo ja, tegen welk percentage. Een lager percentage leidt tot extra lasten omdat de gemeente zelf de WW-uitkering of het wachtgeld betaalt. Vanwege de vele onzekerheden (aantal, leeftijd, inschaling, afschattingspercentage, huidige rechten op wachtgeld of WW, enz.) kunnen de werkelijke kosten aanzienlijk variëren. De grootste kans op afschattingen is geweest op het moment van wetswijziging. Tot dusver hebben bij voormalige personeelsleden, die een WAO-uitkering hadden, geen daadwerkelijk afschattingen plaatsgevonden. Gezien de ervaringen bij andere gemeenten is er evenwel geen garantie dat er geen claims zullen binnen komen. Het risico blijft bestaan, omdat het UWV herkeuringen uitvoert. We schatten het maximale risicobedrag op € 1.500.000. We schatten de kans op 5%.

7. Grondexploitaties

Programma: 5 (Financiën en grondexploitaties)
Bedrag: € 951.000 incidenteel
Kans: 50%

Binnen de gemeente Hilversum worden de grondexploitaties jaarlijks geanalyseerd en geactualiseerd, omdat zich binnen grondexploitatie aanzienlijke risico's kunnen voordoen als gevolg van bijvoorbeeld marktontwikkelingen en saneringskosten. Er zijn geen verlieslatende grondexploitaties binnen de gemeente Hilversum zodat een voorziening voor nadelige saldi achterwege kan blijven. Het risico dat grondexploitaties nadeliger uitvallen dan voorzien is daarmee echter niet afgedekt. Vandaar dat de grondexploitaties tevens in de risicoparagraaf aan de orde komen.
Voor de risico-analyse met betrekking tot de grondexploitaties maken we onderscheid tussen enerzijds *prijsrisico's*, die voor alle grondexploitaties in gelijke mate gelden, en anderzijds de *intrinsieke risico's van de afzonderlijke grondexploitaties*.
Wat betreft de *prijsrisico's*: In de huidige markt is het moeilijk in te schatten hoe de prijzen zich in de nabije toekomst zullen ontwikkelen. Dit geldt zowel voor de baten- als voor de lastenkant. In de actualisering 2018 anticiperen wij op de marktomstandigheden door de baten en lasten met 2,0 % te laten stijgen. Dit doen wij op basis van de verwachtingen van:

- de consumenten-prijsindexen van het CBS (de verkoopcijfers van en de prijswijzigingen in de woningbouw);
- het Bureau Documentatie Bouwwezen (de kostenontwikkelingen van investeringen in vastgoed);
- de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM): verkoopcijfers en prijswijzigingen in de woningbouw;
- diverse informatiebronnen op het internet betreffende grond-, weg- en waterbouw.

Afgezet tegen het bovengenoemde uitgangspunt van 2,0% voor de lasten en 2,0% voor de baten schatten wij het risico van afwijkende prijsontwikkelingen als volgt in:

a. 1% extra kostenstijging ad. € 40.000
b. 1% opbrengstendaling ad. € 240.000

Het maximale risico van de mogelijke tegenvallers (de kostenstijging plus de opbrengstendaling) ligt daarmee op € 280.000 (€ 40.000 + € 240.000).

Voor wat betreft de *intrinsieke risico's van afzonderlijke grondexploitaties:*
Elke grondexploitatie heeft haar eigen specifieke risico's en kansen. Onderstaand schema geeft de inschatting daarvan voor alle grondexploitaties, waarbij we een vergelijking hebben gemaakt tussen de inschatting bij de vorige actualisatie (maart 2017) en de nieuwste actualisatie (maart 2018).

Vergelijking risico's in jaren	actualisatie maart 2017	actualisatie maart 2018	verschil 2017-2018	opmerking
Negatieve risico's (kans x gevolg)	705	671	-34	vermindering negatieve risico's

Het bedrag aan risico's ter grootte van € 671.000 heeft betrekking op de exploitatie Anna's Hoeve.

Als we alle risicobedragen van de afzonderlijke grondexploitaties en het risicobedrag van de prijsrisico's optellen, komen we op een totaal risicobedrag van € 951.000 (€ 280.000 + € 671.000). We schatten de kans op 50%.

8. Algemene Uitkering gemeentefonds

Programma: 5 (Financiën)
Bedrag: € 900.000 structureel
Kans: 25%

De hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is afhankelijk van de Rijksuitgaven. Dit gaat op basis van het principe "samen trap op en af". Meer rijksuitgaven betekent meer geld voor het gemeentefonds, minder rijksuitgaven betekent minder geld voor het gemeentefonds.
Als de Rijksuitgaven achterblijven bij de ramingen bestaat de kans bestaat dat het accres over uitkeringsjaar 2017 in de meicirculaire 2018 van het gemeentefonds naar beneden wordt bijgesteld. De algemene uitkering exclusief het sociale domein bedroeg over 2017 een bedrag van € 89 miljoen. Een afwijking van 1% leidt op deze manier tot een risico van € 0,9 miljoen.

Het Rijk heeft een maartcirculaire uitgebracht. Deze circulaire geeft een geactualiseerd meerjarig financieel beeld m.b.t. de gemeenteraadsverkiezingen.
Uit deze maartcirculaire blijkt dat er de komende jaren extra middelen richting de gemeenten gaan. Het accres is, in de maartcirculaire, als gevolg van de in het regeerakkoord vastgelegde keuzes naar boven bijgesteld.

9. Zorg

Programma: 2 (Zorg)
Bedrag: € 1.500.000 incidenteel
Kans: 50%

Binnen het sociaal domein heeft de gemeente de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van diverse regelingen met een open-einde-karakter. Hierbinnen wordt gesproken over Nieuwe Zorgtaken refererend naar de decentralisaties WMO begeleiding en Jeugd die sinds 2015 tot de taken van de gemeente behoren. Rekeningcijfers kunnen in positieve, maar ook in negatieve zin afwijken van de begrotingsramingen. Op basis van de jaren sinds 2015 krijgen we steeds meer inzicht, maar blijven diverse onzekerheden bestaan. De belangrijkste onzekerheden hebben betrekking op de te verwachten normale instroom en/of uitstroom. Wel verwachten we op termijn, een groeiend beroep op de individuele voorzieningen, omdat ouderen steeds langer zelfstandig thuis zullen blijven wonen. In hoeverre gemeenten hiervoor gecompenseerd zullen worden door het Rijk, is nog niet bekend. In het algemeen hanteert het rijk bij de decentralisaties een zogeheten 'objectief'

verdeelmodel waarbij het Rijk het macrobudget verdeelt aan de hand van objectieve criteria. De rijksbijdragen kunnen dus fluctueren.

Voor de nieuwe zorgtaken constateren wij dat wij deze taken in 2017, in tegenstelling tot 2015 en 2016, niet binnen de aanwezige budgetten hebben kunnen uitvoeren. Ook voor 2018 bestaat het risico dat het budget ontoereikend is.

Ten aanzien van de uitvoering van de jeugdwet bestaan er naast de bovenstaande algemene risico's een aantal specifieke risico's:

- De toegang tot de jeugdzorg loopt niet alleen via het Sociaal Plein, maar ook via gemachtigde verwijzers zoals huisartsen, jeugdartsen, medisch specialisten en gecertificeerde instellingen, waardoor er minder grip is op de kosten van deze zorg.
- Afgelopen jaar zijn de kosten binnen de jeugdwet jaarlijks gestegen. Het is onduidelijk of deze stijging zich door zal zetten.
- Het college heeft in januari 2018 het uitvoeringsplan 'ontmoeten en ondersteuning in de wijken' vastgesteld. Veronderstelt wordt dat het plan de vraag naar zwaardere zorg zal doen laten dalen en zichzelf daarmee bekostigd (substitutie). Het risico bestaat dat deze substitutie niet of pas later plaats zal vinden.
- In de per 1 januari 2018 vernieuwde verordening WMO zijn de eigen bijdrages voor begeleiding, dagbesteding en kortdurend verblijf verlaagd naar de kostprijs van huishoudelijke hulp. Omdat de berekening van de eigen bijdrages is gebaseerd op de inkomens van cliënten is het onzeker wat het precieze financiële effect is van deze wijziging en het risico bestaat dat het effect groter is dan voorzien.

Bovenstaande is vertaald naar een risicobedrag van ter grootte van € 1.500.000 en we schatten de kans in op 50%.

10. Asbest sanering begraafplaatsen Noorder- en Zuiderhof en Bosdrift

Programma 1: Wonen en Leven
Bedrag: € 200.000 incidenteel
Kans: 60%

Op de begraafplaatsen Noorderbegraafplaats, Zuiderhof en Bosdrift is mogelijk asbest aanwezig in de afdekplaten van de graven, op het maaiveld en in de bodem. Hiertoe wordt onderzoek uitgevoerd om vast te stellen of en in welke mate asbest aanwezig is en of sanering noodzakelijk is. De kans dat er asbest aanwezig is en dat er gesaneerd moet worden wordt geschat op 60% waarbij de kosten zijn ingeschat op €200.000.

11. Sloop van het voormalig UWV pand

Programma: 5 (Financiën en grondexploitaties)
Bedrag: € 762.000 incidenteel
Kans: 10%

De vernieuwing van het stationsplein wordt in gang gezet met de sloop van het voormalig UWV pand aan het Stationsplein 25. De sloopkosten worden geraamd op € 762.000 en zijn in het investeringsprogramma opgenomen. Op deze wijze kunnen we, als we te zijner tijd een grex openen voor de ontwikkeling van de grond, het krediet bij de grex betrekken. Hiervoor geldt dat er binnen 5 jaar nadat het krediet geactiveerd is, er een grex geopend moet zijn. Komt het niet binnen 5 jaar tot een grex, dan dient het krediet in één keer afgeschreven te worden. We achtte deze kans klein (10%) omdat de raad een visie op het stationsplein heeft vastgesteld waarin geen plaats is voor het

bestaande gebouw. De tijdslimiet waarbinnen er een grex geopend moet worden, zorgt voor vermelding in deze risicoparagraaf.

12. Crailo

Programma: 5 (Financiën en grondexploitaties)
Bedrag: p.m.
Kans: p.m.

In het raadsvoorstel Aankoop grond Crailo Noord en Zuid, zoals dat op 18 december 2017 aan de gemeenteraden van Gooise Meren, Laren en Hilversum is voorgelegd en op grond waarvan de drie gemeenteraden deze grondexploitatie inclusief toelichtingsdocument hebben vastgesteld (en daarmee het financieel kader voor de ontwikkeling en realisatie van Crailo) is de volgende tekst met betrekking tot de intergemeentelijk grondexploitatie opgenomen:

In de Intergemeentelijke grondexploitatie Crailo d.d. 27 oktober 2017 is een raming weergegeven van de te verwachten kosten en opbrengsten, die in de komende jaren zullen ontstaan en wordt een financiële onderbouwing gegeven voor een financieel haalbare gebiedsontwikkeling. Hierbij zij opgemerkt dat de in de grondexploitatie opgenomen kosten en opbrengsten exclusief omzetbelasting zijn. Dit betekent dat in de uit de grondexploitatie voortvloeiende kasstroom geen rekening is gehouden met betaling versus terugvordering en/of compensatie van omzetbelasting.

Het project bevindt zich in de haalbaarheidsfase. De intergemeentelijke grondexploitatie is daarom globaal van aard en grotendeels gebaseerd op kengetallen. Het bijbehorende toelichtingsdocument geeft de uitgangspunten van de berekeningen weer en waar mogelijk per (hoofd-)post van de grondexploitatie een onderbouwing. Tevens is in het toelichtingsdocument een gevoeligheidsanalyse opgenomen op basis van de informatie die in dit stadium beschikbaar is. Voor een uitgebreide risicoanalyse is nader onderzoek nodig. Met de vaststelling van de intergemeentelijke grondexploitatie kunnen uitgaven gedaan worden, voor bijvoorbeeld de aankoop van de grond (betaling eind 2029), sloop van de aanwezigen opstallen, sanering van het terrein en het opstellen van ruimtelijke plannen (o.a. een intergemeentelijk bestemmingsplan Crailo).

De intergemeentelijke grondexploitatie wordt gevoerd door de GEM Crailo B.V. De gemeenten gaan er vanuit dat kan worden volstaan met een intergemeentelijke grondexploitatie, zodat er geen eigen grondexploitaties hoeven te worden opgesteld en geopend. Mocht om fiscale redenen en/of regelgeving vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) toch een gemeentelijke grondexploitatie moeten worden geopend, wordt deze nog afzonderlijk aan u ter vaststelling voorgelegd.
De gemeenten Hilversum, Gooise Meren en Laren nemen het voormalige defensieterrein Crailo over van de provincie Noord-Holland voor een bedrag van € 33,2 miljoen. De overdracht van de gronden zal uiterlijk plaatsvinden op 31-12-2017. De volledige koopprijs wordt voldaan op 31-12-2029, waarbij de gemeenten vrij zijn om (delen) eerder te betalen. De gemeenten zijn aan de provincie de eerste 6 jaar (2018-2023) een rente van 0% per jaar verschuldigd over het openstaande bedrag van de koopsom. De gemeenten zijn aan de provincie over de tweede 6 jaar (2024-2029) een rente van 0,4% per jaar verschuldigd over het openstaande bedrag van de koopsom.

De intergemeentelijke grondexploitatie kent – uitgaande van een rentepercentage en discontovoet van 2% – een beperkt positief saldo van € 1,2 mln. netto contant per 1-1-2018. Daarmee voldoet de intergemeentelijke grondexploitatie aan het vooraf gestelde uitgangspunt van een ten minste budgettair neutrale ontwikkeling. Afhankelijk van het uiteindelijke rentetarief waartegen GEM Crailo BV de benodigde financieringsmiddelen kan verkrijgen en het verloop van het project kan de intergemeentelijke grondexploitatie Crailo (verder) verbeteren of verslechteren. Partijen streven evenwel gedurende de gehele looptijd naar een ten minste sluitende grondexploitatie. Dit is ook de

reden dat de grondexploitatie jaarlijks wordt geactualiseerd door GEM Crailo BV en door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van GEM Crailo BV wordt goedgekeurd.

Risico-technisch is er een gevoeligheidsanalyse (conjuncturele risico's) opgesteld en een risico-analyse op hoofdlijnen. Wij wijzen erop dat in bovenstaande cursieve tekst is opgenomen, dat de intergemeentelijke grondexploitatie en daarmee de gevoeligheids- en risico-analyse op hooflijnen vooralsnog globaal van aard is en is opgesteld op basis van kengetallen. In dit licht achten wij het verstandig de uitkomsten van de gevoeligheids- en risico-analyse op hoofdlijnen vooralsnog als PM op te nemen in deze paragraaf Weerstandsvermogen. GEM Crailo BV is op 1 mei 2018 opgericht.

13. Gemeentelijke herindeling

Programma: 4 (Bestuur)
Bedrag: p.m.
Kans: p.m.
In opdracht van de provincie en de gemeenten is er een bestuurskrachtonderzoek uitgevoerd. Op het rapport (d.d. november 2016) is een groot aantal reacties gekomen dat geen eenduidig beeld gaf over de te volgen koers ter versterking van de bestuurskracht. De provincie is daarom een arhi-procedure gestart. De provincie koerst op maximaal 3 gemeenten in de regio, waarbij de samenstelling van de nieuwe gemeenten niet vooraf vast ligt. Duidelijk is wel dat de gemeenten Wijdemeren en Weesp onvoldoende scoren op hun bestuurskracht en niet alleen verder kunnen. Hilversum ondersteunt de noodzaak van versterking van de (regionale) bestuurskracht en stelt als stip op de horizon één gemeente. GS heeft een voorlopige conclusie getrokken waarin Wijdemeren zou moeten gaan fuseren met Hilversum. Invoeringstermijn is in de ogen van de provincie uiterlijk 2021.
Elk herindelingsontwerp wordt getoetst door de minister van BZK op draagvlak, interne samenhang, bestuurskracht, evenwichtige regionale verhoudingen en duurzaamheid (toekomstbestendig en krachtig autonoom). De risico's voor de gemeente Hilversum zijn gezien de lopende besluitvorming bij GS, vooralsnog niet te kwantificeren, zowel positieve financiële effecten (financiële prikkels door het Rijk, meer doelmatige uitvoering en betere voorzieningen) als negatieve financiële effecten (inefficiënties en daarmee ondoelmatige uitvoering en verslechtering huidige financiële positie). Daarom schatten we dit risico vooralsnog in als een PM.

14. Juridisch geschil parkeertarieven gemeentelijke parkeergarages

Programma: 5 (Financiën en grondexploitaties)
Bedrag: p.m.
Kans: p.m.

In het kader van de Wet Markt en Overheid (inwerkingtreding 2014) dient de gemeente de integrale kosten van haar economische activiteiten door te berekenen in de tarieven van de gemeentelijke parkeergarages. Dit geldt niet als de gemeenteraad vaststelt dat de economische activiteit plaatsvindt in het algemeen belang. Op 16 september 2015 heeft de raad van de gemeente Hilversum de exploitatie van de gemeentelijke parkeergarages Gooiland, Gooische Brink en Leeuwenhoekgarage aangewezen als economische activiteit die plaatsvindt in het algemeen belang volgens artikel 25h, vijfde en zesde lid van de mededingingswet.
Q-park exploiteert de commerciële parkeergarages Markt en Hilvertshof. Q-park is het niet eens met algemeen belang besluit van de gemeenteraad en vindt dat zij daardoor word geschaad in haar belangen. Q-park heeft daarom bezwaar aangetekend tegen het algemeen besluit van de gemeenteraad. Op 26 maart is het bezwaar van Q-park behandeld bij de rechtbank van Rotterdam. De uitspraak van de rechtbank wordt op het moment van schrijven nog verwacht en kan financiële gevolgen hebben.

15. Beëindiging erfpacht Rading 113-115 (MOB terrein) door Staat der Nederlanden

Programma: 5 (financiën en grondexploitatie)
Bedrag: pm
Kans: pm

Op 15 december 2017 is de raad geïnformeerd over de stand van zaken rond de beëindiging van de erfpachtovereenkomst door de Staat der Nederlanden. Over de voorwaarden waaronder de Staat de erfpachtovereenkomst kan opzeggen wordt nog onderhandeld. In het kader van deze onderhandelingen zijn rapporten opgevraagd over de technische staat van de aanwezige opstallen, mogelijk asbest in de gebouwen en grondverontreiniging. De Staat biedt op dit moment aan (een deel van) de saneringskosten (verwijderen asbest en grondverontreiniging) te vergoeden maar de gemeente stelt zich op het standpunt dat alle saneringskosten vergoed moeten worden. We vermelden deze onderhandelingen bij de risico's omdat de uitkomst nog niet vaststaat, om het risico te beperken wordt juridische expertise ingehuurd.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit alle financiële middelen waarmee financiële tegenvallers gedekt kunnen worden. Dit betreft zowel incidentele (éénmalige) als structurele (jaarlijks terugkerende) middelen. Ook gaat het om zowel reeds beschikbare middelen (zoals de algemene reserve) als beschikbaar te maken middelen (bijvoorbeeld door verhoging van de OZB).
Onderstaand overzicht toont de verwachte weerstandscapaciteit. Van de vermelde reserves (nummers 1 en 2) heeft alleen de 'algemene reserve' de functie om risico's op te vangen. De bestemmingsreserves hebben dat per definitie niet. Zij kunnen evenwel, als de algemene reserves tekort schieten, in geval van nood toch worden aangesproken. De onderdelen met nummers 3 t/m 6 'kijken vooruit'. De belastingcapaciteit (nummer 7) is weer gebaseerd op de werkelijke cijfers 2017.

Tabel: weerstandscapaciteit — bedragen x 1.000

	Incidenteel		**Structureel**	
Actueel	1. Algemene reserves	73.963	4. Onvoorzien	150
	2. Vrije bestemmingsreserves	4.327	5. Stelpost autonome ontwikkelingen	1.700
			6. Budget nieuwe kansen	600
	subtotaal Actueel Incidenteel ('reserves')	*78.290*	*subtotaal Actueel Structureel*	*2.450*
Potentieel	3. Verwachte winst uit grondexploitaties	6.819	7. Onbenutte belastingcapaciteit	10.136
	subtotaal Potentieel incidenteel ('stille reserve')	*6.819*	*subtotaal Potentieel structureel*	*10.136*
Totaal	***Totaal incidenteel***	**85.109**	***Totaal structureel***	**12.586**

Toelichting op de onderdelen van de weerstandscapaciteit

1. Algemene reserve

De zogenoemde algemene reserve heeft de functie van buffer voor het opvangen van risico's waarvoor geen maatregelen kunnen worden getroffen (bijvoorbeeld: afsluiten verzekering, instellen van een voorziening op de balans). De geraamde stand van deze reserve per 31 december 2017 is € 74,0 miljoen, inclusief de voormalige Algemene reserve 'gebonden'**.**

2. Vrije bestemmingsreserves
De bestemmingsreserves zijn - zoals de term aangeeft- bestemd voor de diverse doelen waarvoor ze zijn ingesteld. Ze vormen (als onderdeel van het eigen vermogen) een weerstandscapaciteit die kan worden aangesproken in het geval dat de algemene reserve tekort schiet. Twee categorieën bestemmingsreserves vormen hierop een uitzondering:
(1) beklemde reserves (saldo per 31 december 2017: € 6,5 miljoen). Dit zijn reserves die zijn bestemd voor de dekking van kapitaallasten. In deze categorie vallen reserves als 'Huisvesting/DHI', 'Project Larenseweg', 'Herinrichting Marktplein' en 'De Vorstin' (zie staat van reserves).
(2) andere reserves waarvan de bestemming moeilijk te wijzigen is (saldo per 31 december 2017: € 5,5 miljoen). Dit zijn bijvoorbeeld de reserves 'Decentralisaties Sociaal Domein', 'Maatschappelijke opvang en verslavingszorg' en 'Vrouwenopvang' (zie staat van reserves).

Het geraamde totaal aan bestemmingsreserves bedraagt per 31 december 2017 € 16,3 miljoen Wanneer we de stand van de bestemmingsreserves per 31 december 2017 corrigeren voor de twee uitzonderingscategorieën (totaal € 12,0 miljoen) resteert een bedrag aan 'vrije bestemmingsreserves' van € 4,3 miljoen.

3. Verwachte winst uit grondexploitaties
Op grond van de geldende verslaggevingsvoorschriften moeten verliezen op grondexploitaties worden afgedekt door een voorziening op het moment dat deze verliezen verwacht worden. Winsten mogen evenwel pas genomen worden als ze daadwerkelijk gerealiseerd zijn.
Op grond van de actualisatie 2018 wordt een winst verwacht van circa € 6,8 miljoen op de exploitatie Anna´s Hoeve.

4. Onvoorzien
Jaarlijks wordt in de begroting een post voor onvoorziene lasten opgenomen. Ten laste van dit budget mogen alleen uitgaven worden geboekt die voldoen aan de zogenoemde drie o's: onvoorzien, onontkoombaar en onuitstelbaar. Een deel van de tegenvallers kan dus met dit budget worden opgevangen. De post 'onvoorzien' in de programmabegroting 2018 en volgende jaren bedraagt structureel € 150.000.

5. Stelpost autonome ontwikkelingen
Voor het opvangen van autonome ontwikkelingen is in de meerjarenraming een stelpost geraamd die elk jaar € 850.000 hoger wordt. Binnen de horizon van deze programmabegroting – van 2018 tot en met 2021 – loopt de post op van € 0 (2018 is al benut) tot € 3,4 miljoen (2021). Dat is bij elkaar opgeteld € 8,5 miljoen. Daarmee wordt in de periode 2018-2022 gemiddeld een bedrag van € 1,7 miljoen toegevoegd aan de structurele weerstandscapaciteit.

6. Budget nieuwe kansen
In de nieuwe financiële verordening is de post 'Nieuwe kansen' opgenomen. De post 'Nieuwe kansen' mag alleen worden aangesproken voor incidentele uitgaven die het mogelijk maken om in te spelen op kansen die zich gedurende het jaar voordoen. Het college stelt hiervoor in de uitvoeringsafspraken stringente voorwaarden op.

7. Onbenutte capaciteit Onroerende zaakbelasting
De onbenutte OZB-capaciteit is het verschil tussen enerzijds de OZB-opbrengst bij het door de gemeente Hilversum vastgestelde tarief en anderzijds de opbrengst die zou worden behaald als de

gemeente het tarief zou hanteren dat minimaal nodig is om in aanmerking te komen voor een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 Fvw (Financiële verhoudingswet). Dit landelijke (voor alle gemeenten gelijke) 'artikel 12 normtarief' is een gewogen percentage op basis van de economische waarde van de drie categorieën belastingobjecten (woningen, niet-woningen eigenaren en niet-woningen gebruikers). Het normtarief wordt elk jaar door het rijk vastgesteld en bedraagt voor 2017 (meicirculaire 2016): 0,1927%.
Het gewogen percentage van de gemeente Hilversum, op basis van de door de gemeenteraad voor 2017 vastgestelde tarieven, is 0,1275. Hilversum zit daarmee 0,0652% onder het normtarief. Wanneer dit verschil wordt vermenigvuldigd met de opgetelde economische waarde voor de drie categorieën – € 15,5 miljard – dan levert dit een onbenutte OZB-capaciteit van € 10,1 miljoen op.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de aanwezige en de benodigde weerstandscapaciteit. Zoals getoond in de risicoprofieltabel in §3, en in de tabel hieronder, bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit € 2,2 miljoen incidenteel en € 406.000 structureel. Zoals getoond in de weerstandscapaciteitstabel in §4, en in de tabel hieronder, bedraagt de aanwezige weerstandscapaciteit € 85,1 miljoen incidenteel en € 12,6 miljoen structureel. Dit betekent een incidenteel weerstandsvermogen van 37,9 en een structureel weerstandsvermogen van 31,0. Omdat de 'Overige risico's' niet gekwantificeerd zijn, is het bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit – en daarmee het weerstandsvermogen- enigszins geflatteerd. Tegelijkertijd is het verschil in benodigde en aanwezige weerstandscapaciteit zo enorm groot dat deze flattering geen invloed heeft op het algemene beeld dat de gemeente Hilversum een buitengewoon goed weerstandsvermogen heeft.

Tabel: weerstandsvermogen bedragen x 1.000

	aanwezige weerstandscapaciteit	benodigde weerstandscapaciteit	weerstands-vermogen	beoordeling
incidenteel	85.109	2.247	37,9	uitstekend
structureel	12.586	406	31,0	uitstekend
totaal	**97.695**	**2.653**	**36,8**	**uitstekend**

Om een 'algeheel weerstandsvermogen' te kunnen bepalen, moeten de incidentele en structurele cijfers bij elkaar worden opgeteld. Dat kan alleen als we bepalen hoe lang we, als dat nodig mocht zijn, mogelijke structurele tegenvallers willen laten drukken op incidentele weerstandscapaciteit. Het antwoord is: zo kort mogelijk, dus maximaal één jaar. Het is namelijk ongeschreven financieel beleid dat structurele tegenvallers in het eerstvolgende jaar meteen worden gecompenseerd met bezuinigingen. Dit voorzichtige en verantwoorde financiële beleid draagt er aan bij dat we de structurele weerstandscapaciteit zo min mogelijk aanwenden en om die reden qua omvang niet heel groot hoeft te zijn. Zoals de tabel laat zien, is het algehele weerstandsvermogen 36,8.
Hoe moeten we deze getallen waarderen? In het artikel 'Een norm voor het weerstandsvermogen' (B&G, oktober 2006) heeft Smorenberg een beoordelingstabel voor het weerstandsvermogen voorgesteld.

Tabel: beoordeling van het weerstandsvermogen

Categorie	Weerstandsvermogen	Beoordeling
A	>2	Uitstekend
B	1,4<x<2,0	Ruim voldoende
C	1,0<x<1,4	Voldoende
D	0,8<x<1,0	Matig
E	0,6<x<0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Aan de hand van deze beoordelingstabel vallen zowel het incidentele, het structurele als het algehele weerstandsvermogen van de gemeente Hilversum in de hoogste categorie en verdienen zij de beoordeling uitstekend.

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

4.3.1 Inleiding

Deze paragraaf gaat conform het Besluit Begroting en Verantwoording over onderhoud (maatregelen waarmee een kapitaalgoed gedurende de levensduur op een bepaald kwaliteitsniveau worden gehouden). Uitgaven voor onderhoud worden in de begroting opgenomen en/of voor onderhoud wordt via de begroting een onderhoudsvoorziening opgebouwd. Om het beeld over de stand van zaken rond kapitaalgoederen te completeren wordt in deze paragraaf ook op de maatregelen in de investeringssfeer
ingegaan (vervanging van een kapitaalgoed, uitbreiding of renovatie).
Een zuivere splitsing tussen vervangings- en uitbreidingsinvesteringen valt niet te maken. Als hoofdregel (conform het BBV en ons beleid) hanteren wij dat levensduur verlengende en waarde verhogende investeringen op consistente basis worden geactiveerd. Daarentegen worden niet levensduur verlengende en waarde verhogende investeringen ten laste van de voorziening groot onderhoud gebracht.

Met het onderhoud van en de investeringen in de kapitaalgoederen wegen, water, openbaar groen, riolering en gebouwen is een substantieel bedrag gemoeid. Bepalend voor de omvang van die budgetten is het gekozen kwaliteitsniveau en de vertaling daarvan naar de maatregelen die nodig zijn om dat kwaliteitsniveau te realiseren. Per soort kapitaalgoed worden het ambitieniveau, de bijbehorende maatregelen en kosten vastgelegd in een meerjarig programma. De mate waarin één en ander wordt geactualiseerd en wordt ingepast in de begroting is mede bepalend voor de gezondheid van de begroting.

In het vervolg van deze paragraaf kapitaalgoederen worden de ontwikkelingen in beleid en uitvoering weergegeven voor het jaar 2017 op de gebieden wegen, riolering, water, groen, en gebouwen. Per onderdeel worden de beschikbare uitgavenbudgetten voor onderhoud en investeringen in beeld gebracht.

4.3.2 Wegen

<u>Beleid</u>
In het Handboek Beheer Hilversum Buiten (vastgesteld in 2009) is het beleid voor het beheer en onderhoud van wegen en openbare verlichting vastgelegd. In 2010 is in het kader van de bezuinigingen het kwaliteitsniveau van de plus-gebieden in het handboek Beheer Hilversum Buiten teruggebracht naar het basisniveau.
Vanaf 2015 is voor de openbare verlichting gestart een nieuw vervangingsprogramma (duurzame led verlichting) voor de armaturen.
Het ambitieniveau van het programma onderhoud wegen is gebaseerd op een landelijk gehanteerd normenstelsel voor rationeel wegonderhoud. Voor de investeringen wegen 2016 wordt rekening gehouden met een goede balans tussen het investeringsniveau en de kwaliteit/beheerbaarheid van de openbare ruimte. Het is van belang dat in het kader van veiligheid en leefbaarheid de kwaliteit van de openbare ruimte voor de korte en lange termijn gewaarborgd blijft.
Daarnaast is er in 2007 een meerjarenprogramma onderhoud kunstwerken (bruggen en viaducten) opgesteld. Dit programma is de leidraad voor de investeringen in het onderhoud kunstwerken. De uiteindelijke gemeten kwaliteit van de kunstwerken bepaald of we het programma volgen of daar gemotiveerd van afwijken.

Uitvoering onderhoud

De meldingen van klachten over het actuele onderhoudsniveau wegen verlopen via de Meldingen Openbare Ruimte. De achterstand in het onderhoud bedraagt ongeveer 7 % (percentage gemeten in 2013), voornamelijk in het onderhoud van open verharding (voetpaden). Landelijk wordt dat percentage als aanvaardbaar beschouwd.

In 2017 is er naast het lopende klein onderhoud op de volgende locaties groot onderhoud uitgevoerd:

- Havenkwartier (1e Loswal/2e Loswal/Kininelaantje). Dit werk was ingepland voor 2016, maar is doorgeschoven in de planning i.v.m. de omleiding op de Gijsbrecht van Amstelstraat
- Diverse voetpaden in Kerkelanden
- Hofje in de Meent (in overleg met de wijkvereniging)
- Veerstraat (na aanbrengen van de ondergrondse verzamelcontainers)
- Langestraat
- Laapersveld voetpaden
- Kamrad, herstel voetpaden
- Stad en Landestraat en Ludenstraat-Jacob Peetstraat
- Aanbrengen slijtlaag NW Villagebied

Uitvoering investeringen

In 2017 zijn op diverse locaties in Hilversum wegen vernieuwd. Hierbij is zoveel mogelijk gekozen voor een integrale aanpak door verhardingswerkzaamheden te combineren met rioleringswerken en groen investeringen.

In de volgende wijken zijn wegen vernieuwd:

- Noordwestelijk Villa gebied
- Raadhuisbuurt
- Rode Dorp

Daarnaast zijn de volgende wegen vernieuwd:

- Kruissteeg
- Dotterstraat
- Groest
- Langestraat

Van de volgende gebieden is de openbare verlichting (LED-verlichting) vernieuwd:

- Havenkwartier
- Kerkelanden
- Bloemenbuurt Noord
- Schrijverskwartier
- Schilderskwartier
- ’t Hoogt van het Kruis
- Arenaparkkwartier
- J. Geradtswegbuurt

progr	Wegen	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
1	Onderhoudslasten	2.990	2.538	2.610
1	Investeringen	6.349	2.828	904
	Totaal	**9.339**	**5.366**	**3.514**

bedragen x € 1.000

Relevante beleidsnota's

1. Visie Hilversum Buiten, (2004)
2. Meerjarenprogramma onderhoud kunstwerken (2007)
3. Hilversum Buiten handboek Beheer (2009)
4. Duurzaam Hilversum 2016-2020

4.3.3 Riolering

Areaal

Tot de kapitaalgoederen van de Riolering behoren alle openbare voorzieningen die aanwezig zijn voor de gemeentelijke zorgplichten voor afvalwater, hemelwater en grondwater. Het gaat om riolen, rioolgemalen, bufferbassins en bijkomende voorzieningen.

Beleid

Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) bevat de beleidsuitgangspunten voor de exploitatie van het riool en de financiële consequenties daarvan en beslaat steeds een periode van vijf jaar. Het GRP is geactualiseerd in 2015 en heeft betrekking op de periode 2015-2020. Het opstellen van een rioleringsplan berust op een wettelijke verplichting die is neergelegd in de Wet Milieubeheer.

Uitvoering onderhoud

Het onderhoud van het gemeentelijk rioolstelsel omvat onder meer het reinigen, ontstoppen en repareren van riolen en kolken, dagelijks beheer van rioolgemalen en het vegen van straten. Per jaar reinigen we ongeveer 15% van het totale areaal aan riolen. De kolken worden 2x per jaar geleegd. Daarnaast behoort ook het opsporen en zo mogelijk saneren van foutieve aansluitingen op het riool en onjuiste interne koppelingen tot de taken. Dienstverlening aan publiek is een dagelijkse bezigheid.

Uitvoering investeringen

Jaarlijks wordt aan het gemeentebestuur een uitvoeringsprogramma voorgelegd waarin de vervangingsinvesteringen zijn opgenomen. In het GRP 2015-2020 is vastgelegd dat ca. 65 km oude riolering in een tijdsbestek van 10 jaar vervangen moet worden. Dit resulteert in een uitvoeringsprogramma waarin het riool deels wordt gerelined en deels wordt vervangen. Vervanging vindt plaats daar waar riooltraces gewijzigd moeten worden en/of daar waar ook de openbare weg (verharding en bomen) in aanmerking komt voor onderhoud.

In 2017 zijn in de volgende wijken renovatieprojecten voor de riolering uitgevoerd:

- Noordwestelijk Villa gebied
- Raadhuisbuurt
- Hilversum Noord
- Rode Dorp
- 't Hoogt van 't Kruis

progr	Riolering	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
1	Onderhoudslasten	1.240	1.266	1.235
1	Investeringen	1.946	2.360	-65
1	Toevoeging voorziening afboeking activa riolering	2.722	2.151	2.151
	Totaal	**5.908**	**5.777**	**3.321**

bedragen x € 1.000

Relevante beleidsnota's

1. Gemeentelijk Rioleringsplan 2015-2020.
2. Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2012-2015

4.3.4 Water

Areaal

Het betreft de waterbodems en oeverbeschermingen van alle openbare oppervlaktewateren en vijvers in de stad. Daarnaast zijn wij eigenaar van het Hilversums Kanaal.

Beleid

Baggeren is nodig om vaarwegen op diepte te houden voor de scheepvaart en voor overige waterpartijen om voldoende doorstroming te waarborgen en de waterkwaliteit te verbeteren.

Onderhoud waterbodems en beschoeiingen

Na bijstelling van het vaarwegprofiel van het Hilversums Kanaal is nautisch baggeren van het kanaal niet meer nodig. Een rapport van adviesbureau ATMilieuAdvies (april 2013) bevestigt dat de actuele doorvaartdiepte voldoende is.

Het beheer van de overige stadswateren is op orde. Voor de bescherming van de oevers zijn rond en/of langs de meeste waterpartijen houten of stalen beschoeiingen aanwezig. Er zijn beperkte mogelijkheden tot preventief of curatief onderhoud van beschoeiingen. Er zijn beperkte bedragen beschikbaar voor klein onderhoud.

Uitvoering onderhoud (waterbodems en beschoeiingen)

Het accent ligt op het opheffen van calamiteiten. In 2017 is er geen structureel onderhoud aan waterbodems en beschoeiingen uitgevoerd.

Uitvoering investeringen (beschoeiingen en sluizen)

In 2017 is een start gemaakt met het vervangen van de beschoeiingen van het Hilversums Kanaal. Voor het kanaal loopt de vervanging door tot 2020. Daarnaast wordt in 2018 de beschoeiing van de Derde Havenarm en de beschoeiing van de watergang langs de groengordel Hilversumse Meent vervangen.

progr	Water	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
1	Onderhoudslasten	87	108	108
1	Investeringen	146	558	102
	Totaal	**233**	**666**	**210**

bedragen x € 1.000

4.3.5 Groen

Beleid
In het Handboek Beheer Hilversum Buiten (vastgesteld in 2009) en in het Groenbeleidsplan 2030 (vastgesteld begin 2013) is het beleid voor het beheer en onderhoud van het openbaar groen en de bomen vastgesteld. In 2010 is in het kader van de bezuinigingen het kwaliteitsniveau van de plus-gebieden in het handboek Beheer Hilversum Buiten teruggebracht naar het basisniveau, uitgezonderd het groen rond het Raadhuis. De programma's omvatten zowel het onderhoud als de herinrichting (investeringen) van het openbaar groen. Aansluiting is gezocht bij de zonering-niveaus van het Handboek Beheer Hilversum Buiten. In 2018 moeten de Handboeken Hilversum Buiten (Visie, Inrichting en Beheer) geactualiseerd worden als gevolg van de politieke doelstellingen op het gebied van Buurtgericht werken, Duurzaamheid en bezuinigingen op beheer.

Het beleid met betrekking tot bomen is vastgelegd in het Groenbeleidsplan en in het Handboek Beheer Hilversum Buiten. Het ambitie niveau is een structureel gezond divers bomenbestand. Om dit te bereiken wordt een jaarlijkse VTA inspectie uitgevoerd, waarvan de resultaten worden meegenomen in het programma " boomverzorging". Op dit moment zijn de budgetten voor bomen voldoende voor het onderhoud en noodzakelijke renovatie.

De nota "impuls voor extra groen" is in de raad van 28 september 2016 voorgelegd waarbij op 7 sporen wordt ingezet en waarbij aansluiting wordt gezocht met de ambities en maatregelen uit het groenbeleidsplan 2030. Voor één van die sporen heeft de raad in januari 2016 een krediet van € 120.000 vrijgegeven voor het toevoegen van extra groen in het centrum. In 2017 zijn de voorbereidingen van start gegaan en in 2018 worden op verschillende locaties de feitelijke uitvoering gestart en het groen versterkt waarbij bewoners doormiddel van participatie hun inbreng hebben gehad.

Uitvoering onderhoud
In 2017 heeft SBS, evenals in voorgaande jaren (vanaf 1-7-2007) de onderhoudswerkzaamheden groen en bomen uit conform het onderhoudsbestek groen uitgevoerd. Voor specifieke gebieden zoals het Centrum zijn werkzaamheden op een bepaalde frequentie vastgesteld. Andere onderhoudswerkzaamheden (bv straatreiniging) worden getoetst op een vooraf overeengekomen beeldkwaliteit. Het onderhoudscontract met SBS is verlengd van 1 juli 2018 tot en met juni 2023.

Uitvoering investeringen
Bij de uitvoering van investeringen wordt zoveel mogelijk gekozen voor een integrale benadering. Hierbij wordt zoveel mogelijk een integrale uitvoering gerealiseerd, waarbij afstemming plaats vindt met het groot onderhoud aan infrastructurele werken (vervangen afgeschreven wegen), rioleringswerkzaamheden en projecten. Het kan voorkomen dat grotere renovatie werkzaamheden aan groen apart worden uitgevoerd, omdat de levensduur van het groen niet dezelfde is als die van riolen en andere infrastructurele voorzieningen.

In 2017 zijn op de volgende locaties het openbaar groen gerenoveerd en zijn de bomen vervangen:

Bomen:
- Dotterstraat
- Kruissteeg

Plantsoenen:
- Kerkelandelaan (Lutherhof)
- Poolsterlaan en Orionlaan

- Rotonde Vreelandseweg
- Laapersveldpark

progr	Groen	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
1	Onderhoudslasten	2.905	3.142	3.103
1	Investeringen	444	368	102
	Totaal	**3.349**	**3.510**	**3.205**

bedragen x € 1.000

Relevante beleidsnota's

1. Visie Hilversum Buiten, 2004
2. Hilversum Buiten handboek Beheer, 2009
3. Groenbeleidsplan 2030 (vastgesteld begin 2013)
4. Duurzaam Hilversum 2016-2020

4.3.6 Kantoorgebouwen

4.3.6. Kantoorgebouwen

Beleid

Vanaf 2017 is het onderhoud van het raadhuis en stadskantoor gesplitst in een gebruikers- en eigenaarsdeel. In de loop van 2017 zijn hiertoe compleet nieuwe -in beide componenten verdeelde- meerjarenonderhoudsplannen beschikbaar gekomen via een nieuwe externe partij. Hierbij is ook een nieuwe planhorizon 2017-2026 gehanteerd. Op basis van de **oude** plannen was jaarlijks € 617.000 beschikbaar om toe te voegen aan de voorzieningen. Bij het opstellen van de begroting 2017 is deze post verdeeld in een eigenaars- en gebruikersdeel: € 406.000 bij Afdeling Openbare ruimte (eigenaarsdeel) en € 211.000 bij de afdeling Interne dienstverlening (gebruikersdeel). De kosten m.b.t. het eigenaarsdeel worden gedekt uit de voorziening onderhoud. De gebruikerskosten worden gedekt uit een exploitatiebudget.

Het verduurzamen van het eigen vastgoed waaronder de kantoorgebouwen is een belangrijke opgave in het duurzaamheidsbeleid. De maatregelen zijn uitgewerkt in de uitvoeringsprogramma's 2012-2015 en 2016-2020 en worden momenteel uitgevoerd.

Uitvoering onderhoud

Raadhuis, stadskantoor, kantoorvilla, en 1e Loswal

Gebruikersdeel exploitatie:

In 2017 is € 212.000 aan onderhoudsuitgaven verantwoord binnen de exploitatie. Dit betreft het preventieve onderhoud aan het raadhuis, het stadskantoor en de kantoorvilla. Het onderhoud heeft betrekking op onder meer de verwarmings- beveiligings-, lift- en overige elektrische installaties, verlichting/armaturen, en het binnen schilderwerk. De begrote onderhoudskosten bedroegen € 404.000. Rekening houdend met een opgenomen taakstellende bezuiniging "versobering onderhoud gebouwen" van € 75.000, is de conclusie dat ruim binnen het budget is gebleven.
De verantwoorde onderhoudskosten voor de gemeentewerf (locatie 1e Loswal) bedragen € 51.000 en betreffen het dagelijkse onderhoud. De uitgaven zijn in lijn met het begrote onderhoud. In de loop van 2017 is ook voor de locatie 1e Loswal een MOP opgesteld.

Voorziening:
In 2017 is een bedrag van € 406.000 toegevoegd aan de voorziening voor ambtelijke huisvesting. Uit deze voorziening is met name de vervanging van databekabeling gefinancierd. Dit project is medio 2017 opgeleverd. Daarnaast zijn kosten gemaakt voor schilderen, verlichting en elektrotechnische infrastructuur.

Op basis van de geactualiseerde onderhoudsplannen zijn de huidige in de exploitatie opgenomen budgetten voldoende om alle tot en met 2026 de opgenomen onderhoudswerkzaamheden uit te kunnen voeren.

Huisvesting Sociaal Plein
Voor de huisvesting van het Sociaal Plein wordt een pand gehuurd aan de Wilhelminastraat. De onderhoudslasten en investeringen voor dit pand blijven buiten de verantwoording van deze paragraaf (omdat hier geen sprake is van eigendom). Het huurcontract van de locatie Wilhelminastraat loopt tot en met 2021.

Uitvoering investeringen
In 2017 zijn de geplande investeringen voor de technische beveiliging (€ 325.000) en de vervanging van audiovisuele middelen (€ 55.000) niet uitgevoerd. De geplande investeringen hebben vertraging opgelopen en worden in 2018 uitgevoerd.

progr	Kantoorgebouwen	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
4	Onderhoudslasten (raadhuis, stadskantoor en kantoorvilla)	332	404	161
4	Onderhoudslasten (locatie 1e Loswal)	18	50	51
4	Investeringen kantoorgebouwen		380	-
4	Toevoeging voorziening onderhoud	617	406	406
	Totaal	**967**	**1.240**	**618**

bedragen x € 1.000

Relevante beleidsnota´s
- Meerjaren onderhoudsplannen Raadhuis (2017), Stadskantoor (2015), kantoorvilla (2015), 1e Loswal (2017)
- Uitvoeringsprogramma duurzaam Hilversum 2012-2015
- Duurzaam Hilversum 2016-2020

4.3.7 Onderwijshuisvesting

Beleid
Onderwijshuisvesting is een wettelijke taak voor de gemeente. De gemeente stelt in overleg met de schoolbesturen meerjarige plannen op voor de onderwijshuisvesting. Voor nieuwbouw, uitbreiding en renovatie stelt de gemeente investeringsbudgetten beschikbaar.
Via het investeringsprogramma legt de gemeente vast welke investeringsbudgetten er in de eerstvolgende vier jaar voor onderwijshuisvesting beschikbaar zijn.
Met ingang van 2015 zijn de schoolbesturen van het primair onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs zelf verantwoordelijk voor het volledige gebouwonderhoud. De schoolbesturen hebben slechts beperkt de mogelijkheid om te investeren in de schoolgebouwen. Alleen investeringen voor het verduurzamen van de schoolgebouwen zijn wettelijk toegestaan. De maatregelen zijn uitgewerkt in het programma Duurzaam Hilversum 2016-2020.

De gemeente heeft de gymzalen voor het primair- en (voortgezet) speciaal onderwijs een aantal jaren geleden aan de schoolbesturen overgedragen. De scholen zijn verantwoordelijk voor het binnen onderhoud, de gemeente doet het buitenonderhoud volgens de oude systematiek.

Voor het gemeentelijk deel van het onderhoud van de gymlokalen voor het primair- en (voortgezet) speciaal onderwijs is een onderhoudsvoorziening ingesteld om de kosten van het geplande onderhoud gelijkmatig over 10 jaren te spreiden. Aan deze voorziening wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd om ze op het vereiste niveau te houden/krijgen. In 2017 is dat een bedrag van € 125.000. Het beschikbare budget voor onderhoud is gebaseerd op een meer jaren onderhoudsplan dat na vier jaar telkens wordt geactualiseerd.

Uitvoering onderhoud
In 2017 zijn de laatste ingewikkelde dossiers inzake het onderhoud aan de schoolgebouwen met de schoolbesturen afgewikkeld:
- Minckelerschool, Van 't Hoffplein 2, werkzaamheden ventilatie
- Violenschool, Rembrandtlaan 30, voegwerk diverse werkzaamheden
- Bavinckschool, Bosdrift 21, herstellen voegwerk

Daarnaast zijn werkzaamheden uitgevoerd voor het onderhoud van de gymlokalen:
- Montessorischool Zuid, J.P. Coenstraat 41, werkzaamheden dak
- Nassauschool, Merelstraat 45, valbeveiliging op het dak
- Lorentzschool, Lorentzweg 135, herstel metselwerk

Uitvoering investeringen
In 2017 zijn onder meer de volgende investeringen uitgevoerd:
- HSV gymzaal, renovatie gymzaal en aanpassingen buitenterrein ten behoeve van bewegingsonderwijs;
- Wilgetoren locatie Kamerlingh Onnesweg, renovatie schoolgebouw
- Mozarthof, Mozartlaan 29-31, renovatie schoolgebouw
- Sterrenschool, aanbesteding nieuwbouw
- Sterrenschool tijdelijke huisvesting, aanpassen gebouw Jan Blankenlaan

progr	Onderwijshuisvesting	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
2	Investeringen	3.791	2.358	1.613
2	Toevoeging voorziening onderhoud	325	125	125
	Totaal	**4.116**	**2.483**	**1.738**

bedragen x € 1.000

Relevante beleidsnota's
- Onderwijshuisvestingsbeleid (OHVB) en –meerjarenplanning 2017-2024
- Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs Hilversum 2016
- Onderwijs huisvestingsprogramma 2017
- Meerjaren onderhoudsplan gymlokalen t.b.v. primair onderwijs (2015-2034)
- Duurzaam Hilversum 2016-2020

4.3.8 Overig maatschappelijk vastgoed

Beleid

De gemeente bezit speelgelegenheden, buitensportaccommodaties en panden sociaal, cultureel, welzijn, sporthallen (incl. zwembad), kinderopvang, begraafplaatsen, parkeergarages en panden van de voormalige afdeling grondzaken. Het noodzakelijk onderhoud wordt beschreven in een meerjaren onderhoudsplan (MOP) voor de periode 2015-2024 en is erop gericht het maatschappelijk vastgoed in een sobere en doelmatige staat te houden. Om de onderhoudslasten gelijkmatig over de jaren te verdelen, is een onderhoudsvoorziening ingesteld. Hieraan wordt in 2017 een bedrag van € 1.090.000 toegevoegd. Uit de voorziening is een bedrag van € 535.000 vrijgevallen waarbij de middelen voor het onderhoud zijn overgedragen aan de Stichting Poppodium Vorstin.

Het verduurzamen van het eigen vastgoed (waaronder de kantoorgebouwen, gemeentelijke panden en de aanleg van zonnepanelen voor de wijk Anna's Hoeve) is een belangrijke opgave in het duurzaamheidsbeleid. De maatregelen zijn uitgewerkt in de uitvoeringsprogramma's 2012-2015 en 2016-2020 en worden momenteel uitgevoerd. Doelstelling is 100 kiloton CO2-reductie in 2020 en een klimaat neutrale eigen bedrijfsvoering en uiteindelijk een klimaat neutraal Hilversum in 2050.

<u>Uitvoering onderhoud</u>
In het meerjaren onderhoudsplan zijn in 2017 onder andere voor de volgende locaties werkzaamheden uitgevoerd:

Kinderopvang
- Bink Rembrandtlaan 30: hydrofoberen (waterafstotend maken) van de toren
- Diverse kleine onderhoudsuitgaven (Eikbosserweg 166, Edisonstraat 47 en Augustinushof 61).

Sociaal Cultureel Werk
- Museum, Kerkbrink 6: reparatie van de vloer
- Badhuislaan 10: asbestsanering en werkzaamheden CV
- Noorderweg 96: regulier onderhoud, vervanging ventilatiesysteem, NEN keuring elektra
- Vorstin: diverse onderdelen theatertechniek

Sportgebouwen/sportparken
- Zwembad/sporthal De Lieberg: diverse onderhoudswerkzaamheden
- Dudok Arena: vervangen van de brandmeldinstallaties
- Dudok Tribune: schilderwerk
- Sportpark Loosdrecht: renovatie honkbalveld
- Sportpark Loosdrecht: vernieuwen 2 dug outs ASCH-Hurricanes

Speeltoestellen
- Onderhoud, reparatie, vernieuwen en inspecties speeltoestellen diverse locaties

Overige panden maatschappelijk vastgoed
- Diependaalselaan 341-342, vervangen goten
- Oude Torenstraat 2, verlichting en vervanging magneethamer (kerkklok)

Parkeergarages
- Parkeergarage Gooische Brink, vervanging parkeerafhandeling/slagbomen, CO2/lpg detectie
- Parkeergarage Gooiland, vervanging brandmeldinstallaties
- Parkeergarage Gooiland, aanpassingen aan de gevel/entree
- Leeuwenhoekgarage, herstel lekkages

Begraafplaatsen
- Zuiderbegraafplaats: Kolhornseweg 15, schilderwerk

- Zuiderbegraafplaats: onderhoudscontract oven (1/3e deel)

De hiervoor benodigde budgetten worden rechtstreeks uit de voorziening gehaald en drukken niet op de exploitatie. In 2017 is ook voor de locatie Bosdrift een MOP opgesteld.

Uitvoering investeringen
Met ingang van 2014 zijn de vervangingsinvesteringen voor buitensportaccommodaties in het investeringsprogramma opgenomen. In 2017 is de toplaag en onderbouw van een aantal velden op het sportpark Berestein vervangen en is een start gemaakt met de vervanging van het kunstgrasveld van Victoria.

Op 12 november 2014 heeft de raad een krediet beschikbaar gesteld van € 1.203.000 om de gemeentelijke gebouwen te verduurzamen. Via een amendement op 12 juli 2017 is aan dit budget € 100.000 toegevoegd. In 2017 is daaruit € 106.000 geïnvesteerd. In het kader van Duurzaam Hilversum 2016-2020 wordt de woonwijk Anna's Hoeve voorzien van zonnepanelen. De raad heeft daarvoor op 5 juli 2017 een krediet beschikbaar gesteld van € 850.000. In 2017 zijn daaruit investeringen gedaan voor een bedrag van
€ 196.000.

Met betrekking tot de begraafplaatsen heeft een renovatie plaatsgevonden van de Bosdrift. Daarnaast zijn investeringen gedaan aan de begraafplaats/crematorium Zuiderhof.

progr	Overig maatschappelijk vastgoed	jaarrekening 2016	begroting 2017	jaarrekening 2017
1	Investeringen overig maatschappelijk vastgoed (sport)	-	836	168
1	Investeringen duurzaamheidsmaatregelen	90	100	106
1	Investeringen Zonneweide Anna's Hoeve		850	196
1	Toevoeging voorziening onderhoud maatschappelijk vastgoed	1.355	1.024	1.090
1	Onttrekking voorziening onderhoud maatschappelijk vastgoed		-535	-535
3	Toevoeging voorziening onderhoud parkeergarages	142	142	215
1	Investeringen Vorstin	78		-
1	Investeringen aanpassing begraafplaatsen/crematorium Zuiderhof	3.481	-	210
1	Toevoeging voorziening onderhoud begraafplaatsen	65	101	101
	Totaal	**5.211**	**2.518**	**1.551**

bedragen x € 1.000

Relevante beleidsnota's:
- Meerjaren onderhoudsplan maatschappelijk gemeentelijke gebouwen (panden sociaal, cultureel, welzijn, sporthallen (incl. zwembad), kinderopvang, begraafplaatsen, parkeergarages en panden van de voormalige afdeling grondzaken (2015-2034)
- Meerjaren onderhoudsplan buitensportaccommodaties (2015-2034)
- Meerjaren onderhoudsplan speelvoorzieningen (2015-2034)
- Uitvoeringsprogramma duurzaam Hilversum 2012-2015
- Duurzaam Hilversum 2016-2020

4.4 Financiering

4.4.1 Inleiding

Naast het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) stelt ook de wet Financiering Decentrale Overheden (wet FIDO) een financieringsparagraaf verplicht. De financieringsparagraaf in de begroting en rekening is in samenhang met de financiële verordening, dat in artikel 212 van de Gemeentewet is voorgeschreven, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie. De verhouding tussen de financiële verordening en paragraaf kan daarbij als volgt worden omschreven: De financiële verordening geeft regels voor de wijze van dekking van de financieringsbehoefte en regels voor het uitzetten van overtollige middelen (die laatste situatie doet zich in Hilversum niet voor). De hoofduitgangspunten daarbij zijn dat de risico's worden geminimaliseerd en dat de kosten zo laag mogelijk gehouden worden. In de financieringsparagraaf in begroting en rekening wordt ingegaan op de actuele situatie rond de dekking van de financieringsbehoefte in het betreffende jaar.

Vernieuwing BBV
Met ingang van 2017 volgen wij de nieuwe BBV voorschriften met betrekking tot de verwerking van de rentelasten en – baten zoals verwoord in de "notitie rente 2017" van het BBV. In de notitie rente 2017 wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en –baten in de begroting en jaarstukken. Het doel van de notitie rente 2017 is het bevorderen van een eenduidige handelswijze met betrekking tot rente en het stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en rekening en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan.
Het volgen van de nieuwe BBV voorschriften heeft tot gevolg dat vanaf 2017 geen rentevergoeding over het eigen vermogen en de voorzieningen berekend wordt en deze niet doorberekend wordt aan de taakvelden. Door het wegvallen van deze "fictieve rentelasten" dalen de totale rentelasten en wordt de omslagrente lager.
In de rekening stonden t/m 2016 ook "fictieve renteopbrengsten" die gelijk zijn aan de "fictieve rentelasten". Ook de "fictieve renteopbrengsten" vervallen met ingang van de rekening 2017. Omdat de "fictieve rentelasten" altijd gelijk waren aan de "fictieve renteopbrengsten" wijzigt het rekeningsaldo niet door deze nieuwe handelswijze.

4.4.2 Beleid

De gemeente hanteert het systeem van integrale financiering. Dit houdt in dat voor de gemeentelijke organisatie als geheel de financieringsbehoefte c.q. het financieringstekort bepaald wordt; er wordt dus niet voor iedere investering of grondexploitatie apart geleend.

Alle rentebaten en -lasten worden verzameld in het taakveld Treasury en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente. Voor de rekening 2017 is deze bepaald op 1,5%. (2016: 3%)
De daling van 3% in 2016 naar 1,5% in 2017 wordt veroorzaakt door een daling van de rentelasten.
Er worden geen "fictieve" rentelasten berekend over de eigen financieringsmiddelen.

Voor de dekking van het financieringstekort zijn de volgende financieringsmiddelen beschikbaar:

- Kortlopende financieringsmiddelen (< 1 jaar). Om het renterisico te beperken is de omvang van de korte schuld wettelijk gelimiteerd tot 8,5 % van het begrotingstotaal van een gemeente (= kasgeldlimiet). Deze grens is gesteld om te voorkomen dat een te groot gedeelte van het financieringstekort met (vaak goedkope) kortlopende middelen wordt gedekt.

- Langlopende financieringsmiddelen (≥ 1 jaar). Deze worden aangetrokken als het wettelijk maximum voor de kortlopende schuld is bereikt. Om het renterisico op langlopende schuld te beperken (het risico dat de rente hoger is op het moment dat een lening moet worden vervangen of de rente van een bestaande lening moet worden herzien), is bepaald dat de omvang van de te herfinancieren bedragen niet boven 20 % van het begrotingstotaal van een gemeente mag uitkomen.

Uit de volgende paragraaf blijkt dat Hilversum zowel voor de korte financiering als voor de lange financiering in 2017 binnen de wettelijke normen is gebleven.

4.4.3 Dekking financieringstekort

De omvang van het financieringstekort is afhankelijk van de omvang en het tempo van uitvoering van de exploitatie, het investeringsprogramma, grondexploitaties en de kasstromen met betrekking tot de leningen (rente en aflossing op oude leningen en de opname van een nieuwe lening).

Bij het opstellen van de begroting 2017 was de verwachting dat gemiddeld € 15 mln van het financieringstekort zou worden gedekt met kort geld via de rekening courant faciliteit van de BNG Bank. Volgens de berekeningsmethode van de kasgeldlimiet is de financiering via kort geld uitgekomen op een gemiddelde van € 14,5 miljoen (zie tabel 4.1)

De langlopende schuld bedraagt eind 2017 afgerond € 171,8 mln. Dit bedrag is inclusief een bedrag van € 14 mln als nieuwe lening (zie par 4.4.5) en een bedrag van € 18,7 mln die gerelateerd is aan de aankoop van de gronden van Crailo.

In de raad van december 2017 is besloten de gronden van Crailo aan te kopen. Met de Provincie is overeengekomen dat de BTW van de koopsom (€ 2,6 mln) van de grond in 2019 betaald wordt en het restant van de koopsom (€ 16,1 mln) uiterlijk 31 december 2029. Op grond van de BBV voorschriften wordt deze uitgestelde betaling op de balans verantwoord als langlopende schuld. Tevens is met de Provincie overeengekomen dat vanaf 2024 rente wordt betaald over de resterende schuld, tegen een rentetarief van 0,4%.

In de begroting was uitgegaan van een schuld per ultimo 2017 van € 157,1 mln, gebaseerd op € 18 mln aan nieuwe langlopende leningen en een bedrag van € 16,6 mln aan aflossingen.

4.4.4 Renterisico's, kasgeldlimiet en renterisiconorm

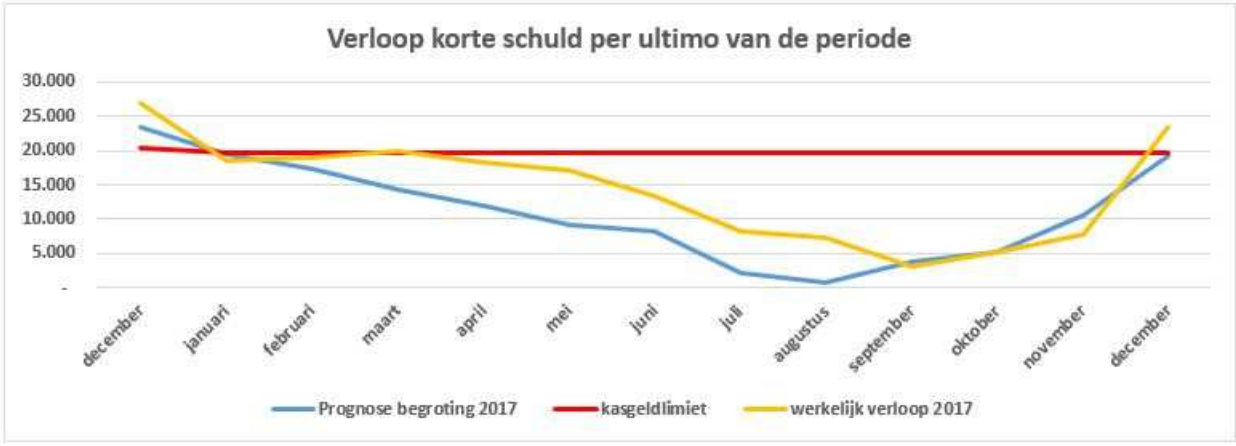
Bij het risicobeheer op de gemeentelijke financiering wordt onderscheid gemaakt tussen kortlopende financiering (< 1 jaar) en langlopende financiering (> 1 jaar).

Renterisico's op korte financiering (kasgeldlimiet)

Om het renterisico op korte financiering te beperken is de omvang van de korte schuld wettelijk, conform de wet FIDO, gelimiteerd tot 8,5% van het uitgaventotaal van de gemeente (=kasgeldlimiet). Deze grens is om te voorkomen dat een te groot gedeelte van het financieringstekort met kortlopende schulden (vaak goedkoop) wordt gedekt. Kortlopende financiering kent een relatief groot renterisico: Bij korte looptijden moeten leningen vaker worden vervangen met opnieuw de onzekerheid over het actuele rentepeil op het moment van aantrekken van een nieuwe lening. Voor het jaar 2017 bedraagt de kasgeldlimiet 8,5% x € 233 miljoen is € 19,8 miljoen.

Zolang de korte rente lager is dan de lange rente wordt de kasgeldlimiet optimaal benut.

Op basis van de reguliere exploitatie, de uitgevoerde investeringen, de uitvoering van de grondexploitaties, de uitgaven ten behoeve van de financiering (rente en aflossingen) en de en de kasstromen met betrekking tot de leningen (rente en aflossing op oude leningen en de opname van een nieuwe lening) heeft de korte schuldpositie in 2017 het volgende beeld laten zien.

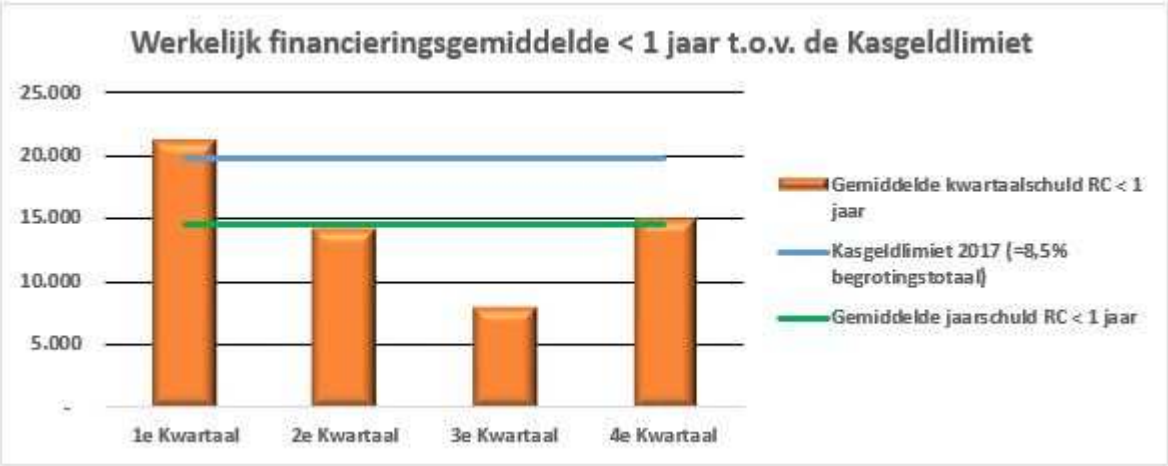
Figuur 4.1 Grafische weergave financiering met kortlopende middelen < 1 jaar (Bedragen x € 1.000)

In de loop van het jaar toont de stand van de rekening courant positie een wisselend beeld. Dit beeld wordt vooral veroorzaakt door de ontvangsten van de woonlasten die zich voornamelijk concentreren in de maanden februari t/m mei, de uitkering van het BTW-compensatiefonds in juli. De grootste uitgaven vinden plaats in de maanden januari en december.

Vergelijking kortlopende schulden met de kasgeldlimiet

Financieringsgemiddelde < 1 jaar vs. Kasgeldlimiet		1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	Gem < 1 jaar
Begrotingstotaal 1 januari 2017		233.374	233.374	233.374	233.374	
Kasgeldlimiet 2017 (=8,5% begrotingstotaal)	a	19.837	19.837	19.837	19.837	
Gemiddelde kwartaal- resp jaarschuld < 1 jaar	b	21.170	14.183	7.887	14.946	**14.546**
Overschrijding limiet (is +) Onderschrijding (is -)	**c = b-a**	**1.333**	**-5.654**	**-11.950**	**-4.891**	

Tabel 4.1 Berekening renterisico korte schuld (Bedragen x € 1.000)

Figuur 4.2 Grafische weergave financiering met kortlopende middelen < 1 jaar (Bedragen x € 1.000)

Uit Tabel 4.1 en figuur 4.2 blijkt dat de kasgeldlimiet alleen in het eerste kwartaal is overschreden.

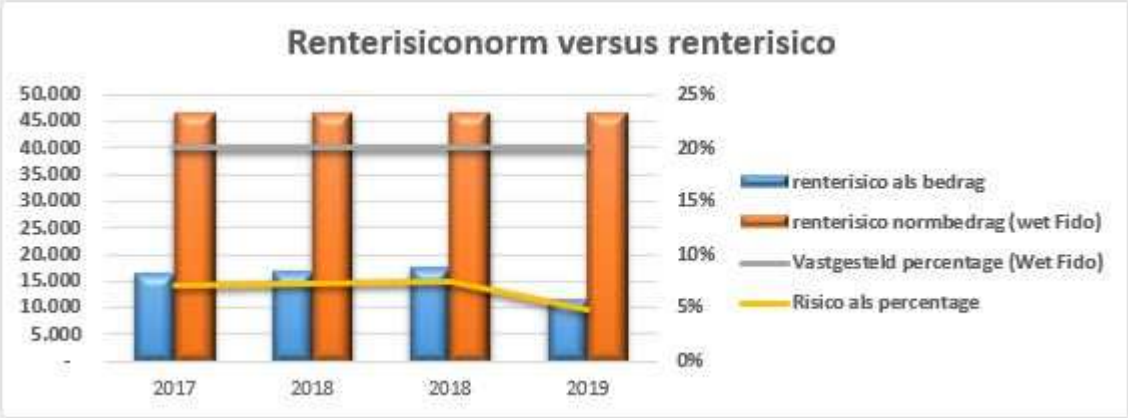
Langlopende financiering

Langlopende financiering wordt aangetrokken als het wettelijk maximum voor de kortlopende schuld wordt bereikt. De maximale omvang van aan te trekken middelen is gekoppeld aan de renterisiconorm. Deze geeft het maximale bedrag aan dat per jaar onderhevig mag zijn aan rentewijzigingen.

Het renterisico van de langlopende schuld is, evenals dat van de korte schuld, wettelijk begrensd. De norm wordt overschreden als een gemeente in een bepaald jaar voor een bedrag van meer dan 20% van zijn uitgaventotaal aflost (inclusief renteherzieningen).

	Renterisiconorm en renterisico's van de langlopende schuld 2017 t/m 2020 op basis van de leningportefeuille per 31 december 2017	2017	2018	2019	2020
1	Begrotingstotaal 1 januari 2017	233.374	233.374	233.374	233.374
2	Vastgesteld percentage (Wet Fido)	20%	20%	20%	20%
3	**Renterisiconorm (1 x 2)**	**46.675**	**46.675**	**46.675**	**46.675**
4	Risico vaste schuld herfinanciering	16.608	16.986	17.605	11.490
5	**Ruimte onder risiconorm (3 - 4)**	**30.067**	**29.689**	**29.070**	**35.185**
6	Risico als percentage (4/1)	7,1%	7,3%	7,5%	4,9%

Tabel 4.2 Berekening renterisico lange schulden (Bedragen x € 1.000)

Figuur 4.3 Grafische weergave renterisiconorm versus renterisico lange schulden (Bedragen x € 1.000)

Uit tabel 4.2 en figuur 4.3 blijkt dat Hilversum in de periode 2017 t/m 2020 onder de wettelijk norm van € 46,675 mln blijft en een laag renterisico heeft m.b.t. de lange schulden. Een renterisico van 7,1% in 2017 ten opzichte van een wettelijk maximum van 20%.

4.4.5 Profiel huidige leningenportefeuille

Profiel lening portefeuille

Het totaalbedrag aan langlopende leningen per 31 december 2017 bedraagt € 171,8 mln, verdeeld over 33 leningen. De rentepercentages variëren tussen de 0,0 % en 4,715 %. In de vorige paragraaf is vastgesteld dat Hilversum ruim binnen de rente risiconorm blijft. Dit komt, omdat het aflossingspatroon van de bestaande leningenportefeuille voldoende gespreid is.
Hilversum heeft slechts één lening waarvan de rente tussentijds kan worden herzien (renteconversie). Bij dit type leningen is het renterisico het grootst, maar binnen de Hilversumse portefeuille zijn ze van ondergeschikt belang.

Ook heeft Hilversum één lening die in twee termijnen wordt afgelost.
In de raad van december 2017 is besloten de gronden van Crailo aan te kopen.
Met de Provincie is overeengekomen dat de BTW van de koopsom (€ 2,6 mln) van de grond in 2019 betaald wordt en het restant van de koopsom (€ 16,1 mln) uiterlijk 31 december 2029.
Op grond van de BBV voorschriften wordt deze uitgestelde betaling op de balans verantwoord als langlopende schuld.

In onderstaande figuren wordt de samenstelling van onze leningenportefeuille samengevat voor wat betreft de verdeling naar looptijd en rentepercentages.

Figuur 4.4 Samenstelling leningen portefeuille, bedragen x € 1.000.

Uit figuur 4.4 blijkt dat het grootste deel van onze leningen portefeuille een looptijd heeft van 25 jaar en dat tevens het grootste deel van onze leningen geleend wordt tegen een tarief tussen de 4% en 5%.

Het gemiddelde rentepercentage over de leningen portefeuille per 31 december 2017 komt uit op 2,79%.

4.4.6 Rentelasten

De rentelasten worden zowel bepaald door de omvang van de schuld als door het rentepeil.
De omvang van de langlopende schuld was lager dan de oorspronkelijke raming.
Het rentepeil lag in 2017, zowel voor de korte als voor de lange schuld, onder het niveau van de oorspronkelijke ramingen van de begroting.

Rekening Courant
Het tarief voor de in 2017 aangehouden korte schuld in Rekening Courant bij de BNG Bank lag tussen de 0,036% en 0,042%. In de begroting is rekening gehouden met een rentetarief van 0,35%.

Het tarief van de rekening Courant bij de BNG bestaat uit het 1 maands Euribor tarief plus een opslag van 0,41%.

Langlopende leningen
In 2017 is een langlopende lening aangetrokken van € 14 miljoen tegen een rentepercentage van 1,23%. In de begroting was rekening gehouden met het aantrekken van een lening van € 18 miljoen tegen een rentepercentage van 1,75%.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de rentelasten van externe financiering.
Een totaal van € 4,99 miljoen.

Rentelasten externe financiering			A	B	C = B -/- A
-/- = voordelig + = nadelig	Rekening 2016	Begroting 2017	Gewijzigde Begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil
Rente van bestaande langlopende leningen	5.257	4.803	4.803	4.804	1
Rente van nieuwe langlopende leningen	160	315	182	184	2
Rente van kortlopende financieringsmiddelen	4	50	10	5	-5
Totaal	**5.421**	**5.168**	**4.995**	**4.993**	**-2**

Tabel 4.3 Overzicht rentelasten externe financiering (Bedragen x € 1.000)

De externe rentelasten worden via het omslagpercentage van 1,5% verdeeld over de programma's.

	Rentetoerekening 2017		A	B	C = B -/- A
-/- = voordelig + = nadelig		Begroting	Gewijzigde Begroting	Werkelijk	Verschil
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering	5.168	4.995	4.993	-2
b	Externe rentebaten	0	0	-22	-22
c = a + b	**Totaal door te rekenen externe rente**	**5.168**	**4.995**	**4.971**	**-24**
d1	Rente die toegerekend moet worden aan grondexploitaties	-400	-400	-422	-22
d2	Rente projectfinanciering die aan betreffend taakveld wordt toegerekend	0	0	0	0
e = c + d1 + d2	**Saldo, door te rekenen externe rente**	**4.768**	**4.595**	**4.549**	**-46**
f1	Rente eigen vermogen	0	0	0	0
f2	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0	0	0	0
g = e + f1 + f2	**De aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente**	**4.768**	**4.595**	**4.549**	**-46**
h	**De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)**	**-5.160**	**-4.922**	**-4.901**	**21**
i = g + h	**Renteresultaat op het taakveld treasury**	**-392**	**-327**	**-352**	**-25**

Tabel 4.4 Doorbelasting rente aan Taakvelden (bedragen x € 1.000)

Conform de aanbeveling van het BBV is ervoor gekozen, geen rente over het eigen vermogen te berekenen.

Omdat het omslagpercentage naar boven is afgerond naar 1,5% zijn er meer rentelasten doorberekend naar de programma's dan de werkelijke externe rentelasten.
Hierdoor is er een voordelig renteresultaat zoals genoemd op regel 'i'.

4.4.7 Schatkistbankieren

De wet Fido regelt op hoofdlijnen het verplichte schatkistbankieren. Decentrale overheden zijn op grond daarvan verplicht alle middelen, die ze niet direct nodig hebben voor hun publieke taak, in de schatkist aan te houden.

De belangrijkste uitzondering daarop is het drempelbedrag dat gemiddeld over een kwartaal buiten de schatkist aangehouden mag worden. De omvang van het drempelbedrag is afhankelijk van de omvang van de begroting met een minimumbedrag van € 250.000.

Voor Hilversum betekent dit een bedrag van 0,75% van € 233 miljoen = € 1,75 miljoen.

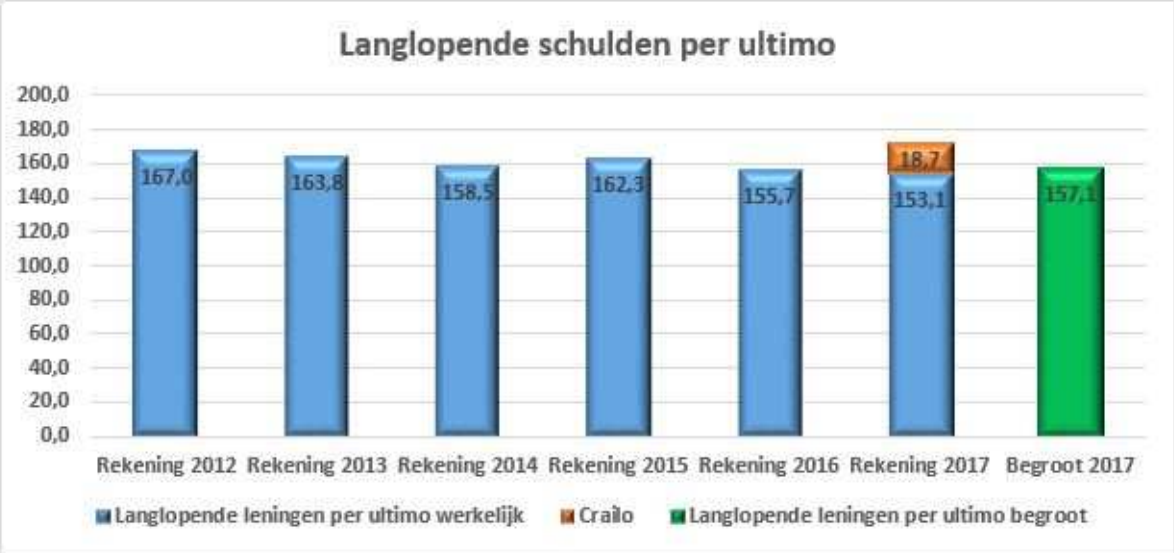
Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren 2017		
Begrotingstotaal	233.374	A
Deel dat kleiner is dan € 500 miljoen	233.374	B
Het deel dat de 500 miljoen te boven gaat	0	C
Drempelbedrag	**1.750**	**D = B * 0,0075 + C * 0,002 met een minimum van 250**

Tabel 4.5 Schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)

Gedurende het jaar 2017 waren er geen overtollige middelen boven het drempelbedrag aanwezig. Schatkistbankieren is in 2017 dan ook niet aan de orde geweest.

4.4.8 Verloop langlopende schuld

De historische ontwikkeling van de langlopende schuld vanaf 2012 is als volgt in beeld te brengen.

figuur 4.5 langlopende schulden (bedragen x € 1 miljoen)

De werkelijke langlopende schuld is eind 2017 € 14,7 miljoen hoger (€ 171,8 miljoen) dan in de begroting 2017 (€ 157,1 miljoen) was geraamd.

De stijging ten opzichte van de begroting kan grofweg als volgt worden verklaard:

- Aankoop gronden Crailo, effect + € 18,7 miljoen
- Minder investeringen dan begroot, effect -/- 4 miljoen
- Minder uitgaven ten laste van voorzieningen, effect -/- € 2 miljoen
- Per saldo meer uitgaven via reguliere exploitatie, effect + € 1 miljoen

4.5 Bedrijfsvoering

4.5.1 Inleiding

De paragraaf bedrijfsvoering is een verplichte paragraaf volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. De paragraaf is als volgt opgebouwd. Na de inleiding bespreken we de beleidsmatige kant van de bedrijfsvoering, bestaande uit de onderwerpen ‘Organisatieontwikkeling’, ‘Administratieve organisatie en interne controle’, ‘Informatiebeheer’, ‘Privacy en informatieveiligheid’, en ‘Automatisering’. Daarna presenteren we de cijfermatige informatie betreffende de personeelslasten: formatie (fte's), de kosten van vast personeel en de kosten van ingehuurd personeel. In het onderdeel over de kosten van vast personeel maken we de aansluiting met de verklaring van de financiële afwijkingen op de thema’s, voor zover die verklaring naar de personeelskosten verwijst (zie de programmaverantwoording in deze jaarstukken).

Met ingang van deze Jaarstukken bevat de paragraaf bedrijfsvoering meer informatie over de onderwerpen ‘Informatiebeheer’ (zie 4.5.4) en ‘Informatieveiligheid’ (4.5.5) dan voorheen. Zoals aangekondigd bij de laatste veiligheidsrapportage (RIB 2017-51) legt het college, op grond van nieuwe landelijke voorschriften, over deze onderwerpen voortaan verantwoording af via de Jaarstukken, niet meer middels een afzonderlijk verslag.

De bedrijfsvoering van de gemeente Hilversum is in ontwikkeling, en de paragraaf evenzeer. Het mobiliteitsbeleid werpt vruchten af: tenminste 80 medewerkers zijn in 2017 naar een andere rol of functie gegaan (zie 4.5.2). Tegelijk zetten de vele ambities van de gemeente de bedrijfsvoering onder druk. Dat kunt u op diverse punten in deze paragraaf terugzien, maar wellicht het meest duidelijk bij de financiële overzichten over de kosten van vast personeel (4.5.8) en ingehuurd personeel (4.5.9). In 2017 is de leiding van de ambtelijke organisatie gewijzigd en is een start gemaakt om de bedrijfsvoering beter in de grip te krijgen. Een belangrijke component daarbij is het beter in beeld te krijgen van de benodigde en de werkelijk ingezette capaciteit. Hiertoe is een project ‘Inzicht in inhuur’ gestart, en zijn de afdelings- en teamplannen geherintroduceerd, wat moet leiden tot realistischer capaciteitsramingen. Ook wordt de raming van de kosten van vast personeel onder de loep genomen. Het krijgen van meer grip op de bedrijfsvoering is een traject van lange adem; dit zal in stappen gaan en zich uitstrekken tot na 2019.
De paragraaf zelf is eveneens in beweging. We zoeken naar het juiste evenwicht tussen ‘de raad goed informeren over de bedrijfsvoering’ enerzijds, en ‘de raad niet lastig vallen met uitvoeringsdetails’ anderzijds. Dit is een leerproces dat zich zal voortzetten bij het maken van de begroting 2019.

4.5.2 Organisatieontwikkeling

In de begroting 2017 lag voor het onderdeel ‘organisatieontwikkeling’ de focus op zes thema’s:
1. Werken aan een veilig en gezond werkklimaat;
2. Inzetten op een verlaging van de werkdruk, onder andere door efficiency;
3. Wendbare en flexibele organisatie: mobiliteit, gesprekscyclus en Hilversum Academie;
4. Aantrekkelijk werkgeverschap;
5. Managementinformatievoorziening HR;
6. Sociaal werkgeverschap.

We behandelen deze onderwerpen hieronder achtereenvolgens.

2.1. Werken aan een veilig en gezond werkklimaat
Naar aanleiding van het in 2015 door de CRG gestarte onderzoek naar het werkklimaat is Sociale veiligheid in 2016 als speerpunt benoemd. Het onderwerp is in 2016 uitgebreid in alle teams

besproken en zijn er per team actieplannen gemaakt. In januari 2017 is de raad hierover geïnformeerd door middel van een Beeldvormende Sessie. In het Medewerkeronderzoek in 2017 zijn opnieuw vragen gesteld over de sociale veiligheid/ het werkklimaat. De conclusie van dit onderzoek is het onderwerp Sociale Veiligheid niet breed in de organisatie speelt. In mei heeft de raad hierover een wethoudersbrief ontvangen.
In 2017 zijn drie risico-inventarisaties en evaluaties (RI&E's) uitgevoerd. Op basis van de adviezen zijn verbeteracties in gang gezet. Deze worden in 2018 afgerond. Eind 2017 hebben alle leidinggevenden (teammanagers en afdelingsmanagers) deelgenomen aan verzuimworkshops. Tijdens deze workshops is onder andere aandacht besteed aan regelgeving, het belang van preventie (bijvoorbeeld in relatie tot werkdruk) en de rolverdeling tussen leidinggevende, HR adviseur en bedrijfsarts.

2.2. Inzetten op een verlaging van de werkdruk, onder andere door *efficiency*
In 2017 is gestuurd op de werkdruk op het niveau van teams in de organisatie. Tussen de teams zijn er verschillen, waarbij de werkdruk voor sommige teams erg hoog was. Om hoge werkdruk op deze plekken te beheersen, is de capaciteit tijdelijk verruimd of is ingehuurd. De organisatie werkt in 2017 en 2018 langs drie sporen aan het krijgen van meer grip op de werkdruk:

- Meer nadruk op procesgericht werken. In 2017 zijn daarvoor 14 primaire en ondersteunende processen in beeld gebracht en geoperationaliseerd.
- Bij het doen van voorstellen komt nadrukkelijker de impact op de organisatie in beeld.
- Onderzoeken of bepaalde taken en werkzaamheden niet meer, of op een andere wijze uitgevoerd kunnen worden. Een concreet voorbeeld is het besluit een Citymarketingorganisatie op te zetten en de samenwerking met partijen in zorg/welzijn.

Het verlagen van de werkdruk is geen doel op zich. De organisatie moet in staat zijn om de veranderende en verhoogde dynamiek (meer initiatieven, meer vragen) aan te kunnen. Voor de komende jaren betekent dit dat de organisatie het procesgericht werken verder door ontwikkelt, samen met een digitale agenda die dat ondersteunt. De efficiency is nodig om de toenemende dynamiek in de samenleving aan te kunnen en niet zozeer om de organisatie qua omvang terug te brengen. In een continu veranderende organisatie zal altijd frictieruimte in de vorm van inhuur nodig zijn.

2.3. Wendbare en flexibele organisatie
Om een wendbare en flexibele organisatie te zijn, doen medewerkers en managers voortdurend nieuwe kennis en vaardigheden op. In de begroting werden daarvoor de instrumenten 'mobiliteit', 'gesprekscyclus' en de 'Hilversum academie' genoemd.

Hilversum academie
De gemeente investeert in de ontwikkeling van medewerkers door organisatie-brede leerprogramma's aan te bieden via de Hilversum academie. De Hilversum academie is in 2017 nadrukkelijker gepositioneerd als spil in het opleiden van medewerkers. In 2017 zijn in de academie tijdens 35 opleidingen 864 personen getraind. Voorbeelden zijn trainingen in bestuurlijke besluitvorming, een masterclass 'Griffie en Raad', inkoop, projectmatig werken en contractbeheer. Daarnaast is het proces van het verlenen van studiefaciliteiten aan individuele medewerkers en aan teams verbeterd. Daardoor is er meer overzicht en wordt er beter vastgelegd welke opleidingen er door medewerkers gevolgd worden. Na het centraliseren van het opleidingsbudget (€ 891.000,-), is hiermee een efficiencyslag tot stand gebracht, zowel in de administratieve verwerking als in de inkoop (en kosten) van opleidingen.

Gesprekscyclus
De toepassing van de gesprekscyclus is in 2017 verder geprofessionaliseerd. Alle medewerkers van de gemeente Hilversum doorlopen deze jaarlijkse cyclus. Als input voor de resultaats-, voortgangs- en beoordelingsgesprekken wordt steeds meer gebruik gemaakt van 360 graden feedback. Voor de voorbereiding van de beoordelingsgesprekken wordt door leidinggevenden gebruik gemaakt van collegiaal overleg, wat de objectiviteit van de beoordeling vergroot.

Mobiliteit
Een van de resultaten van de gesprekscyclus is interne mobiliteit. Het instrumentarium (kaders, toolbox, coaching/loopbaanadviseurs) is in 2017 geactualiseerd en beter ontsloten voor medewerkers en leidinggevenden. Ten minste 80 medewerkers zijn hierdoor in een andere rol of functie gaan werken.

2.4. Aantrekkelijk werkgeverschap
De arbeidsmarkt wordt in snel tempo krapper. De uitdaging is om een aantrekkelijke werkgever te blijven. In de begroting is daarom ingezet op werving en selectie (o.a. het aantrekken van jong talent om daarmee een qua leeftijd evenwichtige organisatieopbouw van medewerkers te realiseren, ontwikkeling en opleiding (bijvoorbeeld de Hilversum academie) en het bevorderen van mobiliteit. Zo is een vervolg gegeven aan het Generatiepact, waardoor in 2017 drie jongeren (<27 jaar) zijn ingestroomd. Eind 2017 is een ontwikkelprogramma specifiek voor jonge ambtenaren (JUDOK) gestart. Naast interne mobiliteit is er meer geïnvesteerd in werving en selectie, is aan twee carrièrebeurzen deelgenomen en wordt samenwerking met de regio gezocht (Regioflex). Een aantal vacatures blijft moeilijk invulbaar, waardoor vaker een gerichte zoekopdracht wordt uitgezet.
In totaal was de instroom van nieuwe medewerkers 86 (ongeveer 12%).

2.5. Managementinformatievoorziening HR
Goed personeelsbeleid vraagt om efficiënte en waar mogelijk gedigitaliseerde administratieve processen. In 2017 is een beperkt aantal e-HRM modules opgeleverd en is gestart met de voorbereiding van een aanbesteding voor e-HRM over de volle breedte. Tevens is een personeelsdashboard opgeleverd om te voorzien in de behoefte aan managementinformatie.

2.6. Sociaal werkgeverschap
De gemeente wil groeien naar ‘inclusief werkgeverschap’, als integraal onderdeel van het personeelsbeleid. Onze concrete ambitie in de begroting was dat de gemeente eind 2017 ten minste twee garantiebanen had gecreëerd vanuit de Wet banenafspraak en als stap op weg naar tien plaatsingen van werkzoekenden vanuit het doelgroepenregister in 2025. In 2017 is het gelukt om vier mensen te plaatsen, in vier verschillende afdelingen van de gemeente.

4.5.3 Administratieve organisatie en interne controle

Hilversum ambieert een financieel gezonde gemeente te zijn, met een transparante, navolgbare en betrouwbare bedrijfsvoering. De noodzaak om te functioneren als een wendbare organisatie, die slagvaardig en adaptief kan handelen op zich wijzigende omstandigheden, is in 2017 groot gebleken. De opgave om een wendbare organisatie te creëren en te onderhouden is het afgelopen jaar verder vormgegeven. Dit heeft onder andere tot de volgende resultaten geleid:
Het verbeter- en bewustwordingstraject “Hilversum in control” heeft meer en meer geleid tot een bewustere afweging om interne controlehandelingen uit te voeren, gericht op de ingeschatte risico’s. Er zijn belangrijke stappen gezet in dit traject voor het beleggen van controlehandelingen in de lijn en het optuigen van een toegewijde afdeling Verbijzonderde Interne Controle (VIC) onder aansturing

van de concerncontroller. We gebruiken vanaf de zomer 2017 de applicatie Yellowtail voor het in kaart brengen van een gestandaardiseerde workflow van processen en het documenteren van interne controles.

Waar we oorspronkelijk nog uit gingen van 10 processen is er in de aanpak nu sprake van 14 geïnventariseerde processen. De focus heeft in 2017 vooral gelegen op inkoop en aanbesteding, heffen, de 4 processen binnen het sociaal domein en personeel. Deze focus is gebaseerd op de grote financiële stromen die hiermee gemoeid zijn.
Waar de ambitie van de Interne controle voor 2017 was om de nadruk “van gegevensgerichte controle achteraf, naar systeemgerichte controle vooraf” te verleggen is in de praktijk nog vaak gekozen voor een meer gegevensgerichte aanpak. Dit is enerzijds veroorzaakt door het ontbreken van aantoonbare en duidelijk beschreven concrete beheersmaatregelen en anderzijds door de meer stringente eisen binnen de controle aanpak van de externe accountant.

De interne controle in de lijn is daadwerkelijk geïntroduceerd in de procesaanpak met behulp van de applicatie Yellowtail waarbij de proceseigenaren als 1e lijn zelf het bestaan en werking van de Administratieve Organisatie en de getrouwheid van de informatievoorziening toetsen, de 2e lijn (medewerkers kwaliteit, business control) namens en ten behoeve van de proceseigenaren hierover rapporteert en de 3e lijn (VIC/Audit team) aanvullende zekerheid biedt.

Het zogenaamde VIC-team onder aanvoering van de Concerncontroller vormt de 3e lijn van interne controle die de verbijzonderde interne controles in 2017 heeft uitgevoerd, waar nodig aanvullende controles heeft verricht, de richtlijnen voor de IC-in-de-lijn heeft opgesteld en de procesaanpak met Yellowtail bewaakt. Daarnaast heeft dit team in de vorm van een interne management letter gerapporteerd over de voortgang van het traject en gericht aanbevelingen ter verbetering gedaan.

Een aandachtspunt in de afgelopen periode met dit traject en specifiek de vastlegging in Yellowtail lag in het bereiken van overeenstemming over de maatregelen die wij met elkaar in een proces verwachten. Vervolgens moet in de praktijk hierop daadwerkelijk getoetst en actie ondernomen worden. Een risico ligt daarnaast ook in de omvattendheid van de doelstelling* en haalbaarheid binnen de beoogde termijn maar vooral ook de afhankelijkheid van de gehele organisatie (cultuur en ‘tone at the top’) om dit plan te laten slagen. Het traject kan niet slagen zonder een breed draagvlak binnen de gemeente. Bij de capaciteitsplanning voor 2018 moet terdege rekening worden gehouden met wat dit vraagt van de betrokken organisatieonderdelen.

* Het traject dient over enkele jaren uit te monden in een intern oordeel van de VIC over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening (een “in control” verklaring).

Om deze opgave te realiseren en in de nabije toekomst (2019) tot een zogenaamd ICS (‘In Control Statement’) te kunnen komen, wordt het risicomanagement in 2018 op procesniveau verder ingevuld en beoordeeld, vindt meer en meer communicatie plaats tussen betrokken organisatieonderdelen en worden bevindingen en resultaten geborgd en vastgelegd in de applicatie Yellowtail.
Door kennis te nemen van de bevindingen, het overnemen van de relevante aanbevelingen maar bovenal te sturen op de concrete acties geeft de organisatie blijk van de ambitie dat de beleidsdoelstellingen op doelmatige wijze worden gerealiseerd, de externe verantwoording op orde is en dat processen rechtmatig worden uitgevoerd.

4.5.4 Informatiebeheer

Wat betreft informatiebeheer is de balans per eind 2017 dat met name het digitale informatiebeheer in de organisatie nog niet geheel aan de wet voldoet. De uitrol van procesgericht digitaal werken in de organisatie (en digitale vervanging van papieren informatie) met de 'wasstraten' stokte in de loop van 2017, maar zal in 2018 een doorstart hebben in de vorm van de 'wordt-straten', waarin de noodzakelijke betrokkenheid van de *business* / het management beter is geborgd. De zaaktypencatalogus in zaaksysteem / Alfresco werd in lijn gebracht met de ZTC2 standaard en voorzien van de bewaarcategorieën van de nieuwe selectielijst. De afwezigheid van de functionaliteit daarin van digitaal vernietigen blijft een knelpunt. Achterstanden in papieren vernietiging werden ingelopen. Het Geordend overzicht bleef net als vorig jaar liggen.
Er is gewerkt aan de 14 meest risicovolle processen maar de invoering van een nieuwe controlesystematiek heeft langer geduurd dan gepland. Ook de kwaliteitsborging van informatie in de processen heeft te weinig aandacht gehad. De wasstraat-methodiek was niet zo effectief als verondersteld, waardoor de beoogde resultaten op kwaliteitsborging, control en informatiebeheer niet zijn behaald. In 2018 wordt gestart met een nieuwe vorm en met meer aandacht voor commitment en een goede link met control. Ook vervanging is een belangrijk onderdeel hierin.

4.5.5 Privacy en informatieveiligheid

5.1. Inleiding
De gemeente Hilversum werkt met veel waardevolle en privacygevoelige informatie. De medewerkers van de gemeente moeten kunnen beschikken over betrouwbare informatie om de klanten optimaal te kunnen helpen en adviseren. Bovendien moeten burgers, bedrijven, en medewerkers er op kunnen vertrouwen dat hun gegevens in goede handen zijn bij de gemeente. Informatiebeveiliging en dus ook het nemen van allerlei beheersmaatregelen om de risico's te beperken, wordt daarom steeds belangrijker.

5.2. Europese privacywetgeving
Vanaf 25 mei 2018 treedt nieuwe Europese privacywetgeving, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), in werking. Hierin is de verplichting opgenomen dat overheidsinstanties een Functionaris voor de Gegevensbescherming (FG) moeten aanstellen. In 2017 hebben wij, samen met de regiopartners, de mogelijkheid onderzocht van de gezamenlijke aanstelling van een FG. Geconstateerd is dat dit, gezien de grote verschillen en het grote aantal verwerkingen, geen haalbare optie is. Om te kunnen voldoen aan de AVG zijn in 2017 een privacybeleid en een privacyreglement opgesteld, en is gestart met het vastleggen van alle verwerkingen van persoonsgegevens in een verwerkingenregister.

5.3. Bewustwordingscampagne
Als onderdeel van de bewustwordingscampagne zijn ook in 2017 weer tests gedaan met phishing e-mails en bezoeken van mystery guests. Ook zijn 6 medewerkers getraind in het geven van een workshop over informatiebeveiliging en is die workshop in één afdeling gegeven. In 2018 wordt die workshop ook in alle andere afdelingen gedaan. Daarnaast wordt nog bekeken hoe dit structureel ingebed kan worden in het inwerkprogramma en hoe vaak dit herhaald moet worden. Omdat de dreigingsvormen zich voortdurend ontwikkelen, is herhaling en actualisering noodzakelijk.

5.4. ENSIA
In 2017 is landelijk de door VNG ontwikkelde Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) methodiek uitgerold. Het project ENSIA is een gezamenlijk project van het ministerie van Binnenlandse Zaken, gemeenten, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het ministerie van Infrastructuur & Milieu en de VNG. Het project heeft tot doel het ontwikkelen en

implementeren van een zo effectief en efficiënt mogelijk ingericht verantwoordingsstelsel voor informatieveiligheid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). Uitgangspunt is dat aangesloten wordt op de gemeentelijke P&C-cyclus. Hierdoor heeft het gemeentebestuur meer overzicht over de stand van zaken van de informatieveiligheid en kan hier ook beter op sturen.
Als gevolg van de invoering van de ENSIA methodiek zal vanaf 2017 voor de verantwoording over informatiebeveiliging gebruik worden gemaakt van een Collegeverklaring Informatiebeveiliging, waarin het college van B&W aangeeft in welke mate de beheersingsmaatregelen hebben voldaan aan de voor de ENSIA-verantwoording geselecteerde normen. Die collegeverklaring wordt onderworpen aan een audit door een externe IT auditor.

5.5. BIG
Sinds 2015 werken wij aan de geleidelijke implementatie van de zogeheten Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG). De BIG bestaat uit diverse beveiligingscontroles en –maatregelen. Zo wordt de beveiliging van informatie op orde gebracht. Een slechte beveiliging van informatie veroorzaakt niet alleen imagoschade, maar kan ook ingrijpende gevolgen hebben voor zowel de burgers als onze eigen bedrijfsvoering. De BIG kent in totaal 303 informatieveiligheidsnormen. In 2017 zijn 12 extra normen geïmplementeerd. In totaal zijn er per ultimo 2017 170 normen gereed.
Jaarlijks wordt opnieuw van alle normen bekeken of ze gerealiseerd zijn om er zeker van de te zijn dat er geen normen ‘omvallen’. Ook zijn er normen die vereisen dat er periodiek activiteiten worden uitgevoerd of documenten worden geactualiseerd. De implementatie van de totale BIG is dus nooit klaar.

5.6. Incidenten en datalekken
Een ‘beveiligingsincident’ is een inbreuk op de beveiliging, waarbij de beschikbaarheid, de integriteit of de vertrouwelijkheid van informatie in gevaar is of kan komen. We spreken van een ‘datalek’ als persoonsgegevens in handen vallen van derden die hier geen toegang toe zouden mogen hebben – of als de mogelijkheid hiertoe, hoe kort ook, aanwezig is geweest. Incidenten worden altijd beoordeeld. Afhankelijk van de urgentie vindt afhandeling meteen plaats, of wordt gekeken of door het treffen van extra maatregelen herhaling kan worden voorkomen. Meldingen van een datalek of een vermoeden daarvan, worden altijd meteen beoordeeld. Ook wordt gekeken of door het treffen van extra maatregelen herhaling kan worden voorkomen.
In 2017 zijn er 289 beveiligingsincidenten geregistreerd. De overgrote meerderheid daarvan betrof een melding door medewerkers van spam of phishing e-mail. Daarnaast waren er enkele meldingen van een gedetecteerd computervirus en storingen in het anti virussysteem.
In 2017 zijn er 15 meldingen ontvangen van het vermoeden van een beveiligingsincident/datalek. Alle meldingen zijn onderzocht. In 5 gevallen bleek sprake van een datalek en zijn deze gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens, en passende maatregelen getroffen.

5.7. Focus in de toekomst
In 2018 zullen onze acties op het gebied van informatiebeveiliging en privacy zich met name blijven richten op:
- *Bewustwording*: De mens is en blijft de zwakste schakel in de informatiebeveiliging. Daarom zal er structureel aandacht worden geschonken aan het vergroten van het risicobewustzijn van de medewerkers.

Ontwikkeling: De komende jaren zetten wij in op het optimaliseren van de informatieveiligheid en privacy door de verdere implementatie van de BIG maatregelen. Er worden maatregelen genomen ter bevordering van o.a. de fysieke- en technische toegangsbeveiliging, personele beveiliging en incidentenbeheer. Zo blijven wij aansluiten op de veranderende wetgeving (o.a. Algemene

Verordening Gegevensbescherming per 25 mei 2018 (AVG)) op het gebied van persoonsgegevens, informatiebeveiliging en privacy.

4.5.6 Automatisering

In de begroting 2017 hebben we maatregelen aangekondigd om de continuïteit van de bedrijfsvoering te verbeteren. Deze maatregelen hebben we vrijwel allemaal uitgevoerd. De kwaliteit van de serverruimte in het raadhuis is onderzocht en, naar aanleiding van de resultaten, verhoogd. Er zijn verbeteringen aangebracht in de stroomvoorziening (aarding en aansluiting) en aan de inrichting van de ruimte (nieuwe serverracks). Ook is een nieuw waterdetectie- en temperatuurcontrolesysteem geïnstalleerd.

In het raadhuis hebben we bovendien nieuwe netwerkbekabeling laten aanleggen. Ten behoeve hiervan zijn nieuwe patchruimten (kabelknooppunten) gemaakt, voorzien van alle noodzakelijke faciliteiten. Toekomstbestendigheid was hierbij het belangrijkste criterium. Om de kwaliteit te borgen is het totale netwerk conform de geldende normen geïmplementeerd en de bekabeling is gecertificeerd.

De aangekondigde overgang naar Office 2016, Windows 10 en Windows Server 2016 hebben we uitgesteld naar 2018. Onze primaire applicaties zijn namelijk ongeschikt gebleken voor deze systemen. Deze moeten dus eerst worden ge-upgrade of vervangen.
In het kader van het meerjarige verbeterplan voor informatiebeheer en informatieveiligheid (zie voor doe onderwerpen ook 4.5.4 en 4.5.5 hierboven) hebben we projecten uitgevoerd om onze data nog beter te beschermen. Zo is er een nieuwe back-up-omgeving gemaakt, en zijn er nieuwe firewalls in gebruik genomen.

De aangekondigde verkenning van de mogelijkheden van samenwerking met regiogemeenten heeft plaats gevonden. Dit heeft geleid tot samenwerking met de gemeente Gooise Meren. Zo hebben we afgesproken dat er voortaan één ICT-servicedesk is voor de beide organisaties. Daarnaast zijn we begonnen met de aanleg van een redundante dataverbinding tussen Hilversum en Gooise Meren, zodat we van we op het datacenter van Gooise Meren kunnen terugvallen als het onze onverhoopt uitvalt, en andersom.

Tot slot hebben we twee verbeteringen doorgevoerd die niet in de begroting 2017 zijn genoemd.
Ten eerste hebben we de werkplekken van de medewerkers van de gemeente verbeterd. Een normale multimedia ervaring (bijvoorbeeld het vloeiend afspelen van HD-films) is nu op elke werkplek mogelijk. De werkplekken van de gemeente zijn nu mediaproof, zoals je mag verwachten in de Media Stad. Autocad-tekenaren kunnen straks overal werkplek-onafhankelijk werken. Daarmee lopen we in Nederland voor.
Ten tweede zijn in het ICT-team instrumenten in gebruik genomen om het technische beheer efficiënter en effectiever uit te kunnen voeren en de dienstverlening aan de rest van de organisatie beter te preventief monitoren en te beheersen. We zien een mogelijke storing aankomen en we verhelpen deze voordat het echt een verstoring wordt. Hierdoor is het aantal incidenten op de werkplek verminderd.

4.5.7 Omvang en ontwikkeling personeelsbestand

Gemeente-onderdeel	Geraamd	Werkelijk	Verschil	ref.
Ambtelijke organisatie	557,65	566,81	9,16	1
Griffie en Rekenkamer	3,40	5,50	2,10	2
Raad en college	43,00	42,00	-1,00	3
Totaal	***604,05***	***614,31***	***10,26***	--

Toelichting
De tabel confronteert het aantal in de begroting 2017 geraamde fte's met de daadwerkelijke personele bezetting per ultimo 2017.
In de ambtelijke organisatie is de werkelijke bezetting per saldo 9 meer dan geraamd (ref. 1). Dit wordt veroorzaakt door een samenstel van factoren. (a) In twee afdelingen – Publiekszaken en Openbare Ruimte – is de bezetting lager dan geraamd, doordat vacatures oningevuld zijn gebleven (totaal 17 fte). (b) In de raming zat 5 fte ten behoeve van het creëren van een flexibele schil, onder de directie. Dit idee bleek niet levensvatbaar; de fte's zijn niet ingevuld. (c) De raming bevatte ook 5 fte voor Beleid en Ontwikkeling, ten behoeve van 'nieuwe plannen'. Deze fte's zijn ingevuld. (d) De belangrijkste factor is het project WINST van het Sociaal Plein. Het extra personeelsbudget ten behoeve van dit project is deels aangewend voor de uitbreiding van het vaste personeel (26 fte; zie ook onder 3.2) en deels voor ingehuurd personeel (zie onder 3.3).
De uitbreiding bij de griffie (ref. 2) komt voort uit een onderzoek, waarbij onder meer is gekeken hoeveel menskracht de griffie nodig heeft om haar werk goed te doen. De uitbreiding is geaccordeerd door het presidium.
De afname bij de bestuursorganen (ref. 3) is het gevolg van het aftreden van één der wethouders, waarna de overige wethouders hebben besloten geen vervanger te zoeken, maar de vrijkomende taken onderling te verdelen.

4.5.8 Kosten vast personeel

Gemeente-onderdeel	Begroot	Werkelijk	Verschil	ref.
Ambtelijke organisatie	44.832	47.102	2.270	1
Griffie en Rekenkamer	489	475	-14	2
Raad en college	1.443	1.533	90	3
Totaal gemeente	***46.764***	***49.110***	***2.346***	--

Toelichting
De tabel confronteert de budgetten voor de kosten van vast personeel volgens de 'definitieve aangepaste begroting' – dat is de begroting met alle door de raad besloten begrotingswijzigingen er in verwerkt – met de werkelijk gemaakte kosten.
De regel 'Ambtelijke organisatie' (ref. 1) geeft een samenvatting van de zogeheten 'hulpkostenplaats' voor de vaste personeelskosten van het ambtelijk apparaat. Hier worden de kosten van het vaste ambtelijke personeel (salarissen, sociale lasten en bijkomende kosten) gebudgetteerd en geboekt. Het BBV vereist dat al die kosten uiteindelijk worden verantwoord op de taakvelden. Aan het eind van het jaar staan er dan ook feitelijk geen kosten meer op hulpkostenplaats; alle kosten zijn via een verdeelsleutel naar de juiste taakvelden doorgeboekt. Als gevolg hiervan kan de verklaring van het totale jaarresultaat van de gemeente deels liggen in het (doorgeboekte) saldo van de hulpkostenplaats. Voor het jaar 2017 is dit het geval. Daarom wordt bij de verklaring van het jaarresultaat in de programmaverantwoording voor een aantal verschillen verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

De verklaring voor de overschrijding van € 2,3 miljoen op het budget voor de kosten van het ambtelijke apparaat (ref. 1) heeft twee lagen. Wanneer we alleen kijken naar 2017 (confrontatie kosten 2017 met budgetten 2017; 'synchrone analyse'), en we gaan er van uit dat de personeelsbegroting in beginsel bedoeld is voor de kosten van het personeel dat in dienst is, dan wordt de overschrijding in hoofdzaak veroorzaakt door beëindigingsovereenkomsten (5 ton), en extra personele inzet (vast personeel boven formatie alsmede ingehuurd personeel) bij Beleid & Ontwikkeling (buurtcoördinatoren, openbare orde & veiligheid, onderwijs & cultuur, planologie), Interne Dienstverlening (extra handen nodig door tegenvallende voortgang van de digitalisering) en Publiekszaken (uitbreiding bij vergunningverlening). Bij het Sociaal Plein is in het kader van het project WINST het vaste personeel sterk uitgebreid (zie 4.5.7), maar doordat de raad hiervoor extra middelen beschikbaar heeft gesteld, heeft dit niet tot een significant tekort geleid.
Er is echter een diepere verklaring als we vergelijken tussen verschillende jaren ('diachrone analyse'). In 2015 hadden we op de personeelskosten nog zo'n € 2 miljoen ruimte voor extra personele inzet en andere extra kosten (zoals beëindigingsovereenkomsten). Deze ruimte was ook het uitgangspunt bij de vaststelling van de 10% inhuurnorm in april 2015; de helft van de daartoe benodigde budgettaire ruimte (5% van de loonsom, overeenkomend met ca € 2 miljoen) zou op de hulpkostenplaats te vinden zijn en de andere helft (eveneens 5%) zou elders gevonden moeten worden. De ruimte werd veroorzaakt door het verschil tussen toegestane formatie en feitelijke bezetting ('vacatureruimte'). Als we alleen salarissen zouden betalen, zouden we 2 miljoen overhouden. Sinds 2015 is echter door een aantal ontwikkelingen (Slank & Hoogwaardig, invulling vacatures, HR21) de ruimte in de personeelsbegroting verkleind van circa € 2 naar circa € 1 miljoen. Dat betekent dat we nu veel sneller een overschrijding op de hulpkostenplaats hebben dan enkele jaren geleden. In 2017 hadden we uiteindelijk circa € 850.000 aan 'vacatureruimte' (excl. WINST). Daarbij hadden we een begrote inhuur van eveneens ca € 850.000 (excl WINST). Dat is een totale ruimte van € 1,7 miljoen. We hebben 5 ton aan beëindigingsovereenkomsten betaald en van de totaal € 5,5 miljoen aan inhuurkosten (excl. inhuur in het kader van WINST; zie 4.5.9) hebben we € 3,5 miljoen ten laste van de hulpkostenplaats gebracht. Dit brengt ons op een overschrijding van € 2,3 miljoen.
Zoals besproken bij de kadernota 2017, matchen de bestuurlijke ambities en de personele formatie nog niet met elkaar. Daarom is begonnen met het maken van afdelings- en teamplannen. Dit is een noodzakelijke stap om tot een betere capaciteitsplanning en een realistischer personeelsbegroting te komen.
De overschrijding van € 90.000 bij de bestuursorganen (ref. 3) wordt veroorzaakt door niet geraamde wachtgelden als gevolg van het aftreden van twee wethouders. Overigens is er op het *totale* budget voor het college (dat zowel personeelsbudget als andere budgetten bevat en daarom hier niet zichtbaar is) *geen* overschrijding.

4.5.9 Kosten ingehuurd personeel

categorie inhuur	bedrag	t.o.v. loonsom	ref.
Vacatures, ziekte, politieke ambities	4.526	11%	1
WINST	3.922	9%	2
Werken	1.000	2%	3
Totaal	***9.449***	***22%***	4

Toelichting
De tabel geeft weer hoe veel er is uitgegeven aan ingehuurd personeel, in absolute termen (bedragen in duizenden euro's) en als percentage van de kosten van vast personeel (begrotingsbasis), gesplitst naar de reden van inhuur.
Aan inhuur om bedrijfsvoeringredenen en inhuur ten behoeve van collegewensen (ref. 1) hebben we in totaal € 4,5 miljoen uitgegeven. Dat is 11% van de begrote kosten van vast personeel en daarmee

1 procentpunt meer dan de richtlijn van 10% die het college hanteert sinds de ‘motie inhuur’ van juni 2014. Mede door het afremmen van de inhuur in de laatste maanden van 2017 zijn de kosten € 1,2 miljoen lager uitgevallen dan we in september verwachtten (zie de wethoudersbrief van de heer Voorink van 28 september 2017). Het sturen op de inhuur is verder geprofessionaliseerd door de samenwerking met Flextender. De beschrijving en de duur van de opdracht worden hierdoor verduidelijkt. Middels Flextender wordt bovendien bevorderd dat de 'inkoop' van ingehuurd personeel op rechtmatige wijze geschiedt.
In het kader van het project WINST is er voor € 3,9 miljoen ingehuurd (ref. 2). Door de begrotingswijziging die met het raadsvoorstel gepaard ging, is hiervoor voldoende budgettaire dekking. Benadrukt moet worden dat deze inhuur van voorbijgaande aard is; het gaat om het tijdelijk invullen van vacatures, zolang de werving van vast personeel nog gaande is. Wij verwachten dan ook dat de hoeveelheid inhuur op het Sociaal Plein in 2018 een stuk lager zal zijn dan in 2017.
Zoals elk jaar hebben we ook in 2017 personeel ingehuurd ten behoeve van werk dat onze gemeente uitvoert voor andere organisaties (ref. 3). Voorbeelden zijn de deelname aan de Metropoolregio Amsterdam, de planvorming voor de herontwikkeling van het Philipsterrein en werkzaamheden in het kader van *HOV in ’t Gooi*. De kosten brengen we in rekening bij de betreffende organisaties.
De totale inhuurkosten bedragen in 2017 € 9,5 miljoen. Dat komt overeen met 22%, dus ruim één vijfde van de begrote kosten van vast personeel (ref. 4). Deze getallen illustreren nog eens de enorme inspanning die het apparaat van de gemeente Hilversum in 2017 heeft geleverd.

4.6 Verbonden partijen

4.6.1 Inleiding

De paragraaf verbonden partijen moet tenminste de visie (paragraaf 4.6.2.), de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen (paragraaf 4.6.3.), en een lijst verbonden partijen bevatten.

In 2016 is het BBV geactualiseerd, waaronder ook de voorschriften voor de paragraaf verbonden partijen (artikel 15). Voortaan worden de verbonden partijen als volgt onderverdeeld:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. vennootschappen en coöperaties;
3. stichtingen en verenigingen;
4. overige verbonden partijen;

Per verbonden partij wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

a. de wijze waarop de provincie onderscheidenlijk de gemeente een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
b. het belang dat de provincie onderscheidenlijk de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
c. de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
d. de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar;
e. de eventuele risico's van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie onderscheidenlijk gemeente.

Niet langer is verplicht om informatie over de prestaties van de verbonden partijen in de *paragraaf* verbonden partijen op te nemen. In het geactualiseerde BBV (artikel 8) is voorgeschreven dat in de *programma's* de informatie moet worden opgenomen over de doelstellingen, de beoogde maatschappelijke effecten, de wijze waarop gestreefd wordt deze effecten te bereiken, en de betrokkenheid hierbij van de verbonden partijen.

4.6.2 Visie op verbonden partijen

Het beleid van de gemeente Hilversum inzake verbonden partijen is vastgelegd in de *financiële verordening ex artikel 212 gemeentewet (2004)* en twee nota's: de *P&C-nota Verbonden partijen* (2008) en *Sturen op verbonden partijen* (2013).

Op grond van artikel 26 van de financiële verordening (2004) dient het college van B en W minimaal een keer in de vier jaar een nota Verbonden partijen aan de raad ter vaststelling aan te bieden. In die nota moet de gemeente van elke verbonden partij het openbaar belang, het eigen vermogen, de solvabiliteit, het financiële resultaat, het financiële belang en de zeggenschap van de gemeente schetsen. De nota moet daarnaast de kaders aangeven voor deelname aan verbonden partijen, met name (1) de voorwaarden waaronder het publiek belang is gediend met deelname, (2) de taken,

verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verbonden partijen en (3) de financiële voorwaarden.
De gemeente Hilversum kent geen beleid dat duidelijke voorwaarden stelt waaronder de gemeente samenwerkt met andere organisaties in het algemeen, onder welke voorwaarden een bepaalde vorm van samenwerking wordt gekozen, onder welke voorwaarden de gemeente deelneemt aan een verbonden partij, en onder welke omstandigheden aan een bepaald type verbonden partij, of een bepaalde inrichting van een verbonden partij, de voorkeur wordt gegeven. Of de gemeente samenwerkt, in welke vorm, en onder welke voorwaarden, wordt per situatie afzonderlijk beoordeeld. Dit gebeurt op basis van de merites van de zaak zelf. Op welke aspecten we als gemeente moeten letten, is – althans als het om samenwerking in de vorm van een verbonden partij gaat – geregeld in de *P&C-nota Verbonden partijen* (2008). Deze nota vat de wettelijke regels wat betreft verbonden partijen samen en schrijft voor hoe de gemeente de verbonden partijen beschrijft in de begroting en de jaarstukken. De nota stelt enkele vragen die de gemeente moet beantwoorden voordat ze het besluit neemt om aan een verbonden partij te gaan deelnemen:

1. Wordt door deelname een publiek belang gediend? Welk belang is dat?
2. Kan dit publieke belang ook zelfstandig door de gemeente worden verwezenlijkt? Zo ja, wat zijn de voordelen en nadelen van verwezenlijking via een verbonden partij?
3. Kan aangetoond worden dat de voordelen van deelname groter zijn dan het standaardbezwaar van verlies aan bestuurlijke grip?
4. Wat zijn de financiële risico's, en hoe wegen die op tegen de voordelen van deelname?
5. Is er keuze mogelijk met betrekking tot de rechtsvorm van de verbonden partij, en zo ja welke vorm verdient de voorkeur?

De nota spreekt een 'in principe voorkeur' uit voor de samenwerkingsvorm '*gemeenschappelijke regeling*', en stelt dat de vertegenwoordiging van de gemeente in verbonden partijen 'niet aan ambtenaren moet worden overgelaten.'

De nota *Sturing op verbonden partijen* (2013) heeft als doel 'de sturingsmogelijkheden van raad en college van B en W op de huidige verbonden partijen te verbeteren.' Hiervoor zijn tien verbeterpunten geformuleerd, waaronder:

- 'sturen en controleren op financiën én prestaties (is geleverd conform afgesproken prestaties?)';
- 'waar dit nu nog onvoldoende inzichtelijk wordt gemaakt, in gesprek te gaan met de verbonden partij over de opname van duidelijk geformuleerde doelen, prestaties en prestatie-indicatoren in de begroting en de jaarrekening';
- 'tijdens de begrotingsbehandeling te bepalen op welke onderwerpen college van B en W en/of de raad de komende tijd wil (mee)praten'.

In de nota S*turing op verbonden partijen* (2013) is voorzien dat de effectiviteit van de in de nota aangegeven maatregelen na twee jaar wordt geëvalueerd.

4.6.3 Beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

In de paragraaf hiervoor hebben wij aangegeven dat in de nota S*turing op verbonden partijen* (2013) is voorzien dat de effectiviteit van de in de nota aangegeven maatregelen na twee jaar wordt geëvalueerd, en dat op grond van artikel 26 van de financiële verordening (2004) het college van B en W minimaal een keer in de vier jaar een nota Verbonden partijen (2008) aan de raad ter vaststelling dient aan te bieden. In 2017 zijn deze acties niet uitgevoerd. Dit komt deels door gebrek aan prioriteit en heeft daarnaast te maken met het voornemen van de Rekenkamer Hilversum om onderzoek te doen naar dit onderwerp. De resultaten van dit onderzoek kunnen namelijk meegenomen worden bij de evaluatie en mogelijke aanpassing van deze twee nota's. Overigens

heeft de raad op 12 juli 2017 besloten de financiële verordening 2004 per 1 januari 2018 in te trekken.

De Rekenkamer Hilversum heeft in 2017 het onderzoek naar samenwerkingsverbanden uitgevoerd. Het onderzoek is gericht op de grip van de gemeente Hilversum op samenwerkingsverbanden en in het bijzonder de rol van de raad bij aansturing en controle van deze verbanden. De rekenkamer heeft een totaaloverzicht gemaakt van de huidige samenwerkingsverbanden. 11 daarvan zijn meer gedetailleerd in kaart gebracht en vier verbanden zijn aan de hand van een verdiepend casusonderzoek verder uitgewerkt. In het rapport heeft de rekenkamer onder andere in kaart gebracht wat de kosten en baten zijn en welke mogelijkheden tot sturing en controle de raad op deze samenwerkingsverbanden heeft. Het rapport van de Rekenkamer geeft diverse aanbevelingen om de raad in staat te stellen om zijn grip op deze samenwerking te verbeteren. Het rapport is gepresenteerd aan de raad op 14 februari 2018 en wordt in het tweede kwartaal van 2018 behandeld in de raadscommissie. Op basis van die discussie en de besluitvorming van de raad, zullen verbetermogelijkheden ingezet worden om de sturing te verbeteren.

De beleidsvoornemens van de gemeente Hilversum voor de individuele verbonden partijen zijn vervat in de doelen die hieronder en bij de programma's beschreven zijn. Daarnaast hebben wij, zowel voor onze eigen organisatie als de verbonden partijen, aandacht voor een doelmatige en doeltreffende besteding van financiële middelen. Praktisch vertaald moeten de begrotingsbudgetten goed zijn onderbouwd en moet die onderbouwing actueel zijn. Niet goed onderbouwde budgetten (zogenaamde beukennoten) moeten vrijvallen of beschikbaar komen voor andere ambities. Dit heeft onze continue aandacht in de contacten met diverse verbonden partijen.

4.6.4 Gemeenschappelijke regelingen

Naam verbonden partij	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
Vestigingsplaats	Lelystad
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	11 juni 2012 statutaire oprichtingsdatum en datum deelname van Hilversum
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam
Bestuurlijke deelname van de gemeente	De wethouder met vergunningverlening en handhaving in portefeuille, heeft zitting in het algemeen bestuur. De verdeling van de stemmen geschiedt naar rato van de omvang van de structureel ingebrachte taken en derhalve naar rato van de structurele financiële bijdrage. Hilversum heeft in het algemeen bestuur 2,10% van het totaal aantal stemmen als gevolg van de wijzigingen in de begroting 2018. Hierbij is de structurele inbreng van asbesttaken nog niet verwerkt omdat deze wijziging van de begroting nog niet is vastgesteld door het Algemeen Bestuur. (deze kan dan op ongeveer 3,5 % uitkomen, in 2019)
Partners	De gemeenten Almere, Blaricum, Dronten, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Lelystad, Noordoostpolder, Urk, Weesp, Wijdemeren en Zeewolde en de provincies Flevoland en Noord Holland
Doel en openbaar belang	De regeling is opgezet door de deelnemers met als doel om een robuuste omgevingsdienst te vormen ten behoeve van een adequate uitvoering van milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de provincie Flevoland en de regio Gooi en Vechtstreek. De uitvoering wordt bij de omgevingsdienst ondergebracht met het behoud van de eigen bevoegdheden van alle deelnemers. Tevens kan de omgevingsdienst taken verrichten op basis van de WABO en andere relevante wetgeving en uitvoeringsbesluiten voor zover de deelnemers hiertoe mandaten verlenen.
Rapportages	De jaarrekening t-1 en het jaarverslag t-1 worden voor 1 juli van jaar t vastgesteld door het Algemeen Bestuur en ter kennisname aan de Raad gestuurd. De begroting T+1 wordt in april/mei van jaar T toegestuurd. Tevens worden per kwartaal rapportages over de voortgang van de werkzaamheden toegestuurd.
Programma	1.Wonen en leven
Financiële deelname van de gemeente	In 2017 bedroeg de bijdrage € 221.911 In 2016 bedroeg de bijdrage € 223.691. In 2015 bedroeg de bijdrage € 225.470. Op basis van de lumpsum methodiek namen we deel voor 2,00 %. Op 28 juni 2017 is in de Algemene Bestuursvergadering van de OFGV vastgesteld dat voor de begroting 2018 de kostprijssystematiek als uitgangspunt gehanteerd gaat worden ter vervanging van de lumpsum methodiek. Zonder de asbesttaken wordt onze bijdrage 2,1 %.

Eigen vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: nog niet bekend Per 31 december 2016: € 2.017.534 (jaarrekening 2016)
Vreemd vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: nog niet bekend Per 31 december 2016: € 2.070.974 (jaarrekening 2016)
Financieel resultaat van de verbonden partij	Het resultaat over 2017: nog niet bekend Het resultaat over 2016: € 937.000 positief Het resultaat over 2015: € 608.133 positief
Ontwikkelingen	**Basistakenpakket (BTP)** Sinds april 2017 wettelijk vastgelegd wat we aan taken moeten overdragen aan de OFGV, daarnaast moeten we de plustaken die al ingebracht waren daar ook laten. De wettelijke basistaken (WBT) verschillen enigszins van het BTP, daardoor moeten we extra bedrijven (9 stuks) overdragen en de milieutaken met betrekking tot asbestverwijdering, we brengen ook een bouwtaak mbt asbest in, dit is een plustaak.
Risico's	**Kostprijssytematiek:** De overgang naar een andere systematiek van bepaling van de bijdrage is. Het was op basis van de ingebrachte FTE (lump sum), het wordt op basis van de kostprijssystematiek (het ingebrachte werk). De begroting is in principe voor 3 jaar vastgezet, behoudens het eventueel toepassen van indexatie en wijzigingen in takenpakketten worden de komende jaren dus weinig wijzigingen in de begroting verwacht. Bij tekorten moet elke deelnemer naar rato bijdragen aan het oplossen van het tekort, het risico hierop is klein. **Dispuut provincie Flevoland:** De provincie Flevoland heeft een geschil over het terugtrekken van een deel van de bodemtaken. Vooralsnog is In een conceptuitspraak Flevoland in het gelijk gesteld. Vooruitlopend op een gesprek met Flevoland en op de mogelijke uitkomsten wordt een voorziening getroffen bij de jaarrekening 2017 waaruit de kosten eventueel betaald kunnen worden.

Naam verbonden partij	Regio Gooi en Vechtstreek	
Vestigingsplaats	Bussum	
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	Opgericht in 1967 als 'gewest Gooiland'. Hilversum neemt vanaf het begin deel. In 1974 uitgebreid met de Vechtgemeenten en omgedoopt in 'gewest Gooi en Vechtstreek'. In 2013 is de GR herzien en is het samenwerkingsverband omgedoopt in 'Regio Gooi en Vechtstreek'.	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam.	
Bestuurlijke deelname van de gemeente	Op 21 maart 2018 trad een nieuwe gemeenschappelijk regeling in werking. Op basis van die regeling wordt de stemverhouding aangepast en heeft ieder lid een gelijke stem. Een andere wijziging in de nieuwe gemeenschappelijke regeling is de positie van de voorzitter. Aan het algemeen bestuur wordt een onafhankelijk voorzitter toegevoegd: de burgemeester van de grootste gemeente. Als lid namens Hilversum zal een wethouder plaatsnemen in het algemeen bestuur. Verder wordt het algemeen bestuur uitgebreid met een lid namens de gemeente Eemnes wanneer het onderwerpen betreft die ook deze gemeente aangaat.	
Partners	De gemeenten Blaricum, Eemnes, Gooise Meren, Huizen, Laren, Weesp en Wijdemeren.	
Doel en openbaar belang	Doel is de wenselijke geachte samenwerking tussen de gemeenten in Gooi en Vechtstreek en Eemnes zodanig vorm te geven dat de aan de Regio opgedragen taken doelmatig en doeltreffend worden uitgevoerd met behoud van de regie van de gemeenten onder waarborging van de betrokkenheid van gemeenteraden bij de regionale samenwerking.	
Rapportages	Kaderbrief begroting (januari), begroting (maart/april), jaarrekening (mei).	
Programma	4. Bestuur	
Financiële deelname van de gemeente	bijdrage 2017: • Sociaal Domein: • Regionale Ambulance Voorziening: • Fysiek Domein (met name GAD): • Overige taken: bijdrage 2016 • Sociaal Domein: • Regionale Ambulance Voorziening: • Fysiek Domein (met name GAD): • Overige taken:	 € 34.165.000 € 26.346.000 € 97.000 € 7.600.000 € 122.000 € 31.225.000 € 23.143.000 € 97.000 € 7.835.000 € 150.000

Eigen vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: € 20.399.000 (jaarstukken 2017) per 31 december 2016: € 11.048.000 (jaarstukken 2016) per 31 december 2015: € 9.675.000 (jaarstukken 2015)
Vreemd vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: € 22.776.000 (jaarstukken 2017) per 31 december 2016: € 30.655.000 (jaarstukken 2016) per 31 december 2015: € 23.690.000 (jaarstukken 2015)
Financieel resultaat van de verbonden partij	Het resultaat over 2017 bedroeg € 12.761.000 voordelig (jaarstukken 2017) Het resultaat over 2016 bedroeg € 3.820.000 voordelig (jaarstukken 2016). Het resultaat over 2015 bedroeg € 2.471.000 voordelig (jaarstukken 2015).
Ontwikkelingen	In 2017 zijn de centrumgemeente taken van de gemeente Hilversum op het gebied van Maatschappelijke Opvang overgedragen aan de regio. De middelen die Hilversum ontvangt worden jaarlijks overgedragen. De betreffende reserves en voorzieningen worden in de loop van 2018 overgedragen.
Risico's	De financiële risico's van de Regio G&V zijn opgenomen in de Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van hun Programmabegroting 2018-2021. Op basis van deze risico's is de eigen ratio weerstandsvermogen met 1,87% ruim voldoende. Als risico zijn o.a. benoemd de nieuwe inzamelstructuur, de arbeidsgerelateerde kosten, datalekken, het uittreden van Weesp en de mogelijke fusie van de Veiligheidsregio.

Naam verbonden partij	Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek
Vestigingsplaats	Hilversum
Oprichtingsdatum + start deelname	Per 1 januari 2007. De gemeente Hilversum is vanaf het begin aangesloten.
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (GR) met openbaar lichaam. Deze GR is verplicht vanuit de wet op de Veiligheidsregio's.
Bestuurlijke deelname van de gemeente	Het algemeen bestuur bestaat uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten. De burgemeester van Hilversum maakt deel uit van en is voorzitter van het dagelijks en het algemeen bestuur. Het bestuur beslist bij meerderheid van stemmen. Hilversum heeft 1 van de 7 stemmen in het algemeen bestuur.
Partners	De gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Huizen, Laren, Weesp en Wijdemeren
Doel en openbaar belang	• Het voorbereiden op crises en rampen en het organiseren van de crisisorganisatie. Deze taken worden gezamenlijk uitgevoerd door de brandweer, politie, GHOR en Bevolkingszorg. • Het instellen en in stand houden van een brandweer. De belangrijkste taak van de brandweer is het voorkomen, beperken en bestrijden van branden en gevaren bij ongevallen (anders dan brand). • Het instellen en in stand houden van een geneeskundige hulpverleningsorganisatie (GHOR) in de regio. De GHOR coördineert de inzet van geneeskundige diensten tijdens rampen en grote ongevallen. • Het instellen en in stand houden van een operationele organisatie voor Bevolkingszorg. De belangrijkste taken van Bevolkingszorg is de publieksvoorlichting, crisiscommunicatie en opvangen/verzorgen van de bevolking bij rampen en crises. • Het inventariseren van de grootste risico's in de regio. • Het in stand houden van een gemeenschappelijke meldkamer
Rapportages	Tenminste twee momenten per jaar wordt de gemeenteraad formeel betrokken bij de Veiligheidsregio, bij de ontwerp-programmabegroting en bij de jaarstukken (jaarverslag). Op beide stukken kan de raad een zienswijze geven.
Programma	4. Bestuur
Financiële deelname van de gemeente	De deelname van Hilversum bestaat uit een jaarlijkse a) algemene bijdrage: € 6.685.000 (begroting 2017) b) bijdrage huisvesting: € 399.656 (begroting 2017) c) bijdrage Bevolkingszorg: € 109.426 (begroting 2017)
Eigen vermogen van de verbonden partij	Cijfers van 2017 worden verwacht na 28 maart 2018, dat is de datum waarop het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio de jaarstukken bespreekt. per 31-12-2017: € 1.306.091 per 31-12-2016: € 1.229.682 per 31-12-2015: € 2.460.347
Vreemd vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: € 16.589.241 Per 31 december 2016: € 16.706.751 Per 31 december 2015: € 17.180.964

Financieel resultaat van de verbonden partij	Over 2017: € 341.189 negatief Over 2016: € 894.994 negatief Over 2015: € 408.366 positief
Ontwikkelingen	De Veiligheidsregio's heeft een aantal thema's benoemd die voor de komende periode op het programma staan, maar waarvan de uitvoering onzeker is door de plannen rond samenwerking/fusie met Flevoland en de GGD-en. In 2018 zal duidelijk worden of de fusie doorgang kan vinden.
Risico's	De deelnemende gemeenten dragen in een eventueel tekort bij op basis van het aantal inwoners. In geval van tekorten bij de jaarrekening is de gemeente Hilversum voor zo'n 39 % aansprakelijk. Opheffing van dit wettelijk verplichte openbaar lichaam kan alleen door de rijkswetgever geïnitieerd worden, maar de kans op een negatief rekeningresultaat is mogelijk.

Naam verbonden partij	Werkvoorzieningsschap Tomingroep
Vestigingsplaats	Hilversum
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	1996
Rechtsvorm	GR met openbaar lichaam
Bestuurlijke deelname van de gemeente	Namens Hilversum zit portefeuillehouder Van Vroonhoven in het Algemeen Bestuur (AB). Op grond van de eind 2017 vast te stellen Gemeenschappelijke Regeling Tomingroep 2017 is zowel de stemverhouding in het AB van de Tomingroep ('het Schap') als de financiële verhouding bepaald op basis van het aantal SW'ers per gemeente over de afgelopen 10 jaar. Het gaat hierbij om het aandeel in het eigen vermogen, de verdeling van dividend en een eventueel aanvullende verliescompensatie. Voor Hilversum betekent dit een aandeel van 31,3%.
Partners	De gemeenten Almere, Blaricum, Gooise Meren, Eemnes, Huizen, Laren, Weesp en Wijdemeren
Doel en openbaar belang	Het Werkvoorzieningsschap voert namens de deelnemende gemeenten taken uit in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) die gericht is op het aanbieden van aangepast werk voor mensen met een arbeidsbeperking.
Rapportages	Jaarrekening
Programma	3. Werken
Financiële deelname van de gemeente	De jaarlijkse bijdrage is de rijksbijdrage WSW die Hilversum via de algemene uitkering ontvangt. Bijdrage 2017: € 7.7 mln Bijdrage 2016: € 7.9 mln Bijdrage 2015: € 8.5 mln
Eigen vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 2.2 mln (concept jaarstukken 2017) per 31-12-2016: € 2.2 mln (concept jaarstukken 2017)
Vreemd vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 10.3 mln (concept jaarstukken 2017 per 31-12-2016: € 10.1 mln (concept jaarstukken 2017)

Financieel resultaat van de verbonden partij	Het Schap heeft een 100% deelneming in Tomingroep BV. Het Schap en de BV hebben een meerjarige samenwerkingsovereenkomst afgesloten. In deze overeenkomst garandeert de BV aan het Schap een nulresultaat, en verklaart het Schap dat de SW-medewerkers bij de BV worden gedetacheerd. Het nulresultaat houdt in dat een negatief resultaat bij het Schap wordt gecompenseerd door een garantietoekenning door de BV. Het uiteindelijke resultaat van het Schap is daarmee in elk rekeningjaar minimaal € 0. In 2017: positief resultaat € 0,3 mln, garantietoekenning € 0 in 2016: positief resultaat € 0,3 mln, garantietoekenning € 0 in 2015: positief resultaat € 0,4 mln, garantietoekenning € 0 in 2014: negatief resultaat € 2,5 mln, garantietoekenning € 2,5 mln Uitgekeerd dividend aan Hilversum in 2016 bedroeg: € 445.358 Uitgekeerd dividend aan Hilversum in 2015 bedroeg: € 255.291.
Ontwikkelingen	Governance: De Gemeenschappelijke regeling wordt in 2017 aangepast en aan de raad voorgelegd. De nieuwe GR is aangepast aan de aangepaste Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen (WGR). Bovendien waren in de oude GR zaken als stemverhouding of financiële verdeelsleutel niet geregeld. Er wordt in 2017 een ambtelijk secretaris bij het Schap aangesteld. De positie van deze functionaris is in de GR geborgd en dient bijvoorbeeld als scheiding van de secretarisrol en de directierol van het Schap.
Risico's	De gemeente is 100% risicodrager voor haar aandeel (= het aantal werkdagen van de in de gemeente Hilversum wonende werknemers). De WSW is per 1-1-2015 gestopt en de bijdrage WSW (in participatiebudget) vanuit het ministerie zal de komende jaren afgebouwd worden Waardoor er een steeds groter verschil ontstaat tussen de rijkssubsidie per medewerker en de werkelijke kosten per medewerker. De gemeenten sluizen de in de Algemene Uitkering ontvangen WSW-bijdrage door naar het Schap. Omdat het ontvangen bedrag per WSW-er daalt en de te betalen salarissen stijgen staat de exploitatie van het Schap onder druk. De exploitatie van de BV staat ook onder druk, bijvoorbeeld vanwege het toegenomen risico dat in verband met gewijzigde aanbestedingsregels overheidsopdrachten in afnemende mate rechtstreeks mogen worden gegund aan de BV. Er is echter een belangrijke buffer in de vorm van het eigen vermogen van de BV: circa € 20 mln. Op grond van de samenwerkingsovereenkomst tussen Schap en BV worden tekorten in het Schap aangevuld vanuit de BV. Daarom wordt binnen de regio samengewerkt om te komen tot een beeld van de toekomst van Tomin in de inclusieve arbeidsmarkt.

4.6.5 Vennootschappen en coöperaties

Naam verbonden partij	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten
Vestigingsplaats	Den Haag
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	Hilversum is sinds de oprichting op 23 december 1914 aandeelhouder
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Bestuurlijke deelname van de gemeente	De gemeente Hilversum heeft 120.939 van de 55.690.720 aandelen en daarmee 0,2% van het stemrecht op de AVA (Algemene Vergadering van Aandeelhouders).
Partners	De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.
Doel en openbaar belang	De BNG Bank (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG duurzaam bij aan het laag houden van kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger en is het voor de gemeente mogelijk om op eenvoudige wijze toegang te krijgen tot de geld- en kapitaalmarkt.
Rapportages	Jaarverslag (half maart) en halfjaarbericht (eind augustus)
Programma	5. Financiën en grondexploitaties
Financiële deelname van de gemeente	Hilversum bezit 120.939 aandelen, gewaardeerd tegen € 274.000.
Eigen vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 4,953 miljard per 31-12-2016: € 4,486 miljard
Vreemd vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 135,0 miljard per 31-12-2016: € 149,5 miljard
Financieel resultaat van de verbonden partij	Het financiële resultaat vóór bestemming is over 2017: € 393 miljoen winst over 2016: € 369 miljoen winst Dividenduitkering aan Hilversum Over 2017 (in jaarrekening 2018): € 305.976 (begroot € 120.000) Over 2016 (in jaarrekening 2017): € 198.339 (begroot € 198.000)
Ontwikkelingen	De solvabiliteit van BNG Bank is in de verslagperiode verder toegenomen. De Tier 1-ratio van de bank steeg tot bijna 37%. Onder invloed van de stijging van het Tier 1-vermogen en de daling van het balanstotaal is de leverage ratio van de bank ten opzichte van ultimo

	2016 met 0,5% toegenomen tot 3,5%.
Risico's	Geringe risico's. de ratings van de BNG zijn respectievelijk Aaa bij Moody's, AAA bij Standard & Poor an AA+ bij Fitch en zijn daarmee bijna gelijk aan de ratings van de Nederlandse Staat.

Naam verbonden partij	Vitens N.V.
Vestigingsplaats	Utrecht
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	Vitens is in 2002 ontstaan door een fusie van Nuon Water, Waterbedrijf Gelderland en Waterleiding Maatschappij Overijssel. Sinds 2002 is Hilversum Aandeelhouder.
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Bestuurlijke deelname van de gemeente	De gemeente Hilversum heeft 89.569 van de 5.777.247 aandelen en daarmee 1,55% van het stemrecht op de AVA (Algemene Vergadering van Aandeelhouders).
Partners	De aandelen van de N.V. zijn in handen van provinciale en gemeentelijke overheden.
Doel en openbaar belang	Het statutaire doel van Vitens is de uitoefening van een publiek (drink)waterbedrijf, waaronder de winning, de productie, het transport, de verkoop en de distributie van water (statuten art 3 lid 1). Het doel van de deelname van Hilversum is het beïnvloeden van het beleid van Vitens, met als doel de prijs van water voor de Hilversumse burgers en bedrijven zo laag mogelijk te houden.
Rapportages	Begroting (t-1, november voor de AVA van december), Jaarrekening en jaarverslag (t+1, maart voor de AVA van april)
Programma	5. Financiën en grondexploitaties
Financiële deelname van de gemeente	Hilversum bezit 89.569 aandelen met elk een verkrijgingsprijs van € 1,-. Op de gemeentelijke balans is de financiële deelname in Vitens daarom gewaardeerd op € 89.569,-.
Eigen vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 534 miljoen per 31-12-2016: € 489 miljoen
Vreemd vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 1.194 miljoen per 31-12-2016: € 1.249 miljoen
Financieel resultaat van de verbonden partij	Het financiële resultaat vóór bestemming is over 2017: € 47,9 miljoen winst over 2016: € 48,5 miljoen winst Dividenduitkering aan Hilversum Over 2017 (in jaarrekening 2018): € 295.578 (begroot € 288.000) Over 2016 (in jaarrekening 2017): € 300.952 (begroot € 301.000)
Ontwikkelingen	De verwachting is dat het dividend over boekjaar 2018 (te ontvangen in 2019) zal dalen naar € 0,99, per aandeel. De daling van het dividend heeft te maken met het maximaal te behalen rendement (WACC) zoals door het ministerie van I&M is

	vastgesteld. De WACC is gekoppeld aan de langlopende marktrente op 10-jaars Nederlandse Staatsobligaties.
Risico's	Geringe risico's. Het betreft een bedrijf met een monopolie op het gebied van drinkwater.

Naam verbonden partij	Coöperatie Parkeerservice U.A.
Vestigingsplaats	Amersfoort
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	25 maart 2010 (oprichting), 1 januari 2011 (start deelname Hilversum)
Rechtsvorm	Coöperatie met uitgesloten aansprakelijkheid (U.A.)
Bestuurlijke deelname van de gemeente	Hilversum is 1 van de 17 leden. Portefeuillehouder Verkeer neemt deel aan de Algemene Leden Vergadering (ALV).
Partners	Gemeenten Alkmaar, Alphen aan den Rijn, Amersfoort, Barneveld, Deventer, Gorinchem, Gouda, Hoogeveen, IJsselstein, Lelystad, Nieuwegein, Nijkerk, Woerden, Zandvoort, Zeist en Parkeren Amersfoort B.V.
Doel en openbaar belang	1. De Coöperatie heeft ten doel het bewerkstelligen van samenwerking tussen de Coöperatie en haar Leden op het werkgebied van de Coöperatie en het voorzien in de stoffelijke behoeften van de Leden van de Coöperatie door het sluiten van overeenkomsten van opdracht met de Leden ter zake van het bedrijf dat door de Coöperatie wordt uitgeoefend ten behoeve van de Leden op het gebied van het adviseren en het leveren van diensten ter zake van garagebeheer, straat parkeer beheer en straat parkeer handhaving in het geografisch werkgebied van de Leden. 2. Als nevendoel kan de Coöperatie andere belangen op het gebied van parkeren van haar Leden behartigen.
Rapportages	Begroting jaar t+1 (najaar jaar t) Jaarrekening jaar t-1 (voorjaar jaar t) Managementrapportages (maandelijks) Er ligt een voorstel om de begroting eerder in het jaar te behandelen, zodat beter aangesloten kan worden op de gemeentelijke P&C-cyclus.
Programma	Programma 3 Werken
Financiële deelname van de gemeente	Jaarlijkse bijdrage o.b.v. afgenomen producten: 2017: € 344.000 (verwachte bijdrage jaarrekening 2017) 2016: € 255.000 (jaarrekening 2016) 2015: € 247.000 (jaarrekening 2015)
Eigen vermogen van de verbonden partij	Per ultimo 2017: nog niet bekend (juli 2017). Per ultimo 2016: € 0,5 mln (jaarstukken 2016) Per ultimo 2015: € 1,1 mln (jaarstukken 2015)

Vreemd vermogen van de verbonden partij	Per ultimo 2017: nog niet bekend (juli 2017) Per ultimo 2016; € 2,0 mln jaarstukken 2016) Per ultimo 2015: € 2,3 mln (jaarstukken 2015)
Financieel resultaat van de verbonden partij	2017: nog niet bekend (juli 2017). 2016: € 602.060 verlies (jaarstukken 2016) 2015: € 419.321 verlies (jaarstukken 2015) In 2015 heeft mutatie onderhanden werk projecten plaatsgevonden van € 221.305 (verlies). Het verlies bedraagt hierdoor € 419.321. Hilversum begroot geen winstuitkering.
Ontwikkelingen	De Coöperatie heeft een turbulente tijd doorgemaakt. In 2016 bleek de bedrijfsvoering onder druk te staan en een negatief resultaat. Dat heeft geleid tot een vervanging van de directeur-bestuurder. De ALV heeft hem opgedragen met een sluitende begroting voor 2017 te komen en een plan te maken om de bedrijfsvoering en de financiële situatie van CPS toekomst vast te maken.
Risico's	Het risico was aanwezig dat de Coöperatie in begin 2017 zou omvallen. Medio 2017 heeft de ALV bij meerderheid ingestemd met extra bijdragen van deelnemers aan een *transitiebudget* (totaal € 2,2 miljoen) en een aanvulling van het weerstandsvermogen van CPS (totaal € 0,6 miljoen) op basis van de bestaande verdeelsleutel tussen de leden, de hoogte van de bedragen per jaar en een jaarlijkse betaling aan het begin van het jaar.

Naam verbonden partij	Coöperatie Productief leren
Vestigingsplaats	Hilversum
Oprichtingsdatum + startdatum deelname	17 mei 2017
Rechtsvorm	Coöperatie
Bestuurlijke deelname van de gemeente	De gemeente Hilversum neemt deel aan de coöperatieve vereniging Productief Leren. De wethouder onderwijs heeft zitting in het bestuur en vertegenwoordigt daar de gemeente Hilversum.
Partners	ROC van Amsterdam (MBO college Hilversum) , Qinas (namens Voortgezet Onderwijs) en gemeenten in de Regio Gooi- en Vechtstreek.
Doel en openbaar belang	De coöperatie heeft tot doel het bieden van een geïntegreerde onderwijsvoorziening aan leerlingen die hun school vroegtijdig verlaten of dreigen te verlaten, door het in stand houden en verder ontwikkelen van de voorziening "Productief Leren" in de regio Gooi- en Vechtstreek. De activiteiten zijn gericht op het voeren van de regie over onderwijs en zorg waardoor met de leerling wordt gewerkt naar een startkwalificatie en/of toegang tot de arbeidsmarkt. De coöperatie heeft verder tot doel de stad tot school te maken door ondernemers in de regio te betrekken opdat praktijkstages een prominente plaats hebben in het onderwijsprogramma. De coöperatie kan ook de maatschappelijke belangen van haar leden behartigen, zowel maatschappelijke, immateriële als ideële belangen.
Rapportages	Jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar maakt het bestuur een jaarrekening op en legt deze - voor de leden ter inzage op het kantoor van de coöperatie.
Programma	2. Zorg, thema onderwijs en jeugdzaken
Financiële deelname van de gemeente	Voor “zorg buiten schooltijd” heeft de coöperatie een subsidie van €15.042 ontvangen van de gemeente Hilversum. De Regio Gooi en Vechtstreek draagt circa € 120.000 per jaar vanuit de centrummiddelen VSV die de gemeente Hilversum jaarlijks overdraagt aan de Regio Gooi en Vechtstreek. De totale begroting van Productief Leren bedraagt naar verwachting circa € 0,8 mln.
Eigen vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 0,- per 31-12-2016: € 0,- Het ROC van Amsterdam voert de financiële administratie van de coöperatie Productief Leren. De coöperatie heeft geen eigen vermogen.
Vreemd vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 0,- per 31-12-2016: € 0,- Het ROC van Amsterdam voert de financiële administratie van de coöperatie Productief Leren. De coöperatie heeft geen vreemd vermogen.

Financieel resultaat van de verbonden partij	Zie voorgaand: Het ROC van Amsterdam voert de financiële administratie van de coöperatie Productief Leren. De coöperatie heeft geen eigen financieel resultaat.
Ontwikkelingen	Sinds 17 mei 2017 is Productief Leren een coöperatie is waardoor voor deze Plusvoorziening het eigenaarschap is belegd bij de gemeentes in Gooi en Vechtstreek, het ROCvA en Qinas. De situatie verandert als de coöperatie zelf contracten gaat sluiten en verplichtingen aangaat. Dat is op dit moment nog niet het geval.
Risico's	Productief Leren geldt als een zogeheten "verplichte Plusvoorziening". Als Productief Leren om welke reden dan ook niet blijft bestaan zullen we deze voorziening anders moeten vormgeven.

4.6.6 Stichtingen en verenigingen

Naam verbonden partij	Stichting Goois Natuurreservaat (GNR)
Vestigingsplaats	Hilversum
Oprichtingsdatum + startdatum deelname	Opgericht op 11 november 1932. Hilversum neemt deel vanaf het begin.
Rechtsvorm	stichting
Bestuurlijke deelname van de gemeente	De wethouder natuur (Nicolien van Vroonhoven en per 19 december 2017 Willem van der Spek) is lid van het bestuur GNR namens Hilversum. Hilversum heeft een stemgewicht van 4 van de 20 stemmen (1/5). De gemeenteraad kan een zienswijze indienen op de jaarstukken en begroting GNR. In 2017 heeft de gemeenteraad een zienswijze ingediend op het Beleidsplan GNR 2017-2020 en de Begrotingswijziging 2017 GNR. De gemeenteraad is positief over de versterking van het GNR en stemt in met de verhoogde bijdrage voor 2017 en 2018. De gemeenteraad is bereid ook de verder door het GNR voorgestelde verhoging van de bijdrage in 2019 en 2020 in te stemmen, mits het GNR positieve ontwikkeling toont op in de beleidscyclus op de in het Beleidsplan
Partners	De gemeenten Amsterdam, Blaricum, Bussum, Huizen, Laren en Naarden, en de provincie Noord-Holland.
Doel en openbaar belang	Het doel van de stichting is (1) het in stand houden van het natuurschoon van het Gooi door het eigendom te verkrijgen over terreinen en daar voorgoed natuurreservaten van te maken en (2) het publiek te laten genieten van het natuurschoon van het Gooi (statuten van de stichting, art. 2 lid 1).
Rapportages	Begroting, jaarrekening en jaarverslag.
Programma	1. Wonen en Leven
Financiële deelname van de gemeente	De nettobijdrage van Hilversum bedroeg in 2017 € 652.970. Deze participantenbijdrage is opgebouwd uit een bedrag van € 536.860 conform de Begroting 2017 GNR plus en bedrag van € 116.110 conform begrotingswijziging GNR 2017, op basis van het nieuwe Beleidsplan GNR 2017-2020. Daarnaast steunen de Gooise gemeenten het GNR met € 1 extra per inwoner per jaar in de periode 2016-2018. Deze extra bijdrage bedroeg in 2017 € 88.915. Het GNR betaalt jaarlijks BTW terug aan de gemeente. De gemeente ontvangt van GNR over 2017 € 89.457 aan terugbetaalde BTW. Dit is opgebouwd uit een bedrag van € 79.941 uit exploitatie en projecten en een bedrag van € 9.516 op basis van het transitieproces (de 1 euro extra per inwoner).
Eigen vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 1.553.529 per 31-12-2016: € 1.240.155
Vreemd vermogen van de verbonden partij	per 31-12-2017: € 896.571 per 31-12-2016: € 610.320

Financieel resultaat van de verbonden partij	Het financiële resultaat vóór bestemming is over 2017: Winst € 313.372 over 2016: verlies € 241.063
Ontwikkelingen	Het GNR werkt aan de transitie om toekomstbestendig te worden. De kern is: 1. De participanten GNR zijn gestart met een gezamenlijke verkenning voor een nieuwe samenwerkingsovereenkomst GNR, vanuit de wens van Amsterdam om uit het GNR te treden en de wens van de provincie om een andere rol aan te kunnen nemen. De provincie wil af van de dubbelrol van subsidieverlener en subsidieaanvrager GNR. Dit heeft in 2017 nog niet tot overeenstemming geleid. 2. De bestuurskracht van het GNR is versterkt door de nieuwe bestuursstructuur, die per december 2016 is ingegaan. Het gaat om een “voorwaardenscheppend” bestuursmodel, met een onafhankelijke voorzitter en twee nieuwe, onafhankelijke deskundigen als extra leden. De stemverhouding is gewijzigd, maar de Gooise gemeenten behouden de meerderheid van stemmen. 3. Het bestuur heeft een nieuw beleidsplan GNR 2017-2020 vastgesteld, waarin het GNR zich nadrukkelijker positioneert als ‘groene’ drager van de identiteit van de regio. Dit houdt ook een versterking in van het GNR, door extra middelen vanaf medio 2017. Het gaat om structureel bedrag in 2017 van € 420.000 (aandeel Hilversum € 116.110), dat verder oploopt in hoogte t/m 2020. De provincie en Amsterdam waren tegen op verhoging, de Gooise gemeenten voor. 4. GNR werkt aan versterking van de werkorganisatie GNR, oa door steeds meer samen te werken met het netwerk en organisaties rondom GNR. 5. GNR streeft ernaar om de investeringsbereidheid vanuit de samenleving (inwoners en andere externe partijen) in het GNR te vergroten, als bijdrage aan een solide financiële toekomst.
Risico’s	In de begroting 2017 noemt de Stichting GNR o.a. de volgende risico's: • Stichting GNR is eigen risicodrager voor o.a. ww-verplichtingen van het personeel en het ziekteverzuim • kostenoverschrijdingen en financiering van projecten • afrekening Subsidieregeling Natuur en Landschap 2011-2016 • onderhoud vastgoed • al dan niet van kracht blijven van de transparantieregeling BTW

Naam verbonden partij	Stichting GovUnited
Vestigingsplaats	Borculo
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	16 februari 2012, Hilversum neemt deel sinds 30 maart 2012. Overigens neemt Hilversum sinds 2007 al deel aan GovUnited, dat toen nog een programma binnen de stichting ICTU was.
Rechtsvorm	Stichting
Bestuurlijke deelname van de gemeente	Het college heeft eind 2014 besloten (zie ook RIB 2014-76) tot eind 2016 producten af te nemen via Stichting GovUnited. Daarna wordt de stichting ontbonden. Alle deelnemende gemeenten binnen GovUnited zijn vertegenwoordigd in de Programmaraad. Deze bestaat uit gemeentesecretarissen en directeuren Middelen, Bedrijfsvoering of Dienstverlening van de deelnemende gemeenten. De Programmaraad bepaalt de strategische richting en de inhoudelijke kaders, en stelt de doelstellingen en werkzaamheden van het bureau van Stichting GovUnited vast. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoerende werkzaamheden. De Programmaraad komt in deze afbouwfase alleen nog bijeen voor de begroting en de jaarrekening.
Partners	Gemeenten Berkelland, Winterswijk, Rheden, Renkum, Steenwijkerland, Aa en Hunze, Westerveld, Middelburg, Terneuzen, Teylingen, Uithoorn, Werkendam, Zutphen.
Doel en openbaar belang	De stichting GovUnited ondersteunde de ontwikkeling van de elektronische dienstverlening van de gemeente Hilversum en de digitalisering van de bedrijfsvoeringsprocessen. Zij doet dit door gezamenlijke ontwikkeling en inkoop en door het delen van kennis op het gebied van informatievoorziening. Het openbaar belang wordt hiermee gediend omdat de gezamenlijke aanpak inkoop- en efficiencyvoordelen biedt.
Rapportages	In december 2017 heeft de Stichting een eindafrekening gestuurd.
Programma	Deze verbonden partij is niet direct toe te wijzen aan een programma, omdat deze partij ondersteuning levert voor meerdere programma's.
Financiële deelname van de gemeente	De financiële deelname bestond uit een jaarlijkse betaling voor afgenomen diensten van de leverancier van de gezamenlijk ingekochte software (contractuele verplichting), met een kleine opslag voor contract- en servicemanagement en stichtingskosten.
Eigen vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: € 0 (eindafrekening liquidatie) Per 31 december 2016: € 480.872 (jaarstukken 2016) Per 31 december 2015: € 229.295 (jaarstukken 2015)
Vreemd vermogen van de verbonden partij	Per 31 december 2017: € 0 (eindafrekening liquidatie) Per 31 december 2016: € 63.432 (jaarstukken 2016)
Financieel resultaat van de verbonden partij	Het resterende eigen vermogen van de stichting € 358.453,44 is conform de Rekening en Verantwoording van de vereffening van 14 december 2017 verdeeld over de deelnemende gemeenten. Hilversum ontving: € 62.729,35
Ontwikkelingen	De rechtspersoon stichting GovUnited is per 29 december 2017 beëindigd.
Risico's	Geen

Naam verbonden partij	Stichting Begraafplaatsen en Crematorium Hilversum
Vestigingsplaats	Hilversum
Oprichtingsdatum + startdatum deelname Hilversum	De Stichting is op 14 juli 2016 opgericht. Per 1 augustus 2016 zijn de activiteiten van de gemeente overgenomen
Rechtsvorm	Stichting
Bestuurlijke deelname van de gemeente	De verantwoordelijke portefeuillehouder (Wonen, Natuur, Duurzaamheid en Monumentenzorg) is benoemd als voorzitter van de raad van toezicht. Dit lid heeft ten aanzien van alle besluiten die in de Raad van Toezicht worden genomen, een vetorecht. Verder bestaat de Raad van Toezicht uit een lid met funeraire kennis en een lid met financiële kennis. Het bestuur van de stichting legt verantwoording af aan de Raad van Toezicht van de stichting. Daarmee wil de gemeente de kwaliteit van dienstverlening in het crematorium en op de begraafplaatsen aan haar burgers waarborgen en toezicht houden op de bedrijfsvoering van de stichting. De raad van toezicht geeft bovendien gevraagd en ongevraagd advies over de ontwikkeling van het crematorium en de begraafplaatsen in Hilversum.
Partners	Niet van toepassing
Doel en openbaar belang	Deze Stichting heeft tot doel om het crematorium en de begraafplaatsen van de gemeente Hilversum op een professionele, efficiënte en effectieve wijze te exploiteren. Dit is een gemeentelijke plicht. De Stichting is verantwoordelijk voor de uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden en de volledige bedrijfsvoering en financiën waarbij het voorzien in de behoefte aan begraven op minimaal gelijk kwaliteitsniveau tegen betaalbare tarieven als primaire doelstelling geldt.
Rapportages	De Raad van Toezicht van de stichting legt jaarlijks vóór 1 april de jaarrekening ter goedkeuring voor aan het college van burgemeester en wethouders van Hilversum. Voor wat betreft de jaarrekening 2017 is de vergadering van de Raad van Toezicht eind mei. De Raad van Toezicht van de stichting legt jaarlijks vóór 1 september de exploitatiebegroting ter goedkeuring voor aan het
Programma	Programma 1 Wonen en Leven
Financiële deelname van de gemeente	In 2016 heeft de financiële overdracht door de gemeente aan de Stichting plaatsgevonden. De stichting is daarna volledig verantwoordelijk voor de exploitatie van de gemeentelijke begraafplaatsen en het crematorium en voert dit uit voor eigen rekening en risico.
Eigen vermogen van de verbonden partij	Het EV van de stichting per 31-12-2017 is nog niet bekend. Dit zal in juni 2018 bekend worden. Het EV van de stichting per 31-12-2016: -/- €318.572

Vreemd vermogen van de verbonden partij	Het VV van de verbonden partij per 31-12-2017 is nog niet bekend. Dit zal in juni 2018 bekend worden.. Het VV van de verbonden partij per 31-12-2016: €855.241.
Financieel resultaat van de verbonden partij	Het financiële resultaat vóór bestemming is over 2017 nog niet bekend. Dit zal bekend worden in juni 2018. Het financieel resultaat over 2016 is: -/- €318.572
Ontwikkelingen	De stichting heeft de gemeente gevraagd uit te zoeken welke uitbreidingen qua huisvesting mogelijk zijn ten behoeve van het verbeteren van de bedrijfsvoering. De kosten die daarmee gepaard gaan kunnen van invloed op de totale gebruikersvergoeding die de stichting jaarlijks aan de gemeente betaalt. In dat geval heeft dat ook effect op de meerjarenbegroting van de stichting.
Risico's	Onvoorziene tegenvallende exploitatieresultaten van de Stichting kunnen een risico vormen voor de gemeente. Het risico voor de gemeente bestaat er uit dat gemeente het eigen vermogen en of de liquiditeitspositie van de beheersstichting moet versterken. Een tevens te vermelden risico is de mogelijke asbestsanering die nodig is op begraafplaats Bosdrift. Op het moment dat zowel bodem- als bovengrondse vervuiling inzichtelijk is, wordt de benodigde asbest aanpak op het terrein uitgewerkt. Eventuele kosten worden gedekt uit de €200.000 die hiertoe is gereserveerd in de risicoparagraaf van de begroting 2018.

4.7 Grondbeleid

4.7.1 Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen. De paragraaf grondbeleid in de jaarrekening en begroting is in samenhang met de nota Grondbeleid, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen en controleren van het grondbeleid. In artikel 16 van het BBV is bepaald waaruit de verplichte paragraaf grondbeleid ten minste dient te bestaan. Kort gezegd geeft de gemeenteraad in de paragraaf grondbeleid van de programmabegroting aan, wat het te voeren grondbeleid het komende jaar is om de ruimtelijke doelstellingen/opgaven van de gemeente Hilversum te realiseren. In de paragraaf grondbeleid van de eerstvolgende jaarrekening wordt vervolgens gerapporteerd wat er is gerealiseerd en hoe dit zich verhoudt tot de aanvankelijke voornemens uit de begroting.

4.7.2 Grondbeleid in Hilversum

De raad heeft op 3 februari 2010 de nota Grondbeleid vastgesteld. Dit beleid is vastgesteld vanuit de behoefte aan meer consistentie en transparantie bij de besluitvorming over ruimtelijke projecten. Via deze nota maakt de gemeente Hilversum transparant op welke manier zij gebruikmaakt van het grondbeleid en de bijbehorende instrumenten. In de nota Grondbeleid houdt de gemeente rekening met de aanbeveling van de Rekenkamercommissie om een strategisch grondbeleid op maat te maken en daarbij een relatie te leggen met de ruimtelijke opgaven van de komende jaren. Tevens dient de nota als beleidskader voor het sturen en de controle van het grondbeleid. De nota Grondbeleid bevat keuzes met betrekking tot de volgende onderwerpen: het type grondbeleid (faciliterend met mogelijkheid voor selectief actief grondbeleid), het uitgiftebeleid, het grondprijsbeleid, de risico's, het monitoren van grondexploitaties en de betrokkenheid van de raad. Daarnaast bevat de nota regels over de verliezen en winsten van grondexploitaties. Deze regels zijn gebaseerd op het voorzichtigheidsbeginsel.
Dit voorzichtigheidsbeginsel houdt in dat gemeentelijk vastgoed dat niet bijdraagt aan de gemeentelijke ambities wordt verkocht. Het college van B&W heeft vervolgens in januari 2017 besloten tot een gestructureerde verkoopstrategie, waardoor zij op de juiste momenten het verkoopproces kan sturen.

4.7.3 Uitvoering grondbeleid

Rapportages

De gemeente Hilversum actualiseert jaarlijks de grondprijzen in overeenstemming met het geldende grondbeleid jaarlijks De Raad heeft het memo grondprijzen 2017 op 14 december 2016 vastgesteld.

Grondexploitaties

Per 1 januari 2017 waren er vier lopende grondexploitaties: Anna's Hoeve Bouwplan; Anna's Hoeve Sanering; KPN locatie Regev terrein en Lage Naarderweg/Crailoseweg. In 2017 zijn de twee verlieslatende grondexploitaties Anna's Hoeve Sanering en KPN locatie Regev en de winstgevende grondexploitatie Lage Naarderweg/Crailoseweg afgesloten zodat er per 1 januari 2018 nog slechts één grondexploitatie open is.
De grondexploitatie Anna's Hoeve Bouwplan is winstgevend en wordt geactualiseerd, een herziening is niet nodig.

Conform de stellige uitspraak in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) zijn in onderstaande tabel de te verwachten resultaten van de grondexploitaties zowel tegen nominale als contante waarde gepresenteerd.

Prognose lopende grondexploitaties	Nominale Waarde	Contante Waarde	Jaar van Afsluiting
Anna's Hoeve Bouwplan	-6.819.170	-6.425.856	2020
Totaal	-6.819.170	-6.425.856	

Winsten
In 2017 is de grondexploitatie Lage Naarderweg/Crailo met een voordelig resultaat afgesloten.

Grondexploitaties	Werkelijk 2017 A	Begroot 2017 B	Verschil B -/- A	Voordelig	ref
Lage Naarderweg/Crailoseweg	-395.378	-389.275	6.103	Voordelig	1
Totalen	-395.378	-389.275	6.103		

1. Het voordelige verschil is ontstaan doordat er minder kabels en leidingen omgelegd zijn dan oorspronkelijk de bedoeling was.

Verliezen

Grondexploitaties	Werkelijk 2017 A	Begroot 2017 B	Verschil B -/- A	Voordelig	ref
Anna's Hoeve Sanering	2.024.734	2.002.897	-21.837	Nadelig	1
KPN locatie/Regev	265.121	294.949	29.828	Voordelig	2
Totalen	2.289.855	2.297.846	7.991		

1. Het nadelig verschil is ontstaan door een iets te hoge berekening van de te verwachten subsidie.
2. Door een gecombineerde opdracht tot sanering en woonrijp maken is een voordeel behaald van € 29.828.

Gronduitgifte: verkoop/ erfpacht

In 2017 is geen grond in erfpacht uitgegeven. Verkoop van gronden heeft plaatsgevonden via de volgende grondexploitaties:

- Anna’s Hoeve Bouwplan
- Lage Naarderweg/Crailoseweg

Exploitatieplannen / anterieure overeenkomsten

De gemeente is in beginsel verplicht om bij het vaststellen van een bestemmingsplan een exploitatieplan vast te stellen. Hiervan kan een gemeente afzien als zij de door haar te maken kosten op een andere manier kan verhalen. Tot op dit moment heeft de raad van Hilversum nog geen enkel

exploitatieplan vastgesteld. Bij alle betreffende bestemmingswijzigingen zijn of worden afspraken gemaakt met de betrokkenen over dit kostenverhaal.
Ten behoeve van de ontwikkeling van onderstaande locaties zijn de navolgende anterieure overeenkomsten afgesloten:

- Monnikenberg (2012)
- Lucent (2017)
- Lingotto (2017)
- Philipslocatie (intentie-overeenkomst 2017)

Verkoop niet-strategisch bezit

De verkopen niet strategisch bezit bedroeg in 2017 een bedrag van € 1.825.469.
In de programmabegroting was een winst van € 500.000 op de verkoop niet strategisch bezit opgenomen. Na aftrek van de boekwaarde bedroeg de netto opbrengst € 1.733.756.

Verkoop niet strategische panden		€	1.459.846
Verkoop niet strategische gronden		€	365.623
	Totaal	€	1.825.469

Aankoop Crailo

De gemeenteraden van Hilversum, Laren en Gooise Meren hebben op 18 december 2017 de Intergemeentelijke grondexploitatie Crailo vastgesteld.
Voor de samenwerking zal een gezamenlijke privaatrechtelijke entiteit worden ingericht. De kapitaals-/risicodeelname voor de gemeente Hilversum, Gooise Meren, Laren bedraagt respectievelijk 45%, 45% en 10%. In 2017 was de gemeente Gooise Meren penvoerder voor de voorbereidingskosten. Met ingang van 2018 is de gemeente Hilversum penvoerder tot het moment dat de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij Crailo een feit is. Nadat in 2018 de GEM is ingericht worden de gemaakte plankosten ingebracht in de grondexploitatie Crailo.

Jaarrekening

5. Het overzicht van lasten en baten

5.1 Het overzicht van lasten en baten 'in één oogopslag'

bedragen x € 1.000

	Begroting 2017			Gewijzigde begroting 2017			Realisatie 2017		
Omschrijving	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Programma's									
1. Wonen en leven	52.131	-25.083	27.048	56.404	-26.002	30.401	57.684	-28.103	29.581
2. Zorg	75.867	-5.846	70.021	77.636	-5.906	71.729	79.345	-5.814	73.531
3. Werken	54.218	-32.033	22.185	61.111	-36.891	24.220	62.661	-38.746	23.915
4. Bestuur	15.866	-2.018	13.848	16.190	-2.016	14.174	16.917	-2.356	14.561
Overhead	24.702	-346	24.355	26.441	-342	26.099	25.864	-724	25.140
5. Financiën en grondexploitaties	11.030	-9.096	1.934	10.801	-10.491	310	9.946	-15.129	-5.183
Lokale heffingen	0	-19.804	-19.804	0	-19.804	-19.804	0	-19.772	-19.772
Gemeentefonds	0	-134.430	-134.430	0	-138.679	-138.679	0	-138.987	-138.987
Financieringsfunctie	-1.073	0	-1.073	-319	0	-319	-323	-22	-345
Dividend	0	-341	-341	0	-499	-499	0	-499	-499
Onvoorzien	133	0	133	133	0	133	0	-22	-22
Vennootschapsbelasting	0	0	0	78	0	78	0	0	0
Resultaat voor mutatie reserves	**232.874**	**-228.997**	**3.878**	**248.474**	**-240.630**	**7.844**	**252.094**	**-250.173**	**1.921**
Reserves									
Wonen en leven	0	-704	-704	0	-1.139	-1.139	0	-256	-256
Zorg	0	-1.507	-1.507	0	-4.930	-4.930	0	-4.630	-4.630
Werken	300	-656	-356	300	-1.092	-792	300	-476	-176
Bestuur	200	-184	16	75	-184	-109	75	-89	-14
Financiën en grondexploitaties	0	-1.327	-1.327	679	-3.399	-2.720	679	-3.399	-2.720
Mutatie reserves	**500**	**-4.378**	**-3.878**	**1.054**	**-10.744**	**-9.690**	**1.054**	**-8.851**	**-7.797**
Resultaat na mutatie reserves	**233.374**	**-233.374**	**0**	**249.528**	**-251.374**	**-1.846**	**253.148**	**-259.024**	**-5.876**

5.2 Toelichting op de verschillen

5.2.1 Financieel resultaat op hoofdlijnen

De gemeente heeft over het jaar 2017 een voordelig financieel resultaat gerealiseerd van € 5,876 mln. Ten opzichte van de gewijzigde begroting per 31 december, ad € 1,846 mln, is het resultaat € 4,030 mln gunstiger dan begroot.

De onderstaande tabel geeft een beeld van het verloop van het resultaat gedurende het jaar. De tabel maakt zichtbaar dat het saldo van de oorspronkelijke begroting 2017 zich in de loop van het jaar heeft ontwikkeld van een begrote beginstand van € 0 mln tot een voordelig gerealiseerd eindresultaat van € 5,876 mln. Na de vaststelling van de begroting 2017 is de begroting verschillende malen aangepast door middel van een raadsbesluit. Per saldo bedroegen deze begrotingswijzigingen € 1,846 mln positief. In het jaar 2018 is een raadsbesluit genomen over de grondexploitaties die betrekking heeft op het begrote resultaat 2017.

Totaaloverzicht

(Bedragen x 1.000; min is voordeel en zonder teken is nadeel)

		Totalen	waarvan	
			gewone exploitatie	grond-zaken
1.	**Saldo oorspronkelijke begroting**	**0**	**-266**	**266**
2.	Raadsbesluiten 2017 met per saldo budgettaire gevolgen	-1.846	-2.218	372
3.	Raadsbesluiten 2017 per saldo budgettair neutraal	0	0	0
4.	**Begrotingssaldo op 31 december 2017**	**-1.846**	**-2.484**	**638**
5.	Raadsbesluiten in 2018 (zonder begrotingswijziging 2017)	-5.432	0	-5.432
6.	**Saldo na raadsbesluiten**	**-7.278**	**-2.484**	**-4.794**
7.	Wijzigingen in deze jaarstukken	1.402	2.005	-603
8.	**Rekeningresultaat**	**-5.876**	**-479**	**-5.397**

De regels 2, 3, 5 en 7 van deze tabel worden hieronder kort toegelicht.
De onder toelichting 2 en 3 genoemde raadsvoorstellen kunt u inzien via de onderstaande link:
http://ibabsonline.eu/Kalender.aspx?site=hilversum

Toelichting regel 2 Raadsbesluiten met budgettaire gevolgen

		Totalen	waarvan	
			gewone exploitatie	grond-zaken
a	Septemberciruclaire 2016 (raad december 2016)	-772	-772	
b	Promotie en profilering Hilversum Mediastad (raad april 2017)	200	200	
c	Media in de openbare ruimte (raad april 2017)	170	170	
d	Hilversum Restauratiefonds (raad mei 2017)	485	485	
e	Actualisatie grondexploitaties (raad mei 2017)	-361		-361
f	Detailhandelskader (raad juni 2017)	30	30	
g	Digitaliseren analoge bestanden en vervanging scanners (raad juli 2017)	118	118	
h	Kadernota 2017 (raad juli 2017)	2.171	1.356	815
i	Slot begrotingswijziging (raad december 2017)	-4.561	-4.479	-82
j	Naverrekening Uitvaartstichting Hilversum (raad december 2017)	158	158	
k	Eindvoorstel Toekomst Podium De Vorstin (raad december 2017)	516	516	
	Totaal begrotingswijzigingen	**-1.846**	**-2.218**	**372**

Toelichting regel 3 Raadsbesluiten die per saldo budgettair neutraal zijn

In de onderstaande tabel zijn de raadsbesluiten opgenomen die per saldo geen effect hebben op het eindresultaat, maar op programmaniveau tot financiële verschillen leiden. De hogere uitgaven op de regels a tot en met c worden zichtbaar op de programma's. De genomen besluiten worden gedekt door onttrekkingen uit reserves, de algemene uitkering, herschikking van middelen en uit het jaarrekeningresultaat 2016.

		Totalen	lasten	baten
a	Zienswijze op begrotingswijzigingen Regio Gooi en Vechtstreek (raad februari 2017)	0	323	-323
b	Doorontwikkeling Sociaal Plein/WINST (raad juni 2017)	0	2.730	-2.730
c	Resultaatbestemming jaarresultaat 2016 (raad juli 2017)	0	3.534	-3.534
	Totaal budgettaire neutrale begrotingswijzigingen	**0**	**6.587**	**-6.587**

Toelichting regel 5 Raadsbesluiten in 2018 (zonder begrotingswijziging in 2017)

Het rekeningresultaat 2017 wordt beïnvloed door in 2018 genomen raadsbesluiten. Deze hebben betrekking op het jaar 2017 en zijn daarom overeenkomstig de genomen besluiten in deze jaarstukken verwerkt.

		Totalen	waarvan	
			gewone exploitatie	grond-zaken
a	Winstgevende grondexploitaties (raad 6 juni)	-5.469		-5.469
b	Actualisatie/herziening grondexploitaties (raad 6 juni)	37		37
	Totaal specificatie raadsbesluiten 2018	**-5.432**	**0**	**-5.432**

Het voorstel over de actualisatie van de grondexploitaties laat zien dat het voordeel ad € 5,4 mln het saldo is van de dotatie van € 37.000 aan de voorziening, een voordelig saldo van € 6.000 voor de grondopbrengsten en het tussentijds winstnemen van de grondexploitatie Anna's Hoeve Bouwplan voor € 5.463.000.

Het voordelig saldo van de grondopbrengsten bestaat uit een iets voordeliger resultaat op de grondexploitatie Lage Naarderweg/Crailoseweg. De mutatie van de voorziening bestaat uit enerzijds een vrijval van € 24.000 van de grondexploitatie KPN locatie/REGEV en een dotatie van € 61.000 vanwege het tekort op de grondexploitatie Anna's Hoeve sanering, per saldo een dotatie van € 37.000.

Toelichting regel 7 Overzicht van en toelichting op de in de jaarstukken verwerkte wijzigingen
Begrotingsafwijkingen moeten door de raad worden geautoriseerd. In de regel zullen begrotingswijzigingen vooraf door het college aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd. Hiermee wordt dan toestemming gevraagd voor het realiseren van het beleid en voor besteding van het benodigde bedrag. Soms is een autorisatie vooraf niet mogelijk en wordt de raad achteraf geïnformeerd over de wijziging. Indien de raad ermee instemt wordt de besteding alsnog geautoriseerd en is deze daarmee rechtmatig. In de onderstaande tabel wordt de raad geïnformeerd over de nog niet geautoriseerde afwijkingen boven de € 250.000.

		Totalen	waarvan	
			gewone exploitatie	grond-zaken
a	Doorbelasting afdelingskosten aan taakvelden (div. thema's)	2.251	2.251	
b	Begraafplaatsen (thema 1.1)	514	514	
c	Herinrichting Arenapark (thema 1.1)	-450	-450	
d	Inzameling afval en afvalstoffenheffing (thema 1.3)	-419	-419	
e	Voorziening riolering (thema 1.3)	379	379	
f	Ondergrondse afvalcontainers centrum (thema 1.3)	-422	-422	
g	Welzijn (thema 2.1)	-282	-282	
h	Eigen bijdrage geindiceerde zorg (thema 2.3)	585	585	
i	WMO (thema 2.3)	855	855	
j	Jeugdwet (thema 2.3)	1.818	1.818	
k	Programma Kerkelanden (thema 3.1)	-436	-436	
l	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) (thema 3.2)	-500	-500	
m	Inkomensregelingen BUIG (thema 3.3)	-294	-294	
n	Minimabeleid (thema 3.3)	733	733	
o	Parkeren (thema 3.4)	-483	-483	
p	Informatiemanagement (thema 4.3)	-273	-273	
q	Uitkering gemeentefonds (thema 5.1)	-307	-307	
r	Vrijval reserveringen projecten	-603		-603
s	Afwijkingen reserves	1.893	1.893	
t	Saldo overige mee- en tegenvallers kleiner dan € 250.000	-3.157	-3.157	
_	**Totaal wijzigingen jaarstukken**	**1.402**	**2.005**	**-603**

a. Loon- en afdelingskosten
In grote lijnen wordt dit resultaat veroorzaakt door € 2.152.000 lagere salarislasten en € 4.497.000 hogere kosten voor inhuur. Hogere of lagere loon- en overige organisatiekosten worden centraal toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering in deze jaarrekening.

b. Begraafplaatsen
Met betrekking tot de begraafplaatsen worden de volgende verschillen verklaard:

- Asbest: Op de begraafplaatsen Bosdrift, De Zuiderhof en de Noorderbegraafplaats is ongeveer 30 jaar geleden asbest gebruikt in de dekplaten van graven. In de overeenkomst tussen de gemeente Hilversum en de uitvaart stichting is opgenomen dat de gemeente verantwoordelijk is

voor kosten voortkomen uit zaken van voor de oprichting van de uitvaart stichting. Het kosten voor de verwijdering van asbest bedragen € 70.000.

- Gedetacheerd personeel: In de begroting wordt rekening gehouden met een vergoeding voor het gedetacheerde personeel aan de uitvaart stichting. Drie van de oorspronkelijke 10 FTE's konden door diverse oorzaken niet worden doorbelast aan de uitvaart stichting, waardoor er € 179.000 minder inkomsten zijn dan begroot. De uitgaven waren € 54.000 hoger, doordat een aan de uitvaart stichting gedetacheerde medewerker vervroegd met pensioen is gegaan, wegens ziekte.
- Huurinkomsten: Bij de voorbereiding van de verzelfstandiging van de begraafplaatsen (in het voorjaar 2016) is de gebruiksvergoeding vastgesteld op basis van diverse uitgangspunten. Enkele van deze uitgangspunten zijn gewijzigd waardoor de huur € 211.000 lager uitvalt:
  - Het door de gemeente gehanteerde rentepercentage voor kapitaallasten is gedaald van 3% naar 1,5%. Dit effect was wel in de begroting van de gemeente aangepast maar in de gebruiksvergoeding nog niet.
  - De gemeente verzorgt het eigenarenonderhoud van de begraafplaatsen en brengt deze kosten in rekening aan de uitvaartstichting. De stichting verzorgt zelf het gebruikersonderhoud. De demarcatielijst met wat eigenaren dan wel gebruikersonderhoud betreft is opnieuw beoordeeld en aangepast. Aan de hand hiervan is een nieuw meerjarenonderhouds plan opgesteld. Het eigenarenonderhoud is gedaald (verschuiving naar gebruikersonderhoud) waardoor wij minder kosten in rekening brengen bij de stichting. Hier staat tegenover dat wij ook minder kosten maken. De kosten voor eigenarenonderhoud lopen via de voorziening, deze voorziening moet nog opnieuw beoordeeld worden in het licht van de gemaakte afspraken en kan leiden tot vrijval (van een deel) van de voorziening.

c. Herinrichting Arenapark

Dit project loopt door in 2018. Het onderzoek naar onder andere de verplaatsing van het Station Hilversum Sportpark en de inhoudelijke samenhang met andere lopende initiatieven (o.a. Landelijk Programmaverbetering Overwegen, MIRT Oostzijde Amsterdam) vereist een zorgvuldige afstemming en kostte meer tijd dan verwacht. De Raad wordt middels een overhevelingsvoorstel gevraagd het budget over te hevelen naar 2018.

d. Inzameling afval en afvalstoffenheffing

Vanuit de GAD is eind 2017 een aanvullende teruggaaf gekomen over de jaren 2015 en 2016 over de verbrandingsbelasting van circa € 470.000. Deze teruggaaf komt bovenop het regioresultaat 2016 waar bij de opstelling van de tarieven rekening mee wordt gehouden (betreft een inschatting), die was € 140.000 lager dan ingeschat. De inkomsten uit de aanslagen afvalheffing zijn iets hoger dan begroot doordat er meer aanslagen voor voorgaande jaren zijn opgelegd. Door de overgang naar het nieuwe belastingsysteem was een achterstand ontstaan in het opleggen van aanslagen. Het hier weergegeven resultaat gaat over het boekjaar 2017 en staat daarmee los van de discussie omtrent de PMD-inzameling in 2018.

e. Voorziening Riolering

Het bedrag van € 448.000 betreft een, niet eerder in de begroting verwerkte, toevoeging aan de egalisatievoorziening riolering. Deze toevoeging is het resultaat van de werkelijke lasten die wij toerekenen aan de rioolheffing versus de werkelijke opbrengst van de rioolheffing. In de Kadernota 2017 was aangegeven dat, door een wijziging in toerekening, de personeel- en organisatiekosten circa € 180.000 lager uit zouden vallen. In de slot begrotingswijziging van december 2017 was aangegeven dat de kapitaallasten circa € 130.000 lager zouden zijn. Daarnaast zien we in de jaarrekening dat op enkele kleinere posten de lasten € 68.000 lager uitvallen. Hier tegen over staat dat de inkomsten uit de heffingen juist circa € 69.000 hoger waren in 2017 dan begroot. Deze afwijkingen geven een positief resultaat op de rioolheffing van € 448.000 en wordt toegevoegd aan

de voorziening zodat deze in de toekomst weer gebruikt kan worden om de rioolheffing stabiel te houden.

f. Ondergrondse afvalcontainers centrum

Het project ondergrondse afvalcontainers heeft vertraging opgelopen. Het omleggen van kabels en leidingen kent een lange doorlooptijd en leidt er in een aantal gevallen toe dat een alternatieve locatie moet worden gevonden. De verwachting is dat dit project in 2018 overgaat tot daadwerkelijke plaatsing van de containers en zal doorlopen tot in 2019.

g. Welzijn

Bij de kadernota 2017 zijn de bezuinigingen op welzijn deels teruggedraaid. Daarnaast is voor 2017 een investeringsbudget verleend van € 300.000. In 2017 is een investeringsplan voor 'Sociaal werk & algemene voorzieningen in de wijken' opgesteld dat gedragen wordt door welzijns- en zorgpartners. Dit plan gaat in 2018 en 2019 uitgevoerd worden. De in 2017 toegevoegde middelen zijn niet gebruikt en vallen terug naar de algemene middelen.

h. Eigen bijdrage geïndiceerde zorg

De lagere inkomsten van € 585.000 hebben betrekking op de ontvangen eigen bijdragen op de geïndiceerde zorg. Ook ten opzichte van vorig jaar is er minder ontvangen. Dit is mede het gevolg van landelijk beleid. De precieze oorzaak van de lagere eigen bijdrage is moeilijk aan te geven, omdat de wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacyredenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de WMO geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen

i. WMO

Binnen de WMO wordt voor € 13,5 miljoen aan diverse soorten zorg aangeboden (begroting € 12,6 miljoen). Het nadeel ten opzichte van de begroting van € 855.000 wordt met name verklaard door de aangeboden begeleiding en dagopvang. Ten opzichte van 2016 betekent dit echter slechts een lichte stijging in de lasten. Het uitvoeringsplan ontmoeting en ondersteuning in de wijken dat kortgeleden is vastgesteld is er op gericht de druk op de begeleiding en dagopvang te verminderen.

j. Jeugdwet

Binnen de Jeugdwet wordt voor € 15,2 miljoen aan zorg aangeboden (begroting € 13,4 miljoen). Het nadeel ten opzichte van de begroting van € 1.818.000 wordt onder andere verklaard door volgende gebeurtenissen:

- Voor een deel van de uitvoering van de Jeugdwet is in 2017 overgegaan van subsidie op inkoop, waardoor er een open-einde-situatie is ontstaan.
- Ten aanzien van de jeugd GGZ wordt in 2018 de zogenaamde DBC financieringssystematiek aangepast. Tot en met 2017 mochten de zorgleveranciers pas factureren wanneer het traject van zorg was afgerond. Vanaf 2018 dient de geleverde zorg maandelijks gefactureerd te worden. Als voorbereiding op 2018 zijn eind 2017 alle trajecten financieel afgesloten. Dit heeft een verhogend effect op de lasten 2017.
- Er is sprake van een autonome groei. Wat de financiële omvang daarvan is, is moeilijk te bepalen vanwege de samenloop met bovenstaande ontwikkelingen. Daarnaast loopt een deel van de jeugdzorg via rechtsgeldige verwijzers, zoals huisartsen.

k. Programma Kerkelanden

Een onderdeel van het Programma Kerkelanden is de aanleg van de 2e Ontsluitingsweg Bedrijventerrein Kerkelanden. De kosten van de investering zouden worden gedekt door onttrekking aan de bestemmingsreserve Werklocaties en een provinciale subsidie omdat in 2016 nog de wettelijke mogelijkheid bestond niet te hoeven activeren. Doordat de uitvoering in 2017 plaatsvond onder het regime van het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording moest worden overgegaan tot activering en is deze investering alsnog opgenomen in het investeringsprogramma.

l. Wet sociale werkvoorziening (Wsw)

Het voordeel van € 500.000 op de uitvoering van de WSW wordt verklaard door verrekeningen met de Tomingroep. Hiervan heeft € 312.000 betrekking op 2016 en € 188.000 op 2017.

m. Inkomensregeling BUIG

Het voordeel op de lasten komt met name voort uit een voordelige afrekening vanuit 2016 van de Regionale Sociale Recherche. Het voordeel op de baten komt voort uit de declaratiesystematiek tussen gemeente en het rijk

n. Minimabeleid

Als reactie op het lage bereik van de minimaregelingen is in 2016 gestart met het actiever promoten van de Hilversumse minimaregelingen onder de inwoners. Met name door deze communicatie is het aantal aanvragen gestegen van 5.212 in 2016 naar 6.689 in 2017. De tekorten op het minimabeleid komen met name voort uit de gestegen uitgaven ten aanzien van de volgende onderdelen:

- Kindpakket (geïntroduceerd in 2017)
- Bewindsvoering (vanwege toenemende schuldenproblematiek)
- Leningen ten behoeve van woninginrichting statushouders (vanaf 2017 verstrekt de gemeente deze leningen zelf)

o. Parkeren

Met betrekking tot parkeren worden de volgende verschillen verklaard:

- Vergunningen en ontheffingen: De opbrengsten uit parkeervergunningen liggen € 28.000 hoger dan begroot. Uitbreiding van het gebied betaald parkeren heeft geleid tot extra inkomsten voor parkeervergunningen.
- Parkeerservice: De bedrijfsvoering van de Coöperatie Parkeerservice (CPS) stond vorig jaar onder druk en de financiële resultaten vielen tegen. Daarom heeft de algemene ledenvergadering van CPS besloten dat alle deelnemers een bijdrage moesten leveren aan een transitiebudget en een aanvulling van het weerstandsvermogen. Voor 2017 betekende dit een extra bijdrage van € 89.000. De raad is hierover geïnformeerd met een wethoudersbrief d.d. 5 juli 2017.
- Reparatie dak Leeuwenhoekgarage: Omdat de woningen van de Alliantie aansluiten op de parkeergarage heeft de Alliantie een deel van de kosten van de reparatie vergoed. Het betreft een vergoeding van € 73.000. De kosten voor de reparatie zijn betaald uit de onderhoudsvoorziening. Derhalve is de vergoeding ook weer gedoteerd aan de voorziening, hetgeen voor € 73.000 lasten zorgt.
- Opbrengsten parkeermeters en gemeentelijke garages: Door areaaluitbreiding van het betaald parkeergebied, het succes van belparkeren, een aantrekkelijker centrum en de aantrekkende economie zijn de parkeerinkomsten gestegen. De stijging van inkomsten valt met name op in het centrum. In totaal is hierdoor € 544.000 meer inkomsten ontvangen.

p. Informatiemanagement

Mede door een lastig te vervullen vacature van Informatiemanager zijn minder initiatieven gestart voor de doorontwikkeling van de e-dienstverlening. Dit leidt toch incidenteel lagere lasten (voordeel € 210.000).

Ook is er een voordeel ontstaan door de liquidatie van de stichting GovUnited. Eind 2017 heeft besluitvorming plaatsgevonden over de verdeling van het resterende vermogen van de stichting. Het aandeel voor Hilversum (€ 63.000) is in 2017 uitgekeerd.

q. Uitkering gemeentefonds
Via RIB 2018-01 hebben wij u geïnformeerd over het resultaat van de decembercirculaire 2017. De decembercirculaire is altijd te laat om de begroting nog aan te passen. De mutaties worden daarom rechtstreeks in de jaarrekening verwerkt en hieronder toegelicht:

De algemene uitkering is verhoogd met € 307.000. Een verhoging van € 83.000 is bestemd voor de regionale activiteit 'arbeidsparticipatie van mensen met een psychische beperking'. Dit bedrag wordt doorgesluisd naar de regio en is als nadeel zichtbaar in het programma werken in deze jaarrekening. Een verlaging van € 15.000 heeft betrekking op de regionaal georganiseerde 'maatschappelijke opvang'. Deze verlaging komt eveneens terecht bij de regio en leidt in het programma zorg tot een evenredig voordeel. Concernbreed houden wij van de hogere algemene uitkering € 239.000 over (307 - 83 + 15).

De hogere algemene uitkering (€ 307.000) is een saldo van plussen en minnen. Bij de plussen zitten extra inkomsten voor het promoten van de fiets (€ 184.000 Beter benutten) en voor asielzoekers (€ 142.000). Die bedragen zijn niet aan de organisatie doorgegeven: Voor de fietscampagne was al budget verleend (het overhevelingsvoorstel waar in het programma Werken, onderdeel Bereikbare Stad, over wordt gesproken houdt hiermee verband). Hetzelfde geldt voor het nadeel op vluchtelingen (zie Programma Zorg, thema Publieke Gezondheid).

r. Vrijval reserveringen projecten
Voor de projecten Stationsgebied Zuid, Regev, een voetbalkooi en Egelshoek zijn in voorgaande jaren reserveringen op de balans gemaakt voor nog te verwachten kosten. Door gewijzigde inzichten is het aanhouden van deze kortdurende verplichtingen BBV-technisch niet meer mogelijk en zijn daarom vrijvallen ten gunste van het rekeningresultaat. Voor wat betreft Egelshoek is aanhouden niet meer correct in het licht van (mogelijke) ontwikkelingen binnen het project.

s. Afwijking reserves
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves zijn onderdeel van de exploitatie. De onttrekkingen en toevoegingen worden begroot, en verwerkt op basis van de daadwerkelijke lasten of baten in het jaar. In 2017 bedraagt het verschil tussen de begrote- en werkelijke mutaties in de reserves € 1.893.000. Onderstaand wordt dit toegelicht.

t. Overige mee- en tegenvallers
Hierboven zijn de grootste verschillen in de rekening verklaard. Hierbij is een omvang aangehouden van grofweg € 250.000. Niettemin blijft er een grote restpost over, bestaande uit afwijkingen kleiner dan € 250.000. Een toelichting op alle afwijkingen groter dan € 50.000 is terug te vinden in de programmaverantwoording (hoofdstuk 2).

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves maken onderdeel uit van de reguliere exploitatie. Het verloop hiervan in 2017 is weergegeven in de onderstaande tabel, waarbij toevoegingen aan reserves lasten zijn en onttrekkingen aan reserves baten.

Totaal overzicht reserves

		Bijgestelde begroting	Realisatie	Verschil
	Toevoegingen aan reserves	1.054	1.054	-
	Onttrekkingen aan reserves	-10.744	-8.851	1.893
	Totaal reserves	**-9.690**	**-7.797**	**1.893**

Doorgaans, zo ook dit jaar, zijn de gerealiseerde toevoegingen aan de reserves gelijk aan de begrote toevoegingen. In het algemeen geldt dat de gerealiseerde onttrekkingen aan een reserve 'gelijk op lopen' met de lasten van uitgevoerde werkzaamheden, maar nooit hoger mogen zijn dan de begrote onttrekking. Als de lasten lager zijn, ontstaan hiermee enerzijds voordelen in de programma's en anderzijds een nadeel in de desbetreffende programma's omdat de onttrekkingen aan de reserves daarmee ook lager zullen zijn dan de raming. Concernbreed is dit dus budgettair neutraal. Per programma is dit inzichtelijk gemaakt in het Financiële overzicht per programma. Voor 2017 is dit voordeel op de programma's ongeveer 1,9 miljoen.

De onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves hebben een incidenteel karakter, met uitzondering van de onttrekkingen aan de beklemde reserves. Deze reserves zijn dekking voor de (gedeeltelijke) afschrijving van in het verleden gedane investeringen. In het kader van de nieuwe Financiële verordening vallen in 2018 de beklemde reserves vrij.

Verschillen in onttrekking aan reserves

		Bijgestelde begroting	Realisatie	Verschil
a	Decentralisaties sociaal domein	-3.423	-3.123	-300
b	Frictiekosten Slank & Hoogwaardig	-137	-44	-93
c	Afvalstoffenheffing	-817	-	-817
d	Regionaal mediacentrum	-125	-	-125
e	Werklocaties	-436	-	-436
f	Creatieve sector	-373	-318	-55
g	Overige verschillen in onttrekkingen	-5.433	-5.366	-67
	Totaal afwijkingen in onttrekkingen reserves	**-10.744**	**-8.851**	**-1.893**

<u>a. Decentralisaties sociaal domein</u>
In de begroting is een onttrekking geraamd van € 3.423.000, waarvan € 3.123.000 daadwerkelijk is onttrokken. Het verschil van € 300.000 wordt als volgt verklaard:

- In de begroting is € 2.730.000 geraamd voor de transformatie van het Sociaal Plein (project winst). Per 31 december 2017 zijn de werkelijke uitgaven € 2.600.000. Het restant van € 130.000 is derhalve niet onttrokken in 2017.
- In de begroting is € 220.000 geraamd als onttrekking ter dekking van de aanpak Multi Probleem Huishoudens. Per 31 december 2017 zijn de werkelijke uitgaven € 200.000. Het restant van € 20.000 is derhalve niet onttrokken in 2017.
- De in de In de begroting geraamde onttrekking van € 150.000 ten behoeve van de RSA heeft niet plaatsgevonden, omdat hiervoor in 2017 (nog) geen uitgaven zijn gedaan (verschil € 150.000).

<u>b. Frictiekosten Slank en Hoogwaardig</u>
De prognose van de lasten 2017 was € 137.000 voor met name loonkosten en WW- uitkeringen voortvloeiende uit de laatste boven formatief geplaatste medewerkers. In werkelijkheid waren de

lasten € 44.000 en is dit bedrag daadwerkelijk onttrokken. Na herberekening van de verplichtingen blijkt deze reserve € 501.000 te hoog.

c. Afvalstoffenheffing

Voor de reserve afval was in de begroting een onttrekking voorzien van € 817.000. Deze onttrekking bestond enerzijds uit de dekking voor het project ondergrondse afvalcontainers (€ 435.000) en anderzijds voor de demping van de afvaltarieven voor burgers (€ 382.000).

1. Het project afvalcontainers heeft vertraging opgelopen. Het omleggen van kabels en leidingen kent een lange doorlooptijd en leidt er in een aantal gevallen toe dat een alternatieve locatie moet worden gevonden. De verwachting is dat dit project in 2018 overgaat tot daadwerkelijke plaatsing van de containers en zal doorlopen tot in 2019. In 2017 is circa €12.000 uitgegeven voor dit project.
2. Vanuit de GAD is eind 2017 een aanvullende teruggaaf gekomen over de jaren 2015 en 2016 over de verbrandingsbelasting van circa € 470.000. Deze teruggaaf komt bovenop het verwachte regioresultaat 2016 waarbij de opstelling van de tarieven rekening mee wordt gehouden.

Deze twee afwijkingen zorgen ervoor dat er geen € 817.000 aan de reserve onttrokken hoeft te worden maar dat er een positief resultaat op afval is van circa € 86.000.

d. Regionaal mediacentrum

In de begroting 2017 was een onttrekking geraamd van € 125.000. De werkelijke onttrekking voor de gemaakte kosten ten behoeve van een regionaal mediacentrum in 2017 bedraagt 0 euro, omdat de verkenning met externe partijen naar de vorming van een regionaal mediacentrum is stukgelopen in september 2017. Andere samenwerkingsvormen worden in 2018 nader onderzocht.

e. Werklocaties

In de vergadering van 28 september 2016 heeft uw raad ingestemd met de aanleg van een 2e ontsluitingsweg aan het bedrijventerrein Kerkelanden en de uitvoeringskosten van de aanleg te dekken uit deze reserve. Met de vernieuwing van het Besluit, Begroting en Verantwoording (BBV) is het verplicht om activa met maatschappelijk nut te activeren en niet meer toegestaan reserves hierop in mindering te brengen. Daarom is de geraamde onttrekking niet gerealiseerd.

f. Creatieve sector

Voor 2017 was een onttrekking begroot van € 372.000. De werkelijke onttrekking is enigszins lager (€ 317.000) doordat de geplande plannen door Hilversum, in samenwerking met de partners in de stad, enigszins zijn vertraagd.

g. Overige verschillen in onttrekkingen

Naast bovengenoemde onttrekkingen is sprake van een aantal nog kleinere afwijkingen, waarbij de onttrekkingen lager waren dan de geraamde bedragen.

5.2.2 Toelichting per programma

In het jaarverslag is op de programma's per thema een analyse gegeven van de verschillen tussen de rekening en de bijgestelde begroting. Zoals in hoofdstuk 1 'Inleiding en leeswijzer' is opgemerkt, bestaat de formele jaarrekening, waarop de accountantsverklaring is gebaseerd, uit dit hoofdstuk 5 en de hierna volgende hoofdstukken 6 en 7.

Nu maakt de genoemde analyse van de afwijkingen tussen de begroting en het overzicht baten en lasten formeel deel uit van de jaarrekening, maar mag van de commissie BBV ook worden opgenomen in het jaarverslag, mits beide onderdelen in één boekwerk zijn opgenomen en in de jaarrekening wordt verwezen naar het relevante onderdeel van het jaarverslag.

De commissie BBV beveelt aan:

- om bij het verwijzen duidelijk in de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening aan te geven waar in de programmaverantwoording de analyse is opgenomen; en
- dat de analyse duidelijk identificeerbaar moet zijn.

Om de leesbaarheid van de jaarstukken te vergroten willen we zoveel mogelijk herhaling in de jaarstukken vermijden. Daarom geven we in dit hoofdstuk inzicht op de afwijkingen per programma op hoofdlijnen, waarbij voor de verklaring van de verschillen wordt verwezen naar de verantwoording op de betreffende programma's (hoofdstuk 2).

Bedragen x € 1.000 (- = voordeel, zonder teken = nadeel)

Programma & Thema	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
01.01 Mooie stad	14.427	-242	14.185	14.281	96
01.02 Levendige stad	8.131	1.519	9.650	9.618	-31
01.03 Groene stad	4.490	2.077	6.567	5.681	-886
1 Wonen en leven	**27.048**	**3.353**	**30.401**	**29.581**	**-820**
02.01 Publieke gezondheid	8.916	367	9.283	8.867	-416
02.02 Preventie jeugd & Onderwijs	10.753	407	11.161	10.575	-586
02.03 Geïndiceerde zorg	50.351	934	51.286	54.090	2.804
2 Zorg	**70.021**	**1.708**	**71.729**	**73.531**	**1.802**
03.01 Ondernemende stad	1.904	391	2.295	1.721	-573
03.02 Werkende stad	11.191	-214	10.977	11.184	206
03.03 Sociale stad	10.524	1.368	11.892	12.630	738
03.04 Bereikbare stad	-1.434	490	-944	-1.620	-676
3 Werken	**22.185**	**2.035**	**24.220**	**23.915**	**-305**
04.01 Veilige stad	9.596	75	9.671	9.954	283
04.02 Dienstverlening	685	21	707	912	205
04.03 Effectief en efficiënt bestuurde stad	27.922	1.973	29.895	28.835	-1.060
4 Bestuur	**38.204**	**2.069**	**40.272**	**39.702**	**-571**
05.01 Financiële huishouding	-135.789	-3.495	-139.284	-139.852	-568
05.02 Lokale belastingen	-18.528	225	-18.303	-18.023	280
05.03 Grondexploitaties en vastgoed	736	-1.929	-1.193	-6.932	-5.740
5 Financiën en grondexploitaties	**-153.581**	**-5.199**	**-158.780**	**-164.808**	**-6.028**
Totaal van Lasten en Baten	**3.878**	**3.966**	**7.844**	**1.921**	**-5.923**
Mutatie reserves					
1 Wonen en leven	-704	-435	-1.139	-256	883
2 Zorg	-1.507	-3.423	-4.930	-4.630	300
3 Werken	-356	-436	-792	-176	616
4 Bestuur	16	-125	-109	-14	95
5 Financiën en grondexploitaties	-1.327	-1.393	-2.720	-2.720	0
Totaal mutatie reserves	**-3.878**	**-5.812**	**-9.690**	**-7.797**	**1.893**
Resultaat	**0**	**1.846**	**-1.846**	**-5.876**	**-5.876**

5.2.3 Toelichting op de algemene dekkingsmiddelen

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
Lokale heffingen	-19.804	0	-19.804	-19.772	32
Gemeentefonds	-134.430	-4.249	-138.679	-138.987	-308
Financieringsfunctie	-1.073	754	-319	-345	-26
Dividend	-341	-158	-499	-499	0
Totaal	**-155.648**	**-3.653**	**-159.301**	**-159.603**	**-302**

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten van een gemeente waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald. Dat betekent dat de gemeente deze vrij kan besteden (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen).

Onder de algemene dekkingsmiddelen wordt verstaan:

- Lokale heffingen, waarvan de besteding van de opbrengst niet gebonden is. Denk bijvoorbeeld aan OZB, toeristenbelasting, precario en hondenbelasting
- Algemene uitkering. Een van de uitkeringen die gemeenten van het Rijk krijgen is de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Gemeenten hoeven zich niet te verantwoorden over de besteding van de algemene uitkering richting het Rijk en kunnen deze, met inachtneming van wet- en regelgeving, vrij besteden aan taken die het Rijk heeft opgedragen of aan eigen beleid.
- Dividend, een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.
- Saldo van de financieringsfunctie, dit is het verschil tussen de toegerekende rekenrente aan de programma's en de werkelijk betaalde rente over de lang- en kortlopende leningen. Ook wel het renteresultaat genoemd.
- Overige algemene dekkingsmiddelen. Dit zijn overige inkomsten waar geen bestedingsdoel voor is bepaald. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld boetes, of rente die bespaard wordt.

Per saldo zijn de lasten van de programma's 1 tot en met 4 hoger dan de baten. In programma 5 Financiën en Grondexploitaties zijn de algemene dekkingsmiddelen opgenomen; onder de thema's 5.1 Financiële huishouding en 5.2 Lokale belastingen. De algemene dekkingsmiddelen op de thema's 5.1 en 5.2 vormen de dekking van het negatieve financiële saldo van de programma's 1 tot en met 4.

Dit overzicht, is conform het BBV, een verplicht onderdeel van de jaarrekening. Om de leesbaarheid van de jaarstukken te vergroten willen we zoveel mogelijk herhaling in de jaarstukken vermijden. Daarom geven we in dit hoofdstuk inzicht in de afwijkingen op de verschillende onderwerpen op hoofdlijnen. Voor de verklaring van de verschillen wordt verwezen naar de verantwoording van de algemene dekkingsmiddelen in programma 5.

5.2.4 Toelichting op de overhead

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Primitieve begroting 2017	Wijziging begroting 2017	Actuele begroting 2017	Realisatie 2017	Verschil 2017
1. Personeel	16.364	1.035	17.400	17.186	-214
2. Huisvesting & facilitair	4.482	1.009	5.491	5.132	-359
3. ICT	2.938	-306	2.632	2.169	-463
4. Verbonden Partijen	73	-20	53	54	1
5. Overig	498	25	523	600	77
Totaal	**24.355**	**1.743**	**26.099**	**25.140**	**-958**

In het voorjaar 2016 zijn de financiële regels voor gemeenten gewijzigd. Eén van de nieuwe voorschriften is dat de kosten van **ondersteuning** van de primaire processen (overhead-kosten) met ingang van de begroting 2017 centraal worden gepresenteerd in een apart overzicht en in een apart taakveld (taakveld 0.4). Dat gebeurt in dit programma Bestuur. Het doel van deze nieuwe regel is dat de raad een goed inzicht krijgt in de omvang van de overhead. Gemeenten kunnen op dit punt nu beter met elkaar vergeleken worden.

De bedragen in het overzicht hierboven zijn het **saldo** van overhead-kosten en overhead-opbrengsten, gesplitst naar onderwerp. In het overzicht van taakvelden per programma is een uitsplitsing naar opbrengsten en kosten te vinden. In de programma's Wonen en Leven, Zorg, Werken en Financiën en grondexploitaties zijn vanaf de begroting 2017 geen overhead-kosten meer verantwoord. Onder de overhead vallen onder meer de kosten van leidinggevenden, planning & control, personeel & organisatie etc.

Dit overzicht, is conform het BBV, een verplicht onderdeel van de jaarrekening. Om de leesbaarheid van de jaarstukken te vergroten willen we zoveel mogelijk herhaling in de jaarstukken vermijden. Daarom geven we in dit hoofdstuk inzicht in de afwijkingen op de verschillende onderwerpen op hoofdlijnen. Voor de verklaring van de verschillen wordt verwezen naar de verantwoording van de overhead in programma 4.

5.2.5 Toelichting op het gebruik van onvoorzien

Jaarlijks wordt in de begroting een post voor onvoorziene lasten opgenomen (begroting 2017: € 133.000). Dit maakt het mogelijk om in het begrotingsjaar onvoorziene (dus niet begrote) uitgaven, die onontkoombaar en onuitstelbaar zijn (de 3 o's), op te vangen. Als deze uitgaven structureel zijn, dienen ze uiteraard in de volgende begroting structureel te worden gedekt. De post onvoorzien maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit. In hoofdstuk 4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing kunt u meer lezen over de relatie tussen risico's en weerstandscapaciteit.

In 2017 is geen gebruik gemaakt van de post Onvoorziene lasten. Er resteert een budget van € 133.000 dat niet is benut en als voordeel in deze rekening tot uitdrukking komt.

5.3 Overzicht van incidentele lasten en baten

Thema	Omschrijving	Lasten	Baten	Saldo
01.01	Afkoop beheer en onderhoud openbare ruimte Villa Industria		-312	-312
	Lasten landgoed Zonnestraal	107		107
	Omgevingswet	311		311
	Begraafplaatsen asbest en personeel	124	179	303
01.02	Struikelstenen	49		49
	Bijdrage DAC	90		90
	Incidentele lasten en baten Vorstin (raadsvoorstel dec. 2017)	1.700	-1.184	516
01.03	teruggave GAD - verbrandingsbelasting 2015 en 2016	-469		-469
	Duurzaamheid	120		120
	Revolverend fonds maatschappelijk Vastgoed	200		200
	Lasten geluidsbelastingkaarten	22		22
	Lasten buurtsportcoaches	45		45
	Afkoop grondwatervervuiling	1.200		1.200
01.99	Reserve Buurtsportcoaches		-45	-45
	Reserve Geluidbelastingkaarten		-22	-22
	Reserve nominatie landgoed Zonnestraal		-107	-107
	Totaal programma 1: wonen en leven	**3.499**	**-1.491**	**2.008**
02.01	Multi probleemgezinnen	200		200
	Gezond in de stad (GIDS)	27		27
	Veranderagenda WMO	66		66
	Behoud/versterking mbo/hbo	25		25
02.02	huisvestingsbijdrage IGBO (2015 t/m 2019)	39		39
02.03	Bijdrage Gooi en Vechtstreek	323		323
	Bijdrage Huishoudelijke Hulp aan Regio	1.496		1.496
				-
02.99	Reserve huishoudelijke hulp toelage		-1.496	-1.496
	Reserve Decentralisaties		-3.123	-3.123
	Totaal programma 2: Zorg	**2.176**	**-4.619**	**-2.443**
03.01	Bijdrage UPC/Ziggo		-438	-438
	Gevelfonds	43		43
	Mediabeleid (diverse programma's)	318		318
	Topsectorenbeleid	70		70
03.02	Subsidie Samen naar een werkende toekomst	62		62
03.03	Tekort op het BUIG-budget (inkomensregelingen)	2.375		2.375
	Inrichting woning statushouders	156		156
	Investeringsplan Sociaal Plein 2017-2020 (WINST)	2.600		2.600

03.04	Vrijval transitorische passiva - toegankelijk maken bushaltes		-179	-179
03.99	Reserve Creatieve sector	300	-318	-18
	Reserve Hilversumse Economie		-127	-127
	Reserve ESF-programma 2014-2020		-31	-31
	Totaal programma 3: Werken	**5.924**	**-1.093**	**4.831**
04.01	Inbraakpreventie	180	-59	121
04.02	Organisatie verkiezingen	165		165
04.03	Lasten slank & hoogwaardig	44		44
	Kosten voormalig personeel	479		479
04.99	Reserve transitie personeel	75		75
	Reserve frictiekosten		-44	-44
	Totaal programma 4: Bestuur	**943**	**-103**	**840**
05.02	Implementatie nieuw belastingpakket (nadeel dwanginvordering)	-92	338	246
05.03	Verkopen overige panden	78	-1.460	-1.382
	Verkopen overige gronden	14	-366	-352
	Juridische kosten MOB terrein en Arie Loomanhuis	168		168
	Vrijval reserveringen projecten		-603	-603
	Winstgrondexploitatie Anna's Hoeve		-5.463	-5.463
05.99	Algemene reserve	679	-3.399	-2.720
	Totaal programma 5: Financiën	**847**	**-10.953**	**-10.106**
	Totaal incidentele lasten en baten	**13.389**	**-18.259**	**-4.870**
	Totaal lasten en baten	**253.148**	**-259.024**	**-5.876**
	Totaal structurele lasten en baten	**239.759**	**-240.765**	**-1.006**

5.4 Lasten en baten financieringsfunctie

	Rentetoerekening 2017		A	B	C = B -/- A
-/- = voordelig + = nadelig		Begroting	Gewijzigde Begroting	Werkelijk	Verschil
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering	5.168	4.995	4.993	-2
b	Externe rentebaten	0	0	-22	-22
c = a + b	**Totaal door te rekenen externe rente**	**5.168**	**4.995**	**4.971**	**-24**
d1	Rente die toegerekend moet worden aan grondexploitaties	-400	-400	-422	-22
d2	Rente projectfinanciering die aan betreffend taakveld wordt toegerekend	0	0	0	0
e = c + d1 + d2	**Saldo, door te rekenen externe rente**	**4.768**	**4.595**	**4.549**	**-46**
f1	Rente eigen vermogen	0	0	0	0
f2	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0	0	0	0
g = e + f1 + f2	**De aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente**	**4.768**	**4.595**	**4.549**	**-46**
h	**De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)**	**-5.160**	**-4.922**	**-4.901**	**21**
i = g + h	**Renteresultaat op het taakveld treasury**	**-392**	**-327**	**-352**	**-25**

(Bedragen x € 1.000)

De rentelasten en rentebaten met betrekking tot externe financiering worden verzameld op het taakveld Treasury. De rentelasten worden via een renteomslagpercentage verdeeld over de programma's.
Omdat het renteomslagpercentage naar boven is afgerond op 1,5% wordt er meer rente verdeeld naar de programma's dan eigenlijk noodzakelijk is. Door de afronding van het percentage ontstaat er een renteresultaat op het taakveld Treasury. Voor 2017 is die uiteindelijk geworden voordelig € 352.000. De gewijzigde begroting ging uit van een voordelig renteresultaat van € 327.000.

5.5 Bezoldiging topfunctionarissen (WNT)

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op Gemeente Hilversum Het voor de gemeente Hilversum toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000 t.w. het Algemeen bezoldigingsmaximum.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen, gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling.

Deze tabel is bedoeld voor de topfunctionarissen met executieve taken, d.w.z. de leden van het hoogste uitvoerende orgaan en de daaraan ondergeschikte(n) die in deze rol (gezamenlijk) verantwoordelijk zijn voor de gehele rechtspersoon of de gehele instelling, en degene(n) belast met de dagelijkse leiding van de gehele rechtspersoon of de gehele instelling. Deze tabel wordt tevens gebruikt indien de functie zonder dienstbetrekking is vervuld, vanaf de dertiende kalendermaand van de functievervulling. De eerste twaalf maanden staan in tabel 1b. Daarnaast worden in deze tabel de gewezen topfunctionarissen opgenomen.

bedragen x € 1	P.G. Schulten	K. van Elk	K. van Elk	D. Emmer	P.M.H. van Ruitenbeek
Functiegegevens	Gemeente-secretaris	Gemeente-secretaris a.i.	Gemeente-secretaris a.i.	Gemeente-secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/07	01/08 – 31/08	01/09 – 31/12	01/09 – 31/12	01/01 – 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	Ja	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Bezoldiging					
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 61.585	€ 7.726	€ 46.509	€ 42.061	€ 96.352
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 9.197	€ 1.396	€ 5.584	€ 5.720	€ 14.583
Subtotaal	€ 70.782	€ 9.122	€ 52.093	€ 47.781	€ 110.935
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 105.129	€ 15.373	€ 60.499	€ 60.499	€ 181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag[11]	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	**€ 70.782**	**€ 9.122**	**€ 52.093**	**€ 47.781**	**€ 110.935**

Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016					
Aanvang en einde functievervulling in 2016	15/9 - 31/12	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1/1 – 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 35.140	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 90.747
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 4.735	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 11.797
Totale bezoldiging 2016	**€ 39.875**	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	**€ 102.544**

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking kalendermaand 1-12 : n.v.t.
1c. Toezichthoudende topfunctionarissen: n.v.t.
2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking: n.v.t.

6. De uiteenzetting van de financiële positie

6.1 Balans

Bedragen x € 1.000, per 31 december

ACTIVA	2017	2016
VASTE ACTIVA		
Immateriële vaste activa	**1.871**	**1.833**
bijdragen aan activa in eigendommen van derden	1.871	1.833
Materiële vaste activa	**268.425**	**272.342**
investeringen met een economisch nut	167.361	170.642
investeringen met een econ. nut waarvoor een heffing mogelijk is	24.241	27.148
investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	76.823	74.553
Financiële vaste activa	**1.766**	**1.661**
overige langlopende leningen	1.075	978
overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van > één jaar	690	682
TOTAAL VASTE ACTIVA	**272.063**	**275.836**
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	**29.025**	**16.842**
onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	12.906	16.803
gereed product en handelsgoederen	16.119	39
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**30.523**	**28.674**
vorderingen op openbare lichamen	13.052	13.351
overige vorderingen	17.471	15.323
Liquide middelen	**21**	**19**
Overlopende activa	**4.690**	**4.725**
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	**64.260**	**50.260**
TOTAAL	**336.323**	**326.096**

Recht op verliescompensatie vpb **2.604**

Bedragen x € 1.000, per 31 december

PASSIVA	2017	2016
VASTE PASSIVA		
Eigen vermogen	**96.176**	**98.096**
reserves:	90.300	90.904
1. de algemene reserve	73.963	69.158
2. de bestemmingsreserves	16.337	21.747
resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening	5.876	7.192
Voorzieningen	**8.941**	**9.132**
Vaste schulden met rentetypische looptijd > één jaar	**172.235**	**156.233**
onderhandse leningen	171.805	155.732
1. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	32.880	19.760
2. binnenlandse banken en overige financiële instellingen	120.245	135.972
3. openbare lichamen (art. 1a Wet Fido)	18.681	
waarborgsommen	429	501
TOTAAL VASTE PASSIVA	**277.352**	**263.461**
VLOTTENDE PASSIVA		
Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd < één jaar	**51.259**	**55.390**
bank- en girosaldi	23.480	26.860
overige schulden	27.779	28.529
Overlopende passiva	**7.712**	**7.245**
TOTAAL VLOTTENDE PASSIVA	**58.971**	**62.635**
TOTAAL	**336.323**	**326.096**

Verstrekte borgstellingen of garantstellingen aan natuurlijke en rechtspersonen **406.221**

6.2 Toelichting op de balans

6.2.1 Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Vaste activa
De vaste activa op de balans zijn conform de artikelen 33 van het Besluit Begroting en Verantwoording (in het vervolg: BBV) onderverdeeld in:
- immateriële vaste activa (niet van toepassing);
- materiële vaste activa;
- financiële vaste activa.

immateriële vaste activa:
Het BBV kent de volgende soorten immateriële vaste activa:
- De kosten die zijn verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio;
- De kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief;
- De bijdragen aan activa in eigendom van derden.

materiële vaste activa
De materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Het BBV kent de volgende soorten materiële vaste activa:
- investeringen met een economisch nut;
- investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

De immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen van derden, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

De op de oorspronkelijke verkrijging- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur óf technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen. Op gronden vinden geen afschrijvingen plaats.

De gehanteerde afschrijvingen zijn gebaseerd op de door de gemeenteraad vastgestelde afschrijvingstabel die gold op het moment van investeren. Er wordt lineair afgeschreven, tenzij anders vastgesteld door de Raad. Afschrijving vindt plaats op zowel investeringen met een economisch nut als op investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

financiële vaste activa:
Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:
- kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
- leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
- overige langlopende leningen;
- uiteenzettingen in ‘s Rijks schatkist met rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- uiteenzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Onder de financiële vaste activa zijn deelnemingen, langlopende geldleningen en langlopende uitzettingen opgenomen. De verstrekte langlopende geldleningen en -uitzettingen zijn opgenomen tegen de nominale waarde verminderd met de ter zake ontvangen aflossingen en eventueel gevormde voorzieningen voor oninbaarheid. De deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs

Vlottende activa
De vlottende activa op de balans worden in overeenstemming met het BBV onderverdeeld in:
- voorraden;
- uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar;
- liquide middelen;
- overlopende activa.

Voorraden
Het BBV kent de volgende soorten voorraden:
- grond- en hulpstoffen;
- onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie;
- gereed product en handelsgoederen;
- vooruitbetalingen.

De onderhanden werken, bouwgronden in exploitatie zijn opgenomen tegen de inbrengwaarde, vermeerderd met de vervaardigingskosten en bijgeschreven rente en verminderd met de opbrengst wegens gerealiseerde grondverkopen. De voorraad gereed product is gewaardeerd tegen historische verkrijgingsprijs.

Kortlopende vorderingen, liquide middelen en overlopende activa
De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, liquide middelen en overlopende activa zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. De gevormde voorzieningen voor oninbaarheid van debiteuren zijn op de nominale waarde van de debiteuren in mindering gebracht.

Passiva

Reserves en voorzieningen
Op de reserves en voorzieningen wordt conform de herziene nota reserves en voorzieningen geen rente bijgeschreven met uitzondering van de volgende voorziening:
- Voorziening planexploitaties en spaarvoorziening rioleringen (rentepercentage het jaarlijks op begrotingsbasis berekende rente omslagpercentage).

Voorzieningen en de lang- en kortlopende schulden en overlopende passiva
Voorzieningen en de lang- en kortlopende schulden en overlopende passiva zijn opgenomen tegen de nominale waarde.

Tussentijds winst nemen op de planexploitaties
Het BBV zegt dat het voorzichtigheidsbeginsel ertoe leidt dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Voor winstneming geldt de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen.

Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Dit is mogelijk wanneer het waarschijnlijk is dat de economische voordelen die aan het project zijn verbonden naar de gemeente zullen toevloeien. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

- Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
- De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
- De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Volgens het realisatiebeginsel dient in die gevallen de winst ook te worden genomen.

6.2.2 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Nr.	Omschrijving	Looptijd tot	Verplichting		
			2018	2019 en verder	totaal
					-
1	Trigion beveiliging	31-12-2018	85	-	85
2	Koffieautomaten	31-04-2019	110	37	147
3	Leaseauto's	31-8-2019	110	80	190
4	Gaslevering	31-12-2018	210	-	210
5	Digitaal archief software	onbepaald	40	80	120
6	Scansoftware Kofax	onbepaald	60	120	180
7	Multifunctionals	31-8-2018	100	-	100
8	Bedrijfsrestaurant	15-6-2018	26	-	26
9	Catering	31-3-2018	50	-	50
10	Schoonmaken	-	350	-	350
11	Electra	31-3-2018	610	-	610
12	Onderhoud bedrijfsgebouwen	14-1-2021	91	182	273
13	SoftwareOne (Licenties)	31-12-2020	332	664	996
14	Parkeerservice	31-12-2018	911	-	911
15	Huur Wilhelminastraat	31-12-2021	350	1.050	1.400
16	Huur Melkfabriek	1-1-2042	218	5.014	5.232
					-
	Totaal verplichtingen		**3.653**	**7.227**	**10.880**

1. Met ingang van 1 januari 2017 is er een contract afgesloten voor beveiligingsdiensten met Trigion Beveiliging BV. Dit contract loopt tot 31 december 2018, met mogelijkheid tot verlenging van twee jaar. De contractuele verplichting per jaar bedraagt circa € 85.000.
2. Met Pelican Rouge Coffee Solutions B.V. een overeenkomst aangegaan voor het verzorgen van de koffievoorziening tot 30 april 2019. De jaarlijkse vergoeding is ongeveer € 110.000.
3. Met LeasePlan Nederland N.V.is per 1 september 2015 een overeenkomst aangegaan voor de duur van 4 jaar tot 31 augustus 2019 voor het afnemen van personen- en bedrijfsauto's op basis van Full Operational lease op basis van gesloten calculatie. In 2018 wordt gestart met vervanging van een deel van het wagenpark naar elektrische auto's.
4. Met ingang van 1 januari 2014 is er een contract afgesloten voor levering van gas met Eneco Zakelijk BV. Dit contract loopt tot 31 december 2018. De contractuele verplichting per jaar bedraagt circa € 210.000.
5. Ricoh: De lasten voor digitale opslag bedraagt circa € 40.000 op jaarbasis.
6. Scansoftware KOFAX: Jaarlijkse lasten vt.b.v. de scansoftware bedraagt ongeveer € 60.000.
7. Multifunctionals: Het contract met de huidige leverancier loopt tot medio 2018. De jaarlijkse last -mede afhankelijk van het gebruik- bedraagt ± € 150.000. Op 25 mei 2018 vindt de nieuwe gunning plaats.
8. Met ingang van 1 april 2014 is er een contract afgesloten voor restauratieve voorzieningen in het stadskantoor met Albron. Dit contract is verlengd tot 18 juni 2018. De oude contractuele verplichting per jaar bedraagt circa € 52.000.
9. Met ingang van 1 april 2014 is er een contract afgesloten met Rosco catering voor restauratieve voorzieningen voor diverse locaties. Dit contract loopt tot 18 juni 2018. De contractuele verplichting per jaar bedraagt circa € 100.000. De aanbesteding onder 9. en 10. is in volle gang en zal op 22 mei 2018 aan één leverancier worden gegund.
10. Schoonmaakcontract. In de loop van 2018 wordt er een nieuw regionaal schoonmaakcontract met Tomin afgesloten. De jaarlijkse last voor Hilversum bedraagt circa € 350.000.
11. Met ingang van 1 januari 2016 is er een contract afgesloten voor levering van elektriciteit met DVEP Energie BV. Dit contract loopt tot 31 december 2017, met mogelijkheid tot verlenging van twee jaar. De contractuele verplichting per jaar bedraagt circa € 610.000.
12. Strukton: Begin 2018 is een contract van drie jaar afgesloten voor het preventief onderhoud van de bedrijfsgebouwen, voor zover het het gebruikersdeel betreft.
13. Met SoftwareOne BV is een raamovereenkomst Standaard software en SAM afgesloten met een looptijd t/m 31-12-2020. De contractuele verplichting van de Microsoftlicenties bedraagt per jaar € 203.000. Daarnaast zijn de licentie contracten Adobe, VMware, Oracle en Res voor weliswaar slechts 1 jaar afgesloten voor € 130.000 per jaar, maar in de praktijk kunnen we niet zonder een gelijkwaardig alternatief. Bij voortzetting van het huidige beleid zullen deze kosten zich hoe dan ook voordoen.
14. Parkeerservice: De wijziging betreft het aflopen per 28/02-2018 van het contract met P1 t.b.v. toezicht Parkeerbeheer en hierop volgend de uitbreiding van het bestaande contract met de Coöperatie ParkeerService (beheer van de parkeergarages) m.i.v. 01/03-2018. De totale kosten voor 2018 bedragen € 911.000 voor de diverse diensten die “CPS” voor gemeente Hilversum gaat uitvoeren.
15. Huur Wilhelminastraat: De huurovereenkomst met Dutch Property Company Vermeer loopt tot 31 december 2021. De jaarlijks vergoeding bedraagt € 350.000. Vanaf 2020 kan de waarde van dit contract worden gehalveerd.
16. De melkfabriek 5 wordt gehuurd vanaf 01-01-2012 en beschikbaar gesteld aan de Avonturijn. De huur is aangegaan voor de duur van 30 jaar. Het huurbedrag bedraagt € 218.000 per jaar.

6.2.3 Ontwikkelingen na balansdatum

Er hebben zich na balansdatum geen substantiële ontwikkelingen voorgedaan.

6.2.4 Toelichting op de afzonderlijke balansposten

Immateriële vaste activa

Conform de aanpassing in de BBV worden met ingang van 2016 de 'bijdragen aan activa in eigendom van derden' verantwoord onder de Immateriële vast activa.

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek-waarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaar-deringen in 2017	Boek-waarde 31-12-2017
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	1.833	125	-	-87	-	1.871
Totaal immateriële vaste activa	**1.833**	**125**	**-**	**-87**	**-**	**1.871**

Bijdragen aan acitva in eigendom van derden

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Bijdragen aan activa in eigendom van derden	Vermeerdering	Vermindering
Gemeentelijke monumenten (subsidies)	75	-
Overig (< 100.000)	50	-
Totaal	**125**	**-**

Materiële vaste activa

De onder activa verantwoorde materiële vaste activa met economisch nut hebben betrekking op:

- Gronden en terreinen
- Woonruimten
- Bedrijfsgebouwen
- Grond- weg- en waterbouwkundige werken
- Vervoermiddelen
- Machines, apparaten en installaties
- Overige materiële vaste activa

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen activa waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

De onderstaande toelichtingen op de diverse activaposten richten zich voornamelijk op de vermeerderingen en verminderingen. Daarnaast worden ook de afwaarderingen van een korte toelichting voorzien. De (reguliere) afschrijvingen worden niet nader toegelicht, dit betreft de reguliere, jaarlijks terugkerende lasten.

Economisch nut

De BBV schrijft voor onderscheid te maken tussen investeringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien zij verhandelbaar zijn en / of

indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Voorbeelden hiervan zijn een zwembad, riolering, tolweg, vuilnisauto's, computers, stadhuis en schoolgebouwen.

Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven en investeringen waarbij dat niet het geval is.

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek-waarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaar-deringen in 2017	Boek-waarde 31-12-2017
Gronden en terreinen	21.304	11	-	-	-76	21.239
Woonruimten	452	106	-	-29	-	529
Bedrijfsgebouwen	129.900	2.336	-	-5.397	-75	126.765
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	3.182	724	-	-223	-	3.683
Vervoermiddelen	106	47	-	-47	-	106
Machines, apparaten en installaties	1.917	22	-	-355	-153	1.430
Overige materiële vaste activa	14.633	763	-	-1.538	-249	13.609
Totaal materiële vaste activa econ. nut	**171.495**	**4.008**	**-**	**-7.589**	**-553**	**167.361**

De grondexploitatie Egelshoek is afgesloten. De overblijvende grondvoorraad van € 839.000 is daarom met ingang van 1-1-2017 geherrubriceerd van 'Bouwgronden in exploitatie' naar 'Gronden en terreinen'.

Van de gronden en terreinen is € 4.702.000 in erfpacht uitgegeven.

De onderstaande toelichtingen op de in deze tabel opgenomen activaposten richten zich op de vermeerderingen en verminderingen. Daarnaast worden ook de afwaarderingen van een korte toelichting voorzien. De (reguliere) jaarlijks terugkerende afschrijvingen worden niet nader toegelicht.

Gronden en terreinen (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Gronden & terreinen	Vermeerdering	Vermindering
Overig (< 100.000)	11	
Totaal	**11**	**-**

In 2017 heeft een afwaardering van € 76.000 plaats gevonden doordat gronden op het Arenapark en de Nieuwe Havenweg zijn verkocht.

Woonruimten (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Woonruimten	Vermeerdering	Vermindering
Duurzaamheid gemeentelijke gebouwen	106	
Totaal	**106**	**-**

Bedrijfsgebouwen (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Bedrijfsgebouwen	Vermeerdering	Vermindering
Lorentzschool (Anna's Hoeve)	649	
Wilgetoren (K. Onnesweg)	500	
Sterrenschool (J. Blankenlaan)	419	
Mozarthof (Mozartlaan)	400	
HSV (gymzaal)	260	
Comenius	59	
Overig (< 100.000)	49	-
Totaal	**2.336**	**-**

Over 2017 is er voor 75.000 afgewaardeerd. Dit betreft de boekwaarde van verkochte panden op de Hoflaan en Koninginneweg.

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Grond, weg- en waterbouwkundige werken	Vermeerdering	Vermindering
HOV	625	
Overig (< 100.000)	99	-
Totaal	**724**	**-**

Vervoermiddelen (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Vervoermiddelen	Vermeerdering	Vermindering
Overig (< 100.000)	47	-
Totaal	**47**	**-**

Machines, apparaten en installaties (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Machines, apparaten & installaties	Vermeerdering	Vermindering
Overig (< 100.000)	22	-
Totaal	**22**	**-**

In 2017 heeft een afwaardering van € 153.000 plaats gevonden. Dit betrof installaties die zijn overgedragen aan de Vorstin.

Overige materiële vaste activa (economisch nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Overige materiële activa	Vermeerdering	Vermindering
Monumentenbeleid	238	
Transitie serverruimte en overige ICT	230	-
Kunstgrasvelden	195	-
OKV VSTA	59	-
Overig (< 100.000)	40	-
Totaal	**763**	**-**

In 2017 heeft een afwaardering van € 249.000 plaats gevonden. Dit betrof inventaris die is overgedragen aan de Vorstin.

Economisch nut, waarvan ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gegeven:

De BBV schrijft voor onderscheid te maken tussen investeringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen hebben een economisch nut indien zij verhandelbaar zijn en / of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Voorbeelden hiervan zijn een zwembad, riolering, tolweg, vuilnisauto's, computers, stadhuis en schoolgebouwen.

Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven en investeringen waarbij dat niet het geval is.

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek-waarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaar-deringen in 2017	Boek-waarde 31-12-2017
Bedrijfsgebouwen	3.831	295	-85	-204	-	3.838
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	59.518	818	-49	-1.674	-	58.613
Vervoermiddelen	58	12	-	-14	-	56
Machines, apparaten en installaties	698	286	-	-78	-36	870
Overige materiële vaste activa	335	65	-	-79	-	322
Totaal mva econ. nut i.c.m. heffingen (6.2.5)	**64.441**	**1.477**	**-134**	**-2.049**	**-36**	**63.699**
-/- spaarvoorziening rioleringen	-37.307	-2.151	-	-	-	-39.458
Totaal mva econ. nut i.c.m. heffingen (balans)	**27.134**	**-675**	**-134**	**-2.049**	**-36**	**24.241**

Bedrijfsgebouwen (economisch nut, waarvan ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gegeven)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Bedrijfsgebouwen (i.c.m. heffingen)	Vermeerdering	Vermindering
Aanpassingen crematorium/begraafplaats Zuiderhof	97	
Renovatie entreegebouw Bosdrift	198	-85
Totaal	**295**	**-85**

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (economisch nut, waarvan ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gegeven)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Grond, weg- en waterbouwkundige werken (i.c.m. heffingen)	Vermeerdering	Vermindering
GRP 2014	441	-49
GRP 2015	116	
GRP 2016	326	
GRP 2017	-65	
Totaal	**818**	**-49**

Vervoersmiddelen (economisch nut, waarvan ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gegeven)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Vervoermiddelen (i.c.m. heffingen)	Vermeerdering	Vermindering
Overig (< 100.000)	12	-
Totaal	**12**	**-**

Machines, apparaten en installaties (economisch nut, waarvan ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gegeven)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Machines, apparaten & installaties (i.c.m. heffingen)	Vermeerdering	Vermindering
Zonneweide (zonnepanelen en draagconstructie)	196	-
Overig (< 100.000)	90	-
Totaal	**286**	**-**

In 2017 heeft een afwaardering van € 36.000 plaatsgevonden op het materieel van de begraafplaats.

Overige materiële vaste activa (economisch nut, waarvan ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gegeven)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Overige materiële activa (i.c.m. heffingen)	Vermeerdering	Vermindering
Overig (< 100.000)	65	-
Totaal	**65**	**-**

Maatschappelijk nut

De BBV schrijft voor onderscheid te maken tussen investeringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investeringen met een maatschappelijk nut zijn activa die geen economisch, maar een maatschappelijk nut hebben. Het gaat hierbij uitsluitend om investeringen in de openbare ruimte: (water)wegen, straten, pleinen, viaducten, geluidswallen, parken, openbare verlichting. Deze investeringen dienen duidelijk een maatschappelijk nut, maar ze genereren geen middelen (er is geen markt voor).

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek-waarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaar-deringen in 2017	Boek-waarde 31-12-2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	72.800	5.501	-485	-2.735	-	75.081
Machines, apparaten en installaties	1.248	164	-	-143	-	1.269
Overige materiële vaste activa	505	-	-	-32	-	473
Totaal materiële vaste activa (maatsch. nut)	**74.553**	**5.665**	**-485**	**-2.910**	**-**	**76.823**

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (maatschappelijk nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Materiële activa (maatschappelijk nut)	Vermeerdering	Vermindering
Armaturen	261	-
Vervanging wegen 2013	158	-
Vervanging wegen 2014	497	-214
Vervanging wegen 2015	149	-
Vervanging wegen 2016	772	8
Vervanging wegen 2017	847	
Marktplein	347	-
Fietsparkeren Centrum	140	-6
Ontsluitingweg kerkelanden	347	-64
Hilda C openbare ruimte	163	
Veilg naar School	116	-42
Beschoeiing Hilversums Kanaal	102	
Groenvoorzieningen	296	-
Bomen	354	-
Fietstunnel afrit A27		-167
Groest Gooiland	914	
Overig (< 100.000)	36	-
Totaal	**5.501**	**-485**

Machines, apparaten en installaties (maatschappelijk nut)

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Machines, apparaten en installaties (maatschappelijk nut)	Vermeerdering	Vermindering
Verv verkeersregelinstallaties 2011	164	-
Totaal	**164**	**-**

Overige materiële vaste activa (maatschappelijk nut)
In 2017 hebben er geen vermeerderingen en verminderingen plaatsgevonden

Financiële vaste activa

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek-waarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaar-deringen in 2017	Boek-waarde 31-12-2017
Overige langlopende leningen	978	107	-10	-	-	1.075
Overige uitzettingen langer dan één jaar	682	8	-	-	-	690
Totale financiële activa	**1.661**	**115**	**-10**	**-**	**-**	**1.766**

Overige langlopende leningen
De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Overige langlopende leningen	Vermeerdering	Vermindering
Lening uitvaartstichting Hilversum	96	-10
Overig (< 100.000)	11	-
Totaal	**107**	**-10**

De verstrekte overig langlopende leningen bestaan met name uit leningen aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten in het kader van het project Particuliere woningbouwverbetering.

Overige uitzettingen langer dan één jaar
De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Overige uitzettingen langer dan 1 jaar	Vermeerdering	Vermindering
Overig (< 100.000)	8	-
Totaal	**8**	**-**

De boekwaarde van de overige uitzettingen van langer dan één jaar betreffen starters leningen, aandelen BNG en Vitens.

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek-waarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaar-deringen in 2017	Boek-waarde 31-12-2017
Bouwgronden in exploitatie	18.217	3.348	-8.795	-	136	12.906
Totaal voorraden (bijlage 6.2.5)	**18.217**	**3.348**	**-8.795**	**-**	**136**	**12.906**
Gereed product en handelsgoederen	39	16.081	-	-	-	16.119
Voorziening planexploitaties	-2.253		2.253	-	-	-
Totaal voorraden (balans)	**16.002**	**19.428**	**-6.542**	**-**	**136**	**29.025**

De grondexploitatie Egelshoek is afgesloten. De overblijvende grondvoorraad van € 839.000 is daarom per 1-1-2017 geherrubriceerd van 'Bouwgronden in exploitatie' naar 'Gronden en terreinen'.

Onderhanden werk: bouwgronden in exploitatie

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Onderhanden werk (grondexploitaties)	Vermeerdering	Vermindering
Anna's Hoeve	1.731	-6.842
Lage Naarderweg/Crailoseweg	502	-1.003
KPN Locatie Regev terrein	1.114	-950
Totaal	**3.348**	**-8.795**

De afwaardering van € 136.000 betreft het overbrengen van de vordering in verband met de anterieure overeenkomst Monnikenberg naar de kortlopende schulden.

Voorraad gereed product

De vermeerderingen en verminderingen over 2017 betroffen:

Gereed product en handelsgoederen	Vermeerdering	Vermindering
Grond Crailo	16.081	-
Totaal	**16.081**	**-**

De gemeenten Laren, Gooise Meren en Hilversum zijn voornemens *de gebiedsontwikkeling Crailo* gezamenlijk ter hand te nemen. Daartoe hebben de gemeenteraden van deze drie gemeenten op 18 december 2017 *het Ambitiedocument Crailo* en *de intergemeentelijke grondexploitatie Crailo* vastgesteld. Direct daarop volgend hebben de Colleges van Burgemeester en Wethouders van deze drie gemeenten nog in 2017 *de Samenwerkingsovereenkomst Crailo* en *de koopovereenkomst Crailo* getekend.

Op basis van *de koopovereenkomst Crailo* hebben de drie gemeenten ieder voor zich de binnen hun gemeente gelegen kadastrale percelen m.b.t. *de gebiedsontwikkeling Crailo* van de Provincie Noord-Holland in 2017 aangekocht. De gemeente Hilversum heeft ruim 197.000 m2 aangekocht voor € 16 mln.

In *de koopovereenkomst Crailo* is opgenomen, dat de gemeenten de koopprijs aan de Provincie Noord-Holland uiterlijk voor 31 december 2029 moeten voldoen zonder dat enige indexatie van de koopprijs plaatsvindt. Verder zijn de gemeenten aan de Provincie Noord-Holland tot en met 31 december 2023 geen rente verschuldigd en betalen de gemeenten aan de Provincie Noord-Holland van 1 januari 2024 tot en met 31 december 2029 een rente van 0,4 % op jaarbasis over het gedeelte van de koopprijs, dat nog niet is voldaan. De schuld van de gemeente Hilversum aan de Provincie Noord-Holland hebben wij als langlopende schuld op onze balans opgenomen.

In *de Samenwerkingsovereenkomst Crailo* is opgenomen, dat de gemeenten voor *de gebiedsontwikkeling Crailo* een besloten vennootschap oprichten: GEM Crailo BV. Deze BV zal in 2018 worden opgericht. Vooruitlopend op de oprichting van de BV heeft de gemeente Gooise Meren in 2017 het procuratiehouderschap namens de drie gemeenten vervult en zal in 2018 de gemeente Hilversum zich van deze taak kwijten. De door de gemeenteraden vastgestelde *intergemeentelijke grondexploitatie* geldt zowel tijdens het procuratiehouderschap als na oprichting van de BV als financieel kader.

Op grond van fiscale overwegingen zullen de drie gemeenten na oprichting van de BV v.w.b. *de gebiedsontwikkeling Crailo* de kadastraal binnen hun gemeenten liggende uitgeefbare en de niet uitgeefbare gronden met grijze elementen (straten, pleinen, bruggen etc.) verkopen aan de BV. De verkoopprijs zal per gemeente gelijk zijn aan de koopsom, die de betreffende gemeente aan de Provincie Noord-Holland moet voldoen. De niet uitgeefbare gronden met blauw/groene elementen zullen de gemeenten niet verkopen aan BV. De BV zal deze niet uitgeefbare gronden met blauw/groene elementen wel ontwikkelen. De aankoop (van Provincie Noord-Holland) en de verkoop (aan de BV) van de betreffende gronden door de gemeenten zal in financieel opzicht dus geen (€ 0) resultaat kennen.

De aankoop en de ontwikkeling van alle gronden (uitgeefbaar, niet uitgeefbaar met grijze elementen en niet uitgeefbaar met blauw/groene elementen) is voorzien in *de intergemeentelijke grondexploitatie*. *De intergemeentelijke grondexploitatie* kent – uitgaande van een rentepercentage en discontovoet van 2% – een beperkt positief saldo van € 1,2 mln. netto contant per 1-1-2018.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar

Deze uitzettingen ad € 30.523.000 bestaan uit:

- vorderingen op openbare lichamen (€ 13.052.000);
- overige vorderingen (€ 17.471.000)

De vorderingen op openbare lichamen bestaan voornamelijk uit:

Vorderingen op openbare lichamen	2017	2016
Belastingdienst (BCF en BTW)	12.452	10.445
Overige openbare lichamen	600	2.906
Totaal	**13.052**	**13.351**

De overige vorderingen bestaan uit:

Overige vorderingen	2017	2016
Debiteuren algemeen	3.184	3.316
Belastingdebiteuren	5.865	3.857
Debiteuren sociale zaken	2.506	2.493
Overige vorderingen	5.916	5.657
Totaal	**17.471**	**15.323**

Liquide middelen

Liquide middelen	2017	2016
Overloop Pin / Chip opbrengsten	10	6
Gemeentelijke kassen	11	13
Totaal	**21**	**19**

Overlopende activa

De overlopende activa bestaan uit:

Overlopende activa	2017	2016
Specifiek bestedingsdoel:		
het Rijk	681	302
overige Nederlandse overheidslichamen	0	903
Overige nog te ontvangen bedragen		
Vangnetregeling BUIG	3.568	3.086
Overige overlopende activa	441	434
Totaal	**4.690**	**4.725**

De overlopende activa met een specifiek bestedingsdoel worden toegelicht in bijlage 6.6.

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de gemeente bestaat ingevolge artikel 42 van het BBV uit de reserves en het resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening. Dit bestaat uit de volgende componenten:

Eigen vermogen	2017	2016
A: Reserves		
(a) algemene reserve ongebonden	3.501	3.501
(b) algemene reserve gebonden	70.462	65.657
(1) Algemene reserves	73.963	69.158
(2) Bestemmingsreserves	16.337	21.747
B: Resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening:		
(1) rekeningjaar 2016		7.192
(2) rekeningjaar 2017	5.876	
Totaal	**96.176**	**98.096**

Algemene reserves

De algemene reserves bestaan in de eerste plaats uit de buffer algemene reserve ongebonden. Daarnaast is er een algemene reserve gebonden die in de loop der jaren gevormd is met voordelige resultaten uit het verleden (o.a. verkopen van aandelen in het toenmalige gemeentelijke energiebedrijf en de toenmalige gemeentelijke centrale antenne inrichting en de aandelen in de NV Bouwfonds). Het verloop van deze algemene reserve ziet er als volgt uit:

Verloop algemene reserve gebonden	mutatie	stand
Stand per 1 januari		69.158
Erbij:		
Het resultaat (na resultaat bestemming) over het jaar 2016	5.878	
Extra dotatie Kadernota 2017	679	
Eraf:		
Primaire begroting 2017 (uit ISV-middelen)	-849	
Bestemming Kadernota 2017	-425	
Overheveling jaarstukken 2015	-478	
Stand per 31 december		**73.963**

Het rekeningresultaat 2016 na bestemming bedroeg € 5.878.000 en is toegevoegd aan de algemene reserve. Zowel bij de primaire begroting als bij de Kadernota 2017 zijn mutaties geraamd. Tenslotte was een klein deel van het resultaat 2015 bestemd voor budgetten 2017.

Overige bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan door de raad een bepaalde bestemming is gegeven. De beklemde reserves – dit zijn reserves die een relatie hebben met specifiek omschreven activa en waarvan de jaarlijkse verminderingen gebaseerd zijn op de afschrijvingsbedragen van die activa – maken hiervan onderdeel uit. Het verloop van deze reserves ziet er als volgt uit:

Verloop bestemmingsreserves	mutatie	stand
stand per 1 januari		21.747
Erbij:	375	
Eraf:	-5.784	
Stand per 31 december		**16.337**

De belangrijkste toevoegingen en onttrekkingen zijn:

Belangrijkste mutaties bestemmingsreserves	toevoegingen	onttrekkingen
Bestemmingsreserve Nominatie landgoed Zonnestraal		-107
Bestemmingsreserve Decentralisaties sociaal domein		-3.123
Bestemmingsreserve Maatschappelijke opvang		-321
Bestemmingsreserve HHT		-1.496
Bestemmingsreserve Creatieve sector	300	-318
Bestemmingsreserve Investeringen in Hilversumse economie		-127
Overige toevoegingen/ onttrekkingen	75	-292
Totalen	**375**	**-5.784**

Bijlage 6.4 geeft een overzicht van alle reserves van de gemeente en de mutaties die hierin in het verslagjaar plaats hebben gevonden. In deze bijlage is een toelichting opgenomen over onder meer het doel van elke reserve en het verloop van de reserve in het verslagjaar.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor:

a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang en risico's op de balansdatum onzeker zijn, doch redelijkerwijs zijn in te schatten;
b. op balansdatum bestaande risico´s terzake van tot bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
c. kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten mede zijn oorsprong vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand jaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren;
d. de bijdrage aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven.

Verloop voorzieningen	mutatie	stand
Stand per 1 januari		9.132
Erbij:	2.453	
Eraf:	-2.644	
Stand per 31 december		**8.941**

De belangrijkste toevoegingen en onttrekkingen zijn:

Omschrijving	toevoegingen	onttrekkingen
Egalisatievoorziening rioleringen	448	
Onderhoudsvoorziening begraafplaatsen	101	-91
Onderhoudsvoorziening schoolgebouwen	125	-136
Onderhoudsvoorziening parkeergarages	215	-224
Voorziening pensioenen (ex)- wethouders	35	-205
Onderhoudsvoorziening raadhuis	406	-638
Onderhoudsvoorziening maatschappelijk vastgoed en openb. Speelg.	1.090	-1.258
Overige toevoegingen/onttrekkingen	33	-92
Totalen	**2.453**	**-2.644**

Zoals al bij de activa is vermeld, zijn de voorziening planexploitaties en de spaarvoorziening rioleringen in mindering gebracht op de relevante activa. Deze twee voorzieningen zijn daarom ook niet in deze tabel opgenomen.

Bijlage 6.5 geeft een overzicht van alle voorzieningen van de gemeente. In deze bijlage is een toelichting opgenomen over het doel van elke voorziening en het verloop van de voorziening in het verslagjaar.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De langlopende schulden zijn onder te verdelen in geldleningen en waarborgsommen conform onderstaand overzicht:

Vaste schulden met een rentetypische looptijd > 1 jaar	2017	2016
1. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	32.880	19.760
2. binnenlandse banken en overige financiële instellingen	120.245	135.972
3. openbare lichamen (art. 1a Wet Fido)	18.681	
Onderhandse leningen	171.805	155.732
Waarborgsommen	429	501
Totaal	**172.235**	**156.233**

Het verloop van de boekwaarde van de onderhandse leningen is als volgt:

Verloop onderhandse leningen	mutatie	stand
Stand per 1 januari		155.732
Erbij: nieuw opgenomen leningen	32.681	
Eraf: aflossingen op bestaande leningen	-16.608	
Stand per 31 december		**171.805**

In paragraaf 4.4 (Financiering) is ingegaan op de financiering van de gemeente en de bovengenoemde mutaties in de vaste schuld. Tevens wordt verwezen naar bijlage 6.7 “Langlopende schulden” van de balans. In overeenstemming met artikel 56 van het BBV wordt hierbij vermeld dat de rentelasten van de bovengenoemde onderhandse leningen € 4.986.000 bedragen.

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar

Deze zijn als volgt:

Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	2017	2016
Banksaldi	23.480	26.860
Overige schulden	27.779	28.529
Totaal	**51.259**	**55.390**

De banksaldi hebben betrekking op de saldi van de rekeningen die worden aangehouden bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

De specificatie van de overige schulden is als volgt:

Overige schulden	2017	2016
Schulden aan openbare lichamen:		
Belastingdienst	5.105	2.431
Rijk (Ministerie SZW)	1.924	1.976
	7.029	**4.407**
Overige schulden:		
Crediteuren	9.847	7.416
Overige schulden	10.903	16.706
	20.750	**24.122**
Totaal schulden	**27.779**	**28.529**

Overlopende passiva

De overlopende passiva bestaan uit:

Overlopende passiva	2017	2016
Specifiek bestedingsdoel:		
het Rijk	545	315
overige Nederlandse overheidslichamen	291	342
Overige vooruitontvangen bedragen		
Herplant fonds	273	179
Huurinkomsten atletiekbaan Nike	27	41
Mobiliteitsfonds Hilversum	1.055	1.034
Zwerfafval	87	235
Energiebesp. particuliere woningvoorraad	241	
Nog te betalen rente geldleningen	2.297	2.565
Vooruit ontvangen baten	953	774
Vooruit ontvangen parkeervergunningen	270	211
Vooruit ontvangen belastingen	1.369	1.427
Overige overlopende passiva	304	122
Totaal	**7.712**	**7.245**

De overlopende passiva met een specifiek bestedingsdoel worden toegelicht in bijlage 6.6.

6.2.5 Overzicht activa

Omschrijving kapitaal uitgaven	Boekwaarde 31-12-2016	Her-rubri-cering	Boekwaarde 1-1-2017	Vermeer-deringen in 2017	Vermin-deringen in 2017	Afschrijving in 2017	Afwaarderin g in 2017	Boekwaarde 31-12-2017
IMMATERIËLE VASTE ACTIVA								
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	1.833	0	1.833	125	-	-87	-	1.871
TOTAAL IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	**1.833**	**0**	**1.833**	**125**	**-**	**-87**	**-**	**1.871**
MATERIËLE VASTE ACTIVA (economisch nut)								
Gronden en terreinen	20.465	839	21.304	11	-	-	-76	21.239
Woonruimten	452	0	452	106	-	-29	-	529
Bedrijfsgebouwen	129.886	14	129.900	2.336	-	-5.397	-75	126.765
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	3.182	0	3.182	724	-	-223	-	3.683
Vervoermiddelen	106	0	106	47	-	-47	-	106
Machines, apparaten en installaties	1.917	0	1.917	22	-	-355	-153	1.430
Overige materiële vaste activa	14.633	0	14.633	763	-	-1.538	-249	13.609
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA (economisch nut)	**170.642**	**853**	**171.495**	**4.008**	**-**	**-7.589**	**-553**	**167.361**
MATERIËLE VASTE ACTIVA (economisch nut i.c.m. heffingen)								
Bedrijfsgebouwen	3.845	-14	3.831	295	-85	-204	-	3.838
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	59.518	0	59.518	818	-49	-1.674	-	58.613
Vervoermiddelen	58	0	58	12	-	-14	-	56
Machines, apparaten en installaties	698	0	698	286	-	-78	-36	870
Overige materiële vaste activa	335	0	335	65	-	-79	-	322
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA (economisch nut i.c.m. heffingen)	**64.455**	**-14**	**64.441**	**1.477**	**-134**	**-2.049**	**-36**	**63.699**

MATERIËLE VASTE ACTIVA (maatschappelijk nut)								
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	72.800	0	72.800	5.501	-485	-2.735	-	75.081
Machines, apparaten en installaties	1.248	0	1.248	164	-	-143	-	1.269
Overige materiële vaste activa	505	0	505	-	-	-32	-	473
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA (maatschappelijk nut)	**74.553**	**0**	**74.553**	**5.665**	**-485**	**-2.910**	**-**	**76.823**
TOTAAL MATERIËLE ACTIVA	**309.649**	**839**	**310.488**	**11.150**	**-618**	**-12.548**	**-589**	**307.883**
FINANCIËLE VASTE ACTIVA								
Overige langlopende leningen	978	0	978	107	-10	-	-	1.075
Overige uitzettingen langer dan één jaar	682	0	682	8	-	-	-	690
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA	**1.661**	**0**	**1.661**	**115**	**-10**	**-**	**-**	**1.766**
TOTAAL VASTE ACTIVA	**313.143**	**839**	**313.982**	**11.390**	**-628**	**-12.635**	**-589**	**311.520**
VOORRADEN								
In exploitatie bouwgronden	19.056	-839	18.217	3.348	-8.795	-	136	12.906
TOTAAL VOORRADEN	**19.056**	**839**	**18.217**	**3.348**	**-8.795**	**-**	**136**	**12.906**
TOTAAL VASTE ACTIVA / VOORRADEN	**332.199**	**0**	**332.199**	**14.738**	**-9.423**	**-12.635**	**-452**	**324.427**

6.3 Investeringskredieten

6.3.1 Overzicht investeringskredieten

algemene informatie		investeringsruimte						af-sluiten
		aangevraagd			uitgaven			
Thema	omschrijving investering	bedrag verleend krediet	datum raads-besluit	totaal uitg.Budget 2017 (is kolom 9+10)	uitgaven t/m 2016	uitgaven 2017	restant-uitg.budget per 31-12-17	ja/nee
0	2	6	7	13	14	15	17	18
	1. Programma Wonen en Leven	**57.785.350**		**52.882.850**	**24.503.882**	**6.202.897**	**22.176.071**	
01.01	Armaturen Noord West	521.000	11-11-2015	521.000	160.487	204.155	156.358	nee
01.01	Vervanging openbare verlichting armaturen 2017	521.000	09-11-2016	417.000		57.310	359.690	nee
01.01	Stationsgebied, sloop GAK gebouw	761.500	06-12-2017	0		10.831	-10.831	nee
01.01	Veilig naar School	400.000		400.000	219.895	74.513	105.592	nee
	Vervanging afgeschreven wegen 2013	3.946.000	12-11-2012	3.946.000	3.014.052	158.165	773.783	
01.01	-Schilderskwartier fase 3 (Vermeerln etc.)	337.000		337.000	261.087		75.913	ja
01.01	-Raadhuiskwartier fase 2	529.000		529.000	340.087		188.913	ja
01.01	-J. Geradtsweg fase 3, (Snelliusln. etc.)	253.000		253.000	238.922		14.078	ja
01.01	-Van Kretschmar van Veenlaan (incl. bomen)	257.000		257.000	247.937		9.063	ja
01.01	-Bodemanstraat	200.000		200.000			200.000	ja
01.01	-Gijsbrecht van Amstelstr. + Vreelandseweg (gedeeltelijk)	970.000		970.000	926.412	158.165	-114.577	nee
01.01	- herbestemming van vervanging afgeschreven wegen 2011	79.000		79.000			79.000	
01.01	-'s Gravelandseweg (nabij Quatre Bras)	600.000		600.000	293.057		306.943	ja
01.01	-J. Geradtsweg (v. Campenlaan/Snelliuslaan)	415.000		415.000	430.891		-15.891	ja
01.01	-Vervangen asfalttoplagen wegen N-W Villagebied	306.000		306.000	275.659		30.341	ja
	Vervanging afgeschreven wegen 2014:	3.867.000	13-11-2013	3.867.000	3.157.034	283.043	426.923	
01.01	Mussenstraat/Arendstraat	200.000		200.000	178.799		21.201	ja

01.01	Deel J. Van Campenlaan (L. de Keyl/Erfgooiersstraat)	320.000		320.000	238.036		81.964	ja
01.01	Raadhuiskwartier, fase 3	525.000		525.000	527.100		-2.100	ja
01.01	Vossenstraat, Egelstraat, Hazenstraat	227.000		227.000	49.580	135.637	41.783	ja
01.01	Deel 's Gravelandsew. (O.Torenstr/A.Perk en O.Torenstr/Vaartw)	390.000		390.000	319.665		70.335	ja
01.01	subsidie doorstroming verkeer					-232.566	232.566	
01.01	Nieuwe Havenweg ZW deel	735.000		735.000	778.043		-43.043	ja
01.01	Deel Noord-Westelijk Villagebied	1.470.000		1.470.000	1.065.811	379.972	24.217	ja
	Vervanging afgeschreven wegen 2015:	2.646.750	12-11-2014	2.646.750	1.187.114	149.092	1.310.544	
01.01	wegen J.v.Campenln., oostzijde LdeKln., Erfg.str.	318.250		318.250	278.441	180	39.630	ja
01.01	wegen Villapark en Trompenberg Noord: overlagen riool	185.250		185.250	37.584		147.666	nee
01.01	wegen Lambooyln, Hellenber-Hubarln., Tesselsch.ln.	945.250		945.250	170.145		775.105	nee
01.01	fietspad Diepend. ln. tussen Eikb.w. en P.de H. ln.	71.250		71.250	52.731		18.519	ja
01.01	weg Jagerspaadje en Raaweg	47.500		47.500	45.440		2.060	ja
01.01	Groest tussen Herenstr. en Gooilandplein (klinkers)	142.500		142.500	25.650	103.626	13.224	nee
01.01	wegdek Vaartweg tussen Brinkweg en Elleboogstraat	52.250		52.250	9.405	30.440	12.405	nee
01.01	wegdek Vaartweg tussen Esso en G. v. Amstelstr.	47.500		47.500	8.550	14.846	24.104	nee
01.01	wegdek Eikenlaan i.v.m. glasvezelaanleg	247.000		247.000	44.460		202.540	nee
01.01	brug sportveld Loosdrecht	20.000		20.000	46.478		-26.478	ja
01.01	geluidsscherm Vreelandseweg	300.000		300.000	318.718		-18.718	ja
01.01	achterstallig onderhoud fabrieksmuren fase 1	270.000		270.000	149.512		120.488	nee
	Vervanging afgeschreven wegen 2016:	3.503.000	11-11-2015	3.156.000	815.627	780.942	1.559.431	
01.01	wegen Snelliuslaan	139.000		125.000	30.685	40	94.275	nee
01.01	wegen JA Kalfflaan, WC Bradelaan	130.000		117.000	28.600		88.400	nee
01.01	wegen Wirixstraat	126.000		114.000	27.720	760	85.520	nee
01.01	wegen La Rivierestraat	50.000		45.000	11.000		34.000	nee
01.01	wegen Van Dijkstraat/Bonnikestraat	93.000		84.000	20.460	-26.555	90.095	nee
01.01	wegen Turfstraat/Loosdrechtseweg/Bodemanstraat	149.000		134.000	32.780		101.220	nee
01.01	wegen Reestraat	75.000		68.000	16.500		51.500	nee
01.01	Parkeerplaats Kerkelanden	129.000		116.000	60.429	67.345	-11.774	ja
01.01	wegen Laan 40-45	363.000		327.000	79.860		247.140	nee

01.01	wegen Hyacintenlaan	326.000		294.000	71.720		222.280	nee
01.01	wegen Kruissteeg	47.000		42.000	10.340	22.433	9.227	nee
01.01	wegen PC Hooftweg	102.000		92.000	23.197	78.803	-10.000	nee
01.01	Binnenring	105.000		95.000	23.100	80.053	-8.153	nee
01.01	wegen Albertus Perkstraat	432.000		389.000	95.040	336.960	-43.000	nee
01.01	wegen NW villagebied	679.000		611.000	152.111	989	457.900	nee
01.01	wegen Dotterstraat	93.000		84.000	20.460	85.443	-21.903	nee
01.01	wegen Burgemeester Schooklaan	163.000		147.000	35.860	127.140	-16.000	nee
01.01	wegen Diependaalselaan	302.000		272.000	75.765	7.532	188.703	nee
	Vervanging afgeschreven wegen 2017:	3.625.000	09-11-2016	2.176.000		846.663	1.329.337	
01.01	wegen Boomberg	1.586.000		951.000		348.920	602.080	nee
01.01	wegen Noord	480.000		288.000		105.600	182.400	nee
01.01	wegen Staatsliedenbuurt	1.151.000		691.000		253.220	437.780	nee
01.01	wegen Van Riebeeckweg	176.000		106.000		38.720	67.280	nee
01.01	wegen Neuweg	81.000		49.000		66.983	-17.983	nee
01.01	wegen NW Villagebied	151.000		91.000		33.220	57.780	nee
01.01	Wegwerkzaamheden in combinatie met rioleringen 2014	392.000	13-11-2013	392.000			392.000	nee
01.01	Wegwerkzaamheden in combinatie met rioleringen 2015	392.000	12-11-2014	392.000			392.000	nee
01.01	Wegwerkzaamheden in combinatie met rioleringen 2016	392.000	11-11-2015	353.000			353.000	nee
01.01	Wegwerkzaamheden in combinatie met rioleringen 2017	392.000	09-11-2016	235.000			235.000	nee
01.01	Herinrichting entree Arenapark Oostzijde	240.000	10-05-2017	240.000			240.000	nee
	Herinrichting Marktplein	4.090.000		4.090.000	3.722.808	347.247	19.945	nee
01.01	Herinrichting Marktplein	1.700.000	23-6-2011	1.500.000		347.247	1.152.753	
01.01	Herinrichting Marktplein	-200.000	13-3-2013				0	
01.01	Herinrichting Marktplein	2.130.000	1-7-2015	2.130.000	3.722.808		-1.592.808	
01.01	Herinrichting Marktplein	460.000		460.000			460.000	
01.01	2e ontsluitingsweg Kerkelanden	436.000	28-9-2016	436.000		283.070	152.930	ja
01.01	Vervangen verkeersregelinstallatie 2009, 2010, 2011	429.000	10-11-2010	429.000	262.039	164.080	2.881	ja
01.01	verv. VRI's Langestraat-Neuweg	150.000	12-11-2012	150.000	13.500	98.551	37.949	ja
01.01	verv. Vri's Vaartweg thv Boomberglaan	42.750	12-11-2014	42.750	3.848		38.902	nee

01.01	vervangen beschoeing 3e Havenarm	767.000	11-11-2015	767.000	84.370	2.663	679.968	nee
01.01	Vervanging beschoeiing Hilversums Kanaal 2017	744.000	09-11-2016	558.000		102.200	455.800	nee
01.01	Renoveren dek fietsbrug schutsluis 't Hemeltje	49.400	12-11-2014	49.400	56.726	1.659	-8.985	ja
01.01	vervangen aanslaglijsten schutsluis 't Hemeltje	38.950	12-11-2014	38.950	5.766	31.813	1.371	ja
01.01	vervangen aandrijving schutsluis 't Hemeltje	60.000	11-11-2015	60.000	6.600		53.400	nee
01.01	Bijdragen in eigen aandeel restauratie rijksmonumenten	300.000	11-2-2009	300.000	250.000	50.000	0	ja
01.01	Bijdrage restauratie basisschool Elckerlyc, Schuttersweg	75.000	15-5-2013	75.000	0	75.000	0	ja
01.01	Uitvoering monumentenbeleid 2014	227.000		227.000	201.895	33.247	-8.142	ja
		202.000	8-1-2014	202.000	201.895	33.247	-33.142	
		25.000	11-5-2016	25.000			25.000	
01.01	Uitvoering monumentenbeleid 2015	227.000		227.000	113.032	96.450	17.518	ja
		152.000	7-1-2015	152.000	113.032	96.450	-57.482	
		75.000	11-5-2016	75.000			75.000	
01.01	Uitvoering monumentenbeleid 2016	227.000	11-5-2016	227.000	0	98.325	128.675	ja
01.01	Uitvoering monumentenbeleid 2017	211.000	10-5-2017	211.000		10.000	201.000	ja
	Gemeentelijk rioleringsplan 2014:	2.858.000	13-11-2013	2.858.000	1.818.303	392.294	647.403	
01.01	Deel J. v. Campenln. (L. de Keyl./Erfgooiersstr.)	856.000		856.000	471.660		384.340	ja
01.01	Deel 's Gravelandseweg (Bussumergrintw/Nimrodln)	586.000		586.000	356.214		229.786	ja
01.01	Actualisatie GRP en BRP	30.000		30.000	35.850		-5.850	ja
01.01	Mussenstraat / Arendstraat	564.000		564.000	492.088	133	71.779	ja
01.01	Vossenstraat, Egelstraat, Hazenstraat	900.000		900.000	162.000	343.802	394.198	nee
01.01	Villaparken en Trompenberg Nrd relinen	129.000		129.000	136.128		-7.128	ja
01.01	Renovatie rioolgemalen Havenkwartier en tunnel DDL	185.000		185.000	164.363	48.359	-27.722	ja
	Totaal projecten riolering 2014	3.250.000		3.250.000	1.818.303	392.294	1.039.403	
01.01	Invest. t.l.v. onderhoud wegen, straten en pleinen	-392.000		-392.000			-392.000	nee
	Gemeentelijk rioleringsplan 2015:	2.736.350	12-11-2014	2.736.350	1.160.891	116.406	1.459.053	
01.01	GRP J.v.Campenln., oostzijde tussen LdeK. en Erfg.str.	746.700		746.700	479.606	8.698	258.396	ja
01.01	GRP Villaparken en Trompenberg-Noord	535.800		535.800	206.297		329.503	nee
01.01	GRP Raadshuiskwartier fase 4	797.050		797.050	207.588	41.178	548.284	nee
01.01	GRP Staatsliedenkwartier fase 1	803.700		803.700	144.666	1.750	657.284	nee

01.01	Rioolgemalen	245.100		245.100	122.734	64.780	57.586	nee
	Totaal projecten riolering 2015	3.128.350		3.128.350	1.160.891	116.406	1.851.053	
01.01	Invest. t.l.v. onderhoud wegen, straten en pleinen	-392.000		-392.000			-392.000	nee
	Gemeentelijk rioleringsplan 2016:	3.500.000	11-11-2015	3.150.000	859.555	325.988	1.964.457	
01.01	GRP Snelliuslaan	373.000		336.000	82.060	107	253.833	nee
01.01	GRP JA Kalfflaan, WC Bradelaan	305.000		274.000	67.100	4.150	202.750	nee
01.01	GRP Wirixstraat	379.000		341.000	83.380		257.620	nee
01.01	GRP La Rivierestraat	173.000		156.000	38.060		117.940	nee
01.01	GRP Van Dijkstraat/Bonnikestraat	381.000		343.000	83.820	4.840	254.340	nee
01.01	GRP Turfstraat/Loosdrechtseweg/Bodemanstraat	317.000		285.000	69.740	142	215.118	nee
01.01	GRP Reestraat	195.000		175.000	46.215		128.785	nee
01.01	GRP Laan 40-45	686.000		618.000	150.920	6.375	460.705	nee
01.01	GRP Hyacintenlaan	252.000		227.000	55.440		171.560	nee
01.01	GRP PC Hooftweg	39.000		35.000	8.580	30.354	-3.934	nee
01.01	GRP Albertus Perkstraat	359.000		323.000	78.980	280.020	-36.000	nee
01.01	GRP NW Villagebied	419.000		377.000	92.180		284.820	nee
01.01	GRP Rioolgemalen	14.000		13.000	3.080		9.920	nee
	Totaal projecten 2016	3.892.000		3.503.000	859.555	325.988	2.317.457	
01.01	Invest. t.l.v. onderhoud wegen, straten en pleinen	-392.000		-353.000			-353.000	nee
	Gemeentelijk rioleringsplan 2017:	3.542.000	09-11-2016	2.125.000		-65.191	2.190.191	
01.01	Boomberg fase1	2.172.000		1.303.000		-445.908	1.748.908	nee
01.01	Noord fase 1	1.229.000		737.000		270.937	466.063	nee
01.01	Relinen Minckelersstraat	231.000		139.000		50.820	88.180	nee
01.01	Relinen Diependaalselaan Circusterrein	59.000		35.000		12.980	22.020	nee
01.01	Relinen Oude Amersfoortseweg	209.000		125.000		45.980	79.020	nee
01.01	Pomp sluis 't Hemeltje	10.000		6.000			6.000	nee
01.01	Gemaal Vivaldipark	24.000		15.000			15.000	nee
	Totaal projecten 2017	3.934.000		2.360.000		-65.191	2.425.191	
01.01	Invest. t.l.v. onderhoud wegen, straten en pleinen	-392.000		-235.000			-235.000	nee
01.01	Vervanging wachtdienst voertuig gemalen EMG	60.000		60.000		46.588	13.412	nee

01.01	VW transporter, wachtdienst voertuig gemalen IP 2015	60.000		60.000	34.410	12.095	13.495	nee
01.01	2 x crafter riool	105.000	09-11-2016	105.000			105.000	nee
01.01	Noodstroomaggregaat	63.000	09-11-2016	63.000			63.000	ja
01.01	Inrichten nieuwe begraaflokaties 2003 (fase 4)	1.587.500	3-12-2003	1.587.500	1.192.279	0	395.221	ja
01.01	Columbarium Zuiderhof (fase 4)				72.381		-72.381	ja
	Crematorium Zuiderhof/Bosdrift	3.806.000		3.806.000	3.532.162	210.058	63.780	nee
01.01	-Aanpassen begraafplaats Zuiderhof crematorium	2.001.000	3-6-2015	2.001.000	2.001.000		0	
01.01	-Extra Krediet crematorium	900.000	18-11-2015	900.000	707.317	96.641	96.042	
01.01	-Renovatie bosdrift	905.000	3-6-2015	905.000	823.845	113.417	-32.262	
01.01	Applicatielandschap geo-informatie	320.000	3-6-2013	320.000	289.144	35.532	-4.676	nee
01.01	Startersleningen	600.000	31-10-2006	600.000	306.799	8.114	285.087	nee
01.01	Partikuliere woningverbetering	1.175.000	2-4-2008	1.175.000	841.397	11.049	322.554	nee
01.02	Vervanging kunstgras Anna's Hoeve	220.400	11-11-2015	220.400	185.500	27.758	7.142	ja
01.02	Watervoorziening sportparken							
01.02	Vervanging toplaag Berestein veld 1 en 2	148.000	4-6-2014	148.000		160.100	-12.100	ja
01.02	Vervanging toplaag Berestein veld 9	108.000	09-11-2016	108.000			108.000	nee
01.02	Vervanging toplaag Berestein veld 11	102.000	09-11-2016	102.000			102.000	nee
01.02	vervanging kunstgras veld 1 Victoria	245.000	09-11-2016	245.000		7.588	237.412	nee
01.02	Horeca installatie De Vorstin	85.000	15-9-2016	85.000	78.494		6.506	ja
	Renovatie groenvoorzieningen 2012/2013:	481.000	12-11-2012	481.000	248.354	120.366	112.280	
01.03	-Gijsbrecht (Nw. Havenw. - Vreel.w.)	88.000		88.000	21.743	7.093	59.164	ja
01.03	-Snelliuslaan (bermen en plantsoenen)	53.000		53.000	49.709		3.291	ja
01.03	-Oude Enghweg (plantsoen t/o stadskant.)	5.000		5.000	5.310		-310	ja
01.03	-Rosarium (Bergweg, Boomberglaan, Toren)	61.000		61.000	60.311		689	ja
01.03	-Kerkelandelaan (achterzijde Lutherhof)	69.000		69.000	12.890	47.641	8.469	ja
01.03	-Kloosterlaan (plantsoen drive-in won.)	23.000		23.000	5.265		17.735	nee
01.03	-Beatrixtunnel, (taluds oostzijde tunnel)	30.000		30.000	30.561		-561	ja
01.03	-Planetenstraat en Jupiterstraat	31.000		10.000	6.405		3.595	ja
01.03	- herbestemming naar Poolsterstr/Orionlaan jaarversl 2014	-21.000						
01.03	-Beetslaan (rond speelplaats)	32.000		32.000	25.050		6.950	ja

01.03	-Schapenkamp (plantsoen Achterom)	22.000		22.000	18.060		3.940	ja
01.03	-Poolsterstraat en Orionlaan	67.000		88.000	13.050	65.633	9.317	ja
01.03	- herbestemming van Planetenstr/Jupiterstr.	21.000						
	Renovatie groenvoorzieningen 2014:	187.000	13-11-2013	187.000	35.562	114.787	37.418	
01.03	Kraanvogelplein	35.000		35.000	34.211		789	ja
01.03	Rotonde Vreelandseweg	38.000		38.000	38.022		-22	ja
01.03	Laapersveldpark	187.000		187.000	35.562	114.787	36.651	nee
	Renovatie groenvoorzieningen 2015:	126.350	12-11-2014	42.750	7.695	0	36.542	
01.03	groen Edisonplein (in combinatie met ISV)	5.700		5.700	5.721		-21	ja
01.03	groen J.v.Campenln. (in combin. met riolering en weg	77.900		77.900	76.392		1.508	ja
01.03	groen Neuweg, pleintjes bij v. Limburg Stirumlaan	42.750		42.750	7.695		35.055	nee
	Renovatie groenvoorzieningen 2016:	242.000	11-11-2015	242.000	54.059	7.104	180.838	
01.03	groen rond Joodse begraafplaats	28.000		28.000	6.160		21.840	nee
01.03	groen rotonde Gooiland	11.000		11.000	2.420	5.250	3.330	nee
01.03	groen Rigelstraat	15.000		15.000	3.300		11.700	nee
01.03	groen Vlindermeent	102.000		102.000	23.259	1.854	76.888	nee
01.03	groen Luthervijver	56.000		56.000	12.320		43.680	nee
01.03	groen Burgemeester Schooklaan	8.000		8.000	1.760		6.240	nee
01.03	groen Bonifaciuslaan	22.000		22.000	4.840		17.160	nee
	Renovatie groenvoorzieningen 2017:	241.000	09-11-2016	193.000		54.095	138.905	
01.03	Albertus Perkstraat	18.000		14.000		3.960	10.040	nee
01.03	Noordwestelijk Villagebied	39.000		31.000		8.580	22.420	nee
01.03	Hommelmeent	119.000		96.000		26.180	69.820	nee
01.03	S. Stevinweg parkeerplaats	20.000		16.000		4.400	11.600	nee
01.03	S. Stevinweg middenberm	25.000		20.000		5.500	14.500	nee
01.03	Willibrordus-, Ludgeruslaan	20.000		16.000		5.475	10.525	nee
01.03	Infiltratievoorziening Graaf Wichmanstraat	62.000	11-11-2009	62.000			62.000	ja
	Instandhouding bomenbestand 2014:	269.000	13-11-2013	269.000	47.023	63.666	158.311	
01.03	Vossenstraat e.o.	82.000		116.000	19.483	60.698	35.819	ja
	- herbestemming vanInstandhouding bomenbestand 2008	34.000						

01.03	s Gravelandseweg	87.000		87.000	15.660		71.340	ja
01.03	Surinamelaan	66.000		66.000	11.880	2.968	51.152	ja
	Instandhouding bomenbestand 2016:	219.000	11-11-2015	219.000	48.180	94.867	75.953	
01.03	bomen laan 40-45	15.000		15.000	3.300		11.700	ja
01.03	bomen Burgemeester Schooklaan	90.000		90.000	19.800	58.342	11.858	ja
01.03	bomen Dotterstraat	25.000		25.000	5.500	19.296	204	ja
01.03	bomen Kruissteeg	14.000		14.000	3.080	11.229	-309	ja
01.03	bomen PC Hooftweg	22.000		22.000	4.840	6.000	11.160	ja
01.03	bomen Van Galenstraat	53.000		53.000	11.660		41.340	ja
	Instandhouding bomenbestand 2017:	219.000	09-11-2016	175.000		48.180	126.820	
01.03	Staatsliedenbuurt	27.000		22.000		5.940	16.060	ja
01.03	Raadhuiskwartier fase 4	53.000		42.000		11.660	30.340	ja
01.03	Boomberg	19.000		15.000		4.180	10.820	ja
01.03	Van Kinsbergenlaan fase 1	60.000		48.000		13.200	34.800	ja
01.03	Van Kinsbergenlaan fase 2	60.000		48.000		13.200	34.800	ja
01.03	Verv. kastanjebomen (kastanjebloedingsziekte)	163.400	12-11-2014	163.400	47.618	13.770	102.012	ja
01.03	Extra impuls in groen	1.000.000		1.000.000	78.741	133.165	788.094	nee
	Spoor 1	120.000	27-01-2016	120.000	78.741	133.165	-91.906	
	Spoor 2 tot en met 7	880.000	28-09-2016	880.000			880.000	
01.03	Voltooiing de Groene Schakel	1.265.000	01-02-2017	1.265.000			1.265.000	nee
	Duurzaamheid gemeentelijke gebouwen	1.303.000		1.303.000	136.196	106.271	1.060.534	nee
01.03	Duurzaamheid gemeentelijke gebouwen	1.203.000	12-11-2014	1.203.000	136.196	106.271	960.534	
01.03	Zon op gemeentelijk vastgoed (amendement)	100.000	12-7-2017	100.000			100.000	
01.03	Zonneweide Anna's Hoeve	850.000	5-7-2017	850.000		196.043	653.957	nee
	- draagconstructie	244.000		244.000		44.000	200.000	
	- zonnepanelen	606.000		606.000		152.043	453.957	
01.03	Mierenmeent 122 De Meentwerf	152.000	5-4-2017	152.000		3.186	148.814	nee
	Bijdrage Stichting Meentwerf	-62.000		-62.000			-62.000	
01.03	Sanering railverkeerslawaai	0	22-9-2010	0	0	0	0	
	Sanering railverkeerslawaai	101.040		101.040	41.958	722.642	-663.560	

01.03	Sanering railverkeerslawaai voorbereiding ProRail	613.295		613.295	885.238		-271.943	
	- onttrekking trans.post (subsidie Rijk (VROM))	-714.335		-714.335	-927.196	-722.642	935.503	
	2. Programma Zorg	**28.971.673**		**27.032.673**	**22.053.340**	**2.588.542**	**2.390.791**	
	Elkerlyc, Schuttersweg 36	847.000		847.000	750.295	45.782	50.923	ja
02.04	-Elkerlyc, Schuttersweg 36	250.000	9-1-2013	250.000				
02.04	-Elkerlyc, Schuttersweg 36	550.000	12-12-2012	550.000				
02.04	-Elkerlyc, Schuttersweg 36	47.000	12-12-2012	47.000				
	Wilgetoren OLP	59.198		59.198		33.367	25.831	ja
02.04	Wilgetoren OLP	18.623	10-12-2014	18.623			18.623	
02.04	De Wilge OLP	26.208	13-7-2016	26.208			26.208	
02.04	Wilgetoren OLP	14.367	13-7-2016	14.367		33.367	-19.000	
02.04	HSV Gymzaal	300.000		300.000	20.000	260.000	20.000	nee
02.04	HSV Gymzaal	745.328	10-12-2014	745.328	20.000	260.000	465.328	
02.04	verlaging bijdrage	-445.328	17-5-2017	-445.328			-445.328	
02.04	STIP OLP 2017	50.659		50.659			50.659	ja
02.04	Goudenregenschool OLP	19.318	13-7-2016	19.318				
02.04	Violenschool OLP	19.183	13-7-2016	19.183				
02.04	Dubbeldekker OLP	12.158	13-7-2016	12.158				
02.04	Wilgetoren locatie Kamerling Onnesweg	915.000	13-7-2016	500.000		500.000	0	
02.04	Montessori-centrum Gymzaal	133.000		133.000	3.981	0	129.019	nee
02.04	-Montessori-centrum Gymzaal	20.000	10-12-2014	20.000	3.981		16.019	
02.04	-Montessori-centrum Gymzaal	13.000		13.000			13.000	
02.04	-Montessori-centrum Gymzaal	100.000	11-11-2015	100.000			100.000	
02.04	-Anna's Hoeve (Lorentzschool)	3.225.473		3.225.473	2.117.490	648.687	459.296	nee
02.04	-Anna's Hoeve (Lorentzschool)	50.000	16-10-2013	50.000				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	750.000	10-12-2014	750.000				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	361.662		361.662				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	1.098.850	11-11-2015					
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	75.000	11-11-2015					

02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	45.553	11-11-2015	1.219.403				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	165.686		165.686				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	364.000	11-11-2015	364.000				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	245.025		245.025				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	27.225		27.225				
02.04	-Lorentzschool dislocatie Anna's Hoeve	42.472		42.472				
	Onderwijskundige vernieuwingen Proceon	256.584		256.584	199.056	0	57.528	ja
02.04	-Onderwijskundige vernieuwingen Proceon	50.000	16-12-2009	50.000				
02.04	-Onderwijskundige vernieuwingen Proceon	81.584	30-11-2011	81.584				
02.04	-Onderwijskundige vern. Bavinck/Nassau/Hasseltschool	125.000	15-4-2009	125.000				
	Onderwijskundige vernieuwingen VSAT	94.072		94.072	34.777	59.295	0	ja
02.04	-Onderwijskundige vernieuwingen VSAT	91.000	9-1-2013	91.000				
02.04	-Onderwijskundige vernieuwingen VSAT	3.072	25-6-2014	3.072				
02.04	Mozarthof, Mozartlaan 29-31 voorber. Krediet uitbr.	435.000	13-07-2016	435.000		400.000	35.000	nee
	Comeniuscollege: renovatie en uitbreiding	8.993.628		8.993.628	8.934.400	59.228	0	ja
02.04	-Comeniuscollege: renovatie en uitbreiding	5.923.752	15-4-2009	5.923.752				
02.04	-Comeniuscollege: renovatie en uitbreiding	-135.000	2-7-2012	-135.000				
02.04	-Comeniuscollege: renovatie en uitbreiding	3.300.000	30-11-2011	3.300.000				
02.04	-Comeniuscollege	-95.124	25-6-2014	-95.124				
	Totaal project: Hilda C	9.504.000		9.504.000	9.561.526		-57.526	nee
02.04	-project: Hilda C	1.200.000	15-4-2009	1.200.000				
02.04	-project: Hilda C	400.000	16-12-2009	400.000				
02.04	-project: Hilda C	1.624.314	30-11-2011	1.624.314				
02.04	-project: Hilda C	246.000	2-7-2012	246.000				
02.04	-project: Hilda C	1.602.482	12-12-2012	1.602.482				
02.04	-project: Hilda C	2.294.738	16-10-2013	2.294.738				
02.04	-project: Hilda C	2.382.466	10-12-2014	2.382.466				
02.04	-project: Hilda C inkomsten verzekeringspremie	-246.000	2-7-2012	-246.000				
02.04	-project: Hilda C openbare ruimte	702.534		702.534	383.956	153.345	165.233	nee
02.04	-project: Hilda C openbare ruimte rondom	215.000		215.000	47.858	9.588	157.554	nee

02.04	Sterrenschool	2.424.000	13-07-2016	900.000		300.000	600.000	nee
	Sterrenschool tijdelijke huisvesting Jan Blankenlaan	121.438	13-07-2016	121.438		119.251	2.187	nee
02.04	Gesloten box Onderwijshuisvesting	695.087		695.087			695.087	nee
	3. Programma Werken	**4.606.000**		**4.606.000**	**955.601**	**1.596.329**	**2.054.070**	
	Uitvoeringsprogramma fiets 2012:	645.500	4-7-2012	645.500	194.258	-33.156	484.398	
03.04	-Fietstunnel afrit A27	148.000		148.000	33.218	-166.658	281.440	nee
03.04	-Fietspad Huydecopersweg-Maartensdijkseweg	52.500		52.500	9.450		43.050	nee
03.04	-Uitbreiden fietsparkeerplaatsen Centrum	225.000		225.000	151.590	133.502	-60.092	nee
03.04	-Aanvulling fietsparkeren Centrum	220.000	27-9-2017	220.000			220.000	
03.04	Groest Gooilandplein	1.200.500		1.200.500	49.527	914.167	236.806	nee
03.04	HOV; investeringsbijdrage	2.500.000	16-10-2013	2.500.000	625.000	625.000	1.250.000	nee
	Vervanging parkeermeters 2015	260.000		260.000	86.816	90.319	82.866	
03.04	parkeermeters AKN gebied	116.000	11-11-2015	116.000	86.816		29.184	ja
03.04	Gereguleerd parkeren electrobuurt	48.000	5-4-2017	48.000		43.977	4.024	ja
03.04	vervanging 17 parkeermeters div. locaties	60.000	09-11-2016	60.000		46.342	13.658	ja
03.04	Caddy parkeermeters	36.000	09-11-2016	36.000			36.000	nee
	4. Bestuur	**171.000**		**171.000**	**152.897**	**21.708**	**-3.605**	
04.01	Veilig uitgaan: aanschaf en uitbreiding cameratoezicht	171.000	3-7-2013	171.000	152.897	21.708	-3.605	ja
	5. Programma Financiën en Grondexploitaties	**1.155.650**		**1.155.650**	**265.747**	**266.605**	**623.298**	
05.01	Digitalisering Sociale Zaken	104.650	13-7-2011	104.650	804		103.846	nee
05.01	Investering t.b.v. ontwikkeling v.d. dienstverlening	133.000	11-12-2013	133.000	6.913	2.580	123.507	nee
	Actieplan ICT 2015	102.000		102.000	30.928	10.272	60.800	
05.01	Upgrade Windows server (2008 R2)	35.000	13-11-2014	35.000	25.085		9.915	ja
05.01	Uitbreiding netwerkapparatuur (switches)	17.000	13-11-2014	17.000	5.843	5.759	5.398	nee
05.01	Vervanging bekabeling raadhuis	50.000	13-11-2014	50.000		4.514	45.486	nee
	Informatiemanagement	366.000		366.000	206.299	66.300	93.401	

05.01	Invoeren mobiele applicatie voor integraal handhaven op locatie	40.000	18-11-2015	40.000			40.000	nee
05.01	Applicatie online maken afspraken/routing in publieke ruimtes	120.000	18-11-2015	120.000	12.225	37.420	70.355	nee
05.01	Invoeren nieuwe belastingapplicatie	186.000	18-11-2015	186.000	194.074	25.354	-33.428	ja
05.01	Verbeteringen in de financiële processen	20.000	18-11-2015	20.000		3.526	16.474	nee
05.01	Uitbreiding beheerpakket openbare ruimte (kernapllicaties)	48.000	18-11-2015	48.000	20.803	29.987	-2.790	ja
05.01	Transitie serverruimtes ivm regionale samenwerking	277.000	9-11-2016	277.000		132.691	144.309	nee
05.01	audio & visuele middelen	125.000	12-11-2014	125.000	0	24.774	100.226	
05.01	Vervanging en upgrading audiovisuele middelen	55.000	7-11-2017	55.000			55.000	nee
05.01	Bedrijfshulpverlening (portofoons/PZI instal.)	40.000	7-11-2017	40.000		18.079	21.921	nee
05.01	Verduurzamen interne bedrijfsvoering	30.000	7-11-2017	30.000		6.695	23.305	nee
	Totaal gemeente Hilversum	**92.689.673**		**85.848.173**	**47.931.466**	**10.676.082**	**27.240.625**	

Toelichting overzicht investeringskredieten

Programma 1 Wonen en Leven

Thema 01.01 Mooie Stad

Openbare verlichting, Armaturen Noord-West
Het krediet kan nog niet worden afgesloten, omdat de uitvoering van de projecten nog niet volledig is afgerond. De armaturen in de wijken Villaparken, Trompenberg Noord en Trompenberg Zuid zijn vervangen door LED verlichting. Dit geldt ook voor de armaturen op het Mediapark en in de Raadhuisbuurt. Van maart t/m juni 2018 worden de laatste werkzaamheden uitgevoerd in centrumgebied Koningshof, Laan van de Heelmeesters, Onder de Bogen, Zeshoven, Koornstraat, Laanstraat, Tapijtstraat en Weversplein.

Openbare verlichting, Vervanging armaturen 2017
Het krediet kan nog niet worden afgesloten, omdat de uitvoering van de projecten nog niet volledig is afgerond. Geert van Mesdagweg, Schuttersweg, Vaartweg, Gijsbrecht van Amstelstraat, Neuweg en de Utrechtseweg worden in juni/juli 2018 uitgevoerd in LED. Een deel van de Koninginneweg, de Lage Naarderweg en Spoorstraat worden in april/mei 2018 uitgevoerd in LED. Arenapark wordt momenteel besproken met ondernemers en uitvoering vindt plaats in het derde kwartaal van 2018. Voor een gedeelte van de wijk Kerkelanden start de uitvoering in het laatste kwartaal 2018.

Stationsgebied, sloop GAK gebouw
Ter voorbereiding op de sloop in 2018 zijn alvast enkele onderzoeken gedaan.

Veilig naar School
De fysieke werkzaamheden zijn grotendeels in de zomer van 2017 afgerond. In het eerste kwartaal 2018 volgt nog een aantal werkzaamheden. Vervolgens kunnen de afrekeningen van de subsidies gemaakt worden en het project worden afgesloten.

Investeringen vervanging afgeschreven wegen

Jaarschijf 2013
Alle werken in deze jaarschijf zijn uitgevoerd en afgerekend. Alleen het werk Gijsbrecht van Amstel kan nog niet worden afgesloten aangezien wij nog in afwachting zijn van de toegezegde subsidie vanuit de provincie Noord-Holland. Naar verwachting zal deze in het 2e kwartaal van 2018 zijn afgehandeld en kan daarmee de gehele jaarschijf worden afgesloten met een positief saldo van ca. € 850.000. Het positief saldo wordt veroorzaakt vanwege de toegekende subsidie vanuit de provincie, groot aanbestedingsvoordeel en een goedkopere uitvoeringswijze op de 's Gravelandseweg.

Jaarschijf 2014
Alle werken in deze jaarschijf zijn uitgevoerd en afgerekend. Het positief resultaat bedraagt € 426.923. Dit resultaat wordt veroorzaakt door aanbestedingsvoordeel en een toegekende subsidie van de provincie Noord-Holland voor het werk 's Gravelandseweg (kruispunt Oude Torenstraat /Vaartweg). Het voorstel is om van dit positief saldo € 200.000 te herbestemmen voor vervanging wegverharding Diependaalselaan. In jaarschijf 2016 is reeds een investeringskrediet opgenomen voor het vervangen van de deklaag tussen het kruispunt Oosterengweg en de rotonde Utrechtseweg. Na uitgebreid onderzoek is naar voren gekomen dat niet alleen de deklaag maar ook de onderlagen vervangen moeten worden. In de woonwijk Kerkelanden is een lang gekoesterde wens om het bestaande voetpad wat dwars door de wijk loopt op te knappen. Het voetpad wordt ook gebruikt door fietsers wat tot overlast leidt voor met name de ouderen Voorstel is om een bedrag van € 200.000 te herbestemmen voor het opknappen van het voetpad. Na de doorvoering van de herbestemming kan de jaarschijf worden afgesloten met een positief saldo van € 26.923.

Jaarschijf 2015
Raadhuiskwartier fase 4 (Lambooylaan, Hellenberg-Hubarlaan) is voorbereid en aanbesteed. Uitvoering start in Q1 van 2018 en is rond de zomervakantie gereed. Wegdek Eikenlaan is nog niet uitgevoerd omdat wij nog wachten op de aanleg van glasvezel. In het Noordwestelijk Villagebied wordt in Q2 en Q3 de Beethoven en Mozartlaan uitgevoerd. Alle overige werken zijn uitgevoerd en afgerekend en kan de jaarschijf naar verwachting in december 2018 worden afgesloten. De prognose is dat de afsluiting gedaan kan worden met een positief resultaat van ca. € 200.000.
Jaarschijf 2016
Fase 1 van de woonwijk boomberg en fase 1 van de woonwijk Noord zijn inmiddels in uitvoering. Alle overige werken in deze jaarschijf zijn in voorbereiding. De planning is erop gericht om alle werken in deze jaarschijf voor december 2019 uitgevoerd en afgerekend te hebben.

Jaarschijf 2017
Het participatietraject voor de boomberg en staatsliedenbuurt is inmiddels opgestart. De asfaltverharding van de van Riebeeckweg wordt dit jaar vervangen. De overige werken worden in 2019 en 2020 voorbereid en uitgevoerd.

Herinrichting entree Arenapark oostzijde
In het eerste kwartaal van 2018 zal de eerste fase van de herinrichting van het plein voor de Dudoktribune gestart worden.

Investeringen vervangen Verkeersregelinstallaties
De VRI Vaartweg thv boomberglaan wordt dit jaar vervangen. Alle overige installaties zijn reeds vervangen en kunnen worden afgesloten.

Investeringen vervangen beschoeiingen
Het participatietraject voor het vervangen van de beschoeiing 3e havenarm is i oktober 2017 opgestart en wordt naar verwachting in maart 2018 afgerond. De start van de uitvoering is gepland in April 2018 en naar verwachting zijn de werkzaamheden voor december 2018 gereed. In 2018 wordt de voorbereiding van het vervangen beschoeiing Hilversums kanaal opgestart. Uitvoering staat gepland in 2019.

Uitvoering monumentenbeleid 2014 tot en met 2017
In verband met de invoering van het nieuw financieel beleid worden de bijdragen die in het kader van de uitvoering van het monumentenbeleid worden verstrekt, niet langer geactiveerd maar opgenomen in de reguliere exploitatiebegroting. Om die reden worden de bestaande jaarschijven afgesloten.

<u>Investeringen gemeentelijk rioleringsplan (GRP)</u>

Jaarschijf 2014
Nagenoeg alle werken zijn uitgevoerd en afgerekend. Het werk Vossenstraat, Egelstraat, Hazenstraat wordt in 2018 afgerond waarna de jaarschijf een positief resultaat van € 541.122 laat zien. Dit positief resultaat is het gevolg van een uitvoeringswijze op de ’s Gravelandseweg die vele malen goedkoper is dan de oorspronkelijk bedachte uitvoeringswijze. Het voorstel is om € 500.000 te herbestemmen voor de riolering Schuttersweg. Het vervangen van de riolering Schuttersweg staat gepland voor 2021, maar de kwaliteit van het riool gaat in een heel snel tempo achteruit waardoor we genoodzaakt zijn om de vervanging nog dit jaar te realiseren. Aangezien de benodigde investering nog niet is aangevraagd is het voorstel om een groot deel van het positief resultaat van jaarschijf 2014 vrij te spelen voor de vervanging van het riool Schuttersweg. Na doorvoering van de herbestemming kan de jaarschijf naar verwachting worden afgesloten met een positief resultaat van € 41.122.
Jaarschijf 2015
Het werk J. van Campenlaan is uitgevoerd en afgerekend. De overige werken zijn voorbereid en worden dit jaar uitgevoerd. De planning is erop gericht om in december 2018 deze jaarschijf af te sluiten. De prognose is dat de afsluiting gedaan kan worden met een positief resultaat van ca. € 300.000,00

Jaarschijf 2016
Fase 1 van de woonwijk boomberg en fase 1 van de woonwijk Noord zijn inmiddels in uitvoering. Alle overige werken in deze jaarschijf zijn in voorbereiding. De planning is erop gericht om alle werken in deze jaarschijf voor december 2019 uitgevoerd en afgerekend te hebben.

Jaarschijf 2017
Het participatietraject voor de boomberg en staatsliedenbuurt is inmiddels opgestart. De overige werken worden in 2019 en 2020 voorbereid en uitgevoerd.

Noodstroomaggregaat
De aanhanger met noodstroomaggregaat (die in 1997 is aangeschaft), zou in 2017 het einde van de technische levensduur hebben bereikt. In de praktijk werken de aanhanger en de noodstroomaggregaat nog naar behoren en is vervanging niet noodzakelijk. € 63.000 valt daarmee vrij.

Renovatie begraafplaats Bosdrift
De Raad heeft in 2015 een krediet beschikbaar gesteld van € 905.000 voor de renovatie van het entreegebouw Bosdrift. Met een aanvullende bijdrage vanuit de begroting monumenten (investeringsprogramma 2005-2009) van € 50.000 voor het weer terug brengen van de historische topgevel boven de ingang, is een totaalbedrag van € 955.000 beschikbaar voor de restauratie. De oplevering heeft in 2017 plaatsgevonden.

<u>Thema 01.03 Groene Stad</u>

Renovatie groenvoorzieningen 2012/2013
Het krediet renovatie groenvoorzieningen kan nog niet worden afgesloten, omdat de uitvoering van de projecten nog niet volledig is afgerond.
- De groenrenovatiewerkzaamheden in de Snelliuslaan, Oude Enghweg, Beatrixtunnel (taluds Oostzijde) en Beetslaan zijn uitgevoerd.
- De renovatie van het groen op de Gijsbrecht (Nieuwe Havenweg – Vreelandseweg) betreft een integraal werk met riolering en wegen en de uitvoering is afgerond in het najaar van 2017.
- Rosarium (Bergweg, Boomberglaan, Torenstraat) is uitgevoerd.
- De groenrenovatie Kerkelandenlaan (achterzijde Lutherhof) is uitgevoerd.
- Kloosterlaan (plantsoen drive-in woningen) wordt later uitgevoerd als gevolg van het partcipatietraject met bewoners. Uitvoering verwacht in het voorjaar van 2018.
- De werkzaamheden in de Poolsterstraat en Orionlaan zijn uitgevoerd.
- Schapenkamp (plantsoen ter hoogte van Achterom) is uitgevoerd.

Renovatie groenvoorzieningen 2014
Het krediet renovatie groenvoorzieningen kan niet worden afgesloten omdat de uitvoering van de projecten nog niet volledig is afgerond.
- Kraanvogelplein is uitgevoerd.

- Rotonde Vreelandseweg is uitgevoerd.
- Laapersveld park is later uitgevoerd als gevolg van het partcipatietraject met bewoners. Het werk is voor 90% uitgevoerd. In het voorjaar 2018 is het werk gereed.

Renovatie groenvoorzieningen 2015
Het krediet renovatie groenvoorzieningen kan nog niet worden afgesloten omdat de uitvoering van de projecten nog niet volledig is afgerond.
- Groen Neuweg, pleintje bij Limburg van Stirumlaan. In voorbereiding. Vanwege een uitgebreid participatietraject met bewoners heeft de voorbereiding meer tijd gekost. Verwachte uitvoering is in het voorjaar 2018.
- Groen Edisonplein (in combinatie met ISV). Is uitgevoerd.
- Groen Jacob van Campenlaan betrof een integraal werk met riolering en wegen en is uitgevoerd.

Renovatie groenvoorzieningen 2016
Het krediet instandhouding groenvoorzieningen kan nog niet worden afgesloten, omdat de uitvoering van projecten nog niet is afgerond. Voorbereiding van de werkzaamheden is gestart in 2017 en enkele projecten zijn in uitvoering.
- Plantsoen rond de Joodse begraafplaats. Voorbereiding gestart. Verwachte uitvoering najaar 2018.
- Groen op de rotonde Gooiland wordt uitgevoerd in het voorjaar van 2018.
- Plantsoen Rigelstraat. Voorbereiding en uitvoering in 2018
- Plantsoenen Vlindermeent is in uitvoering. Afronding project in voorjaar 2018.
- Groen rond de Luthervijver. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering in het najaar 2018.
- Plantsoen Burgemeester Schooklaan. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering in het najaar 2018.
- Plantsoen Bonifatiuslaan. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering in het najaar 2018.

Renovatie groenvoorzieningen 2017
Het krediet instandhoudinggroenvoorzieningen kan nog niet worden afgesloten, omdat de uitvoering van projecten nog niet is afgerond. Voorbereiding van de werkzaamheden wordt gestart in 2018.
- Plantsoen Albertus Perkstraat
- Noord westelijk villa gebied
- Hommelmeent
- Simon Stevinweg plantsoen bij parkeerplaats
- Simon Stevinweg plantsoen middenberm
- Plantsoen Willibrordus-/Ludgeruslaan

Infiltratievoorziening Graaf Wichmanstraat
De besteding van het krediet voor de noodzakelijke renovatie van de groenstrook is steeds uitgesteld in afwachting van de aanleg van een infiltratievoorzieningen door Waternet in de groenstrook.
Waternet heeft na de realisatie van de bouw RWZI in de wijk Anna's Hoeve nader onderzoek gedaan naar de aanvoer van hemelwater. N.a.v. dit onderzoek heeft Waternet besloten dat het niet meer noodzakelijk was om een extra infiltratievoorziening aan te brengen in de groenstrook aan de Graaf Wichmanstraat. Het bedrag wat is geraamd voor de aanleg van de infiltratievoorziening bedraagt €62.000 en kan vrijvallen.

Instandhouding bomenbestand 2014
Het krediet instandhouding bomen wordt afgesloten, ondanks dat de uitvoering van projecten nog niet is afgerond. Dit houdt verband met het financieel beleid waarbij investeringen in instandhouding bomenbestand niet langer worden geactiveerd. De nog uit te voeren werkzaamheden worden met ingang van 2018 verantwoord in de lopende exploitatie.

- Vossenstraat e.o. wordt integraal uitgevoerd met wegen en rioleringswerkzaamheden (zie toelichting instandhouding bomenbestand 2008). Werk is in uitvoering. Verwachtte oplevering voorjaar 2018.
- s'Gravelandseweg in voorbereiding. In afwachting van besluit één of twee richtingen fietspad. Voorbereiding start in het voorjaar 2018.
- Surinamelaan. Is in voorbereiding. Uitvoering najaar 2018.

Instandhouding bomenbestand 2016
Het krediet instandhouding bomen wordt afgesloten, ondanks dat de uitvoering van projecten nog niet is afgerond. Dit houdt verband met het financieel beleid waarbij investeringen in instandhouding bomenbestand niet langer worden geactiveerd. De nog uit te voeren werkzaamheden worden met ingang van 2018 verantwoord in de lopende exploitatie. Voorbereiding van de werkzaamheden is gestart en enkele projecten zijn al uitgevoerd.

- Bomen Laan 40-45. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering najaar 2018.
- Bomen Burgemeester Schooklaan. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering najaar 2018.
- Bomen Dotterstraat. Is uitgevoerd.
- Bomen Kruissteeg. Is uitgevoerd.
- Bomen P.C. Hoofdweg. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering najaar 2018.
- Bomen van Galenstraat. Is in voorbereiding. Verwachte uitvoering najaar 2018.

Instandhouding bomenbestand 2017
Het krediet instandhouding bomen wordt afgesloten, ondanks dat de uitvoering van projecten nog niet is afgerond. Dit houdt verband met het financieel beleid waarbij investeringen in instandhouding bomenbestand niet langer worden geactiveerd. De nog uit te voeren werkzaamheden worden met ingang van 2018 verantwoord in de lopende exploitatie. Voorbereiding van de werkzaamheden wordt gestart in 2018.

- Staatsliedenbuurt wordt integraal uitgevoerd met wegen en rioleringswerkzaamheden. Werk is in uitvoering. Verwachtte oplevering najaar 2018.
- Raadhuiskwartier fase 4 wordt integraal uitgevoerd met wegen en rioleringswerkzaamheden. Werk is in uitvoering. Verwachtte oplevering najaar 2018.

- Boomberg. Voorbereiding start in 2018.
- Van Kinsbergenlaan fase 1. Voorbereiding start in 2018.
- Van Kinsbergenlaan fase 2. Voorbereiding start in 2018.

Vervanging kastanjebomen (Kastanjebloedingsziekte)
Het krediet wordt afgesloten, ondanks dat de uitvoering van projecten nog niet is afgerond. Dit houdt verband met het financieel beleid waarbij investeringen in instandhouding bomenbestand niet langer worden geactiveerd. De nog uit te voeren werkzaamheden worden met ingang van 2018 verantwoord in de lopende exploitatie.

- De bomen langs het Wandelpad (2015) zijn vervangen. De kastanjebomen langs de Loosdrechtseweg (gedeelte tussen de Diependaalselaan en de Gijsbrecht van Amstelstraat) en de Zeverijnstraat worden vervangen. Voor deze straten is het partcipatietraject met bewoners in voorbereiding. Verwachte uitvoering plantseizoen okt 2018/mrt 2019.
- Bomen Wandelpad zijn vervangen.
- Bomen 'T Zand. Uitvoering voorjaar 2018.
- Bomen P.C. Hooftweg. Is in uitvoering en is gereed maart 2018.
- Bomen Loosdrechtseweg uitvoering winter 18/19. Aantal bomen nog niet bekend i.v.m. K&L.
- Bomen Zeverijnstraat uitvoering winter 18/19.

Extra impuls in het groen
Voor het vergroenen van Hilversum is, in de geest van de motie 1000 bomen, een bedrag van €1.000.000 beschikbaar waarvan inmiddels € 120.000 is geprogrammeerd voor bomen in het centrum (raadsbesluit 27 januari 2016). In september 2016 is de overige € 880.000 beschikbaar gesteld om de in de beleidsnotitie "impuls voor extra groen" 7 sporen te kunnen uitvoeren.

Voltooiing de Groene Schakel
De realisatie van de inrichtingsmaatregelen uit de "Inrichtingsvisie Anna`s Hoeve" (vastgesteld 7 januari 2015) is ondergebracht in het gezamenlijke project "Project Voltooiing De Groene Schakel". Het project is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Hilversum, de Provincie Noord-Holland (PNH), het Goois Natuurreservaat (GNR) en de gemeente Laren. De gemeente Hilversum financiert € 1.265.000 voor de dekking van de recreatieve maatregelen in Anna`s Hoeve. De afspraken rond het project zijn vastgelegd in de "Samenwerkingsovereenkomst Project Voltooiing De Groene Schakel".
Duurzaamheid gemeentelijke gebouwen
De maatregelen aan gebouwen waar de gemeente zelf verantwoordelijk is voor de energierekening worden allemaal uitgevoerd. Met 6 huurders waarbij de huurder de energierekening betaalt is overeenstemming bereikt over een huurverhoging en ook in die gebouwen zijn de maatregelen uitgevoerd. Met de overige huurders blijkt het lastig tot afspraken te komen over huurverhoging. Hierdoor kunnen we niet voldoen aan het criterium om de investering binnen 10 jaar terug te verdienen. Met betrekking tot de grootste investering (het zwembad) overwegen we momenteel of het überhaupt wel slim is de maatregelen uit te voeren en of het zowel bedrijfseconomisch als maatschappelijk en qua duurzaamheid niet beter is het zwembad te sluiten (en eventueel

ergens een nieuw zwembad te bouwen). Op dit moment wordt gewerkt aan een voorstel om het geld anders te besteden en zodoende effectiever in te zetten voor de beoogde duurzaamheidsdoelstellingen. De extra € 1 ton die in de kadernota beschikbaar is gekomen voor zonnepanelen is uitgegeven aan zonnepanelen op het stadskantoor en de Vorstin.

Zonneweide Anna's Hoeve
De gemeente realiseert hiermee de aanleg (zonnepanelen incl. draagconstructie op de bufferbak) met het doel deze later te verkopen (exclusief bufferbak en draagconstructie) aan energiecoöperatie HilverZon, waar wijkbewoners zich bij kunnen aansluiten. De zonnepanelen staan daarmee niet op hun eigen woning maar middels een opstalrecht op de bufferbak. Tussen gemeente en HilverZon bestaat reeds een zgn. 'Green Deal' voor het toepassen van duurzaamheidsmaatregelen in Hilversum. HilverZon als energiecoöperatie kan het aanschaffen van zonnepanelen aantrekkelijk maken door het opzetten van een zgn. postcoderoosproject. Deelnemers krijgen hierdoor een korting op de energienota.

Sanering railverkeerlawaai
Het trein- en goederenvervoer op spoor levert voor de woningen langs het spoor in heel Hilversum een overschrijding op van wettelijke norm voor geluidsbelasting. Door de gefaseerde plaatsing van minischermen en aanpak booggeluid wordt deze overlast naar omwonenden op termijn minder. Uitvoering van het ontwerp voor minischermen van robuuste elementen met beproefde akoestische eigenschappen heeft in 2017 plaatsgevonden.

Programma 2 Zorg

<u>Thema 02.04 Onderwijs en jeugdzaken</u>

Onderwijsleerpakketten
In verband met het nieuwe financieel beleid worden de onderwijsleerpakketten vanaf 2018 niet langer meer opgenomen in het investeringsprogramma. Bestaande en nieuwe OLP's zijn opgenomen in de reguliere exploitatiebegroting van 2018 en verder.

STIP (Openbaar Onderwijs)
Er resteren nog enkele bedragen voor Stip ten behoeve van onderwijsleer-pakketten en meubilair. Deze bedragen zullen in 2018 met het schoolbestuur via de reguliere exploitatie worden afgerekend.
Elckerlyc (Schuttersweg 36) STIP
De Elckerlycschool aan de Schuttersweg is met 2 lokalen uitgebreid. Deze uitbreiding is in 2014 in gebruik genomen. De afrekening met het schoolbestuur heeft plaatsgevonden en leverde een restsaldo op van € 50.923, wat aan de gesloten box onderwijshuisvesting wordt toegevoegd.

Wilgetoren en Wilge OLP
Verhuizing van de Wilgetoren naar Kamerlingh Onnesweg 2 heeft plaatsgevonden in 2017. Het krediet voor de renovatie en uitbreiding van dit pand wat in 2017 beschikbaar is gesteld ad € 500.000,- is aan het schoolbestuur betaalbaar gesteld. Het tweede deel van het krediet maakt onderdeel uit van OHP 2018 en beloopt aanvullen € 415.705,- exclusief een extra post voor te verwijderen asbest ad € 74.450. De middelen voor OLP zijn beschikbaar gesteld. Afrekening binnen van de beschikbare kredieten heeft inmiddels plaatsgevonden. Voor de uitbreiding van de Wilge in het pand Jan Blankenlaan is nog een deel OLP beschikbaar en zal via de reguliere exploitatie aan het schoolbestuur betaalbaar worden gesteld

HSV Gymzaal
De middelen voor renovatie van de huidige inpandige gymzaal, in combinatie met het realiseren van een buiten gymzaal op de speelplaats zijn aan het schoolbestuur beschikbaar gesteld. Ook de realisatie ervan heet plaatsgevonden. Afrekening van het project moet nog plaatsvinden

Montessori-Centrum Gymzaal- (Naarderstraat)
Gestreefd wordt naar upgrading van de bestaande gymzaal. In het OHP 2018 zijn daarvoor middelen beschikbaar gesteld. Uitvoering van het plan hangt nog op medewerking van het RK kerkbestuur, die eigenaar is van de grond.

Anna's Hoeve Lorentzschool/Villa Lorentz STIP
Het nieuwe schoolgebouw, een Integraal Kindcentrum, kon in 2017 aan het begin van het nieuwe schooljaar worden betrokken. Afrekening met het schoolbestuur binnen het bestaande budget moet nog plaatsvinden. Er wordt een klein overschot verwacht.

Hilfertsheemcollege en Da Costaschool (CVO enProceon
Er is in de Onderwijshuisvestingsprogramma´s van de afgelopen jaren een budget beschikbaar gesteld voor aanpassingen aan de gebouwen die in het kader van onderwijskundige vernieuwingen (OKV) noodzakelijk zijn. Het resterende deel van het budget is beschikbaar voor de nieuwbouw van de Da Costaschool. De afrekening van de nieuwbouw zal tezamen met de nieuwbouw van het Hilfertsheem College plaatsvinden in 2018

Verenigde Scholen J.A. A. Thijm
Het restant bedrag voor onderwijskundige vernieuwingen voor de basisscholen van het RK schoolbestuur is beschikbaar gesteld voor aanpassing van het nieuwe onderkomen van de Wilgetoren, die in 2017 is verhuisd van de Van 't Hoffplein naar de Kamerlingh Onnesweg 2. Het krediet is hiermee afgesloten.

Mozarthof (Mozartlaan- Stichting Mozarthof)
In het OHP 2017 is besloten het pand Mozartlaan 31 alsnog voor de school te behouden en te renoveren. Uitvoering van het renovatieplan is gereed en zal in 2018 met het schoolbestuur worden afgerekend binnen het beschikbaar gestelde budget. Verkoop van het pand Mozartlaan 31 zal derhalve geen plaats kunnen vinden op de korte termijn.

Comenius College CVO- Bisaonlaan
Uitbreiding en renovatie van het Comeniuscollege heeft plaatsgevonden en is afgerekend. Een laatste restant budget is bestemd voor aanpassing van het muzieklokaal. Dit heeft inmiddels plaatsgevonden en is met het schoolbestuur afgerekend. Afgerond.

Gesloten box
De gesloten box is in 2012 gevormd om eventuele nadelen en voordelen van onderwijshuisvestingsprojecten onderling met elkaar te kunnen verrekenen en zo binnen de beschikbare budgetten te blijven. Het meest recente positieve saldo is ca.€ 695.000,-

Programma 3 Werken

Thema 03.04 Bereikbare Stad

Fietstunnel afrit A27 en Fietspad Huydecopersweg-Maartensdijkseweg
De verbreding van de A27/A1 door Rijkswaterstaat en daarmee de aanleg van een nieuwe aansluitingsweg biedt de kans om een fietstunnel met fietspad aan te leggen aan daarmee het fietsrondje Hilversum verder te verwezenlijken. De werkzaamheden worden uiteraard tegelijkertijd uitgevoerd met de realisatie van de plannen voor de snelweg. De afgelopen jaren is door Rijkswaterstaat, met onze inbreng, gewerkt aan de voorbereidingen. Op dit moment loopt het aanbestedingstraject en uitvoering staat gepland voor 2017-2019.

Groest Gooilandplein
Het oorspronkelijk doel is meegegeven vanuit de Structuurvisie en Centrumvisie en behelst een verbeterde bereikbaarheid van het centrum van Hilversum voor autoverkeer. De uitvoering heeft betrekking op herinrichting van het Gooilandplein en Groest Zuid. In 2017 is heeft de uitvoering plaatsgevonden en in 2018 volgt de subsidie-afrekening.

HOV investeringsbijdrage
De HOV-planning is op dit moment in het kort als volgt:
Start aanbesteding: medio 2017; Gunning: januari 2018. Het project zal in 2021 gereed zijn.
De gemeente betaalt conform de gesloten samenwerkingsovereenkomst HOV in ’t Gooi de bijdrage van € 2,5 mln. volgens het volgende betalingsritme:
- 25 % na ondertekening van de overeenkomst (reeds ondertekend, dus d.w.z. 2014)
- 25 % na start van de eerste aanbesteding in Hilversum (volgens planning medio 2017)
- 50 % bij gunning van het eerste contract in Hilversum (2018/2019).

Caddy
Vanaf 2018 worden conform het nieuwe financiële beleid investeringen onder de € 50.000 niet meer geactiveerd. De Caddy was onderdeel van een aanbesteding die is afgerond begin 2018. Het krediet wordt afgesloten in 2017 met een restant van € 36.000. De daadwerkelijke kosten a € 31.000 worden geboekt in de exploitatie.

Programma 4 Bestuur

Thema 04.01 Veilige stad

Veilig uitgaan
In de vergadering van 1 februari 2017 heeft de raad ingestemd met het voornemen van de burgemeester om het camera toezicht uit te breiden met één mast met camera op de Kerkstraat ter hoogte van het C&A plein en twee masten met één camera op het Marktplein. De plaatsing van de mast met camera op de Kerkstraat wordt gedekt uit het nog te besteden bedrag van € 18.103 van het krediet aanschaf uitbreiding cameratoezicht. De werkelijke kosten van plaatsing bedragen € 21.708. Dit betekent dat er op het krediet aanschaf uitbreiding cameratoezicht een kleine overschrijding is van € 3.605. Deze kleine overschrijding wordt veroorzaakt doordat de graaf-werkzaamheden (aanleg) duurder zijn uitgevallen dan begroot.

Programma 5 Financiën en grondexploitaties

Thema 05.01 Financiële huishouding

Investering tbv de ontwikkeling van dienstverlening
De ontwikkeling betreft een verdere digitalisering van de producten m.b.t. de dienstverlening van het KCC en het streekarchief. Er is hiermee al een start gemaakt met o.a. digitaliseren MOR meldingen en digitaliseren aanvragen van producten zoals parkeervergunningen.

Invoeren mobiele applicatie voor integraal handhaven op locatie
Het doel van Mobiel Handhaven is dat toezichthouders effectiever kunnen werken. Zij kunnen informatie digitaal vastleggen en raadplegen en zo informatie met elkaar delen. Met ingang van Q2 2018 zal de applicatie in gebruik genomen worden.

Applicatie online maken afspraken/routing in publieke ruimtes
De implementatie van het systeem voor het werken op afspraak (TimeBlockr) is gerealisseerd. Uit dit budget zal de implementatie van een roostersysteem voor het KCC worden betaald (geschatte kosten € 6.000). De verwachting is dat in 2018 verdere uitnutting zal plaatsvinden o.a. voortkomend uit een nieuw vast te stellen visie op dienstverlening.

Invoeren nieuwe belastingapplicaties
De implementatie van het nieuwe belastingsysteem Key 2 Belastingen is begin 2017 succesvol afgerond. Het project kan worden afgesloten.

Verbetering financiële processen
Realisatie van het budget in 2017:

- - EB-match digitaliseren van de banken
- - Webformulieren (digitaal aanleveren) voor
  - Debiteuren
  - Memorialen
  - Aanmaken FCL's

In 2018 worden kosten verwacht voor E-facturen en Webformulieren debiteuren en memoriaal.

Transitie serverruimtes ivm regionale samenwerking
De bekabeling tussen Gooise meren en Hilversum is gelegd. Het verhuizen van de server van de Wilhelminastraat naar Gooise meren vindt plaats in 2018, waarna het krediet kan worden afgesloten.

Uitbreiding netwerkapparatuur (switches) & Vervanging bekabeling raadhuis.
Het project databekabeling is in afgerond in 2018. De aanbesteding van de netwerkapparatuur heeft niet plaats gevonden in 2017 vanwege terugtrekking van een marktpartij. Hierdoor wordt de noodzakelijk investering in de bekabeling rond de switches en een deel van de netwerkapparatuur pas in 2018 uitgevoerd.

Audio & visuele middelen & Vervanging en upgrading audiovisuele middelen
De eerste aanbesteding in 2017 heeft geen inschrijvingen opgeleverd. Inmiddels is de opdracht uitgezet via een onderhandse procedure aan 1 partij. Eind april 2018 zal worden gegund en het is de verwachting dat deze leverancier de kwaliteit kan leveren die wij hebben uitgevraagd. Het bedrag van € 55.000 wordt aangevuld met het nog niet vrijgegeven IP budget van € 25.000.

Bedrijfshulpverlening (portofoons/PZI instal.)
Het bedrag dat tot nu toe is uitgegeven is met name aangewend om de brandblusmiddelen te updaten/vervangen en portofoons te vervangen. Het restant budget zal in 2018 worden benut.

Verduurzamen interne bedrijfsvoering
Een deel van dit budget is in 2017 besteed aan quickwins uit de energieaudit (plaatsen van ledbuizen in armaturen) en de elektrische laadpalen voor de elektrische auto’s. In 2018 zal het restant worden besteed aan de vervanging van (elektrische) fietsen.

6.3.2 Overzicht grondexploitaties

Omschrijving grondexploitatie		Verleend krediet t/m 2017	Raming inkomsten grond-opbrengsten	Raming inkomsten subsidies/ bijdragen	Raming op eindwaarde	Inkomsten/uitgaven t/m 2016	2017	totaal	Raming toekomstige ink./uitg.	OHW positie 2017	Naar V&W rekening	Ten laste voorziening planexpl.	Af-sluiten jaar
Anna's Hoeve Bouwplan													
Start grondexploitatie	2011												2020
Inkomsten			-42.201.647	-4.991.233	-47.192.880	-14.192.641	-8.925.764	-23.118.405	-24.074.475				
Uitgaven		40.373.710			40.373.710	28.906.612	7.118.006	36.024.618	4.349.092				
Saldo					**-6.819.170**			**12.906.213**	**-19.725.383**	**12.906.213**			
					Voorziening Planexploitaties					-			
Herziening grexen	6-jun-18				Totaal inkomsten		-8.925.764	-23.118.405	-24.074.475				
					Totaal uitgaven		7.118.006	36.024.618	4.349.092				
					Saldo			**12.906.213**	**-19.725.383**	**12.906.213**	-	-	

In 2018 is Anna's Hoeve Bouwplan de enige nog lopende grondexploitatie. Voor de indexering m.b.t. de kostenstijging is in de actualisatie grondexploitaties 2018 een aanname gedaan van 2,0 % per jaar. Dit sluit aan bij de BDB bouwkostenindex, maar is hoger dan de CPI index over het afgelopen jaar. In de grondexploitaties 2017 was de aanname voor kostenstijging ook 2,0% per jaar.

Op dit moment zien we stijgende woningprijzen, waar tegenover, echter ook de bouwkosten van woningen stijgen. De woningmarkt van Hilversum blijft relatief gewild. In de grondexploitaties wordt rekening gehouden met een trendmatige stijging van de opgenomen grondwaarde van 2% per jaar.

Het rentepercentage waarmee in de grondexploitaties rekening wordt gehouden is 2,0% en is gewijzigd ten opzichte van 2017. De manier waarop de rente nu bepaald wordt, wordt sinds 2016 door nieuwe richtlijnen van de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) voorgeschreven.

Conform de nieuwe richtlijnen van de BBV wordt een rentepercentage van 2,0% aangehouden over de Voorziening Planexploitaties.

In schema:

Gebruikte parameters	Grondexploitaties	
	2018	2017
rentepercentage kosten	2,00%	2,00%
rentepercentage opbrengstenstijging	2,00%	2,00%
rentepercentage grondexploitaties	2,00%	2,30%
rentepercentage voorziening planexploitaties	2,00%	2,00%

6.4 Staat van reserves

- = onttrekking en += toevoeging bedragen x 1.000

nr.	omschrijving reserve	saldo begin dienstjaar	besteding resultaat vorig jaar	toevoeging realisatie	onttrekking realisatie	onttrekking afschrijving op activa	saldo einde dienstjaar
1	Herinrichting markt (beklemd)	585				-12	573
2	Geluidsbelastingkaarten	119			-22		97
3	Afvalstoffen (egalisatiereserve)	2.259					2.259
4	De Vorstin (beklemd)	1.578				-70	1.508
5	Beeldende kunst	94					94
6	Transities Cultuur	2	-2				0
7	Buurtsportcoaches	238			-45		193
8	Nominatie landgoed Zonnestraal	240			-107		133
	Totalen programma 1	5.116	-2	-	-174	-82	4.857
9	Onderwijsgebouwen	2.681					2.681
10	Project Larense weg (beklemd)	558				-11	547
11	Decentralisaties sociaal domein	7.570			-3.123		4.447
12	Maatsch. opvang verslavingzorg	643	-321				322
13	Vrouwenopvang	449					449
14	Reg. Coörd. nazorg ex-gedet.	9	-9				-
15	Huishoudelijke hulp toelage	1.496			-1.496		-
	Totalen programma 2	13.406	-330	-	-4.619	-11	8.446
16	Projecten beleidsplan Soza	83					83
17	Voorbereiding ESF 2014 - 2020	31			-31		-
18	Creatieve sector	200		300	-318		182
19	Werklocaties	436					436
20	Investeringen in Hilv. economie	127			-127		-
21	Regionaal mediacentrum	376					376
	Totalen programma 3	1.253	-	300	-476	-	1.077
22	Frictiekosten Slank & Hoogwaardig	635			-44		592
23	Decentrale loonruimte	119					119
24	Transitie personeel			75			75
25	Huisvesting / DHI (beklemd)	1.218				-46	1.172
	Totalen programma 4	1.971	-	75	-44	-46	1.957
26	Algemene reserve, ongebonden	3.501					3.501
27	Algemene reserve, gebonden	65.656	7.525	679	-3.399		70.462
	Totalen programma 5	69.158	7.525	679	-3.399	-	73.963
	Totaal alle programma´s	90.904	7.193	1.054	-8.712	-139	90.300

1. Herinrichting marktterrein (beklemd)

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	585	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Onttrekkingen ivm. afschrijving op activa	-12	2
Waarde per 31 december	573	

Referentie 1:
Het doel van deze beklemde reserve is het hebben van financiële dekking voor de afschrijvingslasten van een deel (€ 232.000) van de totale investering die gemaakt is voor de herinrichting van het marktplein. Per 1 januari 2018 treedt de nieuwe financiële verordening in werking, die bepaalt dat er geen beklemde reserves ter dekking van kapitaallasten meer gevormd worden. In de begroting 2018 valt het restant daarom vrij en bij de jaarstukken 2018 zal deze reserve opgeheven worden.

Referentie 2:
Dit jaar wordt conform het in 2017 vigerende financiële beleid nog een bedrag van € 12.000 onttrokken aan deze reserve.

2. Geluidsbelastingkaarten

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	119	1
Toevoegingen	-	
Onttrekkingen	-22	2
Waarde per 31 december	97	

Referentie 1:
Het maken van geluidsbelastingkaarten én het opstellen en uitvoeren van actieplannen is een verplichting op grond van de Wet geluidhinder. Voor de eerste cyclus, afgerond in 2013, was een éénmalige subsidie ontvangen, die niet geheel besteed was. De overgebleven middelen zijn in deze reserve gestort met het doel deze te besteden voor de tweede (5-jaarlijkse) cyclus, die eind 2016 is gestart en in 2020 eindigt.

Referentie 2:
In 2017 is het opstellen van de geluidsbelastingkaarten, via de regio Gooi en Vechtstreek, aanbesteed. Het Hilversumse deel bedroeg € 12.500. Aan de hand van geluidsbelastingkaarten wordt in 2018 een actieplan geluid opgesteld. Naast de kosten voor de geluidsbelastingkaarten is in 2017 vanuit de reserve €10.000 bijgedragen aan het project Smart City, waarbinnen wordt bekeken of geluidsmetingen via vaste sensoren gedaan kunnen worden.

3. Afvalstoffen (egalisatiereserve)

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	2.259	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		2
Waarde per 31 december	2.259	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve is het beschikbaar houden van niet bestede financiële middelen voor de egalisatie van de tarieven afvalstoffenheffing in de komende jaren. De reserve is in het verleden vooral gevormd door meevallers in de uitgaven van de Gewestelijke Afvalstoffendienst, maar daarnaast worden zowel voor- als nadelen in de jaarrekening met deze reserve verrekend.

Referentie 2:
Voor de reserve afval was in de begroting een onttrekking voorzien van € 817.000. Deze onttrekking bestond enerzijds uit de dekking voor het project ondergrondse afvalcontainers (€ 435.000) en anderzijds voor de demping van de afvaltarieven voor burgers (€ 382.000).

3. Het project afvalcontainers heeft vertraging opgelopen. Het omleggen van kabels en leidingen kent een lange doorlooptijd en leidt er in een aantal gevallen toe dat een alternatieve locatie moet worden gevonden. De verwachting is dat dit project in 2018 overgaat tot daadwerkelijke plaatsing van de containers en zal doorlopen tot in 2019. In 2017 is circa € 12.000 uitgegeven voor dit project.
4. Vanuit de GAD is eind 2017 een aanvullende teruggaaf gekomen over de jaren 2015 en 2016 over de verbrandingsbelasting van circa € 470.000. Deze teruggaaf komt bovenop het verwachte regioresultaat 2016 waarbij de opstelling van de tarieven rekening mee wordt gehouden.

Deze twee afwijkingen zorgen ervoor dat er geen € 817.000 aan de reserve onttrokken hoeft te worden maar dat er een positief resultaat op afval is van circa € 86.000. Voorgesteld wordt dit positieve resultaat aan de reserve afval te doteren conform de doelstelling van de reserve.

4. De Vorstin (beklemd)

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	1.578	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Onttrekkingen ivm. afschrijving op activa	-70	2
Waarde per 31 december	1.508	

Referentie 1:
Het doel van deze beklemde reserve is financiële dekking voor de afschrijvingskosten van een deel van de investeringen (€ 2.100.000) voor het gebouw van de Vorstin. Per 1 januari 2018 treedt de nieuwe financiële verordening in werking, die bepaalt dat er geen beklemde reserves ter dekking van kapitaallasten meer gevormd worden. In de begroting 2018 valt het restant daarom vrij en bij de jaarstukken 2018 zal deze reserve opgeheven worden.

Referentie 2:
Dit jaar wordt conform het in 2017 vigerende financiële beleid nog een bedrag van € 70.000 onttrokken aan deze reserve.

5. Beeldende kunst

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	94	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		2
Waarde per 31 december	94	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve is het hebben van extra financiële middelen voor de uitvoering van projecten beeldende kunst, indien het budget van € 22.000 in de exploitatiebegroting niet toereikend is.

Referentie 2:
Er zijn geen onttrekkingen in 2017 geraamd. Vanaf 2018 zal de reserve ingezet worden voor het voortzetten van twee projecten, namelijk poëzie in de openbare ruimte en de burgemeestersgalerij.

6. Transities Cultuur

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	2	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-2	2
Waarde per 31 december	0	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve was om financiële dekking te hebben voor de uitgaven voortvloeiende uit de Veranderagenda Cultuur

Referentie 2:
De veranderagenda Cultuur is afgerond. Bij de besluitvorming over de jaarstukken 2016 is besloten deze reserve op te heffen en het restant te laten vrijvallen. Dit is nu zichtbaar op de balans in de jaarrekening 2017.

7. Buurtsportcoaches

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	238	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-45	2
Waarde per 31 december	193	

Referentie 1:
Bij de behandeling van de jaarstukken 2013 is besloten tot de instelling van deze reserve en de storting daarin van € 272.000. Het betreft de storting van overtollige middelen, die van het Ministerie van VWS ontvangen waren voor de financiering van de buurtsportcoaches. De middelen zijn gelabeld voor de Brede impuls Combinatiefuncties/buursportcoaches. Het budget is bestemd om gedurende de jaren 2014 tot en met 2020 in te zetten voor een coördinatiefunctie en een activiteitenbudget voor de buurtsportcoaches.

Referentie 2:
In de programmabegroting was opgenomen dat er € 65.000 zou worden besteed en aan de reserve onttrokken zou worden. Op rekeningbasis zijn de uitgaven lager uitgevallen en is dus ook een navenant lager bedrag aan de reserve onttrokken.

8. Nominatie landgoed Zonnestraal

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	240	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-107	2
Waarde per 31 december	133	

Referentie 1:
Bij de behandeling van de kadernota 2016 op 6 juli 2016 is Amendement A16/51 ingediend waarmee een bestemmingsreserve “Nominatie landgoed Zonnestraal” is ingesteld. Deze middelen zijn bestemd voor het opstellen van een nominatiedossier en het creëren van (inter)nationaal draagvlak om het proces van plaatsing van Landgoed Zonnestraal op de UNESCO Werelderfgoedlijst succesvol af te ronden.

Referentie 2:
In de begroting was een onttrekking geraamd van € 150.000. Op rekeningbasis zijn de uitgaven lager uitgevallen en is dus ook een navenant lager bedrag aan de reserve onttrokken.

9. Onderwijsgebouwen

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	2.681	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Waarde per 31 december	2.681	

Referentie 1:
Bij de vaststelling van de concernjaarstukken 2011 -raadsbesluit 9 juni 2012- heeft de gemeenteraad besloten om de vroegere beklemde reserve Combinatieschool Hilversum Noord een algemener karakter te geven en deze om te zetten in een bestemmingsreserve Onderwijsgebouwen.
In 2016 is een bedrag van € 2,2 mln. gestort in de reserve. Dit waren verkoopopbrengsten van niet meer in gebruik zijnde schoolgebouwen, die niet correct in de administratie waren opgenomen. Dit bedrag is wel 'beklemd' (bestemd voor het dekken van afschrijvingslasten) en zal daarom als gevolg van de nieuwe financiële verordening in de begroting *2018* aan deze reserve onttrokken worden. In de begroting 2017 zijn geen onttrekkingen geraamd.

10. Project Larenseweg (beklemd)

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	558	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Onttrekkingen ivm. afschrijving op activa	-11	2
Waarde per 31 december	547	

Referentie 1:
Het doel van deze beklemde reserve is het financieel dekken van de afschrijvingslasten van een deel van de investeringen voor de totstandkoming van deze multifunctionele voorziening. Per 1 januari 2018 treedt de nieuwe financiële verordening in werking, die bepaalt dat er geen beklemde reserves ter dekking van kapitaallasten meer gevormd worden. In de begroting 2018 valt het restant daarom vrij en bij de jaarstukken 2018 zal deze reserve opgeheven worden.

Referentie 2:
Dit jaar wordt conform het in 2017 vigerende financiële beleid nog een bedrag van € 11.000 onttrokken aan deze reserve.

11. Decentralisaties sociaal domein

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	7.570	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-3.123	2
Waarde per 31 december	4.447	

Referentie 1:
De bestemmingsreserve Decentralisaties Sociaal Domein dient als verzekering tegen de risico's die optreden bij de transitie en de transformatie in het kader van de drie grote decentralisaties in het sociale domein. Hiertoe heeft de gemeenteraad op 16 oktober 2013 de bestemmingsreserve decentralisaties sociaal domein gevormd.

Referentie 2
In de begroting is een onttrekking geraamd van € 3.423.000, waarvan € 3.123.000 daadwerkelijk is onttrokken. Het verschil van € 300.000 wordt als volgt verklaard:

- In de begroting is € 2.730.000 geraamd voor de transformatie van het Sociaal Plein (project winst). Per 31 december 2017 zijn de werkelijke uitgaven € 2.600.000. Het restant van € 130.000 is derhalve niet onttrokken in 2017.
- In de begroting is € 220.000 geraamd als onttrekking ter dekking van de aanpak Multi Probleem Huishoudens. Per 31 december 2017 zijn de werkelijke uitgaven € 200.000. Het restant van € 20.000 is derhalve niet onttrokken in 2017.
- De in de In de begroting geraamde onttrekking van € 150.000 ten behoeve van de RSA heeft niet plaatsgevonden, omdat hiervoor in 2017 (nog) geen uitgaven zijn gedaan (verschil € 150.000).

De geraamde onttrekking van € 323.000 ter dekking van de begrotingswijziging van de regio Gooi en Vechtstreek heeft wel als zodanig plaatsgevonden.

12. Maatschappelijke Opvang en Verslavingszorg

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 01 januari	643	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-321	2
Waarde per 31 december	322	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve was om de voor de maatschappelijke opvang en verslavingszorg door Hilversum van het Rijk ontvangen middelen voor de regio te behouden. In de raadsvergadering van 10 mei 2017 is besloten om de uitkeringen voor maatschappelijke opvang en vrouwenopvang per 1 januari 2018 onder te brengen bij de Regio zodat de regiogemeenten gezamenlijk en integraal de uitvoering van bescherming en opvang kunnen aansturen. Ook is besloten de bestemmingsreserves op 1 januari 2018 over te dragen aan de Regio Gooi en Vechtstreek. In de begroting 2018 valt het restant daarom vrij en bij de jaarstukken 2018 wordt deze reserve opgeheven.

Referentie 2:
Conform het besluit bij de jaarstukken 2016 (raad 12 juli 2017) is een bedrag van € 321.000 aan de reserve onttrokken. Dit is nu zichtbaar op de balans in de jaarrekening 2017.

13. Vrouwenopvang

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	449	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Waarde per 31 december	449	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve was om de voor de vrouwenopvang door Hilversum van het Rijk ontvangen middelen voor de regio te behouden. In de raadsvergadering van 10 mei 2017 is besloten om de uitkeringen voor maatschappelijke opvang en vrouwenopvang per 1 januari 2018 onder te brengen bij de Regio zodat de regiogemeenten gezamenlijk en integraal de uitvoering van bescherming en opvang kunnen aansturen. Ook is besloten de bestemmingsreserves op 1 januari 2018 over te dragen aan de Regio Gooi en Vechtstreek. In de begroting 2018 valt het restant daarom vrij en bij de jaarstukken 2018 wordt deze reserve opgeheven.

14. Regionale coördinatie nazorg ex-gedetineerden

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	9	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-9	2
Waarde per 31 december	0	

Referentie 1:
Bij het vaststellen van de concernjaarrekening 2011 is € 54.000, zijnde het overschot van de decentralisatie-uitkering Regionale coördinatie nazorg ex gedetineerden, aan een bestemmingsreserve toegevoegd. Het doel was om dit bedrag in de daarop volgende jaren aan dit doel te besteden.

Referentie 2:
Al enige jaren is geen gebruik gemaakt van deze reserve. Bij de besluitvorming over de jaarstukken 2016 is besloten deze reserve op te heffen en het restant te laten vrijvallen. Dit is nu zichtbaar op de balans in de jaarrekening 2017.

15. Huishoudelijke hulp toelage

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	1.496	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-1.496	2
Waarde per 31 december	0	

Referentie 1:
In de meicirculaire 2015 is de aan Hilversum toegekende Huishoudelijke Hulp Toelage opgenomen. Conform het raadsbesluit (16 september 2015) is de uitkering gereserveerd. Samen met de regio heeft Hilversum dit budget aangevraagd voor het in regioverband ontwikkelde beleid om de werkgelegenheid op het gebied van huishoudelijke hulp te stimuleren. Zie hiervoor het raadsvoorstel en –besluit 'Hulp bij het huishouden toeslag (HHT)' van 18 november 2015.

Referentie 2:
In 2017 is het bedrag daadwerkelijk aan de reserve onttrokken en aan de Regio overgemaakt. De stand van de reserve komt daarmee op nul en kan worden opgeheven. Dit is conform de raming.

16. Projecten beleidsplan Soza

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	83	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Waarde per 31 december	83	

Referentie 1:
De gemeenteraad heeft op 9 januari 2013 in het kader van de 2e tussentijdse rapportage besloten om deze reserve in te stellen en hierin € 1 miljoen te storten. Het betrof dekking voor projecten die in het projectenboek Sociale zaken 2012-2015, behorende bij het Uitvoeringsplan Sociale zaken 2012-2015, waren opgenomen. In de achter ons liggende jaren zijn hieruit de kosten van deze projecten gedekt. De betreffende projecten zijn uitgevoerd en afgerond in 2016. De uitvoering heeft minder geld gekost, dan begroot. Daarom kan deze reserve opgeheven worden.

17. Voorbereidingskosten ESF periode 2014 - 2020

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	31	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-31	2
Waarde per 31 december	0	

Referentie 1:
De gemeenteraad heeft op 5 maart 2014 op het voorstel 'Algemene uitkering vlg. decembercirculaire

2013' besloten om de middelen die wij als centrumgemeente nog in 2012 hebben ontvangen in een reserve te storten. In de achter ons liggende jaren zijn de voorbereidingskosten hieruit gedekt.

Referentie 2:
In de begroting 2017 is een onttrekking geraamd van € 31.000. Dit bedrag is daadwerkelijk onttrokken waarmee de stand op nul komt. De reserve kan worden opgeheven.

18. Creatieve sector

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	200	1
Toevoegingen	300	2
Onttrekkingen	-318	3
Waarde per 31 december	182	

Referentie 1:
Met het vaststellen van de Mediavisie 2016-2019 is besloten de reserve Creatieve Sector voort te zetten. De middelen worden conform de planning in de Mediavisie onttrokken en besteed aan de profilering van Hilversum Mediastad, het opbouwen van een netwerk gericht op kleine creatieve bedrijven, acquisitie, innovatieve projecten in samenwerking met de regio Gooi en Vecht, MRA en Utrecht, investeringen in media en onderwijs en (in 2017) de Media Mile. Aan het eind van de beleidsperiode zullen de middelen uit de reserve besteed zijn.

Referentie 2:
Met het vaststellen van de Mediavisie 2016-2019 is besloten om met ingang van 2017 gedurende de beleidsperiode jaarlijks € 250.000 in de reserve te storten. Daarnaast is in 2017 € 50.000 in de reserve gestort ten behoeve van de Media Mile.

Referentie 3:
Voor 2017 was een onttrekking begroot van 372.000 euro. De werkelijke onttrekking is enigszins lager (€ 317.000) doordat een deel van de plannen door Hilversum, in samenwerking met de partners in de stad, enigszins zijn vertraagd.

19. Werklocaties

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	436	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		2
Waarde per 31 december	436	

Referentie 1:
Bij raadsbesluit d.d. 9 januari 2013 is besloten de bestemmingsreserve 'Werklocaties' in te stellen voor uitvoering van de Programma's Havenkwartier en Kerkelanden. Deze bestemmingsreserve is bedoeld voor het aanjagen van onderdelen van het programma en tevens voor cofinanciering bij aanvraag van (provinciale) subsidies.

Referentie 2:
In de vergadering van 28 september 2016 heeft uw raad ingestemd met de aanleg van een 2^{e} ontsluitingsweg aan het bedrijventerrein Kerkelanden en de uitvoeringskosten van de aanleg te dekken uit deze reserve. Met de vernieuwing van het Besluit, Begroting en Verantwoording (BBV) is het verplicht om activa met maatschappelijk nut te activeren en niet meer toegestaan reserves hierop in mindering te brengen. Daarom is de geraamde onttrekking niet gerealiseerd. De

ontsluitingsweg is derhalve geactiveerd en de kapitaallasten komen ten laste van de exploitatie vanaf de begroting 2018. De reserve kan vrijvallen en opgeheven worden.

20. Investeringen in de Hilversumse economie

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	127	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-127	2
Waarde per 31 december	0	

Referentie 1:
In de raadsvergadering van 25 juni 2014 (behandeling jaarstukken 2013) is het amendement 14/08 aangenomen en hiermee is een reserve van € 827.000 gevormd voor investeringen in de Hilversumse economie. Het amendement had eveneens effect op de kadernota 2014, omdat onttrekkingen uit deze reserve dekking vormen voor het nieuwe beleid uit het coalitieakkoord. De bestedingen vinden plaats in de jaren 2015 tot en met 2017.

Referentie 2:
In 2017 is de geraamde onttrekking ad € 127.000 onttrokken. De stand van de reserve komt hiermee op nul en kan worden opgeheven.

21. Regionaal mediacentrum

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	376	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		2
Waarde per 31 december	376	

Referentie 1:
De raad heeft op 30 maart 2016 de reserve Regionaal mediacentrum ingesteld. De reserve heeft als doel om de subsidie-afbouw te dekken en hervormingen van de lokale omroep tot een regionaal mediacentrum mogelijk te maken. De reserve loopt tot en met 2019.

Referentie 2:
In de begroting 2017 was een onttrekking geraamd van € 125.000. De werkelijke onttrekking voor de gemaakte kosten ten behoeve van een regionaal mediacentrum in 2017 bedraagt 0 euro, omdat de verkenning met externe partijen naar de vorming van een regionaal mediacentrum is stukgelopen in september 2017. Andere samenwerkingsvormen worden in 2018 nader onderzocht.

22. Frictiekosten Slank & Hoogwaardig

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	635	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-44	2
Waarde per 31 december	592	

Referentie 1:
Deze reserve is in 2011 ingesteld voor de dekking van de kosten van de reorganisatie Slank & Hoogwaardig. Bij deze reorganisatie zijn 77 fte gereduceerd. Deze reserve dekt de uit deze reorganisatie voortvloeiende extra kosten zoals de salarislasten van de bovenformatief geplaatste medewerkers, de (vervolg)lasten van het WW-traject, de begeleidingskosten van werk naar werk (bijv. assessments), juridische ondersteuning en opleidingskosten.

Referentie 2:
De prognose van de lasten 2017 was € 137.000 voor met name loonkosten en WW- uitkeringen voortvloeiende uit de laatste bovenformatief geplaatste medewerkers. In werkelijkheid waren de lasten € 44.000 en is dit bedrag daadwerkelijk onttrokken. Na herberekening van de verplichtingen blijkt deze reserve € 501.000 te hoog. Bij de besluitvorming over de jaarstukken zal voorgesteld worden dit deel vrij te laten vallen.

23. Decentrale loonruimte

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	119	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Waarde per 31 december	119	

Referentie 1:
Het doel van deze bestemmingsreserve is het voldoen aan de afspraken met het Georganiseerd Overleg dat de niet in enig jaar bestede middelen voor de decentrale arbeidsvoorwaarden worden gereserveerd voor toekomstige uitgaven op dit terrein. In de begroting is een structureel bedrag van 0,1 % van de loonsom (= € 37.000) opgenomen voor het decentrale arbeidsvoorwaardenoverleg. Aanwending van dit budget voor concernbrede activiteiten vindt plaats in het overleg met het Georganiseerd Overleg.

24. Transitie personeel

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari		1
Toevoegingen	75	2
Onttrekkingen		
Waarde per 31 december	75	

Referentie 1:
Als onderdeel van de houdbaarheidsopgave (Kadernota 2015) was ingezet op een reductie van 25 formatieplaatsen via door- en uitstroom. Deze reductie is teruggedraaid naar 8 fte in de Kadernota 2017. Deze reserve is bedoeld voor de kosten die het gevolg zijn van de nog resterende reductie en de daarbij behorende mobiliteit.

Referentie 2:
Conform de primaire begroting zou € 200.000 aan deze reserve toegevoegd worden. Door het gedeeltelijk terugdraaien van de reductie is slechts € 75.000 nodig en daadwerkelijk toegevoegd. In de slotwijziging is de begroting hiervoor gewijzigd, zodat de toevoeging conform de raming is.

25. Huisvesting / DHI

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	1.218	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Onttrekkingen ivm. afschrijving op activa	-46	2
Waarde per 31 december	1.172	

Referentie 1:
Het doel van deze beklemde reserve is financiële dekking voor de afschrijvingslasten voor een gedeelte van de investeringen die gedaan zijn voor de totstandkoming van het stadskantoor (afschrijvingstermijn 40 jaar). De opbouw van dit deel van de beklemde reserve is gerealiseerd door de verkoop in 2011 van de overbodig geworden panden Koninginneweg 10 en 12 en het daarnaast

gelegen parkeerterrein in 2015. Per 1 januari 2018 treedt de nieuwe financiële verordening in werking, die bepaalt dat er geen beklemde reserves ter dekking van kapitaallasten meer gevormd worden. In de begroting 2018 valt het restant daarom vrij en bij de jaarstukken 2018 zal deze reserve opgeheven worden.

Referentie 2:
Dit jaar wordt conform het in 2017 vigerende financiële beleid nog een bedrag van € 46.000 onttrokken aan deze reserve.

26. Algemene reserve ongebonden

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	3.501	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen		
Stand per 31 december	3.501	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve was het vervullen van een bufferfunctie voor het opvangen van eventuele negatieve jaarrekeningresultaten. Doordat het onderscheid tussen de twee algemene reserves verdwenen is, is bij de vaststelling van de begroting 2018 besloten om het saldo (€ 3.501.000) aan de 'algemene reserve ongebonden' te onttrekken om deze vervolgens toe te voegen aan de 'algemene reserve gebonden'. Deze reserve zal vervolgens in de jaarstukken 2018 opgeheven worden.

27. Algemene reserve gebonden

omschrijving	bedrag	referentie
Stand per 1 januari	65.656	1
Toevoegingen	8.204	2
Onttrekkingen	-3.399	3
Waarde per 31 december	70.462	

Referentie 1:
Het doel van deze reserve is het vervullen van een bufferfunctie voor het opvangen van eventuele negatieve jaarrekeningresultaten. Met ingang van de begroting 2018 zijn de algemene reserve gebonden en ongebonden samengevoegd tot één algemene reserve.

Referentie 2:
De toevoeging betreft :

- het rekeningresultaat 2016 (€ 7,2 mln.) en de voorgestelde onttrekkingen uit de reserves (0,3 mln.) conform het raadsbesluit over de jaarstukken 2016;
- de bij de Kadernota 2017 geraamde extra dotatie van € 679.000, zijnde het incidentele voordeel uit de verkopen.

Referentie 3:
De totale onttrekking bedraagt € 3.399.000 en hebben betrekking op:

- de overhevelingsvoorstellen bij de jaarstukken 2015 (€ 478.000 zie raadsbesluit 6 juli 2016);
- de overhevelingsvoorstellen bij de jaarstukken 2016 (€ 1,647 mln zie raadsbesluit 12 juli 2017);
- bestemming jaarresultaat 2016 bij kadernota 2017 (€ 425.000 zie raadsbesluit 12 juli 2017);
- de bij de primaire begroting 2017 geraamde onttrekking van € 849.000. In de Kadernota 2016 was een herschikking opgenomen, die in de begroting 2017 grotendeels conform is verwerkt. Er was één uitzondering: de dekking door de vrijval van ISV-middelen is vervangen door een onttrekking uit de algemene reserve, omdat de ISV-gelden al in 2016 waren vrijgevallen.

6.5 Staat van voorzieningen

- = onttrekking en + = toevoeging — bedragen x 1.000

Nr	Omschrijving voorziening	Saldo begin	Mutaties via exploitatie		Rechtstreeks onttrokken	Saldo einde
			storting	vrijval		
1	Spaarvoorziening rioleringen	37.307	2.151			39.458
2	Egalisatievoorziening rioleringen	1.422	448			1.870
3	Onderhoud maatsch. vastgoed en o.s.	1.356	1.090	-535	-723	1.188
4	Groot onderhoud begraafplaatsen	366	101		-91	376
5	Onderhoud kunstwerken OR	23	33		-23	32
	Totaal programma 1	40.473	3.823	-535	-837	42.924
6	Frictiekosten GGD	59		-29		31
7	Onderhoud schoolgebouwen	227	125		-136	216
	Totaal programma 2	286	125	-29	-136	247
8	Groot onderhoud parkeergarages	153	215		-224	145
	Totaal programma 3	153	215	0	-224	145
9	Pensioenen wethouders	4.205	35	-52	-153	4.035
10	Meerjarenonderhoud Raadhuis	1.110	406		-638	878
11	Meerjarenonderhoud Stadskantoor	170			-1	169
	Totaal programma 4	5.486	441	-52	-792	5.083
12	Infrawerken binnenstad	40		-40		0
13	Planexploitaties	2.253		-24	-2.229	0
	Totaal programma 5	2.293	0	-64	-2.229	0
	Totaal alle programma's	48.691	4.604	-680	-4.217	48.399

1. Spaarvoorziening rioleringen

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	37.307	1
Toevoegingen	2.151	2
Onttrekkingen		
Stand per 31 december	39.458	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening is om te zijner tijd (naar verwachting 2034) te komen tot een voorziening die dezelfde hoogte heeft als de boekwaarde van de activa. Deze voorziening kan dan worden gebruikt om alle activa in één keer af te boeken, waarna de situatie is bereikt dat de jaarlijkse investeringen in de riolering direct ten laste van de exploitatie kunnen worden gebracht.

Referentie 2:
De vermeerdering van € 2.151.000 is conform de raming in de begroting 2017.

2. Egalisatievoorziening rioleringen

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	1.422	1
Toevoegingen	448	2
Onttrekkingen		
Stand per 31 december	1.870	

Referentie 1:
In deze voorziening worden jaarlijks de resultaten van de exploitatie riolering verrekend en kunnen bij het bepalen van de tarieven, middelen uit deze voorziening vrij worden gemaakt om het tarief voor de rioolheffing te verlagen.

Referentie 2:
Deze toevoeging is het resultaat van de werkelijke lasten die wij toerekenen aan de rioolheffing versus de werkelijke opbrengst van de rioolheffing. In de Kadernota 2017 was aangegeven dat, door een wijziging in toerekening, de personeel- en organisatiekosten circa € 180.000 lager uit zouden vallen. In de slot begrotingswijziging van december 2017 was aangegeven dat de kapitaallasten circa € 130.000 lager zouden zijn. Daarnaast zien we in de jaarrekening dat op enkele kleinere posten de lasten € 68.000 lager uitvallen. Hier tegenover staat dat de inkomsten uit de heffingen juist circa € 69.000 hoger waren in 2017 dan begroot. Deze afwijkingen geven een positief resultaat op de rioolheffing van € 448.000 en wordt toegevoegd aan de voorziening zodat deze in de toekomst weer gebruikt kan worden om de rioolheffing stabiel te houden.

3. Onderhoud maatsch. vastgoed en o.s.

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	1.356	1
Toevoegingen	1.090	2
Verminderingen ten bate van exploitatie	-535	3
Onttrekkingen	-723	4
Stand per 31 december	1.188	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening is om schommelingen in de uitgaven van het onderhoud te kunnen opvangen om zodoende adequaat onderhoud te kunnen plegen aan het maatschappelijk vastgoed, de speel- en sportvoorzieningen alsmede de overige panden.

Referentie 2:
Het meerjarige onderhoudsprogramma is in september 2015 geactualiseerd en door de raad vastgesteld voor de jaren 2015 tot en met 2034. In het verslagjaar is € 1.090.000 aan de voorziening toegevoegd.

Referentie 3:
Conform het besluit over de toekomst Podium De Vorstin (raad 7 december 2017) valt een bedrag van € 535.000 vrij.

Referentie 4:
In het verslagjaar is € 723.000 onttrokken aan de voorziening namelijk voor:
-onderhoud speelterreinen € 247.000
-sporthallen en sportparken € 286.000
-panden (maatschappelijk vastgoed) € 149.000
-panden (voormalige Grondzaken) € 41.000

4. Groot onderhoud begraafplaatsen

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	366	1
Toevoegingen	101	2
Onttrekkingen	-91	3
Stand per 31 december	376	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening is om in de toekomst adequaat onderhoud aan de begraafplaatsen te kunnen plegen en om schommelingen in deze uitgaven op te vangen. Door middel van jaarlijkse dotaties en onttrekkingen worden de meerjarige onderhoudskosten over de jaren gespreid zodat de jaarlijks vast te stellen tarieven niet teveel schommelingen ondervinden.
Met de stichting Begraafplaatsen zijn in de loop van 2017 nieuwe afspraken gemaakt over de demarcatie van eigenaren en gebruikersonderhoud. Een deel van het eigenarenonderhoud is verschoven naar gebruikersonderhoud. Dit betekent dat niet de gemeente het onderhoud verricht en aan de stichting doorbelast maar dat de stichting zelf het onderhoud regelt en betaalt. De hoogte van de voorziening en de jaarlijkse dotatie moeten nog in het licht van deze nieuwe afspraken beoordeeld worden. Dit kan leiden tot (deels) vrijval van de voorziening.

Referentie 2:
De toevoeging aan de voorziening bedraagt € 101.000 en is gebaseerd op de meerjarige onderhoudsplanning die in 2015 is geactualiseerd.

Referentie 3:
In het verslagjaar zijn onttrekkingen geboekt tot een bedrag van € 91.000 voor het uitgevoerde onderhoud aan de panden op de begraafplaatsen.

5. Onderhoud kunstwerken openbare ruimte

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	23	1
Toevoegingen	33	2
Onttrekkingen	-23	3
Stand per 31 december	32	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening is om te kunnen voorzien in het planmatig onderhoud aan kunstwerken in de openbare ruimte.

Referentie 2:
In 2017 is er € 33.000 toegevoegd aan de voorziening. Dit is meer dan de begrote € 8.000 en wordt verklaard doordat al het onderhoud in 2017 uit de voorziening betaald is in plaats van gedeeltelijk uit de exploitatie.

Referentie 3:
In 2017 is er voor 5.700 uitgegeven herstel van openbare kunst (bank) aan de Meent, zijn de overige kunstwerken schoongemaakt en geschilderd en is de tekstplaat van het verzetsmonument aan de Boomberglaan aangepast en opnieuw verguld.

6. Frictiekosten GGD

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	59	1
Toevoegingen		
Verminderingen ten bate van exploitatie	-29	2
Onttrekkingen		
Stand per 31 december	31	

Referentie 1:
De gemeenteraad heeft deze voorziening op 21 december 2011 ingesteld. Het doel is om de GGD financiële middelen te verschaffen ter dekking van de frictiekosten van de GGD voor de indertijd doorgevoerde bezuinigingen. Het jaar 2019 is het laatste waarover afgerekend wordt.

Referentie 2:
Het gewest heeft een overzicht verstrekt van de nog resterende verplichtingen voor de jaren 2017 tot en met 2019. De hoogte bedraagt € 31.000. Dit is inclusief de verplichting 20117 waarvoor nog geen factuur is ontvangen. Een bedrag van € 29.000 kan daardoor vrijvallen.

7. Onderhoud gymlokalen schoolgebouwen

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	227	1
Toevoegingen	125	2
Onttrekkingen	-136	3
Stand per 31 december	216	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening was in eerste instantie om in de toekomst adequaat onderhoud aan de schoolgebouwen te kunnen plegen en om schommelingen in deze uitgaven op te vangen. Per 1-1-2015 is het buitenonderhoud van de onderwijsgebouwen over gegaan naar de scholen. Vanaf 1 januari 2015 wordt alleen nog het onderhoud van de gymlokalen uitgevoerd.

Referentie 2:
In de Realisatie 2017 is de reguliere en geraamde storting van € 125.000 voor de gymlokalen opgenomen.

Referentie 3:
In 2017 is voor een bedrag van € 136.000 aan werkzaamheden aan de schoolgebouwen en gymlokalen uitgevoerd. Het gaat daarbij om voeg- en metselwerk aan de Bavinckschool, Lorentzschool en Violenschool. Daarnaast zijn werkzaamheden aan de daken uitgevoerd bij de Montessori-zuid en de Nassauschool. Bij de Minckelerschool zijn werkzaamheden uitgevoerd aan het ventilatiesysteem.

8. Groot onderhoud parkeergarages

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	153	1
Toevoegingen	215	2
Onttrekkingen	-224	3
Stand per 31 december	145	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening is om in de toekomst te kunnen voorzien in het adequaat onderhoud van de gemeentelijke parkeergarages en om de schommelingen in deze uitgaven op te vangen.

Referentie 2:
Conform de begroting is € 142.000 aan de voorziening toegevoegd. Het Meerjaren Onderhouds Plan (MOP) is leidraad voor het technische- en bouwkundig onderhoud van de parkeergarages. Het MOP is in 2015 geactualiseerd en loopt tot en met 2034. Tevens is een eenmalig bedrag aan de voorziening toegevoegd van €73.000; dit betreft een bijdrage van de Alliantie voor het onderhoud van het parkeerdek van de Leeuwenhoekgarage.

Referentie 3:
In het verslagjaar zijn onttrekkingen geboekt tot een bedrag van € 224.000. Er zijn o.a. werkzaamheden uitgevoerd om het systeem voor de parkeerafhandeling Gooische Brink en de brandmeldinstallaties bij parkeergarage Gooiland te vervangen. Verder zijn er aanpassingen aan de gevel/entree van de parkeergarage Gooiland en Leeuwenhoekgarage uitgevoerd.

9. Pensioenen wethouders

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	4.205	1
Toevoegingen	35	2
Verminderingen ten bate van exploitatie	-52	3
Onttrekkingen	-153	4
Stand per 31 december	4.035	

Referentie 1:
In 2011 is vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een richtlijn gekomen met wijzigingen in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). De toekomstige verplichtingen jegens (oud) wethouders moeten in een pensioenvoorziening op de balans worden vermeld dan wel worden herverzekerd.

Referentie 2:
Een bedrag van € 35.000 is ontvangen in verband met een overheveling van een pensioenvoorziening voor een wethouder naar de gemeente Hilversum. Dit is gestort in de voorziening.

Referentie 3:
Jaarlijks wordt de pensioenvoorziening van de huidige- en voormalige wethouders per 31 december herijkt op basis van gegevens van Loyalis en Deloitte. Dit heeft geleid tot een storting ten gunste van de exploitatie van € 52.000. Deze opgaven worden aan het einde van ieder jaar verstrekt. Voor de bepaling van de hoogte van de voorziening zijn twee standen van belang. Het betreft de stand van onze eigen opgebouwde gemeentelijke voorziening en het opgebouwde (gespaarde) tegoed bij Loyalis. Samen moet dit de totale pensioenverplichting afdekken. Het resultaat is sterk afhankelijk van het rendement dat met de ingelegde gelden wordt gerealiseerd.

Referentie 4:
Er heeft een onttrekking plaatsgevonden van € 153.000. Dit betreft de werkelijke uitbetaalde ouderdom- en nabestaande pensioen aan voormalige wethouders van de gemeente Hilversum.

10. Meerjarenonderhoud Raadhuis

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	1.110	1
Toevoegingen	406	2
Verminderingen ten bate van exploitatie		
Onttrekkingen	-638	3
Stand per 31 december	878	

Referentie 1:

Ter dekking van het jaarlijks groot cyclisch onderhoud is een onderhoudsvoorziening ingesteld. Voor het Raadhuis is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld dat periodiek wordt geactualiseerd.

Referentie 2:
In 2017 is er, conform de begroting, een bedrag van €406.000 toegevoegd aan de voorziening.

Referentie 3:
In 2017 is € 638.000 ten laste van de voorziening verantwoord. Dit is voor een groot gedeelte toe te schrijven aan de kosten van het project databekabeling. Daarnaast zijn kosten gemaakt voor schilderen, verlichting en elektrotechnische infrastructuur.

11. Meerjarenonderhoud Stadskantoor

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	170	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-1	2
Stand per 31 december	169	

Referentie 1:
Ter dekking van het jaarlijks groot cyclisch onderhoud is een onderhoudsvoorziening ingesteld. Voor het Stadskantoor is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld dat periodiek wordt geactualiseerd.

Referentie 2:
In 2017 is € 1.000 uitgegeven voor het actualiseren van de Meerjaren Onderhouds Planning van het stadskantoor.

12. Infrawerken binnenstad

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	40	1
Toevoegingen		
Verminderingen ten bate van exploitatie	-40	2
Onttrekkingen		
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Het doel van deze voorziening is om financiële middelen beschikbaar te hebben voor de nog uit te voeren infrastructurele werken binnen het exploitatiegebied van de Binnenstad.

Referentie 2:
Het plan infrastructurele werken is afgerond zodat het resterende bedrag in de voorziening kan vrijvallen.

13. Planexploitaties

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	2.253	1
Toevoegingen		
Verminderingen ten bate van exploitatie	-24	2
Onttrekkingen	-2.229	3
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Deze voorziening heeft als doel financiële dekking te bieden voor de verwachte saldi voor grondexploitaties met een nadelig resultaat. De voorziening is een optelsom van de contante waarden van deze saldi. De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd.

Referentie 2:
Op basis van de actualisatie 2018 zijn er geen verlieslatende grondexploitaties in 2018 waarvoor een voorziening getroffen dient te worden. Het resterende saldo, na onttrekking van de in 2017 afgesloten verlieslatende grondexploitaties, valt vrij ten bate van de exploitatie.

Referentie 3:
Bij de jaarrekening 2017 worden twee grondexploitaties afgesloten met een gezamenlijk nadelig saldo van € 2.229.000. Ter dekking van dit verlies is dit bedrag ten laste van de voorziening gebracht.

6.6 Staat van overlopende passiva, voortvloeiende uit rijks- en provinciale bijdragen

bedragen x € 1.000

nr	omschrijving overlopende passiva	saldo begin	toevoegingen	onttrekkingen	saldo einde
1	Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouw	55			55
2	Restauratiesubsidie Raadhuis		42	-42	0
	Totaal programma 1	55	42	-42	55
3	R.M.C.	16	673	-689	0
4	Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten (VSV)		316	-316	0
5	Onderwijsachterstandenbeleid	67	1.373	-1.252	189
	Totaal programma 2	83	2.362	-2.256	189
6	Volwasseneneducatie		859	-681	178
7	Openbaar vervoer	179		-179	0
8	Maatregel beter benutten	162	38	-77	123
9	Integraal bereikbaarheidsplan		1.599	-1.308	291
	Totaal programma 3	342	2.497	-2.246	593
10	Aanpak woninginbraken	9		-9	0
	Totaal programma 4	9		-9	0
	Totaal alle programma's	488	4.902	-4.553	836

STAAT VAN OVERLOPENDE ACTIVA, voortvloeiende uit rijks- en provinciale bijdragen

nr	omschrijving overlopende passiva	saldo begin	toevoegingen	onttrekkingen	saldo einde
11	Sanering railverkeerslawaai	-302	343	-723	681
	Totaal programma 1	-302	343	-723	-681
9	Integraal bereikbaarheidsplan	-903	903		0
	Totaal programma 3	-903	903		0
	Totaal alle programma's	-1.205	1.247	-723	-681

1. Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouwprojecten

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	55	1
Toevoegingen	-	
Onttrekkingen	-	
Stand per 31 december	55	

Referentie 1:
Het doel van deze balanspost is het beschikbaar houden van middelen om stilgevallen of vastgelopen woningbouwprojecten vlot te trekken. Voor de uitvoering zijn van het ministerie van VROM subsidies ontvangen. Deze subsidies worden ingezet bij bouwplannen die voldoen aan de voorwaarden stimuleringsbudget woningbouwprojecten. In 2017 zijn er geen activiteiten geweest die uit deze post gedekt worden.

2. Restauratiesubsidie raadhuis

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari		1
Toevoegingen	42	2
Onttrekkingen	-42	3
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Op grond van een subsidieaanvraag voor het raadhuis (Dudokpark 1) is in het kader van het Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten 2013 (Brim 2013) door de rijksdienst voor het Culturele Erfgoed een subsidie verleend. De totale subsidie bedraagt € 281.633. Het Restauratiefonds verstrekt als voorschot 90% van de subsidie over periode 2017 tot en met 2022. Dit komt neer op een jaarlijks bedrag van € 42.249 (in 2017) en € 42.244 voor de jaren 2018 tot en met 2022. Na afloop van de subsidieperiode doch vóór 30 april 2022 dient een financieel verslag, inspectierapport en prestatieverklaring ingediend te worden waarna de subsidie definitief zal worden vastgesteld. De resterende 10% zal dan worden uitbetaald.

Referentie 2:
In 2017 bedraagt de ontvangen subsidie € 42.249.

Referentie 3:
Het subsidiebedrag is volledig ingezet voor de instandhouding van het raadhuis ter dekking van de kosten die onder de subsidieregeling vallen.

3. Regionale meld- en coördinatiefunctie (R.M.C.)

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	16	1
Toevoegingen	673	2
Onttrekkingen	-689	3
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Het doel van deze post is het beschikbaar houden van door het Rijk toegekende middelen in het kader van het Besluit Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC). Het doel van deze regeling is voorkomen dat jongeren van school gaan zonder startkwalificatie (d.w.z. minimaal een havo- of vwo-diploma, of een mbo-diploma op niveau 2). De middelen worden per kalenderjaar door het Rijk toegekend. Hilversum ontvangt als centrumgemeente de rijkssubsidie voor de hele regio. Niet bestede middelen dient de gemeente volledig aan het Rijk terug te betalen.

Referentie 2:
Dit bedrag is vanuit het Rijk ontvangen door de gemeente Hilversum ter uitvoering van het Besluit Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC).

Referentie 3:
De taken worden voor ons uitgevoerd door de Regio Gooi en Vechtstreek. De van het Rijk ontvangen middelen worden derhalve middels de begroting van de regio Gooi en Vechtstreek doorbetaald aan de regio.

4. Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten (VSV)

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari		1
Toevoegingen	316	2
Onttrekkingen	-316	3
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Van het Rijk zijn extra middelen ontvangen met als doel de regionale aanpak van voortijdig schoolverlaten (VSV) structureel te borgen en te verbreden naar jongeren voor wie het halen van een startkwalificatie (tijdelijk) niet haalbaar is. Het wetsvoorstel beoogt dat alle jongeren van 12 tot 23 jaar zonder startkwalificatie optimaal worden ondersteund in het vinden van een passende plek dankzij een sluitend regionaal vangnet van partijen uit onderwijs, gemeenten, zorg en arbeid. Gemeenten ontvangen in 2017 en 2018 een compensatie om de overgang naar de nieuwe aanpak van VSV en jongeren in een kwetsbare positie effectief te kunnen vormgeven.

Referentie 2
Dit bedrag is vanuit het Rijk ontvangen door de gemeente Hilversum ter uitvoering van de regionale aanpak van voortijdig schoolverlaten (VSV)

Referentie 3
De uitvoering van de VSV is vormgegeven in het uitvoeringsprogramma ‘Match op meedoen’. De projectleiding voor ‘Match op meedoen’ is belegd bij de regio. De van het Rijk ontvangen middelen worden derhalve middels de begroting van de regio Gooi en Vechtstreek doorbetaald aan de regio.

5. Onderwijsachterstandenbeleid

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	67	1
Toevoegingen	1.373	2
Onttrekkingen	-1.252	3
Stand per 31 december	189	

Referentie 1:
Het doel van deze post is het beschikbaar houden van middelen die de gemeente van het Rijk ontvangt in het kader van het Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid 2011-2014. Het doel van deze regeling is het verminderen van ongelijkheid in onderwijskansen. Kinderen met een taalachterstand of risico daarop, krijgen extra ondersteuning door VVE (voor- en vroegschoolse educatie) en schakelklassen. Middelen die de gemeente niet besteedt, moeten na afloop van de bestedingsperiode aan het Rijk worden terugbetaald. De bestedingsperiode, die is aangevangen in 2011 en zou in eerste instantie eindigen per 31 december 2014, maar is steeds verlengd.

Referentie 2:
Dit bedrag is vanuit het Rijk ontvangen door de gemeente Hilversum ter uitvoering van het onderwijsachterstandenbeleid (OAB).

Referentie 3:
De uitgaven ten laste van deze post bedroegen in 2017 € 1.252.000. Dit betrof onder andere € 1.007.000 aan VVE-subsidies en 120.000 aan subsidies voor schakelklassen.

6. Volwasseneneducatie

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari		1
Toevoegingen	859	2
Onttrekkingen	-681	3
Stand per 31 december	178	

Referentie 1:
Het doel van deze post is het beschikbaar houden van middelen die de gemeente van het Rijk ontvangt in het kader van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Het doel van de regeling is het bestrijden van laaggeletterdheid bij volwassenen voor wie Nederlands de moedertaal is en bij allochtone volwassenen zonder inburgeringsplicht.

Referentie 2:
Dit bedrag is vanuit het Rijk ontvangen door de gemeente Hilversum ter uitvoering van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB).

Referentie 3:
De uitgaven zijn gedaan in overeenstemming met het regionaal educatieplan gemaakt voor 2016-2018. In dit plan is aangegeven met welke taaltrajecten laaggeletterdheid onder inwoners wordt verminderd. Het programma heeft innovatieve projecten voor ogen gericht op de arbeidsmarkt, op het gezin en op de gezondheidszorg in de regio.

7. Openbaar vervoer

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	179	1
Toevoegingen		
Onttrekkingen	-179	2
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Het doel van deze balanspost is het beschikbaar houden van middelen voor aan het openbaar vervoer gerelateerde infrastructurele maatregelen, zoals het toegankelijker maken van halteplaatsen.

Referentie 2:
In 2016 is vanuit de provincie een groot bedrag ontvangen voor het toegankelijk maken van bushaltes. Dit betrof echter geen vooruit ontvangen subsidie maar een afrekening voor het project toegankelijk maken bushaltes lijn 1, welke in 2014 is uitgevoerd. Het bedrag kan hierdoor vrijvallen omdat er geen verplichting meer op rust.

8. Maatregel beter benutten

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	162	1
Toevoegingen	38	2
Onttrekkingen	-77	3
Stand per 31 december	123	

Referentie 1:
Voor de uitvoering van het project “mobiliteitsmanagement maatregelen” heeft het Ministerie in 2015 een subsidie beschikbaar gesteld van in totaal € 389.875. In totaal is in 2016 € 265.000 subsidie ontvangen en daarvan is € 103.000 in dat jaar besteed. De doelstelling van de mobiliteitsmaatregelen

is om Hilversum bereikbaar te houden tijdens de wegwerkzaamheden die tot en met 2017 worden uitgevoerd. Dit doen we door werknemers, scholieren en inwoners te stimuleren om niet te reizen, de spits te mijden of een ander vervoermiddel dan de auto te kiezen. De belangrijkste maatregel is een Hilversum brede fietscampagne, waarbij we een fietsapp gebruiken die gefietste kilometers registreert en gekoppeld is aan een beloningssysteem.

Referentie 2:
Dit betreft de in 2017 ontvangen subsidie van de provincie. In totaal is eind 2017 € 303.000 subsidie als voorschot ontvangen.

Referentie 3:
In 2017 zijn bestedingen gedaan voor projectleiding van maatregelen mobiliteitsmanagement en uitvoering pilot deelfietsen Kerkelanden. Het projectresultaat is dat op het Arenapark een flexibel parkeersysteem is aangelegd, fietsenstallingen zijn gerealiseerd, onderzoek is uitgevoerd naar bundeling van vrachtverkeer en een pilot is uitgevoerd met deelfietsen op bedrijventerrein Kerkelanden.

9. Integraal bereikbaarheidsplan

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	903	1
Toevoegingen	2.503	2
Onttrekkingen	-1.308	3
Stand per 31 december	291	

Referentie 1:
Het Integraal Bereikbaarheidsplan Hilversum e.o. (IBP) is in 2005 opgezet om de bereikbaarheid van de regio, en met name Hilversum, te verbeteren. Hiervoor was € 50 miljoen nodig. Het Rijk verklaarde zich bereid om aan de regio € 25 miljoen beschikbaar te stellen. Eén van de voorwaarden was dat de overige betrokkenen gezamenlijk eenzelfde bedrag beschikbaar zouden stellen. Dat lukte: de provincie Noord-Holland zegde € 12,5 miljoen toe, de gemeente Hilversum € 6,5 miljoen en TCN € 6,0 miljoen. Om deze middelen beschikbaar te houden voor de bekostiging van het IBP is het overlopend passivum IBP ingesteld. Het saldo van het passivum per 1 januari 2017 is negatief. Dit werd veroorzaakt doordat de resterende projecten van het IBP zich in een eindfase bevonden. De kosten waren al gemaakt, maar nog niet verrekend. In 2017 zijn veel grote projecten met de provincie afgerekend, zodat per 31 december een bedrag van € 291.000 resteert. De financiële eindverantwoording moet nog plaatsvinden. Pas daarna zullen de subsidies volledig worden uitbetaald.

Referentie 2:
In 2017 zijn veel grote projecten financieel afgehandeld met de provincie. De toevoeging bestaat uit subsidieafrekeningen met de provincie van de reeds uitgevoerde projecten van het IBP.

Referentie 3:
De onttrekking in 2017 diende voornamelijk ter bekostiging van het gemeentelijk aandeel voor het project Aansluiting A1 – Hilversumseweg. Dit project is uitgevoerd door de provincie met een bijdrage van de gemeente. Ook is in 2017 de eindevaluatie van het IBP opgesteld en aan de raad voorgelegd. Beide projecten zijn hiermee afgerond. De eindevaluatie wordt in 2018 afgerekend met de provincie.

10. Aanpak woninginbraken

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	9	1
Toevoegingen	-	
Onttrekkingen	-9	2
Stand per 31 december	0	

Referentie 1:
Vanuit de Veiligheidscoalitie Midden-Nederland is eind 2015 subsidie aangevraagd en gekregen om de piek van woninginbraken te voorkomen. De ontvangen subsidie is bedoeld voor de uitvoering van een offensief plan in de gemeenten Blaricum, Huizen, Hilversum, Laren en Weesp. De hoogte van de ontvangen subsidie bedraagt € 250.000 en is conform de aanvraag naar de centrumgemeente Hilversum overgemaakt. Op 1 januari 2016 was het nog niet bestede bedrag € 8.771.

Referentie 2:
De subsidie is met het ministerie afgerekend, alle uitgaven zijn voldaan en het restantbedrag is vrijgevallen.

11. Sanering railverkeerslawaai

omschrijving	Bedrag	Referentie
Stand per 1 januari	-302	1
Toevoegingen	343	2
Onttrekkingen	-723	3
Stand per 31 december	-681	

Referentie 1:
Het doel van deze balanspost is het beschikbaar houden van middelen voor de uitvoering van de Wet geluidhinder (Wgh) voor zover deze betrekking heeft op lawaai veroorzaakt door treinverkeer. De Wet geluidhinder verplicht de gemeente om haar inwoners te beschermen tegen spoorweglawaai. Omdat geluidssanering vaak zeer kostbaar is, draagt het Rijk (het ministerie van VROM) bij in de kosten. Het Rijk betaalt wat nodig is voor een sobere en doelmatige sanering. Eventuele meerkosten vanwege lokale ambities zijn voor rekening van de gemeente. De rijkssubsidies worden toegevoegd aan het overlopend passivum ‘Sanering railverkeerslawaai’. De negatieve beginstand is veroorzaakt door het vooruitbetalen van kosten door de gemeente in 2017.

Referentie 2:
In 2017 is aan voorschotten op de subsidie van de uitvoeringskosten van het Bureau Sanering Verkeerslawaai (BSV) € 343.325 ontvangen. De negatieve stand per 31 december wordt veroorzaakt door nog te ontvangen subsidie op de voorbereidings- en uitvoeringskosten van respectievelijk € 451.391 en € 229.892.

Referentie 3:
Het plaatsen van de minischermen van fase 1 heeft in 2017 € 722.642 gekost en is afgerond in twee treinvrije periodes. De uitvoering van fase 2 staat niet eerder gepland dan in 2020/2021 als onderdeel van het project HOV in het Gooi.

6.7 Langlopende schulden

langlopende leningen	schuldverloop 2017				rente
	stand leningen 1 januari	aflossing 2017	opgenomen in 2017	stand leningen 31 december	ten laste van 2017
Bank Nederlandse Gemeenten	115.572	-14.328		101.245	3.609
Nederlandse Waterschapsbank	20.400	-1.400		19.000	589
Provincie Noord-Holland	0		18.681	18.681	0
Aegon	10.560	-480	14.000	24.080	512
Nationale Nederlanden	9.200	-400		8.800	275
Totaal	**155.732**	**-16.608**	**32.681**	**171.805**	**4.986**

Gedurende het jaar is er voor een bedrag van € 16,6 miljoen afgelost.
In het jaar 2017 is één lening aangetrokken van € 14 miljoen met een looptijd van 25 jaar met lineaire aflossing tegen een rentepercentage van 1,23%.

In de raad van december 2017 is besloten de gronden van Crailo aan te kopen.
Met de Provincie is overeengekomen dat de BTW van de koopsom (€ 2,6 mln) van de grond in 2019 betaald wordt en het restant van de koopsom (€ 16,1 mln) uiterlijk 31 december 2029.
Op grond van de BBV voorschriften wordt deze uitgestelde betaling op de balans verantwoord als langlopende schuld.
Tevens is met de Provincie overeengekomen dat vanaf 2024 rente wordt betaald over de resterende schuld, tegen een rentetarief van 0,4%.

In de begroting 2017 gingen we ervan uit dat er een lening van € 18 miljoen zou worden aangetrokken tegen een rentepercentage van 1,75%.

6.8 Gewaarborgde geldleningen

Naam van de instelling	Doel van de lening (leningnummer)	Oorspronkelijk bedrag	Percentage van het leningbedrag waarvoor borgstelling is verleend	Restant bedrag van de geldlening aan het begin van het dienstjaar	Correctie beginbalans	In de loop van het dienstjaar gewaarborgde geldleningen	Totaal bedrag van de gewone en buitengewone aflossing	Restant bedrag van de geldlening aan het eind van het dienstjaar
GARANTIE OP WONINGHYPOTHEKEN								
ABN Amro	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	342.603			55.819	286.784
ING	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	234.737			229.249	5.488
Rabobank	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	46.398			46.398	0
Westland Utrecht Bank	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	39.573			5.104	34.469
ABP	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	389.550			88.541	301.009
Nationale Nederlanden	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	109.145			9.247	99.898
Aegon	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	97.588			46.944	50.644
Delta Loyd	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	342.755			261.988	80.767
Florius	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	116.885			25.306	91.579
Achmea	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	113.202			17.967	95.235
A.S.R.	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	120.797			66.614	54.183
Direktbank	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	57.482			57.482	0
Reaal Hypotheken	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	47.250			40.201	7.049
SNS Bank	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	769.168			197.757	571.411
Regiobank	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	3.073			3.073	0
Houtvaart Hypotheken	Diverse woninghypotheken	onbekend	100%	30.433			5.819	24.614
1. TOTAAL GARANTIE OP WONINGHYPOTHEKEN		**0**		**2.860.639**	**0**	**0**	**1.157.509**	**1.703.130**

BORGSTELLINGEN RECHTSTREEKS								
Cultuur/SCW/Kov/mon	-	-		-				
St. Hilv. Openbare Bibliotheek	s-Gravelandseweg	1.072.056	100%	339.554			60.828	278.726
St. Onr. Zaken Kinderopv. H'sum	Bouw/inrichting kinderdagverblijf	408.402	100%	173.571			10.210	163.361
Banning	Restauratie Zout en zandbunker 811.454.020	132.941	100%	82.676			4.325	78.351
Banning	Restauratie Zout en zandbunker 811.454.030	374.995	100%	281.221			12.369	268.853
Sport	-	-		-				
Tennisvr. Gooische Vallei	Clubaccommodatie Tennisvr.	200.700	100%	87.420			14.160	73.260
Gooische Zweefvliegclub	Betaling van rente en aflossing bij BNG	250.000	100%	183.333			8.333	175.000
Woningbouwverenigingen								
Dudok Wonen	GPNW211 zuiderheide	2.132.767	100%	1.524.781	-408.250		145.211	971.320
Dudok Wonen	vervr. afl. rijksleningen	3.630.242	100%	697.259			230.363	466.895
2. TOTAAL BORGSTELLINGEN RECHTSTREEKS		**8.202.103**		**3.369.815**	**-408.250**	**0**	**485.798**	**2.475.766**

Naam van de instelling	Doel van de lening (leningnummer)	Oorspronkelijk bedrag	Percentage van het leningbedrag waarvoor borg-stelling is verleend	Restant bedrag van de geldlening aan het begin van het dienstjaar	Correctie beginbalans	In de loop van het dienstjaar gewaarborgde geldleningen	Totaal bedrag van de gewone en buitengewone aflossing	Restant bedrag van de geldlening aan het eind van het dienstjaar
BORGSTELLINGEN VIA ACHTERVANG WSW								
Woningbouwverenigingen								
Dudok wonen	nieuwbouw leningnr. 408334701 wsw 1677	1.815.000	100%	862.000			86.000	776.000
Dudok wonen	nieuwbouw leningnr. 4083948 wsw 2609	920.261	100%	832.000			88.000	744.000
Dudok wonen	nieuwbouw Ahrend-Libra len.nr. 4085411 wsw 5849	1.815.000	100%	934.000			92.000	842.000
Dudok wonen	Herfinanciering leningnr. 408576901 wsw 7734	1.361.000	100%	749.000			54.000	695.000
Dudok wonen	S.Stevinweg, Erfgooiersstr. Leningnr 408703802 wsw 14872	1.815.000	100%	1.562.000			24.000	1.538.000
Dudok wonen	St.Josephkerk leningnr. 408763801 wsw 19122	1.361.000	100%	1.172.000			18.000	1.154.000
Dudok wonen	renovatie cpl.20 leningnr. 408953902 wsw 27092	1.588.231	100%	912.000			55.000	857.000
Dudok wonen	nieuwbouw Ahrend-Libra leningnr. 409006702 wsw 27367	1.815.000	100%	765.000			88.000	677.000
Dudok wonen	herfin. Leningnr. 4091130 wsw 28113	4.537.802	100%	4.538.000				4.538.000
Dudok wonen	J.P.Thijsseplein leningnr. 4089154801 wsw 28897	1.815.000	100%	1.631.000			22.000	1.609.000
Dudok wonen	proj.nr.43259 leningnr. 409185701 wsw 28964	1.815.000	100%	1.672.000			27.000	1.645.000
Dudok wonen	Nieuwbouwproj. Leningnr. 4097646, wsw 34521	15.000.000	100%	15.000.000				15.000.000
Dudok Wonen	Nieuwbouwproj. Lenmingnr. 400100179 wsw 36765	20.000.000	100%	20.000.000				20.000.000

Dudok wonen	vervr. afl. rijkslen. Leningnr. 40101591 wsw 38122	15.000.000	100%	15.000.000				15.000.000
Dudok wonen	Nieuwbouwprojecten leningnr. 40101592 wsw 38123	15.000.000	100%	15.000.000				15.000.000
Dudok wonen	Nieuwbouwprojecten leningnr. 40101594 wsw 38124	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Dudok wonen	leningrnr 40101593 wsw 38125	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Dudok wonen	Nieuwbouwprojecten leningnr. Flex 67 wsw 38130	15.000.000	100%	15.000.000			15.000.000	0
Dudok wonen	Nieuwbouwprojecten leningnr. TR153109 wsw 38372	25.000.000	100%	25.000.000				25.000.000
Dudok wonen	financiering flex 238.0 wsw 43005	25.000.000	100%	25.000.000				25.000.000
Dudok wonen	financiering flex 239.0 wsw 43007	20.000.000	100%	20.000.000				20.000.000
Dudok wonen	leningnr. 10028362 wsw 45848	5.000.000	100%	5.000.000				5.000.000
Dudok wonen	lening 154306 wsw 46330	20.000.000	100%	19.333.000			666.000	18.667.000
Dudok wonen	lening 164414 wsw 47261	10.000.000				10.000.000		10.000.000
	Totaal Dudok Wonen	**225.658.294**		**209.962.000**	**0**	**10.000.000**	**16.220.000**	**203.742.000**
Eemland Wonen	zorgcomplex Ridderspoor leningnr 134110 wsw 45121	2.900.000	100%	2.900.000				2.900.000
	Totaal Eemland wonen	**2.900.000**		**2.900.000**	**0**	**0**	**0**	**2.900.000**
Gooi en Omstreken	Spoorstr/Kampstr leningnr. 10015851 wsw 27212	1.588.000	100%	335.000			106.849	228.151
Gooi en Omstreken	div leningnummer 4095451 wsw 33436	5.000.000	100%	5.000.000				5.000.000
Gooi en Omstreken	leningnummer 4095621 wsw 33619	3.600.000	100%	637.000			311.000	326.000
Gooi en Omstreken	Herfin. & nieuwbouw leningnr. 10023802 wsw 37003	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Gooi en Omstreken	herfin. en nieuwbouw leningnr. 10024414 wsw 38238	10.000.000	100%	10.000.000			10.000.000	0
Gooi en Omstreken	herfin. en nieuwbouw leningnr. 10024415 wsw 38243	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Gooi en Omstreken	Herfin. Renovatieprojecten leningnr. 10025073 wsw 39197	5.000.000	100%	5.000.000				5.000.000

Gooi en Omstreken	herfin. en nieuwbouw leningnummer 40105393 wsw 42177	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Gooi en Omstreken	herfin. en nieuwbouw leningnr 40106767 wsw 43578	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Gooi en Omstreken	leningnr. 10027709 wsw 44535	5.000.000	100%	5.000.000				5.000.000
Gooi en Omstreken	vervr. afl. rijksleningen 97844, lening 4097844, wsw 45750	5.445.000	100%	653.000			217.000	436.000
Gooi en Omstreken	Lening wsw 46132	8.000.000	100%	8.000.000				8.000.000
Gooi en Omstreken	Lening 40.110515 wsw 46902	5.000.000	100%	5.000.000				5.000.000
Gooi en Omstreken	Lening 2-29266 wsw 47143	4.000.000	100%	4.000.000				4.000.000
Gooi en Omstreken	Lening 2-29267 wsw 47144	4.000.000	100%	4.000.000				4.000.000
Gooi en Omstreken	Lening 40.11157 wsw 47415	5.000.000	100%			5.000.000		5.000.000
Gooi en Omstreken	Lening 40.11158 wsw 47414	5.000.000	100%			5.000.000		5.000.000
Gooi en Omstreken	Lening 174447 wsw 47523	5.000.000	100%			5.000.000		5.000.000
	Totaal Gooi en Omstreken	**111.633.000**		**87.625.000**	**0**	**15.000.000**	**10.634.849**	**91.990.151**
Habion	Verz.huis Boomberg leningnr 400100558 wsw 37131	1.400.000	100%	1.400.000				1.400.000
	Totaal Habion	**1.400.000**		**1.400.000**	**0**	**0**	**0**	**1.400.000**
Stichting de Alliantie	herfinanciering leningnr. 4099570 wsw 36314	5.000.000	100%	5.000.000				5.000.000
Stichting de Alliantie	herfinanciering leningnr. 19916/1932 wsw 38334	11.600.000	100%	11.600.000			11.600.000	0
Stichting de Alliantie	leningnr. 10028321 wsw 45752	20.000.000	100%	20.000.000				20.000.000
Stichting de Alliantie	leningnr. 163020001 wsw 45792	20.000.000	100%	20.000.000				20.000.000
Stichting de Alliantie	leningnr. 65189 wsw 46112	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Stichting de Alliantie	leningnr. 65190 wsw 46113	10.000.000	100%	10.000.000				10.000.000
Stichting de Alliantie	leningnummer 154333 wsw 46652	10.250.000	100%	10.250.000				10.250.000
Stichting de Alliantie	leningnr. 40.11389 wsw 47653	11.600.000	100%			11.600.000		11.600.000
Stichting de Alliantie	leningnr. 1-29607 wsw 47753	7.500.000	100%			7.500.000		7.500.000
	Totaal Stichting de Alliantie	**105.950.000**		**86.850.000**	**0**	**19.100.000**	**11.600.000**	**94.350.000**

Stichting Woonzorg Nederland	Leningnr, 10015227 wsw 22462	3.449.000	100%	1.932.000			133.560	1.798.440
Stichting Woonzorg Nederland	"Leen ter Rouwelaarhuis" len.nr. 40102861 wsw 39259	4.076.000	100%	4.076.000				4.076.000
Stichting Woonzorg Nederland	Leningnr. 10028176 wsw 45460	1.984.000	100%	1.852.000			66.400	1.785.600
	Totaal Stichting Woonzorg Nederland	**9.509.000**		**7.860.000**	**0**	**0**	**199.960**	**7.660.040**
3. TOTAAL BORGSTELLINGEN VIA ACHTERVANG WSW		**457.050.294**		**396.597.000**	**0**	**44.100.000**	**38.654.809**	**402.042.191**
4 = 1 + 2 + 3 Totaal Borgstellingen/garanties		**465.252.397**		**402.827.454**	**-408.250**	**44.100.000**	**40.298.117**	**406.221.087**

7. Bijlagen

7.1 Overzicht van taakvelden per programma

bedragen x € 1.000

	Begroting 2017			Gewijzigde begroting 2017			Realisatie 2017		
Omschrijving	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
0.10 Mutaties reserves	0	-704	-704	0	-1.139	-1.139	0	-256	-256
2.1 Verkeer en vervoer	11.229	-411	10.818	11.174	-723	10.451	11.797	-1.424	10.374
2.4 Economische havens en waterwegen	529	-27	502	490	-27	463	492	-61	432
5.1 Sportbeleid en activering	617	-4	613	651	-4	647	627	-11	616
5.2 Sportaccommodaties	2.667	-803	1.864	2.612	-803	1.809	2.768	-885	1.883
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	4.692	-1.500	3.193	6.091	-1.491	4.600	6.585	-2.029	4.556
5.4 Musea	1.347	-326	1.021	1.473	-319	1.154	1.425	-317	1.108
5.5 Cultureel erfgoed	562	0	562	1.040	0	1.040	1.027	-53	974
5.6 Media	1.439	0	1.439	1.439	0	1.439	1.456	0	1.456
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	5.297	-266	5.031	5.412	-266	5.146	5.517	-577	4.941
7.2 Riolering	7.188	-8.716	-1.528	6.877	-8.716	-1.839	7.309	-8.816	-1.507
7.3 Afval	7.627	-8.585	-958	8.050	-8.585	-535	7.299	-8.675	-1.376
7.4 Milieubeheer	2.583	-638	1.945	4.453	-658	3.796	4.520	-896	3.624
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	1.380	-1.142	238	1.363	-1.142	221	1.573	-780	793
8.1 Ruimtelijke ordening	1.896	0	1.896	1.932	0	1.932	1.530	-65	1.464
8.3 Wonen en bouwen	3.078	-2.666	412	3.347	-3.268	79	3.760	-3.516	245
Programma 1. Wonen en leven	**52.131**	**-25.787**	**26.344**	**56.404**	**-27.141**	**29.262**	**57.684**	**-28.359**	**29.325**
0.10 Mutaties reserves	0	-1.507	-1.507	0	-4.930	-4.930	0	-4.630	-4.630
4.1 Openbaar basisonderwijs	34	0	34	8	0	8	11	-1	11
4.2 Onderwijshuisvesting	8.100	-70	8.030	8.156	-70	8.086	8.057	-110	7.947
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	4.156	-2.150	2.006	4.646	-2.465	2.181	4.169	-2.386	1.783
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	7.541	-398	7.142	8.015	-253	7.761	8.082	-723	7.360
6.2 Toegang	2.303	0	2.303	1.305	0	1.305	1.223	-2	1.221
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.152	-20	1.132	2.064	-20	2.044	2.369	-45	2.324
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	16.029	-1.806	14.223	15.881	-1.805	14.076	16.299	-1.140	15.159
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	12.294	0	12.294	12.315	0	12.315	12.215	-3	12.212
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	19.618	-1.402	18.216	20.531	-1.293	19.238	20.444	-1.403	19.041
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	2.183	0	2.183	2.307	0	2.307	4.134	-2	4.132
7.1 Volksgezondheid	2.457	0	2.457	2.408	0	2.408	2.342	-1	2.342
Programma 2. Zorg	**75.867**	**-7.353**	**68.514**	**77.636**	**-10.836**	**66.799**	**79.345**	**-10.444**	**68.901**

0.10	Mutaties reserves	300	-656	-356	300	-1.092	-792	300	-476	-176
0.63	Parkeerbelasting	0	-4.950	-4.950	0	-3.970	-3.970	0	-4.452	-4.452
2.1	Verkeer en vervoer	494	-2	492	1.446	-798	648	2.012	-1.619	393
2.2	Parkeren	3.024	0	3.024	3.358	-980	2.378	3.581	-1.141	2.440
3.1	Economische ontwikkeling	1.795	-438	1.357	2.326	-438	1.888	1.875	-490	1.385
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	12	0	12	12	0	12	12	0	12
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	332	-244	87	475	-562	-87	418	-565	-147
3.4	Economische promotie	215	0	215	236	0	236	329	-6	323
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.042	-662	380	1.042	-662	380	998	-681	317
5.6	Media	232	0	232	246	0	246	151	-2	149
6.3	Inkomensregelingen	36.258	-25.734	10.524	41.373	-29.481	11.892	42.405	-29.775	12.630
6.4	Begeleide participatie	8.060	-2	8.058	8.239	0	8.239	7.975	-5	7.970
6.5	Arbeidsparticipatie	2.753	0	2.753	2.358	0	2.358	2.905	-9	2.896
Programma 3. Werken		**54.518**	**-32.689**	**21.829**	**61.411**	**-37.983**	**23.428**	**62.961**	**-39.222**	**23.740**
0.1	Bestuur	3.267	0	3.267	3.296	0	3.296	3.320	-127	3.192
0.10	Mutaties reserves	200	-184	16	75	-184	-109	75	-89	-14
0.2	Burgerzaken	2.426	-1.740	685	2.424	-1.717	707	2.842	-1.930	912
0.4	Overhead	24.702	-346	24.355	26.441	-342	26.099	25.864	-724	25.140
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	7.268	-13	7.255	7.431	-13	7.418	7.439	-1	7.438
1.2	Openbare orde en veiligheid	2.605	-265	2.340	2.538	-286	2.253	2.809	-293	2.516
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	300	0	300	500	0	500	507	-4	503
Programma 4. Bestuur		**40.768**	**-2.548**	**38.220**	**42.705**	**-2.542**	**40.163**	**42.856**	**-3.169**	**39.687**
0.10	Mutaties reserves	0	-1.327	-1.327	679	-3.399	-2.720	679	-3.399	-2.720
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.788	-1.318	470	806	-2.636	-1.830	1.199	-2.746	-1.547
0.5	Treasury	-1.073	-341	-1.414	-319	-499	-818	-323	-521	-844
0.61	OZB woningen	617	-10.186	-9.569	644	-10.186	-9.542	642	-10.037	-9.395
0.62	OZB niet-woningen	183	-8.840	-8.657	362	-8.840	-8.478	404	-8.940	-8.536
0.64	Belastingen overig	1.141	-1.442	-301	839	-1.122	-283	718	-811	-92
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	-134.430	-134.430	0	-138.679	-138.679	0	-138.987	-138.987
0.8	Overige baten en lasten	55	0	55	135	0	135	0	-22	-22
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0		78	0	78	0	0	0
8.2	Grond exploitatie (niet bedrijventerrein)	7.380	-7.114	266	8.148	-7.511	637	6.983	-12.368	-5.385
Programma 5. Financiën en grondexploitaties		**10.090**	**-164.998**	**-154.908**	**11.372**	**-172.872**	**-161.500**	**10.302**	**-177.830**	**-167.528**
Totaal		**233.374**	**-233.374**	**0**	**249.528**	**-251.374**	**-1.846**	**253.148**	**-259.024**	**-5.876**

7.2. Verantwoordingsinformatie over de specifieke uitkeringen (SiSa)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018

OCW	**D1**	**Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten** **Besluit regionale meld-**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 01*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 02*		
			€ 784.448	**€ 15.729**		
OCW	**D1A**	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contact gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 01*	Besteding aan contactschool (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 02*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 03*	
			€ 316.449	**€ 0**	**€ 0**	
OCW	**D9**	**Onderwijsachterstanden beleid 2011-2018 (OAB)** **Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden beleid 2011-2017**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 04*
			€ 1.019.417	**€ 181.124**	**€ 50.976**	**€ 66.802**
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 06*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 07*	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 08*
		1	060402 Gemeente Hilversum			
		2				
		3				
		4				
		5				

OCW	**D10**	**(Volwassenen)Onderwijs 2015-2018** **Participatiewet** **Contactgemeenten**	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 01*	Besteding (jaar T) van educatie bij roc's *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 02*	Besteding (jaar T) van educatie bij andere aanbieders dan roc's *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 03*	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D10 / 04*	Ten minste 25% besteed aan roc's ja/nee (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D10 / 05*	
			€ 690.514	€ 502.477	€ 178.629	**€ 681.106**	**ja**	
			Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 06*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 07*				
			€ 172.629	€ 0				
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*
		1	BSV 2011057211	€ 44.024	€ 0	€ 0	€ 0	€ 44.024
		2	IenM/BSK-2014/122801	€ 678.618	€ 810	€ 0	€ 0	€ 677.808
		3						
		4						
		5						
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 11*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 12*
		1	BSV 2011057211	€ 728.074	€ 0	€ 728.074	€ 0	Nee
		2	IenM/BSK-2014/122801	€ 1.201.090	€ 810	€ 1.200.280	€ 0	Nee
		3						
		4						
		5						

SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2017** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.**	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
			€ 29.049.021	€ 439.489	€ 1.716.743	€ 36.253	€ 201.613	€ 0
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
			€ 258.915	€ 24.584	€ 876	€ 279.769	€ 0	Ja
SZW	**G3**	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2017** **Besluit**	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 174.817	€ 151.761	€ 47.851	€ 240.204	€ 73.595	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			

IenW	E27B	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden** **Provinciale beschikking en/of verordening** **Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 03*	**Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen** **Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen** *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 04*	**Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen** **Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen** *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 05*	
		1	178853/180078	€ 0	€ 0			
		2	2010/77274	€ 0	€ 0			
		3	473543/599945	€ 0	€ 0			
		4	490749/495791	€ 43.568	€ 14.523			
		5	718066/718317	€ 0	€ 0			
		6	724043/732265	€ 76.559	€ 800			
		7	79725/195642	€ 0	€ 0			
		8						
		9						
		10						
		11						
		12						
		13						
		14						
		15						
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B/ 06*	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 07*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 08*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 09*	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 10*	
		1	178853/180078	€ 21.388	€ 70.594	Beschikkingsnummer in 2016 was 135131-136109. In 2016 financieel afgerekend.	Ja	
		2	2010/77274	€ 529.866	€ 326.500	In 2016 financieel afgerekend. Vaststellingsverzoek ingediend bij de provincie.	Ja	
		3	473543/599945	€ 6.578	€ 0		Nee	
		4	490749/495791	€ 43.568	€ 14.523	Eindrapportage eindevaluatie IBP verzonden met kenmerk 188371 op 19 januari 2018.	Ja	
		5	718066/718317	€ 6.419.673	€ 2.139.891	In 2016 financieel afgerekend. Vaststellingsverzoek ontvangen. Verstuurd door provincie op 29 november 2017 met kenmerk 718066-996753	Ja	
		6	724043/732265	€ 183.160	€ 12.515		Ja	
		7	79725/195642	€ 0	€ 0	Beschikkingsnummer is in 2014 gewijzigd naar 79725-334009. Daarmee is deze beschikking komen te vervallen.	Ja	